

UBİKS | ISCSA

Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi

International Journal of Cultural and Social Studies

UKSAD - IntJCSS

Haziran ve Aralık Aylarında Yayımlanan Açık Erişimli Hakemli Dergi

*Biannual
(Published in June & December)
Open Access Peer-Reviewed Journal*

Cilt 3, Sayı 1 / Volume 3, Issue 1
Haziran 2017 / June 2017

ISCSA_UBİKS

e-ISSN: 2458-9381

www.intjcss.com

www.iscs-a.org

UKSAD, Haziran ve Aralık aylarında olmak üzere yılda iki kere yayımlanan Uluslararası Bilimsel Hakemli bir dergidir.

AÇIK ERİŞİMLİ DERGİ

Editörden mesaj

Değerli meslektaşlarım,

Derneğimiz Kültürel ve Sosyal Bilimler alanındaki çalışmalarınızı değerlendirmek üzere yeni bir dergiyi (UKSAD) hizmetinize sunmaktan büyük bir mutluluk duyuyor. Genç bir kurum olmamıza rağmen, son derece dinamik ve istekli bir ekiple yol alan derneğimizin çıkardığı bu yeni yayın organının da Sosyal Bilimlerin farklı disiplinleri üzerinde yoğunlaşan akademisyenlerin dikkatini çekeceğine olan inancımız sonsuzdur.

Sizleri, Sosyal Bilimlerin tüm alanlarında üreteceğiniz yüksek kalitedeki bilimsel çalışmalarınızı, yazın taramaları, örnek olgu araştırmaları, deneysel araştırmaları, kitap incelemelerinizi, vb. derginin yazım kurallarına uygun olarak hazırlayarak dergimize göndermeye davet ediyoruz. Ayrıca açık erişimli makalelerimizi gerek okuyarak, gerekse alıntılı olarak dergimizin gelişmesine katkı vermenizi diliyoruz. İçten saygılar.

IntJCSS is an International Refereed Scientific Journal published biannually (in June & December) by ISCSA.

OPEN ACCESS JOURNAL

Message from the editor

Dear colleagues,

Our association is glad to invite you all to submit your cultural and social researches in our new journal, International Journal of Cultural and Social Studies (IntJCSS). As being a young association, but having very ambitious team of academic staff, we really believe that this journal would attract intention from serious scholars working on different dimensions of educational sciences.

We invite high quality articles, review papers, case studies of theoretical, and empirical, conceptual, experimental researches, translations, and letters to the editors, etc. on social sciences in a properly formatted file as per the author guidelines of the journal. We also promote researchers to use our open access articles in their researches and contribute to the development of our journal through their citations.

Kind regards.

Sayı Editörü / Editor of the Issue

Dr. Mutlu TÜRKMEN, Assoc. Prof., Bartın University, TURKEY

Eş Editörler / Co-editors

Dr. Saliha AĞAÇ, Assoc. Prof., Gazi University, TURKEY (Chief Editor)

Murat KUL, Assist. Prof., Bartın University, TURKEY

Dr. Kalliope PAVLI, Panteion University of Social & Political Sciences, GREECE

Bilim Kurulu / Scientific Board

Dr. Yunus ABDURAHİMOĞLU, Bartın University, TURKEY

Dr. Fariz AHMADOV, Azerbaijan State Economy University, AZERBAIJAN

Dr. Nurhodja AKBULAEV, Azerbaijan State Economy University, AZERBAIJAN

Dr. Mehmet AKGÜL, Prof., Necmettin Erbakan University, TURKEY

Dr. Aygün AKYOL, Assoc. Prof., Hitit University, TURKEY

Dr. Hayati AKYOL, Prof., Gazi University, TURKEY

Dr. Adel M. ALNASHAR, Prof., University of Bahrain, BAHRAIN

Dr. Mahfoud AMARA, Qatar University, QATAR

Dr. Musa Kazım ARICAN, Prof., Yıldırım Beyazıt University, TURKEY

Dr. Esmaeil Safaei ASL, Allameh Tabataba'i University, IRAN

Dr. Mustafa AY, Assoc. Prof., Selçuk University, TURKEY

Dr. Bünyamin AYHAN, Assoc. Prof., Selçuk University, TURKEY

Dr. Ramezan Mahdavi AZADBONI, University of Mazandaran, IRAN

Dr. Lambros BALTSIOTIS, Panteion University, GREECE

Dr. Fatma BAĞDATLI ÇAM, Bartın University, TURKEY

Dr. Alyona YULDAŞKIZI BALTABAYEVA, Prof., Ahmet Yesevi University, KAZAKHSTAN

Dr. Nuri BALTACI, Gumushane University, TURKEY

Dr. Mehmet BAYRAKTAR, Prof., Yeditepe University, TURKEY

Dr. Metin BECERMEN, Assoc. Prof., Uludag University, TURKEY

Dr. Antoine Cantin-BRAULT, Université de Saint-Boniface, CANADA

Dr. Ahmet Kamil CİHAN, Prof., Erciyes University, TURKEY

Dr. Aynur CİVELEK, Assoc. Prof., Adnan Menderes University, TURKEY

Dr. Alex CRISP, São Paulo State University, BRAZIL

Dr. Hamza ÇAKIR, Prof., Erciyes University, TURKEY

Dr. İsmail ÇAKIR, Assoc. Prof., Erciyes University, TURKEY

Dr. Lokman ÇİLİNGİR, Prof., Ondokuz Mayıs University, TURKEY

Dr. Daniela DASHEVA, Prof., National Sports Academy, BULGARIA

Dr. Bekir DİREKÇİ, Assoc. Prof., Akdeniz University, TURKEY

Dr. Mevlud DUDİC, Prof., Novi Pazar University, SERBIA

Dr. Murat ERDOĞDU, Necmettin Erbakan University, TURKEY

Dr. Murat KELİKLİ, Bartın University, TURKEY

Dr. Nejla GÜNAY, Assoc. Prof., Gazi University, TURKEY

Dr. Bülent GÜRBÜZ, Assoc. Prof., Kırıkkale University, TURKEY

Dr. Erdal HAMARTA, Assoc. Prof., Necmettin Erbakan University, TURKEY

Dr. Mustafa HİZMETLİ, Assoc. Prof., Bartın University, TURKEY

Dr. Miftakhul JANNAH, Surabaya State University, INDONESIA

Dr. İbrahim Hakkı KAYNAK, Necmettin Erbakan University, TURKEY

Dr. Murat KELİKLİ, Bartın University, TURKEY

Dr. Bachir KHELIFI, Prof., University of Mascara, ALGERIA

Dr. Ali Murat KIRIK, Marmara University, TURKEY
Dr. Murat KUL, Assist. Prof., Bartın University, TURKEY
Dr. Hanem MAKNI, Prof., University of Tunis, TUNISA
Dr. İfet MAHMUTOVIC, Prof., University of Sarajevo, BOSNIA HERZEGOVINA
Dr. İ. Hakkı MİRİCİ, Prof., Hacettepe University, TURKEY
Dr. Zerf MOHAMED, University Abdel Hamid Ibn Badis Mostaganem, ALGERIA
Dr. Sait OKUMUŞ, Assoc. Prof., Yıldırım Beyazıt University, TURKEY
Dr. Ayad OMAR, Assoc. Prof., Tripoli University, LIBYA
Dr. Mehmet ÖÇALAN, Kırıkkale University, TURKEY
Dr. Nurettin ÖZTÜRK, Assoc. Prof., Atatürk University, TURKEY
Dr. Cevat ÖZYURT, Prof., Yıldırım Beyazıt University, TURKEY
Dr. Shawkat Gaber RADWAN, Port Said University, EGYPT
Dr. Müfit Selim SARUHAN, Prof., Ankara University, TURKEY
Dr. Shakeel Ahmad SHAHID, Dow College Karachi, PAKISTAN
Dr. Erhan SUMMAK, Selçuk University, TURKEY
Dr. Mutluhan TAŞ, Assoc. Prof., Selçuk University, TURKEY
Dr. Burhanettin TATAR, Prof., Ondokuz Mayıs University, TURKEY
Dr. Fatih TOKTAŞ, Assoc. Prof., Dokuz Eylül University, TURKEY
Dr. Mutlu TÜRKMEN, Assoc. Prof., Bartın University, TURKEY
Dr. Mevlüt UYANIK, Prof., Hitit Üniversitesi, TURKEY
Dr. Asife ÜNAL, Assoc. Prof., Bartın University, TURKEY
Dr. Oğuz YURTTADUR, Selçuk University, TURKEY
Dr. Tomáš ZEMAN, Comenius University, SLOVAKIA

Dergi Sorumlusu / Publication Manager

Mutlu TÜRKMEN

Tasarım / Design

Güngör DOĞANAY

Web Yöneticisi / Web Admin

Ali ALTUNAY

Halkla İlişkiler / Public Affairs

Sercan KURAL

Web & Email

www.intjcss.com & info@intjcss.com

** İsimler alfabetik sırayla dizilmiştir. / Names are listed in alphabetical order.*

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

İşletme / Business Administration

- 1- Aromatik ve Tıbbi Bitkilerin Aile Çiftçilerinin Sosyo-Ekonomik Kalkınmasındaki Rolü: Safran Örneği
Role of the Aromatic and Medical Plants on Social-Economic Development of Family Farms: Saffron Example
Feriyal FARHADI ANDARABI, Azize TUNÇ HASSAN1-18
- 2- *Determination of Information Technology Strategic Operation on Health Insurance Brand in Kermanshah State*
Bijan REZAYI, Javad AMIRI19-26
- 3- *The Efficiency of Training Objective Management on Attribution Styles among Students of Islamic Azad University, Hamedan*
Esfandiary ZAHRA27-34
- 4- Yeni Medya Kavramının Ekonomi Politik Açısından İncelenmesi
Economic Political Analysis of the New Media Concept
Selen BUTGEL TUNALI35-42

Sosyoloji / Sociology

- 5- *A View of Family Structures of Turkish Immigrant Community in Belgium Under the Light of Clinical Studies*
Ertuğrul TAŞ, Zeliha SUBAŞI43-64
- 6- *The Importance, Contribution and Problems of Parents with Phenylketonuria (PKU) - An Association in İstanbul*
Arzu DURUKAN, Büşra DONAT65-76

Müzik Araştırmaları / Musical Studies

- 7- Kültür, Etnomüzikoloji ve Müzikoloji İlişkisi
The Relationship between Culture, Ethnomusicology, and Musicology
Ahmet Selçuk BAYBURTLU77-87
- 8- Müziğin İnsan Beyni Üzerindeki Etkisi
The Effects of Music on Human Brain
Derya YAZICI88-103

Dilbilim / Linguistics

- 9- Dil Öğretiminde Sosyal Değerlerin Aktarımı
Transmission of Social Values in Language Teaching
Yunus AKAR104-115

Moda Tasarım / Fashion Design

- 10-** *Turkish Women Traditional Underwear Clothes: Examples of Konya*
Emine KARPUZ, Hatice HARMANKAYA**116-132**

Spor Bilimleri / Sport Sciences

- 11-** Sporcu Eğitim Merkezlerinde Yatılı Olarak Eğitim Gören Sporcuların Ahlaki Karar Alma Tutumları
The Moral Decision Making Attitudes of the Athletes Attending to Sport Training Centers
Mehmet ALTIN, Arif ÖZSARI**133-145**
- 12-** Denizli İli Atletizm Hakemlerinin Hakemlikte Kalma ve Bırakma Davranışlarının İncelenmesi
Examination of Stay/Leave Behavior of Track and Field Referees in Denizli
Bülent AĞBUĞA, Fikri GÜL, Fatma AĞBUĞA, Bülent ŞENKİBAR**146-153**
- 13-** Van Gölü'nün Rekreatif Turizm Potansiyelinin SWOT Analizi İle Değerlendirilmesi
Evaluation of Recreational Tourism Potential of Lake Van by SWOT Analysis
Sağbetullah MERİÇ, Öznur BOZKURT**154-167**

Field : Business Administration, Social Studies

Type : Research Article

Received: 06.02.2017 - *Corrected*:25.04.2017- *Accepted*:27.04.2017

Aromatik ve Tıbbi Bitkilerin Aile Çiftçilerinin Sosyo-Ekonomik Kalkınmasındaki Rolü: Safran Örneği

Feriyal FARHADI ANDARABI¹, Azize TUNÇ HASSAN²

¹ Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Doktora Öğrencisi, TÜRKİYE

² Prof. Dr., Gazi Üniversitesi Turizm Fakültesi Turizm İşletmeciliği Bölümü, TÜRKİYE

E-Posta: feriyalfarhadi@hotmail.com, azize@gazi.edu.tr

Öz

Safran; aroması, tadı, kimyasal özellikleri ile Eko Gastronomi, Turizm, Eczacılık, Sanat bilimlerinin odaklandığı bir bitki olduğu için ulusal ve uluslar arası pazarın da ilgisini çekmektedir. Safranın uluslararası ticari ürün olması nedeniyle, üretici ülkeye döviz sağlamaktadır. Bu araştırmanın amacı; İran'ın "Güney Horasan"da yer alan "Gaen" bölgesindeki aile çiftçilerinin Safran yetiştirme nedenlerini irdelemek ve Safran yetiştirilmesi sonucunda oluşan sosyo ekonomik değişiklikleri incelemektir. Ayrıca kurak iklimlerde aile çiftçilerinin, sürdürülebilir turizm faaliyetleri açısından hangi türün gelişmesini istediklerine ilişkin konu da araştırılacaktır. Araştırmada Safran yetiştiren aile çiftçilerin görüşlerini belirlemek için anket uygulanmıştır. "Gaen" de bulunan 389 katılımcı soruları cevaplamıştır. Anketlerin analizinde SPSS 16 kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda Safranın, aile çiftçileri üzerinde olumlu sosyo ekonomik etkisi tespit edilmiştir. Nitekim Safran yetiştiren aile çiftçileri; birikimlerinin artması, eğitim düzeylerinin gelişmesi, sağlık hizmetlerinden kaliteli yararlanmaları, kadınların ekonomik özgürlüklerini elde etmeleri gibi olumlu sonuçlara ulaşmıştır. Ayrıca aile çiftçileri bölgede Çöl turizmi, Ekogastronomi turizmi ve kültürel turizm faaliyetlerinin geliştirilmesi taraftarıdır.

Anahtar kelimeler: Aile çiftçiliği; sosyo-ekonomik etki; safran

Role of the Aromatic and Medical Plants on Social-Economic Development of Family Farms: Saffron Example

Abstract

As the saffron crocus with its aromatic flavor and chemical properties is a plant which Eco gastronomy, tourism, pharmacy sciences and art focused on, it also attracts national and international markets' attention. Producer provides foreign exchange to its country since saffron is an international merchandise. Aim of this study is to study reasons of saffron farming by family farmers within "Gaen" region in "Southern Khorasan" of Iran and to examine socio-economic changes resulting from the saffron farming. Moreover, the topic that which species the family farmers want to grow in arid climates in terms of sustainable tourism activities shall also be researched. In this study, a questionnaire is applied to family farmers growing saffron, to determine their opinions. 389 attendants from "Gaen" answered the questionnaire. In the analysis of questionnaires, SPSS 16 is used. As a result of this research, it is found that saffron has a positive socio-economic effect on family farmers. Indeed, family farmers dealing with saffron farming reached very positive consequences such as improvement in their experiences, in their educational levels and having high – quality benefits from health services and women gaining their economic freedoms, etc. Furthermore, family farmers support desert tourism, eco gastronomy tourism and cultural tourism activities to improve within the region.

Keywords: Family farming; socio-economic effect; saffron

1. Giriş

Son 8.000 yılda, dünyadaki ormanlık alan 62 milyon km² den 33 milyon km²ye düşmüştür. Bu durum son üç yılda yoğunlaşmıştır (Bryant vd., 1997: 1). Gelişmekte olan ülkelerde, insanların % 80'i gıda ve diğer ihtiyaçları için orman ürünleri kullanmaktadır (Mashayekhan vd., 2015: 66). 2015 yılı FAO'nun Orman Komitesinin hazırladığı raporda; ormanların aile çiftçileri üzerindeki olumlu sosyo-ekonomik etkilerine vurgu yapılmaktadır. Ancak ormanların sürdürülebilirliği için bölgesel, ulusal ve uluslararası düzeyde yeterli işbirliği yapılmalıdır. Aksi takdirde ekosistem, doğal parklar ve ormanlarda bulunan genetik kaynakların tehlikeye girmesi kaçınılmazdır (FAO Orman Komitesi, 2014). Bu sorunun aşılması için aile çiftçileri orman arazisi yerine çevrelerinde bulunan alternatif toprakları değerlendirmelidir (Lindenmayer vd., 2006: 433).

Birleşmiş Milletlerin 2012 yılının Haziran ayında Rio de Janeiro (Brezilya) da düzenlediği sürdürülebilir Kalkınma Konferansının sloganı; “Biz geleceği istiyoruz” ve ana teması; “Toprağın iyi yönetilmesi ve sürdürülebilirliği”. Biyoçeşitlilik ve ormanların korunması, iklim değişikliğini önlemek, sürdürülebilir tarım ve gıda güvenliği için toprağın iyi yönetilmesi gerekliliğine değinilmiştir (Greening the Blue, 2016).

2015 yılında FAO'nun tarım komitesinin sunduğu raporda; sürdürülebilir tarım ve gıda güvenliği için aile çiftçilerin bilinçli biçimde su ve toprak kaynaklarını kullanmaları gerektiği vurgulanmıştır (FAO Tarım Komitesi, 2015). Aile çiftçilerin özellikle kurak iklimlerde biyokütle ve su kıtlığına dayanıklı esnek yapısı olan yerli türlerden tarım ürünleri yetiştirmesi, erozyon, çölleşme ve toprak bozulmasını önlemek için önem taşımaktadır. Ayrıca kurak iklimlerde uygulanan bilinçli tarım politikası, büyük ölçüde kaynak kullanımı ve tarımsal sistemlerin sürdürülebilirliğini olumlu yönde etkilemektedir. Dolayısıyla kurak iklimlerde esnek yapılı bitkiler, aile çiftçilerin sosyo-ekonomik kalkınma ve gelişmesi için önemli bir fırsat oluşturmaktadır (Jagger ve Pender, 2003: 84).

Sürdürülebilir gıda güvenliğini artırmak için elverişli ortamların olması gerekmektedir. 2014 yılında ülkeler arasında gıda ve beslenme politikalarını en iyi şekilde planlayıp uygulayanlardan biri Brezilya olmuştur. FAO'nun 2014 yılı için verdiği raporda bu başarının temelinde aile çiftçileri önemli bir yere sahiptir (FAO, 2014). Brezilya'da 2011 yılında düzenlenen CONSEA konferansı; “Yeterli ve sağlıklı gıda: tüm insanların hakkıdır” sloganıyla açılış yapmıştır. Said Renato Maluf bu düşüncüyü şu sözle desteklemiştir; “Gıda egemenliği ve güvenliği için geniş kapsamlı anlaşma gerekiyor. Sağlıklı beslenmek insani bir haktır”. Gıda güvenliği konusundaki başarıyı devam ettirmek için duygularını da şöyle ifade etmiştir; “Bu ilerlemeyi iyi analiz edip, yeni zorluklarla mücadele etmenin zamanı gelmiştir” (CONSEA, 2011). Aslında sözü geçen başarının temel adımları “Ulusal Sürdürülebilir Kırsal Kalkınma Konseyi” tarafından, sürdürülebilirliği geliştirmek, gıda güvencesi ve beslenme için CONSEA'ya benzer program hazırlayarak 2003 yılında Brezilya'da atılmıştır. Ulusal sürdürülebilir kırsal kalkınma programında, aile çiftçilerini destekleyen eylemlere yönelik planlar oluşturulmuştur. Örneğin; evrensel sosyal yardım sistemi üzerinden sosyal programlar oluşturularak, belediyelerde aile çiftçilere uyumlu eğitim programları düzenlenmiştir. Ekonomik destek vermek amacıyla devlet televizyonu aile çiftçilerinin bölgelerinde program çekimi yapmıştır. Dolayısıyla yerel mutfakların tanıtım ve eğitim programları hazırlayarak, devletten ekonomik destek almışlardır (FAO, 2014).

Ulusal kalkınmada aile çiftçilerinin büyük katkısı bulunmaktadır. Aile çiftlikleri kırsal ekonominin canlılığını geliştirmekte ve arazinin uzun vadede çevresel açıdan korunmasını

sağlamaktadır. Aile çiftliği olmayan çiftliklerin de katkısı vardır. Ancak, aile çiftçilerinin sayılarının az olmasına rağmen belirgin katkıları vardır. Akraba ilişkileri aile çiftçiliğinin en güçlü yönleridir. Bu sayede, çiftçiliğe duyulan motivasyon ve bağlılık artmakta, aile işçiliğinin esnekliği de karşılaşılan zorlukların üstesinde gelinmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Aile çiftçiliğinin hane halkı gelirindeki payı da değişkenlik gösterir; kimi çiftlikler için tek gelir kaynağı iken, kimileri için küçük bir bileşendir (T.C. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, 2014).

Aile çiftçileri sadece ürettikleri ürünlerle insanların yiyecek içecek ihtiyaçlarını karşılamakla kalmıyor, aynı zamanda sanayinin temel hammaddelerin tedarikçisi olma, iş imkanı yaratma ve gelir kaynağı sağlamak açısından da yararlı olmaktadır. Ürettikleri ürünlerin ihracatından, ülke ekonomileri kayda değer döviz elde etmektedir. Aile çiftçilerinin istikrarı, toplumların da başlıca sosyo-ekonomik istikrarını sağlar. Büyük oranda şehirlere yönelik göçü azaltır, gizli işsizliği ortadan kaldırır, bölgede yöresel gastronomi kültürünü korur, özgün el sanatları tanıtılır, çocukların eğitimi ve gelişmesine katkıda bulunur ve yoksulluğu dizginler (European Commission Agriculture and Rural Development, 2005).

Ekonomik kalkınma, sosyal kalkınmanın da destekçisidir. Sosyal kalkınma açısından aile çiftçilerin bedensel ve ruhsal sağlık boyutunu etkisi altına alır. Nitekim aile çiftçilerin ekonomik yönden gelişmeleri beraberinde maddi gücü artırdığı için daha donanımlı sağlık hizmetlerinden yararlanmalarına imkan sağlar. Ruhsal anlamda özgüven duygusunun artmasında olumlu etkiler ortaya çıkar ve onları daha aktif sosyal hayat yaşamaya yönlendirir (Economic Policy and planning Department Addis Ababa, 2003; European Commission Agriculture and Rural Development, 2005). Aile çiftçiliği sürdürülebilir kalkınmanın vazgeçilmez bir parçasıdır. 2014 FAO'nun da belirttiği üzere Aile Çiftçiliği: "İnsanı Beslemek, Dünyayı önemsemek" tir.

Aromatik ve Tıbbi Bitkiler

Doğal kaynakların yönetilmesi ve korunması stratejilerinde en önemli eleman, onun içinde yaşayan ve yönetilme sonucu hayatını etkileyendir (Walter vd., 2003). Aile çiftçileri buldukları iklimde doğal kaynakların iyi değerlendirilmesi ve yönetilmesi sonucu çeşitli faaliyetlerde bulunarak farklı kanallardan, gelir elde etmektedirler. Bitkilerin, biyolojik özelliklerine göre kendilerine has oluşum, beslenme, büyüme ve gelişme özellikleri vardır. Bitkiler, yetiştirilme koşullarının müsait olması durumunda varlıklarını en iyi şekilde devam ettirirler ve aile çiftçileri için önemli gelir kaynağı haline gelirler (Yaman ve Akyıldız, 2008: 24).

Bitkiler dünyası sadece sınırsız renk ve biçim zenginliği sunmakla kalmaz aynı zamanda yaşamı devam ettirmek için gerekli olan oksijen, besin ve sağlıklı yaşam kaynağıdır. Bitkiler ve insanoğlu arasında, ilk çağlardan beri, çok yakın bir ilişki vardır (Baytop, 1999: 11).

Dünya üzerinde tahminen 750.000 ile 1.000.000 arası değişen bitki türü bulunmaktadır. 500.000 kadar bitki türü tespit edilip isimlendirilmiştir (Koç, 2001: 181). Yaklaşık 3.000 civarında bitki türü gıda elde etmek için yetiştirilmektedir. Yabani bitki türlerinin gıda da kullanım sayısı da 10.000'i aşmıştır (Kunkel, 1984: 12).

Antik çağdan beri insanoğlu, tedavi için bitkileri kullanmaktadır. Yaklaşık 250 bitkinin Mezopotamya uygarlığı döneminde kullanıldığı tespit edilmiştir. Grekler döneminde tıbbi bitkilerin sayısı 600 civarında idi (Saber, 1982: 57). Fars ve Arap uygarlığı döneminde

tıbbi bitki kullanım sayısı 4.000'e kadar yükselmiştir (Levey,1997: 24). Giderek artan tıbbi bitki sayısı 19.yüzyılda 13.000'e ulaşmıştır (Baytop, 1999: 32). Dünya Sağlık Örgütü WHO' nun araştırmasına göre dünyada tıbbi amaçlı kullanılan bitki sayısının 20.000 civarında olduğu saptanmıştır. 4.000 tıbbi ve aromatik bitki yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Dünya nüfusunun %80'i bitkisel ilaçlarla tedavi olmaktadır (Başer, 1998: 19).

Dünya'da nüfus artışına bağlı olarak ihtiyaçlar hiyerarşisi genişlemektedir. İnsanların doğa ürünlerine talebi gittikçe artmaktadır (Gül, 2014: 97). Sanayi devriminden sonra gelişmiş ülkelerde değerlendirilen metotlar ile geliştirdikleri bilim ve teknoloji sonucu doğal kaynaklara olan talepler de giderek artış göstermektedir. Bilimsel olarak bitkilerin değerlendirilmelerinde Etnobotanik bilim dalı önemli katkı sağlamaktadır (Demirtürk, 1990: 12). Bitkilerin kullanım alanı geniştir. Gıda, ilaç, sanat, dini törenler, kozmetik ve parfüm üretiminde kullanıldığı için bitkilere talep gösterilmektedir. Yeşil tüketicinin özel ilgisini çeken bitkisel ürünler ise, bitkisel kökenli ilaç ve kozmetik sanayinin gelişmiş ülkelerde hızla büyümesine neden olmaktadır (Başer, 1990: 20). Almanya (Hamburg), ABD (New York) , Japonya (Osaka) ve Hong Kong, bitkisel drogların ana ticaret merkezleridir. Marsilya ve Paris(Fransa), Basel ve St. Gallen (İsviçre), Londra(İngiltere), Amsterdam ve Retterdam (Hollanda) kentlerinde bitkisel drogların yoğunlukla ticareti ve stoklanması yapılmaktadır (Başer, 1997: 16; Lange, 2006: 160).

Safran

Ekonomik değeri yüksek olan, dünya üzerinde kuzey yarımkürede yaygın olarak görülen süsengiller familyasından Safran, *Crocus sativus* bitkisinden elde edilmektedir. İspanya, İtalya, Yunanistan, Mısır, Fas, Türkiye gibi Akdeniz kıyısı olan ülkeler dahilinde, İran, Azerbaycan, Çin, Japonya, Hindistan ve Pakistan'da yayılış göstermektedir. Çok yıllık, yumrulu, kültürü yapılan kormlu, otsu bir bitkidir. Safran *Crocus sativus* çiçeğinin parlak koyu kırmızı ve turuncu boyuncuk (stilus) ve tepecik (stigma) kısımlarından elde edilmektedir. Elde edilen koyu turuncu stigmasının ortalama uzunluğu 2.5-3.2 cm olup, kimyasal içeriğinin % 0.3-0.8'ni uçucu yağ, %5.8'ini sabit yağ, % 12-13'unu protitler ve % 11-12'sini nişasta ve glikozitten oluşmaktadır. Safran kurak iklimlere dayanıklıdır. Kışın ılımlı, yazın kuru, rüzgarsız ve rutubetsiz olan iklimde yetiştirilmektedir. Çiçek oluşumu için optimum sıcaklık, 23 ile 27 oC aralığında olsada 23 oC sıcaklık daha uygundur. Sıcaklık derecesine göre 50 ile 150 gün arasında çiçek açmaktadır (Molina vd., 2005: 361). Ortalama her 150 çiçekten bir kilo safran üretilmektedir. Bir hektar yerden ortalama 6 kilogram Safran elde edilmektedir. Çiçekler sabah erken saatlerde, güneş çıkmadan toplanmalıdır. Safran hasatında makine kullanılmamaktadır. *Crocus sativus* bitkisinden ayrılan stigmalar 50-80oC'de 30-35 dakika kurutulur (Baytop, 1999: 20). Safran hasadının ekim sonuna doğru olması ve diğer tarım ürünlerinin hasat zamanının aynı olmaması aile çiftçileri için büyük bir avantajdır (SID, 2013).

Safranın Kullanım Alanları

İnsanların bitkiler ile ilişkilerini incelemek anlamına gelen Etnobotanik terimi, ilk kez 1895 yılında, John W. Harshberger tarafından kullanılmıştır. Etnobotanik araştırmaları belirli bir süre yerel halkla iç içe yaşayarak yapılması gerekmektedir. Bu süreçte yerel halkın günlük yaşamları ve kültürel özellikleri gözlemlenerek yerel halkın gıda, boyar madde, yağ ve lif kaynağı, ilaç, zehir, turizm faaliyetleri, törenler, dinsel öge, ev araç-gereci, takı, dikiş nakış, yakacak, yem olarak kullandıkları bitkiler incelemeye alınmaktadır (Kendir ve Güvenç, 2010: 51). Safran Etnobotanik bilimine göre kullanımı çok geniş bir bitkidir. Kimyasal olarak safranın özel kokusu safranal, değişik tadı 'picocrocine' ve sarı rengi 'crocine' maddelerinden vermekte olup, bunlar da 3 parçalı stigmada bulunmaktadır (Negbi vd., 1989: 96). Safranın eklendiği her maddeye verdiği koku, kattığı renk ve bıraktığı tıbbi etkiden dolayı çok çeşitli alanlarda kullanılmaktadır.

Gıda ve Baharat

Safran gıda ürünlerinde ya birebir ya da başka baharatla karıştırılarak aroma ve renklendirici olarak kullanılmaktadır. Gastronomi biliminde safranın kullanım alanı çok geniştir. Çay, şurup, likör, şarap, çorba, tatlı, hamur işi, beyaz ve kırmızı et, su ürünleri (özellikle balık, karides ve Langust), pilav, peynir ve soslara ilave edilerek özel aroma, renk ve tat katmaktadır (Palmer, 1983; Rees, 1988).

Sanayi ve Sanat

Safran; kumaş endüstrisinde parlak, ışıltılı özel renk bıraktığı için boya olarak kullanıldığı gibi ve parfümeri sanayinde de kullanılmaktadır (Basker ve Negib, 1983: 229). Hahameneşi döneminde safran kağıt renklendiricisi olarak kullanılmıştır. İhtişamını göstermek için padişahların fermanları safranlı mürekkep ile yazılmıştır. Kitapların başlıklarında, tezhipte ve resim çizerken, halı ipliklerini boyarken safran kullanılmıştır. Safranın çiçeği yüzyıllardır yöre halkının dikiş nakışlarında yer almakta ve takı olarak da kullanılmaktadır. Safran çiçeği petekçilik sektörünün özel ilgisini çekmektedir (Kazemi vd., 2010: 3).

Tıp ve Kozmetik

Safran bitkisi şifa verici özelliği ve tıbbi değeri nedeniyle halk hekimliğinde kullanılışı eski tarihlere uzanmaktadır. Mad, Pers, Yunan, Mezopotamya uygarlığı dönemlerinde bir çok ülkenin farmakopesinde yer almıştır (Mousavi v Bathaie, 2011: 58). Safran modern tıpta bazı ilaçların hammaddesi olarak tedavi amaçlı ve kozmetikte parfümlerin hammaddesi olarak da kullanılmaktadır. Sinir sistemi rahatsızlıklarında özellikle depresyon tedavisinde etkindir. Düzenli kullanılması şartıyla kalp, karaciğer, böbrek ve mideyi güçlendirir. Cinsel gücü takviye eder ve kan dolaşımını kolaylaştırır. Anti kanser özelliği vardır ve alzheimer hastalığının tedavisinde kullanılır (Erdemir, 2001: 12).

Törenler

Safran'la ilgili tarihi kaynaklar incelendiğinde antikçağdan beri dünyanın farklı coğrafyalarında dini tören ve merasimlerde kullanıldığı görülmüştür (Paşayeva ve Tekiner,

2014: 11). İranlılar eski çağlardan beri düğünlerde gelin ve damadı, önemli şahsiyetler ve padişahı karşılarken çiçek, şekerleme, altın ve safran serperlerdi. Safran yalnız veya misk ve amber ile karıştırarak gülsuyuyla beraber tütsülenir (Kazemi vd., 2010: 2).

Yerel Kültür

Her yöre, yetiştirdiği bitkileri kullanarak ve ya takas yoluyla kendi kültürünü ve yerel kimliğinin tanıtımını yapmaktadır. Endemik bitkilerden biri olan safran da yerel ve ender bulunan türlerden biri olduğu için yetiştirilen ülke ve bölgenin kültür elçisi olmaktadır (Yoğunlu, 2011: 3).

Turizm

Safran yetiştirilme koşullarına göre sınırlı iklimlerde bulunan ve ekonomik değeri nedeniyle de bitkiler arasında özel konuma sahip bir bitkidir. Bu özellik turizm alanında da değerlendirilmektedir (Yoğunlu, 2011: 1). İranlılar safrana; ‘Çölün Altını’ demektedir. Çölde sabah erken saatlerde safran çiçeğinin bıraktığı koku, birçok turistin ilgi odağıdır. Safran yetişen bölgelerde sürdürülebilir turizm bağlamında, eko turizm, çöl turizm, eko gastronomi turizm, kültürel turizm, etnobotanik turizm türleri uygulanarak yörenin turizm faaliyetlerinin canlı tutulması sağlanmaktadır (Kazemi vd., 2010: 6) .

2001 yılında yapılan araştırma verilerine göre, Safranbolu Davut obası köyündeki aile çiftçileri geleneksel tarımı sürdürebilmek için safran yetiştirmektedirler. Ancak; safranın önemli bir gelir kaynağı olmadığı ve aile çiftçiler için ticari değer sağlamadığı sonucuna varılmıştır (Özdemir, 2001: 307).

Yapılan bir araştırmada, Coğrafi Bilgi Sistemi Yöntemi kullanılmıştır. Sözkonusu araştırmada orman biyoçeşitliliğini korumak amacıyla sakinlerinin orman dışı faaliyetlerde bulunarak, ekonomik refahlarını yükseltebilecekleri düşüncesine varmışlardır. “İklim faktörleri (sıcaklık ve yağış miktarı), topografya (Sayısal Yükseklik Modeli ve eğim) ve arazi kullanımı gibi çevre bileşenleri dikkate alınmıştır. Araştırma sonuçlarına göre; geçim kaynaklarının iyileştirilmesi ve ormanların korunmasını amacıyla safranın yetiştirilmesine uygun olan arazinin tespit edilmesi için harita çalışması yapılabilir inancına varılmıştır (Mashayekhan vd., 2015: 1).

Kocaeli ili şartlarında, bir tarla bitkisi olan safranın, gerek arazi şartlarında gerekse plastik tünel gibi kontrollü ortamlarda yetiştirilebildiği ve ekonomik gelir elde edilmesinin mümkün olduğu görülmüş, dolayısıyla iklim koşullarının safran bitkisinin verimliliğini etkilediği sonucuna varılmıştır (Çavuşoğlu ve Erkel, 2005: 184).

Yapılan bir literatür değerlendirme çalışmasında, aromatik ve tıbbi bitkilerin ülke ekonomisinde önemli katkıda bulunduğu, ancak bitkilerin korunması ve sürdürülebilirliği için titiz yasal düzenlemeler yapılması gerektiği görüşündedir. Aromatik ve tıbbi bitki ticaretinin daha verimli yapılması için yurt içi ve yurtdışı aktif, ticari, ilgili kurumlar kurulmalıdır. Özellikle ekonomik değeri yüksek olan bitkilerin tohum ve kültür yapısının korunması görüşündedir (Faydaoğlu ve Sürücüoğlu, 2011: 64).

Bir başka literatür çalışmasında, Ortadoğu ve Doğu tıbbında dört bin yıl öncesine kadar dayanan safranın Türk-İslam Tıp alemindeki yeri ve önemini vurgulamışlardır. Safranın adı

geçen dönemlerde 90'ın üzerinde tıbbi rahatsızlığın tedavisinde kullanıldığı tespit edilmiştir (Paşayeva ve Tekiner, 2014: 15).

2. Yöntem ve Araçlar

Araştırmanın Önemi

Tarım ürünlerinden bazıları özellikle stratejik bir öneme sahiptir. Kurak bölgelerde ise üretilen tarım ürünleri, daha fazla önem arz etmektedir (Zavareh vd., 2009: 60). “Gaen” bölgesinde yetiştirilen ve ekimi gelişen safran, aile çiftçilere sağladığı sosyo-ekonomik desteklerden dolayı önemsenmektedir. Bu çalışmada kurak iklimlerde aromatik ve şifalı bitkilerin yetiştirilebilir özelliğine dikkat çekerek bu tür iklimlerdeki aile çiftçiliğinin önemsemesi ve benimsemesi temenni edilmektedir. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre; Safran yetiştiricilerinin aile çiftçilerin üzerindeki sosyo-ekonomik etkilerinin ortaya çıkarılması onların kalkınma ve gelişmesine katkı sağlayabilir. Ayrıca çalışmada kurak iklimlerde sürdürülebilir turizm faaliyetlerinin gelişebilmesi için aromatik ve tıbbi bitkilerin önemi vurgulanmaktadır. Dolayısıyla bu çalışma ulusal ve uluslararası tarım ve toprak korumasına ve sürdürülebilir turizme katkıda bulunabilir.

Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışma “tarama modeli” olarak tasarlanmıştır. Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu mevcut şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Bilimsel araştırma; ortaya konan probleme güvenilir çözümler bulmayı amaçlayan bir süreçtir (Karasar, 2009: 77). Tarama yöntemiyle İran'ın “Güney Horasan”da yer alan “Gaen” de tesadüfi olarak Safran yetiştiren aile çiftçilerin sosyo-ekonomik durumları incelenmeye alınmıştır. Araştırmada safran yetiştiricilerinin, aile çiftçilerin üzerinde bıraktığı sosyo-ekonomik etkilerini belirlemek için anket uygulanmıştır.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada aile çiftçilerin safran yetiştirmedeki sosyo-ekonomik etkilerine yönelik görüşleri ve kaygı düzeyleri incelenmektedir. Bu kapsamda İran'ın önemli safran yetiştiren bölgelerinden biri olan “Gaen” de 389 aile çiftçi üzerinde anket uygulaması yürütülerek, mevcut durum ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma için literatür taraması yöntemiyle aromatik ve tıbbi bitkilerin aile çiftçilere sağladığı sosyo ekonomik avantajlar irdelenmiştir. Anketlerin analizinde SPSS 16 kullanılmıştır. Katılımcılarla ilgili olarak; anketin birinci bölümünde, bireysel ve demografik özelliklerine ilişkin 4 soru; ikinci bölümünde safran yetiştirmeye güdülendiren iklim faktörlerine ilişkin görüşlerini belirleyen 6 kapalı üçlü ifade; üçüncü bölümünde safran yetiştiricilerinin ekonomik etkilerini ölçen 15 kapalı uçlu ifade; dördüncü bölümünde safran yetiştiricilerinin sosyal etkilerini ölçen 15 kapalı uçlu ifade; beşinci bölümünde safran yetiştirilen yörelerde geliştirilebilecek turizm faaliyetlerine ilişkin 5 ifade “evet, hayır”olarak cevaplanabilecek şekilde sorulmaktadır. Anketin iki, üç ve dördüncü bölümlerinde yer alan her bir ifadeye katılım düzeyleri 5'li likert tipi (hiç katılmıyorum, katılmıyorum, kısmen katılıyorum, katılıyorum, tamamen katılıyorum) ölçek ile derecelendirilmiştir. Safran yetiştirmeye güdülendiren iklim faktörleri ve Safran yetiştiricilerinin sosyo-ekonomik etkilerine ilişkin yaklaşım düzeyini ölçen ifadeler, Horasan Tarım Müdürlüğünde mevcut olan hazır

anket üzerinden hazırlanmıştır. İklim faktörlerine yönelik yaklaşım ölçeğinin genel güvenilirliği 0,825 olarak, safran yetiştiricinin sosyo-ekonomik etkilerine yönelik yaklaşım ölçeğinin genel güvenilirliği 0,875 olarak yüksek bulunmuştur. Ölçeklerin güvenilirlik düzeyleri % 80 ile % 90 arasında değişmektedir. Ölçeklere ve alt boyutlara ait önermelerin iç tutarlılıklarının sağlandığı ve yüksek düzeyde güvenilir oldukları görülmektedir. Elde edilen bulgular doğrultusunda kurak iklimlerde aile çiftçilerin sosyo-ekonomik kalkınma ve gelişmesi ile bu iklimlerde sürdürülebilir turizm için öneriler verilmiştir.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evren “Gaen” ilçesinde ikamet etmekte olan aile çiftçileri oluşturmaktadır. Gaen ilçesinin nüfusu 2015 yılı ANDEKS verilerine göre 18, 252 kişi olarak açıklanmıştır. Evren ve örneklem ortalaması arasında izin verilebilir hata değeri (H) $\pm 0,10$ olarak alınmış ve yapılan analizler, anlamlılık düzeyi (α) 0,05 alınarak değerlendirilmiştir. 0,05 anlamlılık düzeyi için $z=1,96$ 'dır. Formüldeki parametrelerden standart sapma “ σ ” değeri, yapılan pilot uygulamalar (Aile çiftçiler 65) sonucu “ $\sigma = 1.3$ ” olarak belirlenmiştir (n=389)

$$n = \frac{N \cdot \sigma^2 \cdot Z_{\alpha}^2}{(N - 1) \cdot H^2 + Z_{\alpha}^2 \cdot \sigma^2}$$

Araştırmada hata payı, güvenilirlik düzeyi ve eksik kodlama vb. gibi değerlendirmeye alınmayacak derecede eksik ve hatalı veriler içeren anketlerin olabileceği de dikkate alınarak çiftçi ailelere yönelik uygulanan anket sayısı 400'dir. Araştırmanın örneklemini çerçevesinde uygulanan 400 anket formundan 389 anket geçerli kabul edilmiş ve değerlendirmeye alınmıştır.

3. Bulgular ve Yorum

Bu bölümde, araştırmaya katılan “Gaen” de aile çiftçilerden ölçekler yoluyla toplanan veriler analiz edilmiştir. Tablo 1’de ankete cevap veren aile çiftçilerin demografik ve diğer bazı özelliklerinin (yaş, eğitim durumu, iş durumu, yıllık gelir) frekans ve yüzde dağılımlarına ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik ve Diğer Bazı Özelliklerine Göre Dağılım (n=389)

Değişkenler	Grup	Frekans	Yüzde (%)
Yaş	15-30	58	13.4
	30-45	107	29.9
	45-60	121	34.2
	60-75	77	19.8
	75-90	26	2.7
Eğitim	Okuryazar değildir	40	6.9
	İlkokul	146	42.8
	Ortaokul	98	26.9
	Lise	74	19
	Yüksek okul	31	4.4
İş	Tarım	131	36.3
	Hayvancılık	62	20.9
	Bağcılık	105	27.6
	Diğer işler	59	15.2
Safrandan yıllık elde ettikleri gelir(TL)	1000 TL altı	47	9.4
	1000-5000 TL	102	27.9
	5000-10000 TL	118	33.2
	10000-15000 TL	64	16.1
	15000-20000TL	44	8.4
	20000 TL ve Üzeri	14	5

Buna göre araştırmaya katılanların % 34.2'si 45-60 yaş aralığında% 29.9'u 30-45 yaş arası ve %19.8'i 60-75yaş arası bireylerin oluşturduğu ; % 42.8'i ilkokul, %26.9'u ortaokul ve % 19'u lise mezunu olduğu; %36,3'u tarım, % 27'6 bağcılık ve % 20.9'u hayvancılık ile uğraştığı belirlenmiştir. Katılımcıların %33.2'sinin safran yetiştirmeden elde ettikleri gelir miktarı yıllık olarak 5000-10000 TL arasındadır. Katılımcıların %27'9'u yıllık 1000- 5000 arası ve %16.1'i yıllık 1000- 15000 TL arasında safran yetiştirmeden gelir elde etmektedir.

Tablo 2'de aile çiftçilerini safran yetiştirmeye güdümlendiren iklim faktörlerine yönelik katılımcıların cevaplarının dağılımı görülmektedir.

Tablo 2. Aile Çiftçileri Safran Yetiştirmeye GÜdüldiren İklım FaktÖrlerine İlişkin Dağılım (n=389)

İFADELER	Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	T	S.S.
	1	2	3	4	5		
Bölge ile iklıme uyumu sağlamaktadır	6	8.4	18.4	23.1	44.1	3.61	1.06
Kuraklığa dayanıklıdır	3.7	11.1	24.5	44.6	16.1	3.58	1.006
Sukemeri yöntemine uyum sağlamaktadır	3.8	10	10.7	28.7	46.7	3.51	0.947
Havadeğişikliklerine dayanıklıdır	4.7	12.4	20.1	37.8	25.1	2.80	1.047
Bölge toprağına uyum sağlamaktadır	3.7	4.4	23.2	24.2	44.4	3.79	0.971
Sulama dönemlerinin arasının uzunluğuna dayanıklıdır	1.7	9.8	9.5	39.3	39.7	3.45	0.859

Tablo 2 incelendiğinde; Sukemeri yöntemine uyumlu ifadesine katılımcıların %46.7’si, “Bölge toprağına uyumlu” %44.4’ü “Bölgedeki iklıme uyumlu”, %44.1’ i “Sulama dönemlerinin arasının uzunluğuna dayanıklı”, % 39.3’ü tamamen katılıyorum cevabı vermektedirler. “Kuraklığa dayanıklı” ifadesine % 44.6’sı, “Hava değişikliklerine dayanıklı” ifadesine katılımcıların %37.8’i katılıyorum cevabı vermektedir.

Bu bulgu safran’ın bir aromatik ve tıbbi bitki olarak kurak iklimlerde aile çiftçileri tarafından tercih edilme nedenini açıklamaktadır. Tablo 2, aile çiftçileri tarafından bazı aromatik ve tıbbi bitkilerin sudan yoksun iklimlerde yetiştirilmesinin mümkün olduğunu göstermektedir. Tablo 2’ye göre Safran, killi toprakta, su kıtlığı ve sıcaklığı yüksek olan iklimlerde aile çiftçiliğini sürdürülebilirliği ve stratejik önem taşıması açısından iyi bir tercihtir. Nitekim Golmohammadi (2012)’de yaptığı araştırmada kurak iklimlerde, aromatik ve tıbbi bitkilerin stratejik ürün olmalarına dikkat çekerek önemini vurgulamış ve su kıtlığının bıraktığı olumsuz sosyo-ekonomik etkilere değinmiştir. Kurak bölgelerde haşere saldırıları, bitki türlerinin çeşitliliğinin azalması ve toprak erozyonu sıkça görünmektedir. Çiftçilerin kurak bölgelerde su temin etme kaygısı tarım, hayvancılık vb. faaliyetlerinin de geri çekilmesine neden olmuştur. Kurak bölgelerde su kıtlığı nedeniyle duyulan geçim kaygısı, psikolojik açıdan çiftçileri olumsuz etkilemektedir. Aileyi geçindirme endişesi ve yoksulluk korkusu ruhsal problemlerin artışına neden olmaktadır. Yoksulluk ıstırabı çeken çiftçiler göç etmektedir. Göçün artması ile çiftçilere bağlı kurumlar ve kooperatif birlikleri zayıf pozisyona düşmektedir. Toprakların bölünmesi ve terk edilmesi artış göstermektedir. Aile bağlarının zayıflaması sonucu yöreye özgü yiyecek içecekler geri planda kalarak yerel kimlik ve kültürünü yoksunluğa uğratmakta, çoğu zaman tamamen kaybolmaktadır. Eğitim düzeyi azalmakta, aile kurumunun tutarlılık ve sürekliliği parçalanmaktadır (Golmohammadi, 2012: 51).

Ekonomik değeri olan aromatik ve tıbbi bir bitki, ülkeye, yöreye, çiftçilere önemli boyutlarda katma değer sağlayarak aile çiftçilerinin ekonomik kalkınması ve gelişmesi açısından fırsatlar sunmaktadır. İş ve gelir artışından dolayı, yöredeki aile çiftçileri ekonomik açıdan daha esnek

ve yapıcı faaliyetlerde bulunabilmektedir. Arazi satın almak, aile çiftçilerin refah düzeyinin yükselmesi, aile çiftçilerin çocuklarının yaşam ve eğitim kalitesinin artması gibi eğilimler gerçekleşmektedir. Ancak bu değişimlerin olumlu etkileri olduğu gibi yüksek kazanç nedeniyle pahalılık, ahlaki değerlerin bozulması gibi olumsuz etkileri de ortaya çıkmaktadır. Tablo 3'te, safranın aile çiftçileri üzerinde bıraktığı ekonomik etkilerine ilişkin katılımcıların görüşleri yer almaktadır.

Tablo 3. Safran Yetiştirilenin Aile Çiftçileri Üzerindeki Ekonomik Etkilerine İlişkin Dağılım (n=389)

Ekonomik Etkiler	hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	X
	1	2	3	4	5	
Tarım ürünlerini geliştirmek için su alımını sağlamaktadır	8.8	15.5	24.2	29.3	22.2	3.3
Tarım ve bağcılık için arazi alımını sağlamaktadır	11.5	21.5	34.6	22.8	9.6	3.4
Aile için gelir kaynağıdır	3.7	21.1	33.9	27.1	14.2	3.59
Tüketim ürünleri ve ev eşyalarının alınmasında artış sağlamaktadır.	7.2	15/8	28.2	33.7	15.1	3.66
Araç satın almayı sağlamaktadır	27.6	25.8	16.2	14.8	15.6	2.80
Safran üretilmesi için daha fazla yatırım yapılmasını sağlamaktadır	28.7	26.2	18.5	16.2	10.4	2.57
Aile çocuklar için daha fazla finansal yatırım yapabilmektedir.	12.1	13.9	25.7	25.5	22.8	3.02
Aile üyelerine ek iş sağlamaktadır	0.2	13.2	21.5	36.2	28.9	3.73
Aile dışı kişilere iş imkanı sağlamaktadır	5.6	12.5	31.4	28.3	22.2	3.12
Aile üyelerine sabit iş imkanı sağlamaktadır	6.8	14.4	15.4	38.4	25	3.80
Bankada birikim sağlamaktadır	29.8	23.5	17.2	16.8	12.7	2.98
Tarımsa akınelerin alımını sağlamaktadır	26.6	28/9	20/9	17/1	6/5	2.80
Yörede pahalılık yaratmaktadır	28.3	27.5	19.8	13.2	11.2	2.65
Ev kadınlarına ekonomik destek sağlamaktadır	11.0	13.1	20.2	21.6	34.1	3.53
El sanatları faaliyetlerindeki yatırımların artışını sağlamaktadır	29.1	28.6	17.4	12.3	12.6	2.96

Tablo 3 incelendiğinde aile çiftçilerinin safran yetiştirilenin ekonomik etkilerine ilişkin pozitif düşüncelere sahip oldukları görülmektedir. Buna göre; aile üyelerine sabit iş imkanı (%78.8), tüketim ürünleri ve ev eşyaları alımında artış (%77), ev kadınlarına ekonomik destek (%75.9), tarım ürünlerini geliştirmek için su alımı (%75.7), aile için gelir kaynağı sağlamakta (%75.2), aile çocukları için daha fazla finansal yatırım yapabilmektedir (%74). Ayrıca, tarım ve bağcılık arazi alımını sağlamaktadır (%67). Yörede pahalılık yaratmamaktadır (%63.8) ifadelerinde katılımcılar safran yetiştirilenin olumlu ekonomik yönlerini belirtmektedir. Ancak safran yetiştirilenin olumlu ekonomik etkilerine rağmen aile çiftçilerin bazı ekonomik

sıkıntıları giderilmemektedir. Nitekim; araç satın almayı (%53.4), bankada birikim yapılabilmesini (%53.3), safran üretilmesi için daha fazla yatırım yapılması sağlanamamaktadır (%54.9) ifadelerinde safran yetiştirmenin bu ekonomik sorunları kaldırmaya gücü yetmemektedir. Ayrıca tarımsal makineleri almak yerine aile çiftçileri kiralamayı tercih etmektedir (%55.5). Katılımcılar 'el sanatları faaliyetlerindeki yatırımların artışı sağlanmaktadır' ifadesine (%57.7) oranda olumsuz cevap vermektedir. Yörede önemli el sanatlarından biri halı dokumacılığıdır; ancak dokuma tezgahını kendileri hazırladıkları için yatırım yapma ihtiyacı duymamaktadırlar.

Sürdürülebilir tarımın kalkınma ve gelişme politikalarının sonuca varması için; ekoloji, sosyo-ekonomik ve etik faktörler eşit biçimde doğru tasarlanıp uygulanmalıdır. Dolayısıyla tarımsal kalkınma ve gelişme politikalarının etkileri incelenmelidir. Nitekim iş ve gelir güvencesinin olması, psikolojik anlamda aile çiftçiler üzerinde olumlu etkiler bırakmaktadır (Farshad ve Zinck, 1993: 1).

Tablo 4. Safran Yetiştirmenin Aile Çiftçileri Üzerindeki Sosyal Etkilerine İlişkin Dağılım (n=389)

Sosyal Etkiler	Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen Katılmıyorum	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	X
	1	2	3	4	5	
Aile refahının artmasını ve aile huzurunu sağlamaktadır	5.4	14.8	38.3	25.5	16.1	3.82
Ailenin tedavi ve sağlık koşullarının iyileşmesini sağlamaktadır	12.1	10.7	33	26.8	17.4	3.20
İş güvenliği sağlamaktadır	5.7	20.9	37.4	21.5	14.5	3.72
Gelir artışının yarattığı özgüven ortaya çıkmaktadır	1.7	18.6	33.9	31.5	14.2	3.55
Uyuşturucu ticaretinin azalmasını sağlamaktadır	10.2	14.9	26.4	23.6	24.9	3.02
Ailenin beslenme durumunun iyileşmesini sağlamaktadır	14.5	12.2	33.2	24.2	15.9	3.34
Göç eyleminin azaltılmasını sağlamaktadır	11.0	19.3	35.0	22.7	12	3.44
Ailenin eğitiminin devam etmesi ve gelişmesini sağlamaktadır	9.2	12.8	31.0	28.0	19.0	3.08
Hayata dair özgüven duygusunu arttırmaktadır	5.8	15.3	32.0	30.6	16.3	3.56
Tarım kooperatif birliği ile işbirliği sağlamaktadır	4.8	9.2	20.1	26.7	39.2	4.02
Gençlerin yörede kalmasını sağlamaktadır	0.1	18.6	38.2	20.3	11.8	3.78
Ailenin konut koşullarının iyileşmesini sağlamaktadır	12.6	16	29.7	25.3	16.4	3.01
Ticari ahlakın bozulmasına neden olmuştur	4.2	7.3	15.0	27.9	45.6	4.06
Yörenin yemek içmek kültürünün tanıtılmasını sağlamaktadır	5.8	10.2	10.3	33.4	40.3	4.2
Yörenin gelenek göreneklerinin korunmasını sağlamaktadır	15.0	6.8	16.2	35	27	3.94
Yörede turizm faaliyetlerin artışı sağlamaktadır	4.5	16.7	21.5	31.3	26	3.66
Yöresel mutfağın tanıtımını yapmaktadır	9.8	11.5	24.0	30.8	23.9	3.54
Hediyelik eşyanın satılmasını sağlamaktadır	2.2	12.3	10.0	33.0	42.5	4.52

Tablo 4'teki 3 ifade; safran yetiştirmek sosyal açıdan aile çiftçiler üzerinde yüksek düzeyde olumlu etkiler bırakmaktadır. Katılımcılar; Tarım Kooperatif Birliği ile işbirliğini (%86),

hediyelik eşyanın satılmasını (%85), yörenin yemek içmek kültürünün tanıtılmasını sağlamaktadır (%84).

Ayrıca Tablo 4'teki diğer ifadelerde safran yetiştirilmenin sosyal açıdan aile çiftçiler üzerinde orta düzeyde olumlu etkiler bıraktığı düşüncesine varılmaktadır. Gelir artışının yarattığı özgüven ortaya çıkmaktadır (%79.6), hayata dair özgüven duygusu artmaktadır (%78.9). Yörede turizm faaliyetlerin artışı (%78.8), yöresel mutfağın tanıtımını sağlamaktadır (%78.7). Yörenin gelenek göreneklerinin korunmasını (%78.2), Ailenin eğitiminin devam etmesi ve gelişmesini (%78), ailenin tedavi ve sağlık koşullarının iyileşmesini (%77.2), aile refahının artmasını ve aile huzurunu (%75.7), uyuşturucu ticaretinin azalmasını (%74.9), ailenin beslenme durumunun iyileşmesini (%73.3), ailenin konut koşullarının iyileşmesini (%71.4), iş güvenliğini (%70.4), gençlerin yörede kalmasını (%70.3), göç eyleminin azalmasını sağlamaktadır (%69.7). Safran kooperatif birliği özellikle son yıllarda düzenli biçimde çalışmaktadır. Safran İran'ın geleneksel mutfağında özel bir yere sahip olmasından dolayı yöresel yeme içme tanıtımında etken role sahiptir. Genellikle Horasana giden turistler hediyelik olarak safran almaktadır.

Safran'ın ekonomik değeri yüksektir. Dolayısıyla ticari anlamda daha fazla kar elde etmek için etik ve ahlaki kurallar çiğnenebilir. Tablo 4 incelendiğinde araştırmaya katılanların; ticari ahlakın bozulmasına neden olduğu ifadesine % 88.5 oranında katılarak, safran ticaretinde etik olmayan yollara gidildiğini bir nevi teyit etmektedirler. Örneğin, safranın daha ağır gelmesi için, bal veya yağa bulaştırılmakta, renk niteliğinin daha kaliteli görünmesi için ise en masum yollardan biri safranın kendi rengiyle boyanmaktadır.

Aromatik ve tıbbi bitkiler ülkeler için siyasi, sosyal ve ekonomik açıdan önem arz etmektedir. Dolayısıyla ülkelerin sahip olduğu bu zenginliği etkin ve verimli şekilde değerlendirmesi gerekmektedir. Sürdürülebilir turizm çerçevesinde aromatik ve tıbbi bitkilerin bulunduğu yöreler, çeşitli turizm faaliyetleri yapılarak, yörelerin kalkınma ve gelişmesinde etkin olmaktadır. Bu amaç doğrultusunda katılımcıların yörede gelişebilir turizm faaliyetleriyle ilgili görüşleri alınmaktadır.

Tablo 5. Katılımcıların Safran Yetiştirilen Yörelerde Geliştirilebilecek Turizm Faaliyetlerine İlişkin Dağılım (n=389)

Turizm faaliyetleri	Katılımcıların sayısı	Katılımcıların yüzdesi
Kültürel turizm	78	20.05
Kırsal turizm	65	16.70
Eko gastronomi turizmi	100	25.70
Çöl turizmi	110	28.27
Çiftlik turizmi	36	9.28

Tablo 5'te safran yetiştirilen yörelerde geliştirilebilir turizm faaliyetlerine aile çiftçileri olumlu yaklaşmaktadır. Katılımcılara göre; çöl turizmi (%28.27), eko gastronomi turizmi (%25.27), kültürel turizm (%20.05), kırsal turizm (%20.05) faaliyetlerinin uygulanması mümkündür. Tablo 5'te çiftlik turizmi (%9.28) en az oranla görünmektedir zira safranın yetiştirme ve üretime hazırlanması sürecinde tecrübeli ve bilinçli çalışanlar gerekmektedir.

4. Sonuç ve Öneriler

Coğrafi konumu, hava ve toprak şartlarına göre, aile çiftçiliği gelişip büyümektedir. Kurak iklimlerde aile çiftçiliğinin var olması ülkeler için siyasi ve ekonomik önem taşımaktadır. Bu iklimlerde üretilen ürünler stratejik konumdadır. Erozyonu önlemek, ekolojii korumak dışında sağladığı olumlu sosyo-ekonomik etkilerle göçü azaltma veya ortadan kaldırma gücüne sahiptir. Aromatik ve tıbbi bitkiler çeşitli alanlarda, farklı sanayi kollarında kullanıldığı için giderek talebi artmaktadır. Safran, dünyanın en değerli aromatik ve tıbbi bitkilerden biri olduğundan, ‘Aile Çiftçileri’ üzerindeki etkileri incelenmiş ve önemli sonuçlara ulaşılmıştır.

“Gaen”de yapılan araştırma kapsamında safran yetiştiren aile çiftçilerinin %42.8’inin, 45-60 yaş aralığında olduğu, %42,8’inin eğitim düzeyinin orta okul olduğu saptanmıştır. Aile çiftçilerin % 33.2’sinin safrandan elde ettikleri gelir miktarı, 5000-10000 TL aralığındadır. Yapılan bir araştırma sonucuna göre, aile çiftçilerinin eğitim düzeyleriyle safran verimliliği orantılı çıkmıştır. Araştırmacılara göre eğitim eksikliği, çiftçilerin safrandan elde ettikleri gelir miktarını olumsuz yönde etkilemektedir. Safran yetiştiren aile çiftçilerinin eğitim düzeyleri düşüktür. Dolayısıyla devlet ve özerk kurumların bu bölgede daha aktif faaliyet göstermesi gerektiği anlaşılmaktadır. Eğitim ile ilgili sorunlar çözülerek, aile çiftçilerinin safranı daha verimli şekilde yetiştirip, üretmeleri sağlanabilir (Esmailpour ve Kardavani, 2011: 3159).

Aile çiftçileri “Gaen” de safran yetiştirmelerini güdümlendiren önemli neden olarak, bu bitkinin kurak iklim koşullarına uyum sağladığını belirtmişlerdir. Kurak ve verimsiz iklimlerde bile aile çiftçileri, aromatik ve tıbbi bitkiler yetiştirip topraklarına sahip çıkarak, yöre ve ülkenin siyasi, sosyal, ekonomik politikalarında olumlu gelişme sağlayabilirler.

“Gaen” de safran yetiştirmek çiftçi aile üyelerine, özellikle ev kadınları ve gençlere iş imkanı yaratan bir gelir kaynağı haline gelmiştir. Ancak sağladığı etki orta düzeydedir. Yapılan bir araştırmada, İran’ın safranla ilgili ihracat sıkıntıları irdelenmiştir. İran’ın safran ihracatında en başta gelen problemleri; İspanyol şirketlerin safranı, toptan fiyata alması, üretim zincirindeki standart sorunlar, ambalaj ve paketleme sorunları olarak tespit edilmiştir. Adı geçen sorunlara çözüm üretildiği takdirde safran ekonomik olarak aile çiftçilere avantaj sağlayacaktır.

Safran yetiştirmeye teşvik eden diğer neden ise, aile çiftçilerinin sosyal refahlarını yükseltmesidir. Ekonomik gelişmenin getirdiği geçim güvencesi, göç ve uyuşturucu satıcılık eylemini azaltmakla beraber, çiftçi ailelerinin sağlık ve tedavilerini olumlu yönde etkilemektedir. Ayrıca ekogastronomi turizminin gelişmesinde yüksek oranda katkı sağlamaktadır.

“Gaen”de aile çiftçilerinin belirttikleri gibi, safran üretiminde kimi zaman etik dışı uygulamalar olduğu, bu yüzden de ahlaki ve etik kurallara uymak için Tarım Bakanlığı tarafından sıkı denetleme yapılıp, safranın standart hale gelmesi için titiz şekilde uygulanması gerektiği bir zorunluluk olmalıdır.

Safran tarımı özelliklerinden dolayı bölgede sürdürülebilir turizm faaliyetlerinin ilgisini çekmektedir. Özellikle çok boyutlu olmasından dolayı farklı turizm faaliyetlerine konu olabilir. Gaen’de safran yetiştiren aile çiftçilerinin yörelerde geliştirilebilecek turizm faaliyetlerine ilişkin olumlu düşünceleri olduğu belirlenmiştir. Özellikle çöl turizmi, eko gastronomi turizmi ve kültürel turizm faaliyetlerine daha olumlu yaklaşımda buldukları tespit edilmiştir.

Aromatik ve tıbbi bitkilerin kurak bölgelerdeki aile çiftçilerinin kalkınma ve gelişmesinde olumlu etkisi bulunmaktadır. Ancak yetiştirme ve pazarlama sürecinde aile çiftçileri, kooperatifler ve devlet ile işbirliği halinde, daha donanımlı ve bilinçli şekilde yürütüldüğü takdirde sosyo-ekonomik gelişme ve sürdürülebilir turizm açısından önemli sonuçlar elde edilebilir.

KAYNAKÇA

- Başer, K. H. C. (1990). Tıbbi bitki ve baharatların dünyada ve türkiye’de ki ticareti ve talep durumu. *Tarım Orman ve Köyişleri Bakanlığı Dergisi*, (53): 18-22.
- Başer, K. H. C. (1997). *Tıbbi ve aromatik bitkilerin ilaç ve alkollü içki sanayinde kullanımı*. İstanbul Ticaret Odası Yayın, (39): 1-39.
- Başer, K. H. C. (1998). Tıbbi ve aromatik bitkilerin endüstriyel kullanımı. *Anadolu Üniversitesi Tıbbi ve Aromatik Bitki ve İlaç Araştırma Merkezi Bülteni (TAB)*, 19-43.
- Basker, D., Negib, M. (1983). Uses of saffron crocus sativus. *Econ Bot*, (37): 228-236.
- Baytop, T. (1999). *Türkiye’de bitkiler ile tedavi geçmişte ve bugün*. İstanbul: Nobel Tıp Kitapevleri.
- Bryant, D., Nielsen, D., Tangle, L. (1997). *The last frontier forests: Ecosystems and economies on the edge*. Washington DC, World Resources Institute.
- Çavuşoğlu, A., Erkel, E. İ. (2005). Kocaeli ili koşullarında safran (*Crocus Sativus L.*) yetiştiriciliğinde yetiştirme yeri ve korm çapı’nın verim ve erkencilik üzerine etkisi. *Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 18(2): 179-184.
- CONSEA (2011). Erişim tarihi: [21.12.2016] <http://www.brasil.gov.br/@@search?Subject%3Alist=Consea>
- Demirtürk, Y. (1990). Tıbbi bitkilerimizin değerlendirilmesi. *Tarım Orman ve Köyişleri Bakanlığı Dergisi*, (53): 12-16.
- Economic Policy and Planning Department Addis Ababa, (2003). Erişim tarihi: [21.12.2016] http://gafspfund.org/sites/gafspfund.org/files/Documents/Ethiopia_4_of_6_ARD%20policy.pdf
- Erdemir, D. A. (2001). *Sifalı bitkiler*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- EsmailPour, A., Kardavani, P. (2011). Saffron (*Crocus sativus*) potentials for sustainable rural development: A case study of Balavelayat village in Kashmar, North Eastern Iran. *African Journal of Agricultural Research*, 6(13): 3149-3160.
- European Commission Agriculture and Rural Development, (2005). Erişim tarihi: [21.12.2016] [http://www.abgs.gov.tr/tarama/tarama_files/11/SC11EXP_rural%20development .pdf](http://www.abgs.gov.tr/tarama/tarama_files/11/SC11EXP_rural%20development.pdf)
- FAO Orman Komitesi, (2014). *Report of the 22nd session of the committee on forestry*. Erişim tarihi: [21.12.2016] <http://www.fao.org/3/a-ML214e.pdf>.
- FAO Tarım Komitesi, (2015). *Report of the 24th session of the committee on agriculture*. Erişim tarihi: [21.12.2016] <http://www.fao.org/3/a-ML895e.pdf>.

- FAO, (2014). *The state of food insecurity in the world 2014*. Erişim tarihi: [21.12.2016] <http://www.fao.org/3/a-i4030e.pdf>
- Farshad, A., Zinck, J. A. (1993). *Seeking agricultural sustainability agriculture*. *Ecosystem & Environment*, 47(1): 1–12.
- Faydaoğlu, E., Sürücüoğlu, M. S. (2011). Geçmisten günümüze tıbbi ve aromatik bitkilerin kullanılması ve ekonomik önemi. *Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 11(1): 52-67.
- Golmohammadi, F. (2012). Investigating knowledge, attitude and skills of elite farmers about of importance and effects of climate changes in agriculture and extension education activities in confronting them (in South Khorasan Province-Iran). *International Journal of Science and Engineering Investigations*, 1(6): 46-54.
- Greening the Blue. (2016). Erişim tarihi: [20.12.2016] <http://www.greeningtheblue.org/about-greening-blue>.
- Gül, V. (2014). Rize yöresine ait tıbbi ve aromatik bitkilere genel bir bakış. *Iğdır Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 4(4): 97-107.
- Jagger, P. And Pender, J. (2003). The role of trees for sustainable management of less-favored lands: the case of eucalyptus in Ethiopia. *Forest Policy and Economics*, (5): 83–95.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kazemi, M., Talebifer, M., Abedin, E., Seffaryan, A. (2010). *Safran*. Tahran: Ayej Yayınevi.
- Kendir, G., Güvenç, A. (2010). Etnobotanik ve Türkiye’de yapılmış etnobotanik çalışmalara genel bir bakış. *Hacettepe Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Dergisi*, 30(1): 49-80.
- Koç H., (2001). *Yumrulu-soğanlı ve kokulu bitkiler*. Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları, (48): 180-186.
- Kunkel, G. (1984). *Plants for human consumption: an annotated checklist of the edible phanerogams and ferns*. Koenigstein, Australia.
- Lange, D. (2006). International trade in medicinal and aromatic plants. *Medicinal and Aromatic Plants*, 155-170.
- Levey, M. (1973). *Early Arabic pharmacology: an introduction based on ancient and medieval sources*. Brill Academic Pub.
- Lindenmayer, D. B., Franklin, J. F., Fischer, J. (2006). General management principles and a checklist of strategies to guide forest biodiversity conservation. *Biological Conservation*, (131): 433-445.
- Mashayekhan, A., Jalilvand, H., Pourmajidian, M. R., Gholami, M. R., Sabet Teimouri, M. (2015). Potential cultivation areas of Saffron and its economic effects on forest dwellers welfare. *Journal of the Faculty of Forestry Istanbul University*, 65(1): 1-6.
- Molina, R. V., Valero, M., Navarro, Y., Guardiola, J. L., Garcí’a-Luis, A. (2005). Temperature effects on flower formationin saffron (*Crocus sativus* L.), *Scientia Horticulturae*, (103): 361-379.
- Mousavi S., Bathaie, Z. (2011). Historical uses of saffron: identifying potential new avenues for modern research. *Avicenna Journal of Phytomedicine*, 1(2): 57-66.

- Negbi, M., Dagan, B., Dror, A., Basker, D. (1989). Growth, flowering, vegetative reproduction and dormancy in the saffron crocus (*Crocus sativus* L.). *Israel Journal of Botany*, (38): 95-113.
- Özdemir, Ü. (2001). Safranbolu ve safran tarımı. *Doğu Coğrafya Dergisi*, (5): 296-308.
- Palmer, J. (1983). Saffron. *Annual journal of the Royal New Zealand Institute of Horticulture*, (11): 93-97.
- Paşayeva, L., Tekiner, H. (2014). Türk-İslam tıbbında safranın yeri. *Lokman Hekim Journal*, 4(3): 11-15.
- Rees, A. R. (1988). Saffron- an expensive plant product. *Plantsman*, 9(4): 210-217.
- Saber, A. H. (1982). Chronological notes on medicinal plants. *Hamdard* 25, Tahran.
- SID. (2013). Journals.sid. Erişim tarihi: [24.9.2016] http://www.sid.ir/fa/VEWSSID/J_pdf/5003313920204.pdf
- T.C. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, (2014). Erişim tarihi: [22.9.2016] http://kkp.tarim.gov.tr/ADMIN/App_Upload/UKKS.pdf
- Walter, S., Vantomme, P., Killmann, W., Ndeckere, F. (2003). Benefit sharing arrangements in the field of non-wood forest products. Sustainable Production of Wood and Non-Wood Forest Products. Proceedings of the IUFRO Division 5 Research Groups 5.11 and 5.12, Rotorua, New Zealand.
- Yaman, K., Akyıldız, M. H. (2008). Kastamonu’da yetişen bazı odun dışı orman ürünlerinin toplama, işleme ve pazarlama maliyetleri. *Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 8(1): 26-36.
- Yoğunlu, A. (2011). Tunceli ekonomik değeri olan bitkiler raporu. *Fırat Kalkınma Ajansı, Sektörel Araştırmalar Serisi*, (5): 1-45.
- Zavareh, P., Hosseini, M. A., Nabizadeh, A., Mohebi, H, R. (2009). Export capacity and target markets of Iran saffron. *Journal of Business Research*, (51): 59-95.

Field : Business Administration

Type : Research Article

Received: 26.04.2017 – Corrected: 06.06.2017 - Accepted:08.06.2017

Determination of Information Technology Strategic Operation on Health Insurance Brand in Kermanshah State

Bijan REZAYI¹, Javad AMIRI²

¹ Assistant Professor, Department of Management and Entrepreneurship, Razi University, Kermanshah, IRAN

² Graduate Master of Business Administration degree orientation Insurance Management, Azad University of Malayer, IRAN & Insurance and Income Expert, Head office Health Insurance, Kermanshah, IRAN

Email: Rezaee61@yahoo.com, JavadAmiri675@yahoo.com

Abstract

The aim of this study was to evaluate the effectiveness of the implementation of strategic IT Kermanshah Province on brand of health insurance. This study is an applied research in terms of aims and is a descriptive study in terms of methodology and from correlation of data collection method is a quantitative method. The population includes all Health insurance users and employers in Kermanshah during 2015 that are 120 people and all customers of this insurance that because of unavailability considered as infinite. Static sample according to population and using Morgan and Korjesi table determined 92 employers and 384 customers. Measuring instruments and IT strategy, IT inventory Davis from Sheikhshahi and Olomi Research (2007), and means of measuring brand image, Kampdrsad questionnaire (2001) respectively. Statistical methods included descriptive statistics and inferential statistics (Kolmogorov - Smirnov test, Pearson correlation and regression). The results showed that the strategic impact of information technology on brand image. The perceived usefulness, ease of understanding, attitude towards information technology and use of technology are improving brand image. The component easy to understand has the greatest impact on brand image.

Keywords: Information technology strategic, organizational image of brand

1. Introduction

Information technology defined as a collection of computer systems that an organization uses, in a more detailed description information technology refers to techno aspect of information system and includes hardware, software, database, networks and other electronic tools. Information technology can be considered as a sub- system of an informational system. Although sometimes information technology and informational system used instead of each other (Sarafizade, 2007). Performing information technologies strategy provides wide changes in doing official processes, improving human power income and management, more diversity in products or services and improving quality and customers' satisfaction in organization so, determiners in all organization are involving with investing for this strategy (Taghirzade, 2006). In other words, performing information technology strategy is organizations can change customers' and society's opinion about that organization and provides more improvement and become popular among customers and at last, develops organizational brand image (Rasoulipshte & Bagherinejad, 2010).

Organizational brand image has been a reason for reliability and popularity of organizations and companies. Organizational brand image has different perception among organizations and companies (Bonenre, 2007). In service industry, organizational brand image has some intangible properties that results from a common social judge, this judge is based on beneficiaries' expectations and providing values for them (Faircloth, 2005). Organizational brand image is a reflection from past activities of a company that shows real characteristics of company (Gregory, 1991). In this regard, Zain (2009) evaluates the relation between information technology acceptance and organizational brand image in production organizations of Malesia. Its results showed that there is positive relation between information technology acceptance and company's ability for improving information brand image. Bayound (2012) determined the relation between social task disclosure and organizational brand image in developing countries. According to annual surveys of 40 companies in Libya and collected questionnaires from managers and employers, he concluded that high level of social task disclosure has strong relation with organizational brand image. Also Alizadezavarm, Falah and Eslami (2011) studied infusion of organizational brand image. They showed that although this marketing method can provide an incredible image for organizational brand but, it should be mentioned that this method has different unknown and hidden aspects that sometimes inattention to them will cause harm to organizational brand. Most of societies although have rich natural sources, because of expert human power lack can't use them and have difficult life. Other nations although have less natural sources, they have experts and can benefit from these properties and are improving fast. This good power tries best to be aware from its effect on organizational brand and this good image can give its staff social identity (OhMi, 2000).

According to importance of this concept and its effect on improvement and success in assurance companies and intense competition between companies for more customers' satisfaction and achieving to company goals, this topic hadn't studied well and we can say that this topic has forgotten. Considering the above description in the field of IT strategy and brand image, the question arises whether the implementation of the IT strategy can have effect on the reputation of Kermanshah Province health insurance?

2. Methodology

This research is an applied research in its aim, in its method is descriptive survey and coefficient kind and in gathering data it is a quantitative study. The population includes all staff and customers of Health Insurance, Kermanshah during 2014, that is equal to 120 people and the amount of total customers because of unavailability considered as infinite. Static sample according to population and using Morgan and Korjesi table determined as 92 employers and 384 customers. In this study in order to gather data field method and questionnaire have been used.

A: information technology strategy questionnaire

Information technology questionnaire is an adoption from Sheikhshaa and Olomi (2007) research that is called 'effective factors on information technology'. This questionnaire evaluates information technology model in form of five options questions. Such that beneficial aspects with 6 questions, perceived similarity with 6 questions, attitude about information technology with 5 questions and at last amount of technology usage with 3 questions have been determined. Also, its reliability and validity have been approved in 87% and 79%, respectively.

B: organizational brand image questionnaire

The dependent variable gauges of corporate brand image, corporate brand image questionnaire Kampdrsad (2001), which has 18 questions of five options which way to scoring a manner that option too low = 1, low = 2, somewhat = 3, very= 4 and much more =5. This questionnaire has 9 aspects ;"experience, character, competence, quality, differentiation, cost, technology, culture and knowledge" that marked each with two questions. The validity and reliability of the questionnaire Kampdrsad Research (2001) determined as 81/0 and 89/0, respectively. Also, the Cronbach alpha measured reliability coefficient of strategic IT and brand image 918/0 and 897/0, respectively. For Statistical analysis Pearson correlation test, Kolmogorov - Smirnov and univariate and multivariable regression by SPSS statistical software (version 18) were used.

3. Findings

The main hypothesis of the research

Performing strategic IT is effective on image of Health assurance brand in Kermanshah. Table 1 determined above hypothesis from regression analyze by using the same method.

Table 1. Confirmation of main hypothesis

The significance level	static t	determined chi	R	R chi	R
0/001	2/429	0/77		0/772	0/879

In above table determined Chi R is equal to 551%, such that almost 55% of change in brand image variate is because of changes in beneficence strategic of IT. Also since significance level is less than 0/01, strategic synergy of IT can predict organizational brand image with 99% reliability.

The second sub- hypothesis of research

Performing perceived similarity of IT is effective on brand image of Health assurance in Kermanshah. Table 2 determines above hypothesis by using regression analyze, simultaneously.

Table 2. Determination of the second hypothesis

Significance level	static t	determined R chi	R chi	R
0/001	2/481	0/752	0/755	0/869

In above table determined chi R is equal to 0/752, such that almost 75% of changes in organizational brand image is because of perceived simplicity. Also since significance level is less than 0/01, perceived simplicity of IT can predict organizational brand image with 99% reliability.

The third sub- hypothesis of research

Performing strategic attitude toward IT application is effective on Health insurance in Kermanshah. Table 3 determined above hypothesis by using regression analyze, simultaneously.

Table 3. Determination of the third sub- hypothesis

Significance level	static t	Determined R chi	R chi	R
0/001	3/19	0/555	0/567	0/753

In the above table can be seen that the adjusted R squared is equal to 555/0, so that about 56% change in the variable corporate brand image arising from changes in attitude to the use of information technology. Also since the level of significance is less than 01/0, strategic approach to the application of information technology with 99% reliability level, can predict the level of corporate brand image.

The fourth sub- hypothesis of research

Strategic performing tendency toward using IT is effective on brand image of Health insurance in Kermanshah. Table 4 determined above hypothesis by using regression analyze, simultaneously.

Table 4. Determination of the fourth sub- hypothesis

Significance level	static t	Determined R chi	R chi	R
0/001	3/021	0/254	0/257	0/507

In above table that determined chi R is equal to 0/254, 25% of changes in brand image is because of changes in strategic variate of tendency for using IT. Also since significance level

is less than 0/01, strategy for using IT can predict organizational brand image with 99% reliability.

Prioritizing the effect of IT strategic on brand image

In order to prioritize the effect of IT strategic on brand view we used multi- variates regression analyze simultaneously. Table 5 determines above hypothesis with regression analyze and step by step method.

Table 5. Prioritizing the effect of strategic aspects of IT on brand image

Significance level	static t	Beta	R chi determined	R chi	R	variate	step
0/001	3/219	0/329	0/254	0/257	0/507	Perceived simplicity	1
0/001	3/12	0/302	0/26	0/261	0/511	Attitude toward IT	2
0/001	2/471	0/275	0/271	0/273	0/523	Perceived beneficence	3
0/001	2/211	0/203	0/3	0/303	0/551	IT amount of usage	4

Base on above table we conclude that strategic aspects of IT can predict brand image. Also according to beta efficient in perceived simplicity we can say that perceived simplicity variate has the most effect on brand image of Health assurance and after that attitude toward IT is effective. In addition, the least effective variate was IT amount of usage.

4. Discussion and Conclusion

Base on main hypothesis of this research performing strategic IT has effect on Health assurance brand in Kermanshah. The results showed that there is significant effect between these two variates. In fact, strategic IT is effective on brand image such that, with wider IT background, brand image will be more appear. Attention to IT issue and its usage in each organization can change brand image that is include; high experience and brilliant history of staff and managers, good public relations with customers and be patient in face with different demands of customers, better professional abilities and teaching new approaches in organization, updated services, better quality and quantity services, serving new and different services according to customers' needs, equality between assurance payment and received services, cheaper organizational services, using new technology in organization, better methods and organizational processes, employers' effort to solve customers' problems, providing real needs, presenting useful information to users (Leone & et al, 2006; Zain, 2009). As it mentioned earlier IT and planning in this regard can make an organization able to provide customers' needs. Rasoulipashte and Bagherizade (2010) determined the effect of IT investing on customers' satisfaction and found same conclusion. They found that annually 2 trillion dollars invest for IT projects. It has been for more than one decade that researchers have been determined business value of IT investment. Also, there are lots of investments for customers' satisfaction in different fields of IT. Also they showed that there is direct relation

between investing in organizational IT and customers' satisfaction (Moffit, 1994; Larson, 2004).

In addition, the organization of IT technology advantage, more agile and able to respond quickly to sudden changes and unpredictable, in other words, that it would be a good image and reputation of the organization in the community to bring. In fact, more effective and more efficient organization more productivity in the organization will flourish. Research of Imani et.al, (2011) which examines the relationship between productivity of their employees' use of information technology, is consistent with the outcome. It showed that labor productivity in all eight components will vary according to the use of technology. In other words, between the use of technology and labor productivity there is a significant relationship. Also, in a similar study by Bennis and Rashad (2010) entitled "The effect of ICT on efficiency experts" involved, concluded that ICT education has positive and significant relation with efficiency of added experts.

Fathi and Fekri study (2006), which examines the impact of information technology on their agility Iranian companies, in line with the outcome. Because they concluded that using information technology to organizational success and become agile enterprises to companies is a critical factor. Also, Zhin study about the relation between IT acceptance and brand image in productive organizations of Malesia shows that there is positive relation between these two variates and is in line with the outcome. Therefore, we can conclude that strategic IT can make it easier to achieve customers' needs and as a result organization for customer has a suitable image and will be improved (Tallon, 2007).

Since the main hypothesis of research is about the effect of performing strategic IT on brand face, the results show that there is significant relation between these two variates. In fact, perceived beneficence of IT is effective on brand image, such that the first factor includes staff in IT improve speed, quality of works, efficiency of works, fast and suitable availability to jobs' chances and higher scientific level, therefore that organization will have better image. When staff believe in efficiency of IT in organization and its ability for higher efficiency such that Banisai and Rashad (2010) research, company will become more powerful and have a better brand image. Also, Thomes (2002) in a study about effective factors on brand image showed that staff activities can influence brand image that is in line with income. Because correct and complete perception from IT can effect on staff activities to answer customers' needs. Therefore, generally we can conclude that if staff consider IT in their organization as beneficial or in other words understand its efficiency, they will be more enthusiastic for using it as a way to satisfy customers. So, customers will have better perception from organization and consider a suitable image from it (Venable & et al, 2003).

Since the second sub- hypothesis is about determination of strategic perceived simplicity of IT on brand image, the results show that there is significant relation between these two variates. In fact, we can say that perceived simplicity of IT is effective on brand image. Such that with more perceived simplicity of IT that includes; simple IT activities, simple usage of different backgrounds, understandable, flexibility in answering to job needs, simple technological skills achievement and simple usage of IT in job activities in an organization, a better face will be appeared (Yang & Jun, 2002). The right perception of IT staff in the process as simple and easy job can improve your brand image. Because believing in simplicity of IT that Shrifi and Vfamanesh (2010) referred to, will make organization more powerful and better brand image. Also Damishliz (2004) presented an evaluation model for brand image in governmental organizations according to IT. Therefore, generally we can conclude that if staffs consider IT

as a way to achieve organizational goals, they will have more tendency toward providing customers' satisfaction. As a result, customers will have a better perception from organization and its face.

Since the third sub- hypothesis is about the effect of strategic attitude toward using IT on brand view, the results show that there is significant effect between these two variates. In fact, we can say that attitude toward using IT influence on brand face. Such that with more attitude toward IT application that includes logical attitude toward using IT in work place, acceptability of IT for staff and belief in better work level and job improvement, that organization will have a better brand face. Because staffs' attitude about importance of IT in organization as Sharifi and Vafamanesh (2010) referred, can provide a high position for organization and therefore improve its face. Damishliz (2004) provides an evaluation model for brand view in governmental organization among staffs. So we can conclude generally that positive attitude of staffs toward IT can improve their efficacy to answer customers' needs.

Since fourth sub- hypothesis of research is about the effect of strategic performing of IT on brand image, the results show that there is significant effect between these two variates. In fact, we can say that tendency for using IT is effective on brand face, such that with more willing toward IT usage that includes continuous usage of IT, using available IT for presenting new ideas, that organization will have better face brand. Therefore, willingness for using IT for providing different ideas in work process, can improve brand face (Martenson, 2007). Because staffs' tendency toward using IT in organization can improve their efficiency as Banisai and Reshad (2010) referred. Also staffs' s responsibility in face with customers' needs will increase. In this regard, Clarck and Gibson- Sweet (1999) determined social responsibility as a competition tool for a better face, that is in line with income. Therefore, generally we can say that using information technology will speed up providing customers' needs and at last make a better face for organization.

According to significant and direct relation between strategic IT on brand face, it is suggested to all Health assurance staff of Kermanshah that use more IT in this organization and held training courses for higher scientific level of staffs. There can be some seminars for correct and basic culture of technology and providing a better attitude toward efficiency.

REFERENCES

- Bonenr, C. (2007). Image is All: Deregulation. Restructuring and Reputation in the Natural Gas Industry, American Gas.
- Faircloth, J. (2005). Factors Influence Nonprofit Resource provider Support Decisions, Applying the Brand Equity Concept to Nonprofits, *Journal of Marketing Theory and practice*, 5(2), 87-99.
- Gregory, J. (1991). *Marketing Corporate Image*. Chieago, NTC Business Books.
- Leone, R. P., Roa, V. R., Keller, K. L., & Luo, A. M. (2006). Linking brand equity to customer equity. *Journal of Service Reasserch*,90(2), 125-138.
- Larson, L. L. (2004). Internal auditors and job stress. *Managerial Auditing Journal*, 19(9) 1119-1130.

- Martenson, R. (2007). Corporate Brand Image Satisfaction and Store Loyalty. *International Journal of Retail & Distribution Management*, 35, 129-139.
- Moffit, M. A. (1994). A Cultural Studies perspective toward Understanding Corporate Image; A Case study of State Farm Insurance. *Journal of public Relations Research*, 6(2), 42-49.
- Oh Mi, Y. (2000). South Korean Attitudes toward foreign Subsidiaries of Multinational Corporations (MNCS): The Halfpence of Corporate Image and Country of Origin Image and the presence of Halo Effect, Southern Illinois University.
- Rasoulipashte, B., Bagherinejad, J. (2010). The effect of information technology investment on customer satisfaction. *Technology development*, 6 (22), 55-64.
- Sarafizade, A. (2007). Management information systems. Tehran: Termeh
- Taghirzade, I. (2006). The effect of IT systems on the effectiveness of the organization "Organization of Libraries, Museums and Documents Center of Astan Quds Razavi." MA thesis, Tehran, Shahid Beheshti University
- Tallon, P. P. (2007). Does IT Pay to focus? An analysis of IT business value under single and multi-focused Business Strategies: *Journal of Strategic Information for Quality Management*, 5(1), 69-83.
- Venable, B. T. G., Rose, M., & Gilbert, W. (2003). Measuring the Brand personality of Nonprofit Organizations. *Advance in Consumer Research*, *Consumer Research*, 30(1), 77-89.
- Yang, Z., & Jun, M. (2002). Consumer perception of service-quality: from Internet purchaser and non purchaser perspectives. *Journal of Business Strategy*, 19, 19-41.
- Zain, M. R. (2009). The relationship between information technology acceptance and Image of Organization in Malaysia, *Information and Management*, 42(1), 829-839.

Field : Business Administration

Type : Research Article

Received: 09.04.2017 – Accepted: 22.05.2017

The Efficiency of Training Objective Management on Attribution Styles among Students of Islamic Azad University, Hamedan

Esfandiary ZAHRA

Technical & Vocational Training Organization, Hamedan, IRAN

Email: zesfandiary98@yahoo.com

Abstract

One of the methods useful in improving the targeting of the people, using the management approach that emphasized the role of cognitive processes such as attribution styles. Therefore, this study aimed to target management training on attribution styles among students of Islamic Azad University, Hamedan. Quasi-experiment was conducted. The study population included all students of Islamic Azad University, Hamedan are the 2014- 2015 school year. The sample in this research includes 30 people of Azad University students, Hamedan that have chosen in clustered multi- stages and then divided to two control and experiment groups randomly and equally. Therefore, there are 15 people in each class as experimental group and 15 other ones as control group. Measurement tools are documentary styles, Sligman documentary questionnaires (1982). The results show that aim management training has positive and negative attribution styles. In addition, this training causes improvement of positive attribution styles and decreasing negative attribution styles among students.

Keywords: Training aim management, positive attribution styles, negative attribution styles.

1. Introduction

Attribution styles theory is a framework for determination of optimistic and pessimistic structures and use for expecting depression totally (Hjelle, Busch & Warren, 1996) that person applies attribution styles for understanding his competences. In the same way as the Ames Research (1992), Pintrich (2000) and Dweck (2002) noted that the positive relationship between goal setting and perception have emphasized the merit and in line with targets and also the role of cognitive processes such as attribution styles (Walters, 2006).

One of useful methods for approving objective management level among people is using objective management approach. In this method a person reproduces his effort's meanings by drawing life horizons and tries to improve his abilities and capacities along with achieving to objectives. (Wentzel, 2005).

Objective management base on goals is a comprehensive management system that coordinates all key effort is a logical method and orientates toward objectives efficiency (Kountze, translation by Mohammadali Toosi, 2005).

Objectives management refers to a collection of official or semi- official processes that starts with goal determination and continues to operation evaluation (Rezaian, 2010).

Although objective management has wide usage, there is no analogy for its definition. Some argues it as an evaluation tool, some as motivation method and others as a planning and observation tool (Stouner & Freeman, translation by Mohammadali Toosi, 2006). This method presented by Peter Drucker in his book 'management practice'. (Farhangi, 2005).

More information about goal which results from goal management will cause better operation among students. With more knowledge about goal and more understanding, people will do better and their stability against possible changes for achieving to goals will decrease (Fotohi banab, Hashemi, Sadeghi & Beirami, 2010). Zimmerman (2004) showed that training objective management for people who has internal attribution style causes more efficiency and in comparison, those who have external attribution style won't benefit from objective management and their operation and efficiency won't change. From the other side, Schunk (2009) concludes that management base on goal is able to improve person efficiency and more self- esteem. On the other hand, the results of this research are useful for families, advisors, professors and young's undertakers for better planning and managing attribution styles in order to achieve improved ones. Therefore, theoretical income of this study will helpful in pathology, solving conflicts, education problems and its operational income is helpful for better planning for management base on objectives. Since aiming training shapes with management it will cause better individual operation and decrease their stability against possible changes for aims. Now according to above explanations about objective management and attribution styles a question has raised: Is objective management able to be effective for attribution styles among students?

2. Methodology

This research is semi-experimental and interventional survey. Survey plan, pre- test plan, post- test plan is same with control group. This plan concludes from two triable groups that both of them will be determined. The first determination is before intervention by doing a pre- test and the second one is after intervention. After devoting trials in two groups, pre- test has

done in both groups. Next, triable groups should have same condition in pre- test and then starts management intervention in for test group. This intervention longs for 12 sessions each 60 minutes, while control group has normal education plan. In each session they given some homework and next session they will review before starting. Sessions contents include; first and second session: goal determination, third and fourth session: aiming, fifth session: analyzing weak, powerful points, treats and chances, sixth session: aims determination by using mind plan, seventh session: different methods of aiming in important situations of life, eight session: different three kinds of aims, ninth session: priority of aims, tenth and eleventh sessions: training aim tasks and its factors and twelfth session: recognition of obstacles for aims study (Fotohibanab et.al, 2010). The research population includes all students of Azad University, Hamedan, educational year; 2014- 2015. Static sample includes 30 people of these students that have chosen randomly in multi- stages clusters and divided to two groups; control and experimental. Such that 15 people are in experimental class and 15 others in control class. For gathering data, the following tools used:

Determination tools for attribution styles, Sligman questionnaire for attribution styles (1982). (Quoted from Bigdeli, 2003). Generally this questionnaire includes some assumptive situations like; five positive happenings and five negative events. Each answer has 1 to 5 grade. For each of positive events one is the best or worst grade while five is the highest or the best grade. For all negative answers, one is the highest and five is the lowest or the best grade. In fact, this questionnaire calculates positive and negative events grades, individually, because low grade for one positive events is a negative attribution but low grade for one negative event is a positive attribution (Sheikheslami, 2008). Different studies approved internal stability of questionnaire. Peterson and Park (1998) by using Alpha coefficient evaluated its stability equal to 44% to 69%. Also Sheikheslami (2008) by using alpha coefficient evaluated it equal to 0/5 and in significance level 0/0001.

3. Findings

First hypothesis of research

Training objective management is effective on positive attribution styles of Azad University students, Hamedan.

For determining first hypothesis we used analysis of Covariance. In above hypothesis training objective management is independent variant, positive attribution styles grade is dependent variant in post- test and positive attribution styles in post- test mood are control variants. At first, before determining study hypothesis, some pre- conditions such as variants normality, determining regression incline, line relation and variances equality will be focused. Table 1 by using covariance analysis determines the effect of training objective management in positive attribution styles.

Table 1. Covariance analysis of first hypothesis

Significance level	static F	Average of squares	Freedom degree	Total squares	
0/000	28/587	220/853	2	441/706	Refined model
0/043	4/507	34/822	1	34/822	Width from source
0/000	45/951	355/006	1	355/006	Pre- test
0/002	12/403	95/923	1	95/823	group
-	-	7/726	27	208/594	error
-	-	-	30	11825	total
-	-	-	29	650/3	Refined total
0/655		R ² determined	0/679		R ²

R2 value shows that almost 65% of change in dependent variant is because of change in independent variant. Also, since significance level for refined model is less than 0/05, with 5% possible error we can call this mode 'correct'. In addition, significance level of F static in pre- test variant is led than 0/05. Therefore, accident variant is in relation with dependent variant. The results of group show that group has significant effect on dependent variant. According to covariance analysis results on first hypothesis in table 4-7 it becomes clear that training objective management is effective on positive attribution styles of Azad University students, Hamedan. So first hypothesis approved and zero hypothesis is denied ($F_{(1,27)} = 12.403, P < 0.05$).

Second hypothesis of research

Training objective management is effective on negative attribution styles of students in Azad University, Hamedan.

In order to determine second hypothesis, we used single variant covariance analysis. In this hypothesis training objective management as independent variant, negative attribution styles grade in post- test mood as dependent variant and in post- test as control variant will play. At first before determining hypothesis of research some pre- conditions have been controlled; variants normality, regression slope harmony, line relation and variance equality. Table (2) by using covariance analyses has been determined training objective management on negative attribution styles.

Table 2. Covariance analysis in second hypothesis of research

Significance level	static F	Average of squares	Freedom degree	Total squares	
0/000	185/233	210/353	2	420/705	Refined model
0/149	2/211	2/51	1	2/51	Width from source
0/000	366/915	416/672	1	416/672	Pre-test
0/000	50/402	57/237	1	57/237	group
-	-	1/136	27	30/661	error
-	-	-	30	7909	total
-	-	-	29	451/367	Refined total
0/927		R ² determined	0/932		R ²

R² value shows that almost 92% of change in dependent variant is because of change in independent variant. Also according to that significance level for refined model is less than 0/05, therefore by %5 error we can determined model 'correct'. Also significance level from F static in pre- test variant is less than 0/05. Therefore, random variate relates to dependent variate. The results of group effect show that group has meaningful effect on dependent variate. Therefore, the results of covariance analysis on second hypothesis are in table 4-10 and show that training objective management is effective on negative attribution of Azad University students. Therefore, second hypothesis approved and zero hypothesis denied ($F_{(1,27)} = 50.402, P < 0.05$).

4. Discussion and Conclusion

Since the first hypothesis is about determining the effect on training objective management on positive attribution style of students in Azad University, Hamedan, the results in previous discussions show that training objective management is effective on positive attribution styles by 95% reliability ($P < 0/05$). In fact, training objective management causes more positive attribution style. In this regard, Yosoufi and Sheikh study (2002) that are about comparison and determination of planning reeducation attributions and compounding effect on self-esteem, self- beneficent, attribution style and successful motivation among boy students of Kermanshah guiding school, the results are compatible with first hypothesis. They showed that planning for reeducation of attribution can have effect on positive attribution style and improves their level. In fact, this process causes more self- esteem, self- beneficent and motivation. Also Fotohibanab et. al (2010) that is about efficiency of training objective management on students' tendency toward attribution styles shows that strategic training of this approach is effective on students' positive attribution style and more motivation. In this regard, Shahniyilagh et. al (2010) studied relation between attribution styles with depression and educational level in girl students of primary school fifth level in Ahwaz. At last, they achieved to same conclusion, because they found that positive attribution styles can decrease depression and increase educational operation. In another study, Shahraray et al, (2011) determined the relation between attribution styles and motivation for educational improvement among second grade high school mathematical students. They found that attribution style can increase motivation for more improvement, because it relates positive events to inside, stable and general factors. Sanjavan et al, (2008) in his study named 'the relation between attribution styles and depression and anxiety', found that positive attribution of events to internal, stable and general factors, not only with depression but also, with anxiety and negative feelings has inverse relation. In fact, those who have positive attribution style, will have less depression, anxiety and negative feelings and positive attribution style can decrease depression, anxiety and negative feelings according to this inverse dependency.

Therefore, we can conclude from all results of this study and other same ones that training objective management will improve positive attribution style. Because objective management is a pattern of beliefs, attributions and tensions in a person and determines goals and behavioral aims and causes more tendency toward some situations and perform special in that situations, and at last causes relation between positive events and happenings and internal, stable and general factors and shapes positive attribution style. Also, objective management becomes clear person level to achieve goals and during this process evaluates person randomly and base on results provides some nice encourage and after achieving to objectives

because of dependency toward internal, stable and general factors causes more motivation for higher goals. In another word person attribution from positive situations is like achieving to pre-determined goals and their relation with self-ability and operation and causes more motivation for higher aims.

Since the second hypothesis of research is about training objective management effect on negative attribution style in Azad University students, Hamedan, the results show that training this approach is effective on negative attribution style with 95% reliability ($P < 0/05$). In fact, training objective management causes less negative attribution styles among students. In this regard Fotoohibanab et al, (2010) that is about the efficiency of strategic training objective management on students' tendency according to their attribution styles can decrease negative attribution styles. From other hand Yosoufi and Sheikh (2002) in a study named 'determination and comparison of planning for reeducation of attribution and their compounding on self-esteem, self-beneficence, attribution style and motivation among boy students of guiding school in Kermanshah', showed that this kind of planning is able to decrease negative attribution style. Because reeducation planning of attribution can make negative events more external, instable and not important. In this frame Mahmoodi (1999) determined attribution styles of girl successful and unsuccessful students in Tehran and found that for positive events, successful students' attributions are more internal, stable and general and for negative events unsuccessful students' attributions are more internal, stable and general. In fact, those who involve with objective management for negative events have external, instable and not important attributions. In a same research Zarei (2001) evaluates the relation between attribution styles and improvement motivation with education improvement among students of second grade in math field, Arak. He shows that for positive events there is positive and meaningful relation between motivation for improvement and attribution styles in internal, general and stable aspects and for negative events there is negative meaningful relation between improvement motivation and attribution styles in external and instable aspects. In another work, Anderman and Mijli (2007) determined the relation between objective management and basic aiming in education and showed that competency understanding will improve among people. In fact, objective management and aiming can make this feeling that success in works and improvement is not related to external, instable and no significant factors and therefore they can find their internal competency. Also Shaunk (2009) determines efficiency of objective management in tendency and finds that management base on goal can improve individual operation and more motivation.

Therefore, we can conclude that training objective management will decrease negative attribution styles. Because in management the goals are comprising between what it should achieve to and what it achieved and this process can along with edition and modification and failing in achieving to goals is negative attribution according to external, instable and little factors, so personal motivation for achieving to goals after facing with obstacles, events and negative facts never decrease. But they find more motivation for success. Because objective management is based on this fact that; in process of achieving to goals there are always some negative events and we shouldn't relate them to ourselves instead, relate them to external, instable and not important factors. In another word person attribution from negative situations hadn't described like facing with undefined problems and sometimes it relates to external factors that as a result will improve person motivation for higher goals.

REFERENCES

- Ames, C. (1992). *Achievement goals and the classroom motivational climate*, In D.H. Schunk & J.Meece (Eds), *student perceptions in the classroom*. Hillsdale, NJ, Erlbaum.
- Anderman, E., & Midgley, E. (2007). Changes in Achievement goal orientation, perceived academic competence, and grades across the transition to middle- level schools. *Contemporary educational psychology*, 22, 269-298.
- Bigdeli, I. (2003). *Style pilot study documents the pattern of learned helplessness*. Master's thesis, Faculty of Humanities, Tehran Tarbiat Modarres University.
- Dweck, C. S. (2002). A social cognitive to motivation and personality. *Psychological Review*, 95, 256- 273.
- Farhangi, A, A. (2003). *Management theorists and celebrities*. The first edition, Tehran: Frandysh.
- Fotohibanab, S., Hashem, T., Sadeghi S, Bayrami, M. (2010). The effectiveness of strategy training on self-management by objectives styles of students according to their documents. *New ideas Education*, 6 (1), 147-162.
- Hjelle, L. A., Busch, E. A., & Warren, H. E. (1996). Explanatory style, dispositional optimism, and reported parental behavior. *Journal of Genetic Psychology*, 157, 489-499.
- Kuntz, H. (2005). *Management principles*. Translator M. Gray, Third Edition, Tehran: Organization of public administration.
- Mahmoudi, B. (1999). *Documentary style knowledge of successful and unsuccessful female students in middle school female students in Tehran and attribution retraining unsuccessful*. Master's thesis, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Tehran, Allameh University.
- Peterson, C., & Park, C. (1998). *Learned helplessness and explanatory style*. In D. F. Barone, M. Hersen, & V. B. VanHasselt (Eds.), *Advanced Personality*, New York: Plenum.
- Pintrich, P. R. (2000). An achievement goal theory perspective on issues in motivation terminology, theory, and research, *Contemporary educational Psychology*, 25, 92-104.
- Rezaeian, A. (2010). *Principles of organization and management*. Third Edition, Tehran, Samt.
- Sanjuan, P., Perez, C., Rueda, B., & Ruiz, A. (2008). Interactive effects of attributional styles for positive and negative events on psychological distress. *Personality and Individual Differences*, 45(2), 187-190.
- Schunk, D.H, (2009). *Self- efficacy for reading and writing, in fluence of modeling, goal setting and self- evaluation*. Http //www. Nation allitracy trust. Org. ok/ research/ efficacy abstlacs.
- Shahniyilagh, M., Jalilzade, N, & Maktabi, G. (2010). The relationship between depression and academic performance attribution styles fifth grade students in Ahvaz city. *Studies Educational Psychology*, 7 (12), 47-70.

- Shaykh al-Islam, R. (2008). *Determine the relationship between locus of control and academic achievement, according to documents and intelligence variables, gender and family background. Master's thesis*, Shiraz University of Psychology and Education.
- Stoner, J., & Freeman, E. (2006). *Management. Translator M. toosi, First Edition*, Tehran: Institute for Trade Studies and Research.
- Valiallh, M. M. F., Zarei, A. (2011). Relationship between attribution styles and mathematics achievement motivation and academic achievement in students the second year. *Studies Educational Psychology*, 6 (5), 7-97.
- Wentzel, K. (2005). What is it that I am trying to achieve? Classroom goals from a content perspective. *Contemporary educational psychology*, 25,105-115.
- Wolters, C. (2006). The relation between goal orientation and student's motivational beliefs and self –regulated learning. *Learning and Individual Differences*, 8, 211-238.
- Yousofi, B., Sheikh, M. (2002). Evaluate and compare the effects of three Chinese objective attribution retraining programs on self-esteem and sense of self-efficacy of a combination of documentary style and motivation Middle school students in Kermanshah. *Movement*, 1(13), 31-43.
- Zarei, A. (2001). *The relationship between attribution styles and achievement motivation and academic achievement in mathematics among students in the second year of public high schools in Arak. Master's thesis*, Tehran: Teacher Training College.
- Zimmerman, B. J. (2004). *Attaining self- regulation, A social cognitive perspective. In M. Boekaerts, P.R, Pintrich & M. Zeidner (Eds). Handbook of self- regulation*. San Siego, CA, Academic press.

Field : Business Administration, Communication

Type : Review Article

Recieved: 02.01.2017 – *Corrected*: 12.01.2017 – *Accepted*:26.02.2017

Yeni Medya Kavramının Ekonomi Politik Açıdan İncelenmesi

Selen BUTGEL TUNALI

Öğr. Gör., İstanbul Kültür Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, İstanbul, TÜRKİYE

E-Posta: s.tunali@iku.edu.tr

Öz

1990'lar sonunda artan bir ivme ve küreselleşme etkisi ile insanların hayatlarına giren; geleneksel kitle iletişim araçları olarak nitelendirilen radyo, televizyon ve gazete dışındaki, yeni iletişim ortamlarına bütünsel olarak “yeni medya” adı verilmektedir. İnternet basta olmak üzere yeni medya teknolojisi, iletişim çalışmalarında giderek önemli bir araştırma alanı haline geldi. Yeni medya üzerine yapılan araştırmalar, bu medya turunun de tıpkı geleneksel medyada olduğu gibi sunulan olanaklarına ek olarak birtakım sorunlarla bu konunun ekonomi-politik açısından incelenmesini de gerekli kılmaktadır.

Bu makalede, ekonomi politik bakış açısından yeni medya araçlarında üretilip tüketilenlerin dinamikleri hakkında daha bütüncül bir anlayışa varabilmek amacıyla; iletişimdeki ve kitle iletişim araçlarındaki ekonomi politiğin yeniden ele alınmasının gerekliliği ortaya konulmaktadır. Yeni medya turu olarak “internet” makalede daha detaylı bir şekilde incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yeni medya, internet, ekonomi-politik

Economi Political Analysis of the New Media Concept

Abstract

By the end of the 1990's, with the effect of globalization, beside these traditional communication media tools, radio, television and newspapers, new communication technology are called "new media". New media, mainly Internet, has become an important research area in communication studies. Researches on new media makes it necessary to examine this topic in terms of economic and political way because of it is suffering with some problems in addition to the opportunities presented in the same way as the traditional media.

In this article, in order to gain a more holistic understanding of the dynamics of the consumed and produced in new media tools from a economic political point of view, the necessity of reconsidering the economy politics in communication and mass media are revealed. As a new media agent, "internet" has been examined in more detail in this article.

Keywords: New media, internet, economy politics

1. Giriş

1990'lar sonunda insanların hayatlarına giren; geleneksel kitle iletişim araçları olarak nitelendirilen radyo, televizyon ve gazete dışındaki, yeni iletişim ortamlarına bütünsel olarak "yeni medya" adı verilmektedir. Yeni medya kavramının ilk ortaya çıkışına bakıldığında 1970'lerde, bilgi ve iletişim tabanlı araştırmalarda, sosyal, psikolojik, ekonomik, politik ve kültürel çalışmalar yapan araştırmacılar tarafından ortaya atılmış bir kavram olduğu görülmektedir (Dilmen, 2007). Ancak modern anlamda yeni medyanın insanın hayatındaki yerinin güçlenmesi 1990'lı yıllar sonrasında gerçeğe dönüşmüş ve böylelikle de yeni bir mecranın kapılarını aralanmıştır.

Ancak bu yeni medya mecrası sadece iletişim konusu ile sınırlandırılmayacak kadar geniş bir alanda ortaya çıkmıştır. Özellikle konunun içeriğinde yer alan finansal ve hukuki faktörler, yeni medyanın toplum için getirileri olduğu kadar riskli olarak addedilebilecek noktaları da beraberinde getirdiğini göstermektedir. Yeni medya araçlarındaki gelişmeleri ekonomi politik bir bakış açısıyla açıklama girişimleri, son yıllarda internetin yaygınlaşmasıyla birlikte akademik dünya içerisinde incelenmeye başlanmıştır.

Yeni medya araçları ile asıl kastedilen 2000'li yılların küreselleşen dünya toplumu açısından "internet" olgusudur ki bu faktör yeni medyanın olduğu kadar yeni küresel kültürün ve yeni küresel ekonominin de yeni bir alanı haline gelmiştir. Artık internet sayesinde geleneksel kültürel değerler ile finansal atılımlar düşüşe geçmiştir ve internet sayesinde herkes rekabetin içerisinde (Coyle ve Quah, 2002). Bu durum neticesinde, yeni kitle iletişim araçlarındaki gelişmeler ile birlikte bir şekilde sosyo-politik, sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel değerlerin yeniden değerlendirilmesinin gerekliliği de ortaya çıkmıştır.

Dijital bilgi kaynaklarını giderek daha çok kullanmanın getireceği ekonomik faydalardan tam olarak yararlanamamak ve "enformasyon toplumlarının" gelişimi için ortaya konmuş hedefleri tutturmada zorluklarla karşılaşmak, ekonomi-politik yaklaşımlarla oluşturulmuş yeni medya çalışmalarına olan ilgiyi artırmıştır. Bu nedenle yeni medya ve beraberinde getirdikleri artık geniş bir alan içerisinde ve daha ciddi şekilde incelenmekte, bu durum neticesinde konunun yerel ve küresel alandaki önemine dikkat çekilmektedir.

Bu çalışma, ekonomi-politik kavramının çerçevesinden yeni medya araçlarının yarattığı yeni üretim ve tüketim alanları ile dinamiklerinin sosyo-politik, sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel süreçleri nasıl etkilediğini ele almayı amaçlamaktadır. Bunun içerisinde yeni medya düzeninin ekonomik anlamda sunduğu fırsatların yanı sıra hukuki anlamda yaratmış olduğu yeni yasal alanlar ve bunların en fazla tartışıldığı mecra olan internetin, hem hukuki hem sosyal hem de finansal boyutu çalışma içerisinde değerlendirmeye tabi olacaktır.

2. Yeni Medyanın Ekonomi Politikliği

Yeni medyanın ortaya çıkışı ile ilgili kavramsallaştırma sadece yeni teknolojilerin ortaya çıkışı ile ilgili değildir; Alvin Toffler (1981), bu süreci "üçüncü dalga" başlığı altında tanımlayarak, bugüne kadar benzeri görülmemiş ekonomik, toplumsal ve kültürel çağın ortaya çıkışının yeni medya ile söz konusu olduğunu dile getirmiştir. Bugün yaşanan değişim, bilgiye dayalı yeni uygarlığın işaretleri olarak görülmektedirler.

Toffler'in sözünü ettiği üçüncü dalga kavramı, batılı toplumların üç temel aşamanın sonuncusuna gönderme yapmaktadır. Bu aşamalardan ilki ekonomik aktivitenin büyük

ölçekte maddi öze dayalı olduğu tarım toplumu aşamasını, ikinci aşama bugün sona ermekte olan, kitle üretim yöntemlerine dayalı endüstri devrimi safhasını ve üçüncü aşama ya da Toffler'in kavramlaştırdığı şekliyle üçüncü dalga ise bilgi ve yeni teknolojiler çağını ifade etmektedir (Hepdinler, 2004). Bu değişim, hem telekomünikasyon hem de işitsel ve görsel alandaki bilginin dağıtımını ve yayılmasını sağlayan tekellerin hızla ortadan kalkmasını da sağlamıştır. Üçüncü dalga sürecinde, insanlık tarihinde ilk kez, tekil olmayan üretim ile sermayenin, düşüncelerin ve görüntülerin global değişimini sağlamaktadır. Multimedia, video konferans vb. teknolojilerdeki gelişmeler, bilgiyi dönüştürme yeteneğini, bilgiyi yayma ve paylaşma olasılıklarını arttırmıştır ve şartları güçlendirmiştir.

Bu yaşanan değişim, gelişim ve farklılaşmanın sosyal anlamda topluma olan etkileri baz alındığında ise sürecin bilimsel anlamda ve akademik bir zeminde ele alınması da kaçınılmaz hale gelmiştir. Zira konunun ülke yönetimlerinin tutum ve davranışlarını etkileyebilecek konuma gelmiş olması daha ciddi şekilde el alınmasını da zorunlu kılmıştır.

Yeni kitle iletişim araçlarına dair çalışmalarda, yeni medya ürün ve hizmetlerindeki çeşitliliğe vurgu yaparak, bunların gücüne özgü yapı ve süreçlerdeki erişim kolaylığına yoğunlaşma eğilimi söz konusudur. Hem yeni kitle iletişim araçlarının sunduğu kapsam ve ölçek hem de dijital teknoloji ve hizmetler yoluyla bireyin hayatında büyük ve köklü değişimler yaşanmaktadır. Bu değişiklikler her ne kadar insanın hayatını kolaylaştırıyor olsa da aslında ortaya çıkan tabloda bireyin elde ettikleri ile bu sürecin içerisinde ticari anlamda bulunan ya da kendisine bir şekilde çıkar sağlamaya çalışan tarafların elde ettikleri birbirinden ziyadesi ile farklıdır. Genel olarak birey sadece gündelik ihtiyaçlarını görebilirken, konuyu yatırımsal olarak değerlendirenler eşitliği bozacak şekilde bu alanda ciddi kazançlar elde etmektedirler (Mansell, 2004).

Ekonomi-politiğin mevcut konumu ile geçmişteki konumu arasında ciddi farklılıklar söz konusudur. Şüphesiz bugünün ekonomi-politiği sadece ekonomi ve politika temelinde konunun değerlendirilmesine geneldir; konu içerisinde belli başlı birçok farklı faktörü de içermektedir. Bu faktörleri ekonomi-politiğe etkileri konusunda geçmişten bugüne ele alan birçok farklı araştırmacı yer almaktadır.

Bu konu özelindeki çalışmalara önemli bir katkıda bulunmuş olan Dallas Smythe, "toplum içindeki iktidar süreçlerinin" tüm yönleriyle araştırılmasına vurgu yapmıştır (Smythe, 1960). Medya ve iletişim sektöründe sermayenin, organizasyonun, üretimin ve denetimin yerine, kaliteye ve kaynak tahsisine odaklanan Smythe, bu gelenekteki çalışmalar genellikle içerik, anlam ve simgelerden ziyade üretim yapısıyla ilgili olmaları sebebiyle eleştiriliyor olsa da, alternatif tüketim stratejileri yoluyla medya ve iletişimdeki baskın eğilimlere bir direniş gösterme olasılığını göz ardı etmemektedir.

Geçmiş yılların öne çıkan bir başka önemli çalışmasında, geleneksel medya ve iletişim alanının ekonomi politiğinde öne çıkanlardan Nicholas Garnham (1990), hem hizmet ve teknolojilerin üretim yapısına hem de bunların sembolik içeriğinin tüketimi üzerine eğilmektedir. Garnham'ın 'eski' ve 'yeni' kitle iletişim araçlarına olan ilgisi, meydana gelen sosyal yapılara, güç hiyerarşilerine ve bunların meşrulaşmasına bir açıklama getirmek istediğinden kaynaklanmaktadır.

Bu geleneğin izinden giden yeni kitle iletişim araçları, ekonomi-politiğinin, iktidarın ve kurumların yapısının yanı sıra sembolik biçim, anlam ve faaliyetler üzerine de eğilme zorunluluğunu taşımaktadır. Toplumdaki kaynaklar yetersiz ise ve güç eşit olmayan bir biçimde dağılmışsa, bu yetersiz kaynakların nasıl tahsis edilip denetleneceği ve bunun

insanlara etkisinin ne olacağı en önemli husustur. Eski ve daha yeni kitle iletişim araçları arasındaki farklılıklar, bu yetersizlik durumlarının neden meydana geldikleri ve sosyal eşitsizliklere ne derece katkıda bulduklarıyla ilgilidir.

Yeni kitle iletişim araçlarının üretilip tüketilmesi ise telif kullanımı, kontrollü erişim, izleyici oluşturma ve satma, yeni kitle iletişim araçlarını diğerlerine tercih etme gibi yollarla kitleyi yapay olarak yaratılması anlamını taşımaktadır. İnternet özelinde ise kendileri için gerekli bilgileri edinme becerilerinden yoksun çok sayıda insan ile ödeme sistemleri kullanımı sayesinde elektronik alanların önüne bir "set çekilerek" sunulan hizmetler yoluyla yeni kitle iletişim araçlarının dinamikleriyle güç ilişkileri iç içe geçmiştir. Aynı zamanda, yeni kitle iletişim araçlarındaki arz ve tüketimin baskın hallerine karşı çeşitli türde dirençler ve karşı eğilimler de mevcuttur. Bunlar, birtakım alternatif medya hareketleri ve açık kaynak yazılım hareketi gibi örneklerle de gözlemlenebilmektedir. Tüm bunlar ekonomi-politiğin, yeni kitle iletişim araçları dahilinde değerlendirildiğinde kendi içerisindeki kutuplaşmalarına bir örnektir.

Yeni kitle iletişim araçlarının çoğulcu analizinin aksine, yeni kitle iletişim araçlarının ekonomi-politiği, gücün nasıl yapılanıp farklılaştığı ve nereden gelip nasıl yenildiğini anlamaya da çalışmaktadır (Garnham, 2000). Bununla birlikte, yeni kitle iletişim araçlarını inceleyen bazı akademisyenlere göre ise mevcut güç dağılımı bugünkü hali ile kabul görmektedir. Buna karşılık, yeni kitle iletişim araçlarının ekonomi politiği, herhangi bir güç odağının yükselişine yol açan durumların ve bunun tüketicilerle vatandaşlara olan etkisinin incelenmesini gerektirmektedir (Melody, 2003). Zira sistemin en aktif kullanıcısı ve tüketicisi olan bireyin üzerindeki etkileri ne yönde olursa sistemin sürekliliğinin de o ölçüde devam edebilme durumu vardır. Olumsuz yansımalar sistemin çöküşünü hızlandıracakken olumlu yansımalar sisteminin varlığını ve sürekliliğini güçlendirecektir.

Giderek artan internet araştırmalarında, ekonomi-politik ilişkisi ve internet nezdinde etik konular da ele alınmaktadır. İnternetin inşa edilmesi ve kurulmasının, sosyal ve ekonomik ilişkilerde kendiliğinden büyük bir değişikliği de beraberinde getirdiği hususunda genel bir kanı olmak ile birlikte artık gerçek anlamda bir "internet toplumunun" varlığından söz etmek mümkündür. İnternet bazen postmodern, kozmopolit, karışık bir ortam olarak bazen de ilerici teknolojik özelliklere sahip bir ortam olarak betimlenmektedir. Kimi zaman reklam verenler ve yeni medya işletmeleri için ticari bir alan olarak kabul edilen internet, bazen de bireylerle topluluklar için yeni olanaklara müsait bir kamusal alan olarak tasvir edilmektedir. Alternatif olarak internet devrimsel ya da evrimsel bir yapıdadır ve sosyal olarak inşa edilmiş, teknolojik mimarinin belli başlı sosyal sonuçlar doğurduğu bir ortam olarak algılanmaktadır (Castells, 2001).

İnternetin içerisinde önemli bir yer tuttuğu genel olarak yeni kitle iletişim araçları, çok çeşitli kültürel, sosyal ve ekonomik değerlere bölünebilmekte veya bu farklı değerlerin altında ele alınabilmektedir. Silverstone'un (2003) belirttiği üzere, "arabuluculuk, hem kurumsal hem de teknolojik olarak teşvik edilip uygulamaya konan iletişim süreçlerine odaklanılmasını gerektiren temel bir diyalektik kavramdır". Bu nedenle toplumun hem belli bağlamlarında hem de geniş sınırları dahilinde gücün nasıl ifade edildiğini daha iyi anlaşılması gerekmektedir.

İnternet özelinde ise ekonomi-politik bir bağlamda yapılan değerlendirmede, sıkça tartışılan telif hakları, kişilik haklarının korunması, özel yaşamın gizliliği, mahremiyet, haber-reklam ayırımının belirsizleşmesi, ticari sır, veri güvenliği ve bunlarla ilintili ekonomi-politik

bağlamlarında değerlendirilmesi gereken konulardır (Atabek, 2006). Bu bağlamda ele alındığında, ekonomi-politik açıdan, telif hakları denen olgu ile bireyler para kazanabilirken aynı şekilde internet ile bireylerin özel hayatlarına doğrudan müdahale edilebilmektedir. Artık herkes birer gazeteci kimliği ile kişilerin fotoğraflarını çekip bunları internette paylaşabilmektedir. Bunun ötesinde, daha da kötüsü ‘spam’ yani “engellenmiş” veya “zararlı olarak” adlandırılan hesaplar ve “hacker” yani “dijital dünyanın bilgi hırsızı” kimliği ile kişilerin özel bilgileri internet üzerinde çalınabilmektedir. Kısaca özetlenecek olursa internet, sahip olduğu potansiyel ile küreselleşme sürecinin içerisindeki en önemli faktör olmanın yanı sıra kontrolü son derece zor olan bir mecra da ifade etmektedir.

İnternet, sağladığı olanaklar ile eğitimin yaygınlaşması, küresel iletişimin sağlanması ya da enformasyon paylaşımı ve yayılması gibi nedenlerle demokratikleştirmeyi artıran bir ortam sağlamıştır, ancak medyada katılımın kalitesi ve faaliyetlerin kimin çıkarına hizmet ettiği en önemli konuların başında gelmektedir. İnternet ortamında üretilen ve tüketilen teknoloji ve enformasyonun nasıl görüldüğü, ne kadar mülkiyet ve gücü kapsadığı, telif hakkı gibi konular, internet faktörü ekonomi-politik açıdan incelendiğinde ortaya önemle çıkan hassas kavramlardır. Eğer egemen siyasal ve finansal gücün sürekli kazanç elde etme içgüdüsünün yansımaları tüketim toplum yapısında olduğu gibi internet ortamında da kendisini gösterirse internetin hakim güçlerin meşrutiyetini interneti kullanarak daha da artırması beklenen bir son olacaktır.

Bugünün mevcut Batılı güçler temelindeki sosyo-politik, sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel hakim yapısı değişmediği süre zarfında, yeni medyanın ve yeni medyanın en büyük unsuru olan internetin eşitsizliği ziyadesi ile körükleyeceği muhakkaktır. Telif haklarını alan bireylerin birçoğu, hali hazırda maddi durumu daha iyi bir kişi olup bundan gelirini daha da artırmaya devam edecektir. Bunun yanı sıra, bilgilerin telif hakkıyla paylaşımı toplumdaki bilgi paylaşımı eşitsizliğini artırmaya devam edecektir.

Teknolojinin sunduğu genel imkanlar ile birlikte, bugünün dünyasında eğitim olanaklarına anında ulaşmak, olaylardan hızlıca haber almak ve olaylara hızlı tepkiler verebilmek ve özellikle internet üzerinden alternatif kazanç alanları yaratmak sistemin bireylere sunmuş olduğu büyük avantajları sunmaktadır. Ancak konunun diğer tarafında bireyler, teknolojinin sunduğu imkanlar için, sanki en zorunlu ihtiyaçlarını satın alıyormuşçasına önemli bir miktarlarda paralar harcamaktadırlar ve bu harcamalar karşısında kazanç ve kar elde eden taraflar son derece kısıtlıdır. İşte bu durum, ekonomi-politiğin en nihayetinde belirli kesimin çıkarlarına doğrudan bir şekilde olumlu yönde etki ettiğinin bir göstergesidir

Bunların yaşanmaması adına yapılabilecek şeyler nelerdir sorusuna ise cevap yasal düzenlemelerin gerekliliği olarak ortaya çıkmaktadır. Bu konuda geç gelişim gösteren ülkelerden biri olarak Türkiye’de yeni medya politikaları, pazarın liberalleşmesinin ve uluslararası alana açılmasının ardından değişim göstermiştir. Daha önceleri kamu hizmeti yayıncılığına odaklı olan düzenlemeler, Avrupa Birliği ve Kuzey Amerika ülkeleriyle benzer şekilde ticari yayıncılığın düzenlenmesine, rekabetin korunmasına ve tekelleşmenin önlenmesine odaklanmıştır. Türkiye yasalarında internetteki bu sorunlara karşı yasalar olsa da denetimin daha sık yapılması gerekmektedir. Bunun yanı sıra tüketicilerin dijital mecradaki tüketimlerinin denetlenmesi ve bu durumun bir tüketim çılgınlığı haline gelmemesi adına adımlar atılmaktadır.

3. Sonuç

1990'ların sonlarına doğru, yeni kitle iletişim araçlarının potansiyelinden kuşku duyulmuş ve gelecekte beklenen etkisi yaratmaktan ne denli uzak oldukları tartışılmıştır. Özellikle internet başta olmak üzere yeni dijital mecraların ve onların yaratmış oldukları bilgi toplumlarının yaygınlaşmış olması, halkın sisteme karşı üstün gelecek kendisi üzerindeki yönetim sistematiğini değiştireceğine dair emare sunmamaktadır. Mevcut süreçte birey ile teknolojik sistem ve devlet yönetimleri ile olan iletişim karşılıklı etkileşim ve diyalektiğe daha çok önem vermektedir. Avrupa'daki politik çevrelerde ve bir dereceye kadar başka yerlerde de, "kullanıcı dostu bilgi toplumlarının" teşviki üzerinde daha çok durulmuştur. Yeni kitle iletişim araçlarının etkilerine ilişkin incelemelerde, arz yönünden talep yönüne doğru hafif bir kayma mevcuttur. Yine de, yeni kitle iletişim araçlarının güç ilişkilerinin ifadesine katkısı hâlâ muğlaktır.

Bir yandan, yeni kitle iletişim araçlarının metalaştırılması yolundaki baskıları ve hakim kapitalist sistemin maddi ortamında gücün ne şekilde dağıtıldığı üzerindeki yeni medya etkisini anlama ihtiyacı söz konusudur, çünkü konunun her bir muhatabı ve aktörünün dikkatle incelenmesi ve irdelenmesi gerekmektedir. Bu ise, yeni kitle iletişim araçlarının ekonomi politiğinin yeniden gündeme gelmesi, bir başka deyişle vatandaşlık ve demokrasi, yönetim ve küreselleşme kavramlarının yeniden öne çıkması anlamını taşımaktadır. Öte yandan, yeni kitle iletişim araçlarındaki uygulamalarda gücün ne şekilde yer aldığı ve yeni medyanın insanların yaşamındaki yeri üzerinde nasıl bir etkisi olduğunun daha iyi anlaşılması gerekmektedir.

Yeni kitle iletişim araçları bir çok fayda sağlarken, bunun en büyük faydası dünyadaki sınırları kaldırıp tamamen küreselliğe izin veren bir yapıyı insanların evine hatta cebine kadar getirirken, konunun bir başka tarafında mevcut yönetim ve tüketim düzeninin toplumsal ekonomik eşitsizliği ve haksızlığı da yeni kavramlarla beraber sürdürüyor olacaktır. Yasal düzenlemelerle, hali hazırda ve olası yeni medya tehditlerine karşı önlemler alınmaya çalışılsa da, bu önlemler gerekli kontroller yapılmadıkça ve mevcut sistem değiştirilmeye çalışılmadıkça, ekonomi politik açıdan toplumlarda olan düzeni pekiştirmeye devam edecektir.

KAYNAKÇA

Atabek, U. (2006) *İnternette Etik Sorunların Ekonomi Politik Bağlamı*, Akdeniz Üniversitesi Küresel İletişim Dergisi

Berdou, E. (2003). *Open source: Community, creativity, participation and evolving patterns of work and power at the intersection of online and offline worlds.*

Castells, M. (2001). *The Internet galaxy: Reflections on the Internet, business, and society.* Oxford University Press, Inc..

Coyle, D., & Quah, D. (2002). *Getting the measure of the new economy.* Work Foundation.

Dilmen, N. E. (2007). *Yeni medya kavramı çerçevesinde internet günlükleri-bloglar ve gazeteciliğe yansımaları.* Marmara İletişim Dergisi, 12(12), 113-122.

Fox, S. (2000). *Communities Of Practice, Foucault And Actor-Network Theory. Journal of management studies*, 37(6), 853-868.

Garnham, N. (1990). *Media theory and the political future of mass communication. Capitalism and communication: global culture and the economics of information*, 1-19.

Hepdinçler, T. (2004) *Fotoğraf Ajansları Ekseninde 1950'li Yillardan Günümüze, Dönüşen Fotoğraf Üretimi, Dağıtımı ve Mülkiyet İlişkileri, Bahcesehir Üniversitesi*

Mansell, R. (2004). *Political economy, power and new media. New Media and Society*, 6(1), 74-83.

Melody, W. H. (2003). *Policy implications of the new information economy. In Institutional analysis and economic policy (pp. 411-432). Springer US.*

Smythe, D. W. (1960). *On the political economy of communications. Journalism & Mass Communication Quarterly.*

Toffler, A. (1981). *The third wave (pp. 111-120). New York: Bantam books.*

Field : Sociology, Social Studies

Type : Research Article

Received: 16.04.2017 – *Accepted*:19.06.2017

A View of Family Structures of Turkish Immigrant Community in Belgium Under the Light of Clinical Studies

Ertuğrul TAŞ, Zeliha SUBAŞI

19 Mayıs University, Faculty of Science and Letters Department of Psychology, Samsun, TURKEY

Email: tas.ertugrul@gmail.com, subasizlh@gmail.com

Abstract

Turkish workers have immigrated to Belgium and other Western European countries, since the 1960s. They took along their own marriage and family institutions to these countries. The 1960s were also the period when European countries like Belgium and France started to question and redefine the marriage and family institutions under the influence of freedom and equality concepts. As of the 1970s, marriage has no longer been a prerequisite for establishing a family and having children. Besides, divorce by mutual consent was accepted at the same period. As a result, different family models covering post-divorce relationships and second marriages emerged. Through the legal arrangements done by France, Belgium and other European countries, well-accepted relations/family models were given an equal status with formal marriage and family institutions. Illegitimate children were regarded as equal to legitimate children. Later, gay relations and marriages were legally accepted while gay couples were granted a right to adopt a child and establish a family in different European countries. Thus, the marriage and family institutions of the Turkish immigrants had to be redefined in line with the civil law and the accepted relationship, marriage and family models of the country of immigration. According to the newly-emerged marriage practices among the Turkish immigrant population, new family models appeared. This article analyzes the marriage and family institutions of the first generation workers emigrated from Turkey to Belgium, the reforming process of these institutions as well as new family models under the guidance of clinical and field studies.

Keywords: Turkish Immigrant Community in Belgium, Family Models, Marriage, Divorce, German Turk Family, Single Parent Family, Partner Selection, Gay Marriage

1. Introduction

In this research first generation family which have migrated from Turkey to Germany, Belgium and other Europe countries and settled in this mentioned countries and reconstruction process of next generations' family as from 1960s are analysed. Family types are defined in Migrated Turkish Society which are based on individual, couple and families through clinical and field researchs. Belgium is identified as research field and Turkish families who are located in Belgium formed as research group.

Developed west European countries headed towards Turkey for meeting a need of workforce at the beginning of the 1960s. Workforce transfer agreements were signed with German in 1961, with Holland in 1964, Belgium, Denmark and Austria, with France in 1965, with Sweden in 1967 (Manço, 2000). 4 millions Turkish people live in European countries and notably most of them live in Germany for these days.

« German Turk » (Almancı) and « German Turk Family » (Almancı aile) concepts have come out as a result of Turkish employee migration to Germany and other European countries in Anatolia in 1960s. German Turk Family concept is valid for families who live European countries such as Germany, Belgium, France, Holland, Austria or made a come-back to Turkey (Tezcan, 2000). Family structure which have stayed in Turkey and intrafamilial dynamics have reorganised in terms of family authority and work-sharing along with going of the head of the family to Germany or other European countries. Mother or big son, if live, has undertaken role of the head of family and taken the charge of this role's responsibilities. It is observed that other family elders have taken part this position in paternalistic family sizes. Mother's power and authority have reinforced in family and society with undertaking head of family and she also has maintained her stronger authority in migration country where she goes to beside her husband (Şahin, 2008). Incomes which transfered to Turkey by the head of family who has gone to Europe for work improved living conditions and station of family members in Turkey. German Turk families have created a social class which have opportunities in their regions (Tezcan, 2000).

This mentioned new family generation which occurred in Anatolia has shaped from different three viewpoints and has maintained own existence since first years. Firstly, heads of the family have gone to European countries as an employees, some families have stayed in Turkey and these families have continued their life through remittance or thereby money which they have brought with them. Secondly most of German Turk families have migrated to different European countries as part of family exchange and has formed European-Turkish society since the first years of migration. Some part of those who migrated to Europe have returned to Turkey due to reasons such as growing unemployment, economic crisis and encouraging of European countries for encouraging return notably beginning of the 1980s. Some of them have had difficulty in adapting Turkey and have returned to countries where they come.

After labor migration arrangement between two countries, Turkish people have started to have come to one of west European country, Belgium, in 1964. Despite mostly male employees are the first comers, Belgium's demographic and economic motivations have made family reunification easy (Taş, 1996). Turkish families have started to come Belgium down from middle of the 1960s. Man/woman parity was resulted with Turkish employees have brought their wives and children to Belgium in 1964-1980 period and passed on to family-centered social life (Schoonvaere, 2013). First generation single employees' and second generation

youths marriage with partner from Turkey reinforced man/woman parity in Turkish society. Marriages have proceeded next years, transfusible society structure and deepness has occurred by married first, second and third generation that live together.

200 000 migrants of Turkish origin live in Belgium according to Kaya and Kentel (2007). Gelekçi and Köse (2009) have quoted 187 700 migrants of Turkish origin live in Belgium based upon Turkish Consulate sources. %93 of Turkish who live in Belgium have acquired Belgium's citizenship at the present day (Torrekens and Adam, 2015).

63.3 percent of Turkish people are married, 26 percent of them are single, 2 percent of them live with their partner, 8,8 percent are divorced or widower. 92 percent of Turkish who participate research have been married with origion of Turkish, 6,4 percent of them with someone who is Belgian or non-Turkish according to Kaya ad Kentel's research was committed with 400 people of Turkish origin who live in Belgium. In reference to the research of King Baudouin Foundation which was performed in 2015 that rate of married Turkish is %64,3 in Belgium, rate of married with origion of Turkish of those is %90. 69,9 percent of married Turks have a child. Rate of Turks who have 3-4 children is %51,6 among them. %79,7 of participants who participate in questionnaire are home-owner (Trokens and Adam, 2015). Kaya and Kentel quoted that 60 percent of Turkish also have a home in Tukey too, 61 percent of them visit Turkey every year. Family visit is described as an aim for 78 percent of visitors. This finding has revealed that Turkish people maintain their relationship by affinity who live in Turkey.

Main detection in our work is that Turkish family who settled in Belgium has reconstructed in various ways. We have reached this conclusion by observing marriage practice and family of migrated and settled first and next generations. The main sample is consist of encountered families which are individuals, couples and families who appy to clinic for psychological support as part of field research. Acquired datas were analysed with qualitative content and case analyse methods (Alami and others, 2009; Depelteau, 2010).

Two factors play a central part for determining role of formation of different family structure in Turkish Society. First factor is new marriage practices that occur in Turkish society. Just after marriages of the first generation parents and came to Belgium or next generations who was born and grew up Belgium, new marriage practices and family models were came up. Mate selection of the person who was grown in Belgium of Turkish origin give rise to different marriage/coupling ad different family types. Marrying to a couple who is from Turkey, Turkish origin who grew up in Belgium or coupling with a person who is a citizen in another/different countries has given shape to family interms of intrinsic and extrinsic *dynamics*. Second factor is family/marriage models which are described by Belgium civil law. These mentioned models have reshaped migrant Turkish family. In this context second and third generation migrant the young's marriages/couplings¹ between each other or another person from different nationality in Beligum have been institutionalized according to rudiments which are identified by Beligum civil law. Marriage contract with a partner from Turkey has been posted to Belgium and accepted by relevant authorities. Hence rights and responsibilities of couple/family who has moved to Belgium are identified with regarded to

¹ To live together and to be a family without marriage contract have been approached equally with started family with marriage contract. Hence started families without marriage contract have been observed in Belgium migrant Turkish society.

rudiments of Belgium civil law. This observation is also valid for other European countries like France and Germany.

It could be useful to look at family's period of change in France and Belgium in order to comprehend Turkish family structure in Belgium. They (1993,1998) points out that the institution of marriage has separated from religious references and been identified as marriage contract, reshaped considering equality and freedom principle in the wake of the French revolution(1789) , divorce has been accepted with mutual agreement in 1792 and been under a ban because of the force of conservatives, divorce with mutual agreement has been admitted as being under a ban for (French) Civil Law² which gains acceptance in 1804 and is adapted to lots of countries, the same civil law has created marriage and family institution that lets male dominance about women and children and this mentioned civil law guided marriage and family institution for 150 years. Freedom and gender equality principals of French revolution have came up again and have had an effect on change of family institution along with movement of freedom which has started in 1960s. Man and father authorities have been abolished in Civil Law, common authority and consensual divorce have been accepted between couples. Social function of conjugal union has changed depending on change of couple sense and description, marriage or non-marriage has been accepted as a personal decision, marriage has stopped being a quality that determine relationship between woman and man. They (1998) describes this period as « de-mariage».

These findings are also valid for Belgium. Change about family institution which is observed in Belgium has shown parallelism with France. Based on this period free marriages reach the equal statue with marriages and and babies who were born as the result of this mentioned coupling / association have been considered equal to babies who were born as the result of marriage. Extinct families by the reason of different reasons like divorce or death are described legally and new family models have come up. For instance the family which mother and child live together for reasons like divorce or partner's death is described as one-parent family. At the same time remarriage/second coupling family model have occurred by the second or third time association with women or men who is alone due to reasons like divorce or death. After all, firstlyy Belgium, France (and other countries) have initially let the legal same sex couple's life. Then homosexual's marriage and adoption have been enabled by regulations about civil law. Consequently we were faced with the concept « homosexual couple and family ». Different family models have occurred during family's restructuring process and these models have entered Turkish family structure who have settled in Belgium. In other words Turkish family structure has shaped in accordance with models in Belgium Civil Law.

Eventually factors like country, nationality, gender, being first or second marriage/association of the selected partner, Belgium Civil Law and its social repercussions have determined the patterns of association/family types that proceed from first generation family of Turkish migrant, internal and external dynamics.

In this regard our observations which are over 10 years within our field researches and clinic studies have allowed us to describe different 7 family models that proceed from Turkish

² Turkish Civil Law has been adapted from Sweden Ciwil Law (http://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrk_Kanunu_Medenisi, Date accessed: 10/01/2014). Sweden Civil Law has been adapted from German Civil Law. German Civil Law has been adabpted from Napoleon Civil Law (Source: http://fr.wikipedia.org/wiki/Code_civil_suisse, Date accessed: 10/01/2014).

employee immigration. These ones first generation family or « German Turk Family », family that one of partner who came from Turkey, couple of Turkish origin family in Belgium, interracial marriage and family, single-parent family, united family with second marriage and homosexual couple and family. Family pattern and dynamics of political refugees of Turkish origin haven't approached in this study because of the fact that they didn't proceed from German Turk family.

These family types will handle one by one with respect to subject of marriage process, relationships between couples, relations of parents-cahildren, relations with enviroment, challenges etc. Civil marriage haven't accepted as the only criterion while examining family types. Families which have been started with free association and born babies from this association have been equated with families which have been started with civil marriage and born babies in this family.

2. Materials and Methods

Aim

Aim of this research is analyse Turkish family pattern which is experienced as part of clinical study and social field research in Belgium, to modelize couple and family types.

Research Gruop and Sample

200.000 of Turkish origin immigrants who have lived in Belgium where is described as research fields have formed research group. As part of research it is worked with two samples. Firstly, datas which we have obtained within the field research that we practiced in years between 2003 and 2007 and we have already published have been referred (Tas, 2008). In the context of this fieldwork, it is worked with sample group which includes 129 people consist of 39 partners who came from Turkey, 30 parents who live in Turkey and send their children to European countries, 30 immigrant parents who live in Belgium and 30 young people of Tukiish origin who grow-up in Belgium. Later, clinical cases to which serve as model for association/ marriage/family pattern which we determined within both field research and clinical study have been applied. Family models which have been determined in this artcile are exemplified with 10 clinical cases.

Data Collection and Analyse Techniques

Scientific interview have been used as a data collection at the field research in 2003-2007 (De Ketele and Roegiers, 2009). Participant lists have been indicated in conformity with number of sampling by means of different non-govermental organisations. Interviews have been carried out at home of participants home or club of non-govermental organisations. Interviews took time with a range of 1 to 2 hours. Context of interview was noted and formed a protocol for each interview.

The results which were obtained have been analysed by qualitative content analysis techniques (Alami and oth., 2009 ; Depelteau, 2010). Marriage and family types have been categorised and datas which are about every family type have been analysed.

Clinic datas that are acquired from clients, couples and families who are applied for clinic study have been converted to research materials by the way of cronologic and thematic editing and analysed after therapy as part of the research. The method has made possible conceptualization about some topics like models of couple and family, internal and external

dynamics in couple and family life, parents /childrens' relationships possible in accordance with qualitative research methods as part of clinical anthropology³.

3. Family Models in Society of Immigrant Turkish

First Generation Family (German Turk Family)

First generation family has a feature of « corner stone » during process of being society in migrated country. Family-centered social life has gained importance particularly through due to the fact that especially women come to immigration country. Women have had heavy hand in construction of Turkish society by having traditions and rituals to migrated country (Şahin, 2008). As to family and social life, a lot of rituals like family life, home visits, rituals of birth-marriage-death, religious rituals (Ramazan, sacrifice, bairam, purity etc) have sprung to life in migration country through women.

While describing first generation family datas and clinical observations have been taken as a basis which we acquired by having an interview one on one with 30 first generation parents between 2003 and 2007 years.

First generation Turkish and their families usually have come from rural region. Educational levels of heads of the families/household are mostly primary school graduate and most of them have been illiterate. It is quoted that the main reasons of coming to Belgium are job creating and economic gains for men, family reunification for women and children. They thought Belgium as a modern, developed and rich country. Working, earning and returning to Turkey have become main expectations of them. It is defined that first generation Turkish have been under a lot of stress arising from going another country. Not to know language is defined as the biggest problem which they confronted when coming to Belgium. Different manners and customs and life styles of Belgians have been looked unfamiliar them as well. Difference in religion has constituted an impediment for becoming integrated to social surroundings. They felt more different than parents who have come at young ages and lived compulsions. This situation could have seen as first culture shock. First Turkish employees and their children have mentioned that they have accorded with school, community and co-workers over time, generally achieved their aims and they have had different economic gains in Turkey and Belgium. This determination is consistent with Tezcan's findings (2000).

First generation Turkish people generally present nucleated but patriarchal family patterns. Father authority was imported and family members earnings collect in family account which is frequently under father directorship in the first years of migration. Traditions which is started by higher generation have been maintained by families consisting first and second generation sisters and brothers marriage by settling in same building or quarter closely to each other at the present time.

³ Clinical anthropology has constituted theoretical framework of study. In reference to this theory, analyses of psychopathologies encountered have illuminated previous structure of psychopathologies' formation. In other words « pathology » has allowed analysis of « normal ». It has revealed existing previous structure before pathological fractures. This approach is based on crystal metaphor of Freud. According to Freud, when crystal has fallen into place and dispersed, built-in and invisible zastrugas have been shown up. Shortly, analyse of determined psychopathology has informed about normal people or the functioning of society/community functioning (Backlaire, 1995).

Other significant issue in first generation family is rapid socialization of children and its effect to family structure. Children who is early coming and born in Belgium have learned language just after schooling and undertaken intermediary role between family and external world and Belgium institutions. This situation that made family life enabled has been caused displacement between intergenerational positions. Children have played in parent role in early age for parents and conducted them for dayworks. Parents have been become insignificant for children and their authorities have declined.

While children' schooling, learning language and different accupations have provided much more social position with regard to parents, differing from parents can lead to intergenerational alienation and disengagement. Especially parents have lived fear of disengagement from future because of children' difference. Parents who are frightened of children' assimilation have felt guilty and suffer. They have experienced the anxiety of « What's going to be after me ? ». To make a fuss over has caused clinical scenes like depression, anxiety, psychosomatic disorders. This situation can sometimes turn intergeneratin violence. First generation clinical studies have confirmed this determination.

Sefer is 72 years old, he migrated Belgium from Turkey in 1960s, he has 7 children, 3 sons 4 daughters. He has applied to clinic because of intensive anxiety disorder and depression complaints. He had erected 5 storey building in İstanbul for children in terms of going, meeting relatives and neighbourhood, not forgetting their own identity. He has brought an aparment from his homeland. « But my children don't go to Turkey, they don't look out for five- storey building and home in homeland. » he said. Sefer had tried to teach them Turkishness, muslimness and reading Qur'an. He has controlled them throughout his life. By saying « But what do they do after my death ? » he queries himself. He said to be afraid of their « gavurlaşma ». If my children don't go to Turkey their children will not never go there. I am so afraid of the end of these ones. « In order that they may forget being muslimness and become gairvour, I am afraid so much » he said and mentioned his concern.

To investigate of Marriages of first generation Turkish migrants' children has revealed that new marriage practises and family models have ocured.

According to our research conclusions with parents that they want children have similiar identity and life style with them. They have paid importance to marriage and family institution and ascribed « protective » role in chilren' marriage againts asimilation. Marriage institution have gained importance so much with regard to ethnic, religious and transmission of cultural identity in migration family. Hence being Turkish, Muslim and same sect, familiarity of family, family circle and ancestry, predecessor education, accepting the family values and practising them have importance in terms of partner choice. Although it is the first priority to choose a partner from Turkey, the person who has grown in Belgium of Turkish origin made parents not to annoy partner choice .

The marriage rituals have been brought to migrant Turkish society from Anatolia (Şahin, 2008). Families' marriage options have arised in accordance with the rule « marriage and settlement rule » in Turkish society for boys. Boy's side have taken the initiative to marriage and conducts marriage rituals. Woman settles down man's home (based on father-man settlement). This rule has reversed for girls who have married from Turkey and girls have made husbands come to their own home in Belgium. Settlement rule which is father-man home for son has tturned into matriloccal (girl's settlement, family home) settlement for girls (Taş, 2014).

There are three marriage options for a person who is going to get married in Belgium Turkish society : A partner from Turkey, origin Turkey from Belgium, (or Turkish origin from other European countries), partner from different citizen in Belgium (Taş, 2008).

Over two out of three parents who have taken part in our study have preferred a partner from Turkey. Marriage rituals have been brought about in Turkey or Belgium or in both of them. Parents stated that they don't want to live together with childrens. It is shows that Turkish family has turned into nuclear family in Belgium. After all, the situation of more than one generation have been living in same home at the cities which are difficult to find home or there are expensive home rental prices has have been confirmed and described as multi-generational families (Jamouille, 2010).

At the same time determined three marriage options have allowed to describe family models that come out based on this options. To investigate these models particularly is important.

Marriage with a Partner from Turkey and Family

Turkish origin migrants who have lived in European countries have preferred to choose a partner from Turkey since first years of migration. %74,7 of men and %68,7 of women got married from Turkey as per 1991- year datas (Livens, 2000, Schnovere, 2013). A clear majority like %75 Turks who live in Belgium have leant towards marriage from Turkey with respect to another research (Kaya ve Kentel, 2007). Jamouille (2010) has indicated that marriage rate from Turkey as 7/10. Today this rate have fallen to the level of %40-50 because of awareness about potential problems in this marriage and new conditions about marriage with out-of-Belgium in 2011. After all, the number of partners come to Belgium from Turkey through marriage in the mid 2008-2010 (Schoonvaere, 2013) is 5142. Other research has underlined man-woman parity at marriages and migrations (Teule ve ark., 2012). Lots of comer daughters-in-law and sons-in-law from Turkey have lived in Belgium at the present time.

A family which is started a with a partner from Turkey has been described based on research datas which have carried out with 39 partners (21 doughters-in-law and 19 son-in-law) who have come from Turkey in the mid 2003-2007 years and 30 youth originated Turkish migrants in Belgium. Datas have been supported by clinic observations and cases.

Partners haven't known each other before marriage in general. Man and woman who have been living in different countries meet in social circle or relatives circle when they have come to Turkey for vacation. Youngsters who can't get round to mention about family which will be started usually carry over the conversation about their life projects and interknowledge in post nuptial. This situation has created disappointment and given risen to conflicts and regrets for some of them.

Partner who dwell in Belgium has satisfield the needs of family. Work, unemployment insurance benefits or social aids are main income sources. It is observed that doughters-in-law coming from Turkey haven't worked and they are house wife. Sons-in-law who coming from Turkey have been forced to find a job in first period of marriage and been depend on wives economically.

The partner who has grown in Belgium has been obliged to undertake works related to Belgium institution and partner's accompaniment, fetch for providing family, make an effort

and get tired. On the other hand, depended wife or husband, coming from Turkey partner has felt wipeness motion. This situation has been caused psychopathological disorders for men (Taş, 2014). Man who was borned and has grown up in Belgium's concomitance to partner not speaking language has provided to play active role in pragnancy, birth and next period. This situation could be seen an important change in the light of taking responsibility. The research which has been carried out in Belgium reaserch has been has shown that %71 of 3. generation Turkish fathers have played an active role in wives' pregnancy period (Katoğlu, 2009).

One of the most important difficulty of this marriage model is coming from Turkey partner's dissociation from family, social circle and country. "Dissociation" is an important piece of migration and it can cause psychological trauma. Person has lost self describing and reading live references and slogging on to build news (Baubet vd 2009). Person has been suffering when the dissociation doesn't be managed well and intrafamilial dynamics have damaged. Partners coming from Turkey have experienced disappointment because of their own expectations or differences in between given promises and real life that they met in Belgium with regard to results of research carried out in the mid 2003 and 2007. Submission of comer partners to mother-in-law and father-in-law has been expected and lived conflicts. Another research has carried out that there are daughters-in-law who have suppressed or subjected to violence by mother-in-law, father-in-law and other family members (Taş, 2014).

Mentality differences caused by being a grown-up in different countries that have been described an important problem. Some partners have mentioned about having difficulty in understanding each other. Partners have difficulty in describing a common vision or life project. Divergences have been about some issues like children' life project or education. Even if partners generally try to minimize this problem, it is stated that they sometimes reject speaking in language which another partner speaks. This situation has been explained in next case:

Ali (38) and Elif (36) who have two children have requested for psychological support about parental discord and sexual problems. Ali spoke in French, denied speking in Turkish while he communicating with his vife and telling problems. Elif spoke both French and Turkish while telling problems and communicating with her husband. Couple has been wanted to speak in Turkish which is common language through therapy. However Ali has denied to speak Turkish by defending his wife has been living in Belgium and she is obliged to speak in French. Ali was born and grew in Belgium and married with Elif who is aunt's daughter living in Turkey, he has brought her to Belgium. The couple has communication problems from the beginning of marriage. Ali has denied speaking in Turkish with his wife and forced her to speak in French. Elif always has consistently been making an effort to understand French and this situation made her tired. She mentioned that she always has made an effort for sustaining marriage. Couple communicating through psychlogist for a whilehas ended therapy by Ali's request.

Another important issue detected in either area studies or clinical studies is suspicion of partner's sincerity about marriage who came from Turkey. Partner who has grow up in Beligum has suspected about the matter is wheather partner who came from Turkey has made mate selection freeheartedly or not. This situration has been seen much more in Turkish women who was born and grew in Beligum. Women who have suspicion about comer man from Turkey have mentioned that they have composed of a « piece of paper » for men and their families, a « passport » which has allowed to settle partner in Belgium and feel like

turning into object. Women who can't get over these feelings have confronted problems leading up to divorce in their marriages. Moreover, some girls who have stuck on the sense of objectivization have denied marriage proposals from Turkey at the risk of staying single. Next case has quoted eye-opener words about this issue.

Fatma (45) has married with Mehmet (47) and she is a housewife. Mehmet has come to Belgium in 23 years old by illegal ways. Afterwards he has got married with Fatma through relatives and took residence permission in Belgium by wife's family reunification right. She has suspected whether her husband has chosen her either as a real partner or to get residence permission in Belgium from the beginning of marriage. Recently this suspicion which to come to state of obsessive has caused to take psychological support. Fatma wanted her husband to confess him whether he has chosen her as a partner/wife or taking residence permission 22 years ago. Surprising in relation to this question Mehmet has stated that he couldn't have made a sense of this situation, chosen her as a partner and wife, their marriage has been keeping on since 22 years and still love her. In consequence of this answer Fatma has relaxed and her complaints have decreased.

The study which has been realized with parents and youth coming to life from Turkish migration (2003-2007) has carried out that parents have trusted partners who came from Turkey for preserving socio-cultural structure that is carried to Belgium from Turkey, strengthening and transferring to the next generations. Therefore partners who came from Turkey have carried new blood for preserving language, religion and cultural structure in Turkish society. Moreover parents have seen their own projections on daughters-in-law and sons-in-law and trusted them. Migrant youth who have grown in Belgium have confirmed partners coming from Turkey have transferred language, religion, culture and they have thought that this is a positive thing.

Marriage of Two Partners Who Originate in Migration of Turks in Belgium and Family

Described marriage and family model which have been based on clinical observations and the research which were realized with 30 migrants of Turkish origin in the mid 2003-2007 years have at the rate of 4/10 recently. Partners have met in different life spaces like wedding, school, shop in this family model's formation process and they have found an opportunity and time for meeting each other. There are prearranged marriages amongst them. This determination has matched up the argument that lower class people has come together in common, thereby they have chosen people like themselves and so there have been homogamic marriages (de Singly, 2010). Youngs of Turkish origin who have chosen a partner from Belgium have mentioned that they have made a marriage decision personally. Families usually have confirmed youngs' marriage decision, took part in marriage period, marriage preparations and costs have been shared by both of them to the extent positions that families' rule of marriage and settlement place.

Both partners have known language of region where they live and recognized institutions. This situation has been strengthened to share responsibilities and enabled their lives organize much better. Partners of Turkish origin who have grown up in Belgium have mentioned that they have had same mentality in marriage. Partners are able to share the same circle of friends, level of education and common story, they are able to enter each other's social circle mutually. Circle of non-Turks relations have been maintained or new relations have been contacted easily. Marriage project of selected partner hasn't been doubted like marriages

which are gotten from Turkey. The person has lived in Belgium and aspired partner for marriage. Hence it is thought he/she hasn't married to gain advantage.

As for difficulties encountered in these marriages, partners have been mostly closed to families and families have interfered couple's life. Partners have lived disagreements with fathers-in-law, mothers-in-law or other family members. Both sides of families have gotten involved to conflicts and this situation can be turned an family conflict. We can sample this determination through following clinic case.

Ayla (24) was born and has grown in Belgium. She has gotten engaged with Turan (26) who was born and has grown in Belgium like her after one-year date and they have gotten married after one-year engagement period. While the bride has been getting out the saloon after wedding, her father has wished happiness to both bride and groom, told him behaving daughter well. Groom who lost face after this warning beat bride until morning by pretending that father-in-law has a distrust of him. He said « if your father is powerful, he comes and saves you ». Ayla who was shocked and went through trauma has gone to the police and come back to family home by taking wedding jewels in the face of this attitude and physical and psychological violence undergoing three weeks. After , two families have fallen out with each other for many times about wedding jewels and sharing costs and ended up in court.

Girls coming to life from Turkish migration have become westernized or endegonize the norms of living country about equality of man and woman has confronted as an other important factor. Women' personal dependence which has been gotten depend on process of socialization or finding a job and working in Belgium has wieved as a threat hence it is quoted that women have dumped partners in couple life easily. Excess of divorce risk has been drawn attention to these marriages too.

People who have grown in Belgium haven't sufficiently known Turkish language, culture and Islam according to youngs who have participated our research which has been realized in the mid 2003-2007. This marriage has been moved away partners and children who is going to give birth by them from Turkish culture and Islam religion. To be in need of journey to Turkey has mainly ruled out because of both families have lived in Belgium in reference to partners. Partners haven't frequently gone to Turkey like marriages gotten from Turkey and broken off with Turkey. Some of them have had holiday in countries out of Turkey or in Belgium.

Interracial Marriage and Family

Interracial marriage has described a marriage of two persons who have different nationality, religion or ethnic group. Couplings/Marriages of persons from different nationalities have been described as *interracial* marriage in this article.

Turkish origin youngs who have gotten married with different nationality person, participated our research in the mid 2003-2007 years have described interracial marriage as « love marriage». Some of partners who have met in common living space like circle of school, job or friend have mentioned that they have had made love before marriage and it has effected relationship positively. Interracial marriage which has been seen as a socio-cultural fortune has given chance to recognize another culture, life style and a society from another nationality. Turk partner has met Western family circle, moved away from traditional family circle and gained freedom. This determination has been especially quoted by women.

Getting interracial marriage of Turkish origin partners have quoted difficulties encountered with couple, family life and circle in the period of the marriage. In general, interracial relationship or marriage has been rejected by both families of partners. Especially Turkish society hasn't approved interracial marriages and partners who have married in this way. To do this marriage in despite of families who don't want has had risk of breaking up family and getting lonely.

The process of wedding has been organized by considering family and cultural values of both families. However, different difficulties and conflicts can be encountered. Family of Belgian partner can surprise by Turkish wedding traditions. It has wanted to change his/her religion by non-Muslim partner. To change religion has been confronted as a certain condition for getting marriage with Turkish girls. Religion and changing name and life style related to this have been required to build psycho-social identity for partner once again. This chance has been caused to become stranger himself/herself and to slog away for moving new identity. The following case have confirmed these determinations.

Seyfi (30) has gotten a divorce from his Belgian wife and fallen into depression. He has come from a religious family. He has married with a Belgian lover girl in 20 years old despite all difficulties which both families have raised. Father of girl has stipulated that his daughter isn't going to change her religion and name for this marriage. He mentioned that Seyfi has to change and kept peace with domesticity for the sake of this marriage can come true. Seyfi who can't give up his love hasn't given ear to objections of family and married with Belgian girl. After marriage, Seyfi breaking connection with family has done his best to be like Belgians. He has worn, eat and had fun like them. When wife's family has organized a dining he has eaten pork and drunk without exception. Father-in-law always has ridiculed and accused him due to the fact that he can't be a Belgian one. This has encouraged him to be same with them. He has said what he is not Muslim to Belgian circle. He has named a Belgian name to both of children. His marriage hasn't gone and his wife left Seyfi after all. His marriage which ended up caused him to suffer so much even though he has given all views and values. Seyfi who feels regret concerning what to do has taken psychological support.

One of Belgian language has been spoken in interracial family so oblivion risk of Turkish has been high for in general. Partners have carried different religious and cultural values into family and there have been conflicts between these values at times. European woman's outhonomy has been discommodated for Turkish families or husbands. Different thoughts have been arisen about children' name selection, religious education and decisions about future. Particularly partners who can't make a choice for religious matter have left up this choice to children. Names which have been chosen for children have come into prominence like Selin (Céline), Aksel (Axel). Combined names which with two identities like Ali Patric (counselor of France-Algeria origin) have been denominated now and then. Hence interracial marriages have confronted as consistently required explanation and bargain, high tension marriages.

Moreover, communication problems have been determined between bride/groom and father-in-law/mother-in-law. In general, foreign bride or groom doesn't know Turkish and cannot communicate with parents who don't know language of region.

All parents participated our research have rejected interracial marriages. They have taken all kinds of precautions for children not to get marriage a foreign person. To avoid interracial friendships it has observed that children have been gotten married from Turkey under

compulsion. If interracial marriages are inevitable, they confirm this marriage providing that person become Muslim and accept their wishes. Parents have accepted interracial marriages of sons as compared with daughters more easily. Religion, culture and differences based on language have weaken marriages, Belgian partner has a weak personality and ended up marriage in face of difficulties in reference to them. Both children and partners have suffered because of this situation. Meanwhile, children who remain in between two cultures and two religions have identity problems. It is stated that they feel like strangers, daughter-in-law/son-in-law and their families childrens' home and cannot have relationship by affinity with parents. It is determined that there isn't tendency to violence for children in interracial marriages by expressions of parents. In this regard, we can say that there has been a change in mentality.

Single-Parent Family

Single-parent family has been composed of one parent living in a home without partner and husband and at least one single child for who is cared). Concept of single -parent family has been arisen in 1970s and taken root daily lives of people after years of 1980s. This concept has been described lives of widow, divorced, having a child out of wedlock mothers. Single -parent family has supplanted pre-existing concepts like « single parent, materfamilias, single mother » and been a concept recognizing the status of people who have been as mentioned (Ait-Hamaou, 2007). Researchs have revealed that single-parent family hasn't had stable structure, parents have reverted to couple life or lived marriage/coupling more than one and single-parent family period (Rapport FRB, 2000).

The greater part of single-parent families' householders is composed of women in Belgium (Ait-Hamou, 2007). Another research has been issued by Foundation of Qing Baudouin %92,7 of children from broken homes has been living with mothers in reference to 2002 statistics in Belgium. Rate of living with fathers has been determined as just %7,3 (FRB, 2008).

Economic oportunities of mother have been decreasing along with divorce and separation, they have to grown up children with less income. There are difficulties about young age children' care when she works. Single-parent families have lived in rental or little homes in general. % 50 of single -parent families have lived in a rented house and thought their rents too expensive. Rate of 1 %13 in tenanted families that have been living together with two parents and children (FRB, 2008). Limited economic oportunities in single -parent family have been confirmed by different studies (Thery, 1998 ; FRB, 2000 ve 2008 ; Ait-Hamou, 2007). Divorcements and seprations have affected fathers economically and psychologically, becoming distance and connections have been declining with children (Thery, 1998). Children living with mother have usually grown up without knowing « paternity function ». This situation has led to authority gap for child. It is also determined that school success of children growing up in single-parent family has been low. Guidances related to selection of children' school and accupation has been deficient in these families (de Singly, 2010).

Rate of single-parent families which have born with Turkish nationality and lived in Belgium has been recorded as %6,1 in 1991, %11,2 in 2005. The number of single parent family has increased double during 14 years. Major reason of increase of single-parent families has been divorces in Turks. Divorce rates for interracial marriages with a Belgian and another nationality partner and marriages with a partner from Turkey has been determined high

(Schoneveres, 2013). Clinical studies have been revealed that single-parent families have been comprised of father and children in Turkish even if just a bit.

Two woman profiles have been determined as a sample of single -parent family in Turks. These are Turkish origin women who grow up in Belgium and come from Turkey.

Woman of Turkish origin growing up in Belgium and woman in single-parent family have either stayed at her own house with children or come back to family home after divorce or death of partner. There are women having child without getting married even if just a bit. Possibility of finding job, work and improvement of economic conditions are high for woman who has grown in Belgium staying with her own family and social circle. She can take support from settled family about caring little children in Belgium if her working is discussed. Houses which they live after divorce because of reasons like rack-rent and wish of being close to family are small. To know one of country languages, to recognize institutions-organisations in circle have made works related to her own or children easier in terms of following the mentioned works. Woman who has to bring her children up as « single-parent » has had difficulties to clamp down on children. She can not satisfy the need of children mostly and suffer. Her socio-economic status has mostly declined if she doesn't work in anywhere. The following clinic case has clarified the difficulties of woman who has been materfamilias of single-parent family.

Hamide (40) has been living with two daughters and two sons. She has been married with a man from Turkey. Hamide has consistently seen violence by husband, left by husband 10 years ago. She has to bring her age of 12,10,8 and 5 children up by oneself when she has standed alone. Hamide has never worked, satisfied the need of family with the unemployment insurance benefits and she had difficulties so much. The need of children growing up have been increased and she hasn't satisfied the need of them recently. Hamide's failure to fulfill wishes of her children has led to conflicts and fights in family. Older daughter has treated her to leave home. Hamide getting tired ththrough being subjected to violence during marriage, pain of being left, being tired to bring children up by herself and increasing intrafamilial fights has fallen into depression and let herself go. Hamide has seen her current situation as inability and weakness, suffered from torment and taken psychological support.

Women who are materfamilias of single-parent family have to be careful in order not to cause unfavourable comments about their families and ex- husbands. There are women who have said that they have been been subject of family or social pressure. These women have been still compelled to marry by families. Some of them have seen violence by family and ex-husband because of independent behaviors.

Some women have difficulties about custody of children with their ex-partners. Some of them have excluded ex-husband about issues related to children and stopped him from doing a father's duty. Sometimes ex-partner who comes from Turkey has sent children to Turkey, not sent back and occur conflicts related to this situation.

Status of woman who *comes from Turkey by marriage (daughter-in-law) and single-parent family* has been more sensitive. Some of women who come from Turkey and are called as « daughter-in-law » cannot continue to marriage because of various reasons and they have divorced. Some of them have been sent to family home in Turkey either with children or by depriving them of their children. Women usually live with children as single-parent family in Belgium (Taş, 2014). Women being alone in Belgium can be subject of pressure and violence.

They are duty-bound to ex-partner and his family in terms of making her to have rights and opportunities by bringing her to Belgium. Even if they divorce, it is seen that they are belong to ex-partner and his family in Turkish society. Behaviours of divorced daughter-in-law and life style have been referred to ex-partner and his family most of time. Objection of ex-partner and his family to second marriage of ex-daughter-in-law who has stayed in Belgium has been observed as part of clinical study.

Daughter-in-law whose role has been described as housewife before and during marriage by ex-partner and his family, has been living a fast socialising process after divorce and has met difficulties to manage this process. She has to live under adverse circumstances and in small houses with children after marriage. People who haven't known language have difficulty in finding job. Daughters-in-law who get a job have difficulty in finding support for for little children' care and mostly given up to work. Hence these women have been in financial difficulties. Daughters-in-law who can't speak the language of country have had difficulties to manage own works and need supports and aids of others. They have had difficulty in following children' school and clamping down on children. Children who learn language in early age have afforded assistance to mothers due to the fact that they don't know language. Some of children who have met problems of family and mother and managed them have been effected psychologically. The woman whose family has been in Turkey has been destitute of family's support within this period. It has been met woman who cannot have gone to Turkey and seen family because of financial impossibilities as part of clinical study.

Serap (30) is a woman who has come to Belgium by marriage, divorced, mother of a child. She has been working in a property office before getting married. As soon as she comes to Belgium, she has become subject of violence by partner and his family, she has learned that her husband is a drug addict after a while. She has been pregnant and then given birth a boy child a few months later. She cannot have stood being subject of violence and mentioned about divorce wish to husband and his family. Her husband and family have been threaten Serap with depriving her of child and sent her to Turkey. Serap went to the police, she was put under protection by police and quartered in a women's shelter. Afterwards she has moved a room studio, received social aid up. The court imposed ban which doesn't let child go out of Belgium by way of father's application. Serap cannot have gone to Turkey during 5 years due to the fact that she can not take her child off. Serap has gone through a trauma owing to her mentioned experiences, been depressed and had psychological support. Then ex-husband has demanded child custody by asserting Serap has been sick at a level of psychotic, taken psychological support and cannot raise child. Serap has lived desperation under the circumstances, she could keep up with aids of social service specialists and by taking psychological support regularly.

Another determination is that materfamilias of single-parent families have been seen as a threat for married women due to the fact that they have been widow and so coventried her family circle. The women have made a complaint about renting a house from Turks who don't rent out their houses to these women as houseowners. This situation has been led to arise homogenous groups that divorced women have been coming together amongst themselves. Brides coming from Turkey and divorcing have quoted that they are subject to sexual and moral abuse owing to desolation. Bride having psychological problems, coming from Turkey and divorced has difficulty in taking psychological supoort due to not knowing language, financial impossibilities and ignorance (Taş, 2014).

Started Family with Second Marriage and Coupling

Started family with second marriage/coupling can be described as family of one or both of partners have been lived together with children from the previous marriage/coupling. Partners who are alone because of reasons like lost, death of partner and divorce have gotten married again and started a family. Houses have organized in a more different way. As the same home has been chosen as a place of residence, could be lived together by protecting different residences or one of partner can live in other's home without changing own residence. This situation has been made this family model difficult to keep statistics. Children have been the object of a large number of adults related to family and social circles of both sides in started family with second marriage/coupling. Hence children have met large number of stepparents, half-siblings and their social circle related to more than one marriage/coupling of parents and have had difficulties to get oriented. Conflicts and fights can occur. (FRB, 2008). Creating intrafamilial lines have been difficult.

This marriage/coupling which has social and legal status in Belgium, France and other European countries has been observed in Belgian Turkish society too. Family started with second marriage/coupling following divorce and separations, has been confronted different compounds in Turkish family models. For instance, divorced man or woman who comes by getting married from Turkey can get married for the second time with divorced man or woman from Turkey, divorced man or woman who grew up in Belgium, a man or woman from Belgian or other nationality or divorced man or woman from Turkey. Also, woman or man of Turkish origin who grew up and divorced in Belgium can start a family with divorced woman or man who grew up in Belgium, divorced woman or man who comes by getting married from Turkey, a woman or man from Belgian or different nationality, divorced man or woman from Turkey. Or to choose a single partner never getting married has been seen in second marriage/coupling families started with. All possibilities of this coupling or marriage have made firm by clinical cases. A few of them will be exemplified by clinical cases.

To get marry amongst themselves or start family or coupling by living together for divorced partners who come by getting married from Turkey has been typically seen as a model. Partners have been offered equality as of state of conditions. These partners have mentioned about understanding and supporting each other. Despite this, process of divorce and experienced psychologic, social, financial and legal problems in first marriage have influenced the started second marriage and family dynamics have been made firm. Partners had to manage life or problems of children from first marriage by continuing relations with ex-partners. Hence risk of protection of problems or conflicts with ex-partner or family to marriage has been high. An another important issue is that both of partners haven't known language of residence area and have been depended on others about translation. Even if they have been ambitious to get their life back to normal, they have difficulty in finding job due to inability of language and quality or work under very difficult conditions. Authority problem has been occurred about education of children most of time. Man or woman, has been mentioned that partner's children from her/his previous marriage haven't admitted their authority and lived conflicts. We can exemplify this family model with a clinical case.

Selma (35) divorced and made her second marriage. She has a daughter from previous marriage. Since her husband has started to live another woman, she divorced. Then she came to Belgium by getting married from Turkey, got married with a divorced and had two children Turkish man. Husband's ex-wife has been started to create troubles in pursuit of marriage. To

exemplify, she wanted to take away ex-husband by home invasion. Then she has sued ex-husband on account of the fact that he hasn't paid children support. Couple who lost case has to pay sizeable amount money to exwife of husband with costs. Selma said that she got married for an easier life again on the contrary she had problems and she came to seposition time to time. Ex-wife of husband and children have been still continuing to maul Selma's marriage. Selma has taken psychological support related to psychosomatic compliments and high anxiety.

Started family with second marriage of woman or man who comes from Turkey by getting married and divorced has been frequently seen another second family/coupling family model. Married partner has brought children to Belgium from previous marriage and intrafamilial dynamics have been constructed considering this. Partner who sometimes comes to Belgium by second marriage hasn't been given permission to take along children by ex-partner living in Turkey and problems related to this have influenced new started family. Woman or man who has already moved to Belgium and been dependent on mostly others or children knowing language has difficulty in shouldering responsibilities of children of second partner and the partner who brought from Turkey by woman or man. Woman who has thought life to get easy after marriage gets frustrated and she can accuse husband in terms of being duffer. Woman's children from previous marriage have been angry with unemployed stepparents and half-siblings to use own possibilities. It is made firm that husband who has been dependent on wife about economic and other subject issues has been suffering from this situation.

Children coming from Turkey have gotten irritate the situation that father is impotent and doesn't have income. The house in which is lived is generally the house of partner who lives in Belgium and problems arise about sharing spaces between children in house. School and circle compliance problems of children coming from Turkey has been another important issue which has been seen in this family model. Idlenes has a matter of arising from both of partners haven't know education system, children coming from Turkey cannot comprehend that which school, which department is available for them and sometimes they have directed to school for children with mental disabilities due to the fact that they don't not know language. Even so children coming from Turkey have missed parent who has stayed in Turkey, siblings and relatives has been observed. Disangegement from other parent, social circle and country has caused psychological pain for children and it can turn to clinical problems when it doesn't be controlled well. Started new family has turned out at advantage for both sides in situation of recovering from first shock of migration for partner and children coming from Turkey, intra-familial relations being well, enough economic income of family. Daughters-in-law have said that second marriages have made easier to reconstruct lives of women in a research with divorced daughters-in-law (Taş, 2014). The following case has revealed the difficulties which father coming from Turkey and his children encountered.

Furkan (20) has been living in Belgium for four years. His parents have divorced in Turkey ten years ago. His father has come to Belgium by getting marry with a Turkish woman who has been living in Belgium and has two children. He has made Furkan and two siblings come to Belgium for improving their living conditions after two years. Furkan has been living with two siblings, father, stepmother and her two children in the same house. Stepmother has satisfied the need of family due to the fact that his father can't find a job. Stepmother has been humiliated his father resulting from he hasn't worked recently, she said words like « what do you have here », « I eat your fill ». Furkan has mentioned about not having a good relation with half-siblings, conflicts about issues like room, television, meal, cannot

appropriate residence and feeling out of place. Furkan has been suffering so much that father is impotent and in subjection to stepmother, humiliated by stepmother. Furkan has quoted he hasn't worked, been in subjection to stepmother and half-siblings about matters like language, allowance, lived desperation. He has gone into depression based on experienced problems and desperations and taken psychological support.

To start family with marriage/coupling and another nationality person has been discussed as an another sample of started with second marriage/coupling family model. This family has presented original structure that different life styles, religions, languages and cultural values coexist for partners and children. Quoted determinations about interracial marriage model have been also valid for this family model. Determined difference in this model is to include two partners' children from previous marriage in started family. Children have difficulty in orientating the mentioned differences. Allying children in interracial family by parents hasn't been connived and gone over with fear by divorced parent. Hence there has been a tension due to first marriage of both sides for this interracial family. Parent who lives apart from children has been afraid that children will be assimilated due to other culture and religion. Inculcations of biological parents have caused that child has diffided to new partner or life partner of living together parent and him/her children. Their religion and cultural values are denied, conflicts are lived with them most of the time. We can sample this determination with the following case :

Abdullah (40) was born and grew up in Belgium. He married at 23. He has two daughters at 14 and 16. His wife broke up him one year ago and started to live with a Belgian man who has a boy in adolescent. Girls have preferred to live with mother. Abdullah couldn't convince wife to come back in despite of all efforts. He has wanted daughters to stay with him but they haven't accepted. Abdullah has given up to wait for coming back of his wife. However, his biggest afraid is Christianisation of girls. He has thought daughters will live like Belgians in circle with Belgian partner and child. He has mentioned that daughters will gallivant, live intercourse before marriage, Belgian partner and son have encouraged this to daughters. Abdullah feeling lovelornness and desperations has taken psychological support because of major depression disorder including suicide thoughts.

Relations with ex-partners, alimony matters, coming and going of children, relations of child with relatives from father or mother side have presented quite lively circle in started with secon marriage/coupling interracial family. These marriages have been rejected less in comparison with first interracial marriages despite the fact that Turkish/Turk family hasn't been welcomed.

Gay Marriage/Coupling and Family

Concept of gay has been occured as a psychiatric concept in European countries about the middle of 19. century, hence gays have been treated patient. Medical view has started to change since 1950s. Homosexuality has been removed from DSM disease category in 1973 with influence of increasing freedom and equality demands in years of 1960s. Some of European contries firstly have accepted free-coupling which has allowed living together requests of gays, made necessary regulations. Afterwards gay marriages has been accepted by Netherland (2001), Belgium (2003), Spain (2005), Norway (2009), Sweden (2009), Portuguese(2010), Iceland (2010) and Denmark (2012) (Heenen-Wolff, 2011; Portelli, 2013). Germany and United Kingdom has just allowed free-coupling (Portelli, 2013). France has

allowed living together gays with called contract of PACS previously, accepted gay marriages in 2013. Gays can have children by adopting or giving birth and they have converted couple live to marriage life in present (Godelier, 2009).

Gay marriages/couplings which legally well accepted in Belgium and other concerned European countries has come into settled in Turkish family structure as a model. Legally established gay couplings/marriages which have seen in Turkish migrants has been the most important change in concerned European countries. However, clinical studies with gays from Turkish origin have carried out that homosexuality and gay couplings/marriages haven't been approved in Belgian Turkish society. People who have known their homosexuality have been subjected to situations such as exclusion, violence of physical and psychological, isolation, death threat, murder forcing into marriage. Hence gays from Turkish origin who cannot live sexual orientation openly have been kept sexual orientations, formed own social circle, stayed between each other or participated available gay groups concerned country.

When parents learn that there are homosexual youngs, they want them get into role of husband or wife as part of heterosexual relations and the role of father or mother as part of children who will be born by forcing them to marry. Gay person has married for avoiding conflicts and pressures and associated a paralled gay coupling most of time. Consequently either gay person or person who has been married has been suffering from this marriage. This family environment has been a source of problem for expected children from this marriage. This situation can be sampled with the following case:

Turan (28) has admitted for psychological help because of depression. He is married and has two children. Turan who was born and grew up in Belgium doesn't have a regular job and has financial problems. Turan has been raped by a foreign person at 8. Afterwards, he has mentioned that he has given importance to the same-sex and been in same-sex relationships since adolescence. Parents have learned that Turan has been homosexual at 20 years and forced him to marry with a girl from Turkey. Turan who has a sexual intercourse with his wife for a few times by exerting himself has two children. He cannot have a sexual intercourse with his wife despite the fact that his marriage has gone on. Turan who has a gay lover Fuat living in Bruxelles has consorted weekends with him. He has difficulty in keeping both gay coupling and marriage up owing to financial impossibility. He has started to have a sexual intercourse with man for a consideration recently. Turan who said that he knows where gays have gone and gay circle in home city has quoted that lots of Turkish gays have married compulsorily and lived parallel gay life. Also, he has mentioned that there are lots of Turkish gay partners who have lived together in this vicinity and frequently met them. Turan has quoted there are married Turkish homosexual men who have a sexual intercourse with him for a consideration in city.

4. Discussions and Conclusions

This study which has been performed with field study and clinical case analyse methods, has made first generation family settled Belgium since 1960s and varieties of the mentioned family possible to analyse from the point of structure, external and internal dynamics.

Different marriage/family models have arised in reference to country and nationality of selected partner in couplings/marriages of following generations who were born and grew up in first generation family. Turkish origin person who grew up in Belgium can marry with a

partner from Turkey, Turkish origin partner or non-Turkish partner from Belgium. Partner selection has also an impact on process of formation, structure, external and internal dynamics of marriages, parent-child relationships. Family models started based on with partner selection have been described and taken form with reference to Belgium Civil Law. Single-parent family which has comprised of breakdown of marriage, stated with second marriage/coupling family, recognition of the status of gay coupling/marriage has gone into Turkish family structure as described in Belgium Civil Law. Family started without marriage and children who were born as the result of this coupling, gay coupling/marriage/family have been the most important changes in 50-years reconstruction process of Turkish families migrating to Belgium and other European countries.

This study has revealed that Turkish family has restructured related to started new family practices (partner selection) as part of migration and models of coupling/marriage/ family which has been described in Belgian Civil Law.

Datas which were acquired by qualitative methods and via a phenomenal sample are limited. To evaluate over quantitative methods via a larger sample and transform generalisable data of described family models and dynamics has importance.

It has importance to understand process of migrant Turkish family reconstruction and based on this generated family models per different occupational groups (sociologist, psychologist, teacher etc.), policy makers who have worked with Turkish family notably in Belgium and other European countries.

It has made easier to dope potential problems and solve them if this family model is known and dynamics arising from this family model of each of migrants of Turkish origin who has been living in European countries is recognized. If young from migrant origin who has different marriage options and his/her partner has recognized family model which will be started, they can manage their relationship much better. Even so this study has given people who have lived in Turkey and will marry with a partner who has lived in European countries a clue about potential family model and dynamics which they will penetrate.

Reconstruction process of Turkish family in Belgium or other European countries have had a feature of transferring leading data related to change of marriage/family institution in Turkey and potential structuring. German family and following composed family models have tested Turkish family institution related to change. Especially legal arrangements about marriage and family institution in Turkey can take as an example German family and period of change. Observed similar structures in terms of family types in Turkish family settled in European countries have been observed in Turkey too. It has importance to place these structures into well accepted legal framework like other European countries. This regulation reinforces external and internal dynamics rather than legal framework of marriage and family institution. It avoids marginalise them by legalizing couplings that based on informality and childrens born from these couplings

Defector family model has been determined in Belgium and other European countries distinctly from first generation migrant family and varieties.

Conceptualization and research of this family model will complete studies about family models in migrant Turkish family.

REFERENCES

- Ait-Hamou, S. (2007). Monoparentalité et Tantions Identitaires, Trajectoires de femmes d'origine musulmane. Liège: *Unpublished Undergraduate Thesis*, ULg.
- Alami, S., Desjeux, D., Garabuau-Mousaoui, I. (2009). *Les méthodes qualitatives*. Paris: PUF.
- Baubet, T., Moro, M.R. (2009). *Psychopathologie transculturelle*. Issy-les-Moulineaux: Masson.
- Bracklaire, J. (1995). *La personne et La société*. Brüksel: de boeck.
- Dépelteau, F. (2011). *La démarche d'une recherche en sciences humaines*. Bruxelles: de boeck.
- De Singly, F. (2010). *Sosyologie de la famille contemporaine*. Clamecy: Armand Colin.
- Heenen-Wolff, S. (2011). *Homoparentalités*. Bruxelles: Editions Fabert
- Gelekçi, C., Köse, A. (2009). *From Guest Worker to Ethnic Minority, Turks in Belgium*. Ankara: Phonix.
- Godelier, M. (2009). *Metamorphse de la parenté*. Millau: Fayard.
- Jamoulle, P. (2010). *Trouble des transmissions dans les quartiers populaires à forte densité immigrée*. Bruxelles: FRB.
- Kaya, A., Kentel, F. (2007). *Belgo-Turc, Pont ou Brèche entre la Turquie et L'union européenne?* Bruxelles: FRB.
- Katoğlu, S. (2009). *Implication des pères turcs durant la période prénatale*. ULB. Brüksel: *Unpublished Undergraduate Thesis*.
- Şahin, İ. (2008). Participating religious rituals of migrant women: A comparative review about Amersfoort (Netherland) and Bogazlıyan examples, Kayseri: *Unpublished Doctorate Thesis*, Erciyes University.
- Schoonvaere, Q. (2013). *Etude démographique de la population turque en Belgique*. Bruxelles: Centre pour l'Egalité des Chances et la Lutte contre le Racisme.
- Taş, E. (2008). *Kısmet! Belgique/Turquie: regards croisés sur les mariages et migrations*. Paris: L'Harmattant.
- Taş, E. (2008). *Mariage de prévention et souffrance féminine*. Osmoses, 49: 9-10, Namur.
- Taş, E. (2014). *Les alliances renversées, Souffrances des gendres dans les migrations matrimoniales turques*. Berlin: Presses Académiques Francophones.
- Taş, E. (2014). Brides who Come to Belgium from Turkey by the way of Marriage Migration and Issue of Divorced, *Journal of Hacettepe University Turcology Research*. 2014 Spring (20) 217-235. Ankara: Hacettepe University Hospitals Press.
- Teule, J., Vanderwaeren, E., Mbah-Fongkimeh, A. (2012). *La migration par le mariage d'Emirdağ à Bruxelles*. Université d'Anvers. Bruxelles: FRB.
- Tezcan, M. (2000). *Anthropology of Turkish Family*. Ankara: İmge Publications.
- Théry, İ. (1998). *Couple, Filiation, et Parenté aujourd'hui, Le droit face aux mutations de la famille et de la vie privée*. Paris: Odile Jacob.

Théry, Í. (2001). *Le Démariage*. La flèche (Sarthe) : Odile Jacob.

Théry, Í. (2013). *Mariage de même sexe et filiation*. Lassay-les-Châteaux: Edition de l'Ecole des Hautes Etudes en Sciences Sociales.

Torrekens, C., Adam, Í. (2015). *Belgo-Marocains, Belgo-Turcs : (Oto) Portrait de nos citoyens*. Bruxelles: Edition de FRB.

Electronics References

Belgium (<http://tr.wikipedia.org/wiki/Belçika> (date accessed: 01.07.2014).

Famille Monoparentale. Quelle solution?, Rapport de colloque, Fondation Roi Beaudouin, Bruxelles (<http://www.kbs-frb.be/uploadedfiles/kbs-frb/files/fr/pub-1142%20familles%20monoparentales.pdf>, date accessed: 01/07/2014).

Statistic: Turks (http://www.diversite.be/?action=publicatie_detail&id=157&thema=4, date accessed: 01/07/2014).

Sitzerland Civil Law (http://fr.wikipedia.org/wiki/Code_civil_suisse, date accessed: 10/01/2014).

L'enfant dans la famille recomposée. Rapport publié par la Fondation Roi Baudouin, 2008, Brüksel (http://www.kbs-frb.be/uploadedfiles/kbs-frb/05%29_pictures,_documents_and_external_sites/09%29_publications/pub2008_1839_1%27enfantdanslafamilirecomposee.pdf, date accessed: 01/07/2014).

Maraige mixte (http://fr.wikipedia.org/wiki/Mariage_mixte, date accessed: 10/01/2013).

Turkish Civil Law (http://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrk_Kanunu_Medenisi, erişim tarihi: 10/01/2014).

Turks Living in Europe (http://www.ytb.gov.tr/documents/ytb/files/yayinlar/kitaplar/Avrupada_Yasayan_Turkler_An_keti.pdf, date accessed: 01/07/2014)

Field : Sociology, Anthropology

Type : Research Article

Received: 26.05.2017 – *Accepted*:29.06.2017

The Importance, Contribution and Problems of Parents with Phenylketonuria (PKU) - An Association in İstanbul

Arzu DURUKAN, Büşra DONAT

Yeditepe University, Faculty of Health Sciences, Nutrition and Dietetics Dept., İstanbul, TURKEY

Email: arzdurukan65@yahoo.com, busradonat@hotmail.com

Abstract

Nutritional therapy and adaptation to this treatment are essential in Phenylketonuria (PKU), a congenital metabolic disease. This study was undertaken to determine the contribution of families in coping with problems that make nutritional adaptation difficult.

Difficulties faced by families in achieving low-protein, low-phenylalanine-containing products that are inadequate and expensive to achieve proper nutrition in PKU disease, the ways to cope with these difficulties, the problems that can be or are experienced in harmony with the environment of the patients, and the ways to cope with them consists the subject of the study.

As a result of the study it is understood that it is necessary and important to educate the families, to prevent the marriage of the relatives and to raise the awareness of the community in order not to increase the prevalence of recessive diseases in general frame. In the private area, the support of the family, the care to be shown about the nutrition, the minimization of the negative effects of the environment, the self-confidence to be given to the patient can create cognitive health and a life without any problems.

Keywords: Phenylketonuria, PKU, rare disorder, family, nutrition

1. Introduction

Phenylketonuria (PKU)

Phenylketonuria (PKU) definition of the Ministry of Health of the Republic of Turkey is as follows; PKU is a hereditary, metabolic disease. Phenylalanine, a protein building block, cannot be metabolized, accumulates in the blood and creates irreversible brain damage. If it is not identified and treated early, it inevitably results in severe mental retardation (Ana Çocuk Sağlığı Aile Planlaması Genel Müdürlüğü, 2016).

A similar definition was made by Köksal and Gökmen. PKU, known as a hereditary metabolic disease, where the essential amino acid phenylalanine cannot be metabolized to tyrosine due to lack or inadequacy of phenylalanine hydroxylase enzyme secreted from the liver, where the phenylalanine accumulated in the blood causes brain damage and urinary excretion of residual products such as phenyl pyruvic acid, phenyl lactic acid.

In the world, it is stated that on average, one out of every 50 people is a carrier, but the probability that two carriers will come together is 1: 2500 (Web- 1, 2016).

In the parents of individuals with PKU, there are two genes that are responsible for the production of phenylalanine hydroxylase enzyme, one that is solid and one that is defective and it has been explained that the child who got the bad genes from both parents born as PKU patient, the ones who got only one of the bad genes as the carrier like the mother and father born as carriers, and the child who only got the healthy genes born completely healthy. The likelihood of the carrier mother and father's giving birth to a sick child is as high as 25% (Köksal & Gökmen, 2015).

Background

PKU disease was discovered by Asbjorn Folling in 1934 as the result of research into two mentally retarded children. Folling accepted that phenyl pyruvic acid, a metabolite of the essential amino acid of phenylalanine, is a phenylalanine metabolism disorder in these two children after it has been identified as the metabolite. Later, it was demonstrated that phenylalanine hydroxylase activity, the enzyme that translates phenylalanine to tyrosine in the liver, with the accumulation of phenylalanine in the blood and spinal fluid of individuals with urinary phenyl pyruvic acid and mental retardation, has not been shown (Köksal & Gökmen, 2015).

After all these determinations, Lionel Penrose, a mental retardation specialist and a geneticist in August 1935, noticed that PKU was the first form of mental retardation, continued to study, about 10 years later Dr. Horst Bickel has shown that a diet that can prevent mental retardation, a complication of PKU disease (Scriver, 1995).

According to Blau et al., until the 1960s, most children born with PKU were totally mentally handicapped and spent most of their lives in treatment centers. In the 1960s, Robert Guthrie developed a diagnostic test for the PKU. This is a screening test, known as the Guthrie Test, made with newborn heel blood (Blau, J van Spronsen, & Lavy, Phenylketonuria, 2010).

The blood sample for newborn should ideally be taken on the next 3-5 days after birth. Breastfeeding the baby before blood is taken is important for the diagnosis of PKU. Thus, the metabolic development that will take place after phenylalanine, which the baby takes, will be observed.

The original, semi-quantitative test known as the Guthrie test is based on a bacterial inhibition assay, making mass screening simple, cheap and very cost-effective. Gradually (but not entirely) it was replaced by newer methods, such as chromatography, fluorimeter and more recently tandem mass spectrometry. Guthrie's landmark discovery and implementation of the first newborn screening programs for PKU could be – in a 50 year retrospective – easily considered as one of the greatest advances in medicine (Groselja, Tanseka, & Battelin, 2014).

There are different sources of information on the prevalence of PKU in the world. In a study conducted in 2008, the incidence of PKU was 1: 200,000 in Finland, 1: 125,000 in Japan, 1: 7.000 in Czechoslovakia, and 1: 2.600 in Turkey. The high incidence of PKU in Turkey is due to the widespread marriage of relatives and the low incidence in Finland and Japan is explained by the 'negative founder effect' in Finland and in Japan by genetic drift in the formation of the island population. Negative founder effect is an effect created by the fact that the current population of Finland is the result of the expansion of a very small population established up to 2000 years ago, and that there was little migration in this process (Williams , Mamotte , & Burnett , 2008).

In another source there are prevalence data for PKU. In Europe, the prevalence is about 1/10.000 livebirths but 1/4000 births in Turkey because of high consanguinity within the population. Finland has the lowest prevalence in Europe with 1/100 000. In the USA the prevalence is 1/ 15 000 but it varies from about 1/ 50 000 to 1/25 000 births for Latin America (Blau & ark, Phenylketonuria, 2010).

In Hacettepe Screening Center, one of the most important screening centers in Turkey, 383 out of 1,605,582 babies screened by the Guthrie test were found to have hyper phenylalanine (very close to 1 in 4000) (Ozalp & ark, 2001). This data is consistent with the information provided by Blau et al. (2010).

In a study on consanguineous marriages in Turkey, the region where the majority of the marriages were observed was identified as Eastern Anatolia Region with the ratio of 33%. This is followed by the Black Sea Region with 32.6%. In the Aegean Region this ratio is found to be 1.4% (Tabak, 2008).

In a study that proved the efficacy of consanguineous marriages in the formation of genetic diseases, in Western Black Sea Region, the incidence of chronic and genetic diseases consisting as a result of consanguineous marriages was examined, 320 women, 218 of whom had consanguineous marriages, participated in the study. The rate of genetic disease incidence was 10.7% among children of consanguineous marriages, while the incidence of genetic diseases among children of non-consanguineous families was 3.7% (Arslan, 2010).

2. Materials and Methods

This study was conducted in PKU Family Association in İstanbul, Turkey. In the study in-depth interviews were conducted with 6 mothers who are member of association and who has child with PKU. One of the interviewers is the President of the Association and the others are volunteers working in the association, and in the cafés, which produce PKU-suitable products, belonging to the association.

The first appointment was in November 2016. These conversations continued until the beginning of April 2017. In every meeting, the aim of the study was explained, the

permission was taken every time from the participants to make audio recording. The in-depth interviews started with the intention to learn the relationship of nutrition and PKU.

The study which will search the disease's relationship with the nourishment, as the participants are the mothers of PKU patients, has turned into an emphasis on the contribution of parents to the lives of PKU patients. Because of the information that changed the direction of the work, the literature studies were re-established and new resources were found in this direction.

The anthropological assessment was carried out by analyzing the interviews and the information obtained from the literature sources together. Statistical evaluation was not made in this study. The codename of the participants (M1, M2, P1, etc.) was written on the headline of the excerpts taken from the interview. The real identities were not used.

3. Results and Discussion

In PKU, a disease in which the enzyme phenylalanine hydroxylase does not work or underworks, and therefore requires a limited phenylalanine lifetime, patients have to take a lifelong control level of phenylalanine and have a diet to live well and not to lose their intelligence.

PKU dietary therapy is based on keeping blood phenylalanine levels at safe intervals, limiting this amino acid and relieving the patient's need for tyrosine.

Nutritional therapy in each disease is specific to the patient, but PKU is vitally important for each gram of food, so the variety and quantity should be tailored to and specific to the patient's wishes at the limit that will not exceed the allowable limits.

Just making a diet is not enough, the appropriateness of the diet needs to be checked at certain intervals. For this purpose, according to the application rules in Turkey, it is necessary to perform phenylalanine control for the newborn 2 times a week for the first 6 months, one time a week for 6 months to 1 year old babies, and once in 10 days after the first year of the baby. These control intervals can vary according to the condition of the patient under the doctor's control. M1 told the following about her 21-year-old daughter who is studying 'Latin Language and Literature' at the university;

M1 - I take my daughter once a month to ÇAPA Medical Faculty of Istanbul University according to the control interval determined by her doctors. When we think that the number of patients with PKU in our country is higher than other countries, there are insufficient number of health personnel who are dealing with congenital metabolic diseases and there is only one dietitian in the hospital. Also, we cannot see a dietitian without the doctor's request. There are a lot of patients, health care providers are few and so the time being interviewed is also limited.

The fact that the PKU, a rare disease, is not well known in the society, the lack of care and support, upset the parent and emphasizes the importance of early recognition.

M5- Let's just say that baby's heel blood was taken, values are within limits. That kid is just being followed, not being taken on a diet. Fever, vaccines are being followed. Then, we switch to supplementary food. 1-2 years pass, values increase. That kid tastes meat, milk, eggs, cheese until then and maybe he likes it. In that case, starting a diet is very difficult for both the family and the child. They are fighting a great deal to be able to adapt to that diet. But in early diagnosis, he doesn't know their tastes, he only recognizes the food that he is able to eat. As his palate develops accordingly, there is no problem.

There are cases that arise at older ages that are not understood because of their low values. For example, she lives without being aware for 23 years, but suddenly she is faced with this diagnosis because the tolerance of the enzyme system is over. A new and difficult life is beginning for her. There is a story of a blonde girl, which hurts our hearts. Her perception is a little low but they do not suspect and accept her as 'dumb blonde'. However, as she has severe pain, she goes to many doctors and finally gets diagnosed. If not diagnosed, this disease may lead to her death. This is the worst scenario.

M2- We are deemed fortunate that our children are diagnosed early. If she was diagnosed at the age of 5 then she would have a different situation. We would have had to forbid the food that she had tasted. She would have learned the concept of 'Craving'. When they are diagnosed early, they do not crave for anything because they open their eyes with PKU when they are born. We never told my daughter that she is sick. We have been teaching the diet since the infancy by saying that you should eat them to be healthy.

According to the information given by the association, Istanbul University ÇAPA Faculty of Medicine and the PKU Family Association are very helpful in terms of patients and their families. Thus, families, whose child has just been diagnosed, who feel bad and do not know what to do, meet with other families who are experienced in PKU in the association, they are relaxed and motivated when they learn that they are older PKU patients who have not experienced mental retardation.

M3, who has a son with PKU at the age of 2, tells us that he did not get much benefit from the hospital and that she came here because she was directed to the Association;

M3 - After they diagnosed, and informed us about the disease, and the diets were told, they led us here. I came here because I did not know what to do.

In the PKU cafeteria working within the association, the details of the diet are discussed and the food, desserts, which children can eat, are taught; the options that can be offered are increased and diversity can be provided. From time to time PKU Recipe Days are organized and various cakes, pastries, cookies are made, and recipes used for special products are taught.

This mentioned case study is valid for İstanbul. The association can send the products to the requesters far away from the place. They also send the products to the families with low income levels, but considering the whole Turkey it can be said that this service is not enough. Regarding the records and the prevalence of PKU disease in Turkey, the President of the Association says:

President of the Association - There is no record in the Ministry of Health until 1993. Heel scanning becomes mandatory after 1993. But mothers do not know what that will do. We have reliable records since 2006. According to records for 11 years, the most widespread region is Central Anatolia. Then Black Sea Region, and then South East Region. The most important reason is consanguineous marriage. Parishes are seem to be common in Central Anatolia. The live in closed communities.

Whereas in Tabak's study, the eastern Anatolia region appears to be the region where consanguineous marriages are most prevalent. M1 joins at this point by adding the following;

M1: Children who are not born in the hospital are not receiving heel blood test and the disease cannot be detected. The child does not have a special diet and after a while he suffers a seizure and dies. He dies without knowing that he has PKU. They say, 'God gave him but God take him back'. When we look at the East Region of Anatolia, Southeast Region of Anatolia, there seems to be a lot of consanguineous marriages, but no PKU record.

It is understood that there is a vicious cycle; the low level of development in the areas where consanguineous marriages are made has a low income level and that there is no possibility of obtaining food and special products for the treatment of PKU children.

If a child is PKU, does the family who has married a relative give birth to a child again? The information that the President of the Association gave us was surprising;

President of the Association - We warn parents who are carriers. We say that both of you are carriers, so the baby has a chance to be PKU at the ratio of 25%. They say, so we can have 3 more children, one in 4 can be PKU and the others won't be. They're almost like gambling. They encourage each other by saying, 'I have an acquaintance, he married to his uncle's daughter, they had 3 children and the children are so healthy'.

According to interviews with the PKU Family Association, there are clogged roads that will make it easier to deal with the disease due to financial problems. Due to the fact that special products are not produced for PKU patients in our country, because imported products are obliged to be imported, the foods that may be much more suitable are offered for sale at a level that will force the family's budgets. It is stated that PKU families in Turkey are having difficulty in getting special foods with prices as high as 10-20 times compared to the prices of

normal foods. To overcome these problems, related with a meeting on cooperation with the association industry, M2 said;

M2 - Big firms do not want to do boutique production. For example, if we think about milk, they do not want to open a special line and produce low-protein milk. And the imported ones are not always found. Since sales of imported products are realized within the scope of the social project, the grocery stores do not charge a rayon fee when they put these products in the rayon. So, they do not want to give these products a big rayon. Instead, they can put another product on the rayon and earn money. That's why, they get few products and give them a small rayon, and there are few products, it is sold out so fast.

The amount of state aid that is learned through the interview is really amazing. In the age range of 0-5 years, PKU patient can receive 70 TL / month as the state aid, it is 116 TL / month for 5-15 years old and 120 TL / month for adults over 15 years old. In the past years, the aid of the state was sent to the family as macaroni and flour, but in the recent period only money was given to help.

Financial problems, having few PKU nutritional products, these products' being expensive and being few in variety are the concrete problems that patients face. Besides this concrete fact, it is not possible to ignore the positive and negative feelings of the patients, their families and their relatives. Already in the literature there are many researches about this subject.

In a study that examined the effect of high phenylalanine levels on the mood and neuropsychological functions of individuals with PKU, it was concluded that high phenylalanine levels had a direct negative effect on attention and emotional state. High phenylalanine has been shown to reduce tryptophan and serotonin levels, and a reduction in serotonin levels has been implicated in the pathogenesis of psychological disorders, including depression (Amber & ark, 2010).

From Amber's work; it is understood that the origin of the psychological findings explained by physiology in these patients is the nature of the PKU disease.

The neurologically negative emotional state of PKU patients, as well as the negative, exclusionary, judicial attitude of the external environment, affect the social lives of the patients. M2, with a 21-year-old daughter with PKU, tells what she does for protection from these:

M2- I was always warning the people around me. My neighbors, my relatives. P2 has this situation, she has special food, and anything you offer can harm her. If you are considering her goodness, please do not give her anything except water without my knowledge.

One of the most important consequences of an anthropological dissertation study has been the differentiation of patients due to the obligation to make a special diet. Therefore, it is concluded that the feeling of exclusion by the society affects the family and the patient's perceptions negatively (Burgut, 2014).

It is understood that life for the person with PKU and his family must always be controlled. It should be difficult not only for parents but also for siblings. M3 tells what a family with twin's lives;

M3- One of the children has PKU, the other does not. Mother was having a hard time, and she used to wish they both had PKU, or both didn't, it was very difficult for her. One day, she cooked meatballs for Uzey. And they found him eating the meatballs in her mother's bedroom, behind the door, so that his twin sister Duygu, would not smell and want to eat it. Their mother got so sad, but anyway they're grown up now, are going to college. In another family there are two siblings with two year gap among them. The healthy one would always complain that his brother with PKU always had special food prepared for him. He is jealous. So every family is experiencing different situations.

From the mothers we talked at the association, M1 says that some families lock the refrigerator, eat when the child is sleeping, or eat before their child comes home. As no one will care this much outside, she thinks that if her child learns coping with this problem, her child can be stronger outside. She tells that she pushed her daughter into society early so that she can live without being excluded by the society;

M1 - I gave my daughter to the nursery school at the age of two. I wanted her to learn to say 'no'. 'No, I don't eat it', 'No, No, No...' So, I wanted her to say 'no' as soon as earlier. I never said her 'forbidden'. 'You can eat it if you want, but after you have eaten a few times, you won't be able to understand me when I say, 'honey, can you get me some water?' or 'Can you turn the lights off?'. If you continue to eat, one day, you won't be able to react to me when I say something to you. Because your body and your brain will be harmed badly. If you want to do harm yourself, you can eat what we eat'.

M5 says only mother support is not enough. When the mother says no, the father will not say yes, and vice versa, when the father says no, the mother will not give her the forbidden food. She says both should be solid and exact.

M5 - I keep people in my life who will make our life easier. I totally wrote off the ones who made our life harder. We should definitely pick them out. Our children also choose their friends like this. They created a friend circle who will not exclude, question or make their status a problem.

PKU is also required to make a special diet as it is in the majority of other congenital metabolic diseases. It is necessary to raise awareness of healthy people from the age of childhood, to help the patients to do not feel different, who need to consume the special product. The suggestion is as follows;

President of the Association - Especially if there are students who will consume special products in the class or school of primary and secondary school children, it will be useful in the long term to inform

the other friends about the illness by their teachers, to explain the necessity to respect this situation and to raise awareness of the children.

M4, with an 8-year-old son with PKU, working in the association, said:

M4 - As PKU children do not have meat products such as meatballs and poultry, their friends can interpret them as poor and penniless. People who cannot compete with the outside feel better with their friends and family since they are more understanding.

M2 says there are children who do not want to take photographs at the organization events, who do not want their name known, and who keep the situation as a secret in their school. They do not tell their friends they have PKU. When they go out with their friends, they drink a cup of tea saying that they are full and will not eat anything. Indeed, they make their own lives miserable. She says about her own daughter who is 21 years old;

M2 - When her friends go to a restaurant where she can eat something, she becomes happy, even when her friends chooses the same menu as her, for example salad, my daughter becomes happier.

Adults with PKU also want to behave as the majority, and as the patients grow up and have the chance to get in social life, they keep their diseases as a secret not to seem different, for example, if they go for a dinner, they say that they are full and only drink water or tea. Sometimes the special products and limited diet that are not worried about at a young age can get more difficult as they grow.

Many different situations were told when considered what the families first reactions were when they learned their children had PKU diagnosis and what they lived during the acceptance process. Each family's ways of coping with can be different. The only thing that is common is that when families accept the situation and manage this very difficult process in a healthy way, there are no dramatic consequences and healthy, professional, socialized individuals can be grown up.

M1 – The process very difficult. I've fought for a year and a half with it. The families initially refuse the disease and spend the majority of their time asking 'Why is my child?' And after a period of sadness, they feel better, and they enter into a process of dealing with, coping with the disease when they believe their children will grow up healthy without any complications from diet therapy.

Even if diet is difficult and hard to follow, if the diet is well understood and strictly adhered to the treatment, complications will be minimized and a healthy life can be maintained without mental retardation.

As PKU disease is innate, the fact that the age of the individual is so young in the process of accepting and adapting to the disease makes them absolutely dependent on family support in every respect. Given the fact that consanguineous marriages increase the incidence of illness,

there is a vicious cycle of confrontation here when the education level of the parents is taken into consideration.

According to Ozalp et al. (2001) PKU screening study, there are two main reasons why individuals cannot adapt to diet treatment; The lack of social insurance for some of the families, the inability to receive treatment and the absence of state aid for this reason, and the uneducated and unconscious nature of the family.

In Poland, a study was conducted with 53 patients with PKU who were unable to comply with dietary therapy to find out the causes of malfunctions in nutritional therapy. In the study, the main problems experienced by discordant individuals are; the inadequacy of the business environment to the disease, the high cost of the low protein special products and the inadequate knowledge of the patients on the diet (Bik & ark, 2009).

In another study, the reasons, in a intertwined and co-existing way, for not being able to comply with the diet are as follows; being ashamed of the diet while in the social community at 90%, low family dependency at 83.8%, difficulty in preparing food at 78.9%, low socioeconomic status at 76.7%, lack of social insurance to buy drugs and low-protein foods, formulas at 64.4%, and not adapting to the role models such as teachers, consultants, caretakers at 61.1% (Bernstein & ark, 2013).

Considering that this is the rate of embarrassment from the private diet while in the social community, it is also necessary to understand how difficult it is for individuals with PKU to find a suitable menu in restaurants. M3 says that apart from the proper menu, the repulsive warnings for them made them disgusting.

M3 - In most places there are signs like 'It is forbidden to bring food, beverage from the outside!' PKU patients are in a difficult situation when there are staff or restaurants that do not understand the special situation. At least, we should be able to enter restaurants with our specially prepared breads for our own diet. In order to avoid such negative approaches, we use slogans like 'Respect to my diet!' in our events.

It is thought that individuals with PKU who have to constantly have a limited diet can feel themselves excluded from society, have difficulty in strengthening their social ties and establishing interpersonal relationships, because eating and drinking is no longer a vital necessity but a social necessity in human life. However, some studies have shown that PKU may not be a disappointing disease, even there may be multiple reasons why patients may feel lucky. For example, in a study in 2011 carried out to share the experiences of PKU patients in Norway, In-depth interviews were conducted with 11 adult patients, aged 20-30, and participants were shown positive thoughts on their own health beyond reality. It is concluded that the individuals with PKU feel lucky because they have families who can manage this disease with diets, grateful because of the place they were born and live, and good because they have the opportunities to get sufficient knowledge and treatment (Diesen & Counsel, 2016).

4. Conclusion

It is understood that there is not enough level of consciousness in society yet about the disease of PKU. In order to cope with this disease, which is closely related to consanguineous marriages, the level of education needs to be increased first. It should be ensured that families

are more caring about the special situations that the disease requires, teachers and instructors should be more informed and aware about the exclusion behavior. There is also a need to create awareness of special products in food service systems outside home.

In addition to increasing education and training in this disease where treatment problems are frequently encountered due to financial problems, the assistance of the government will also contribute considerably. In this case, what is thought to be a better aid than money is to encourage the main food firms to produce special foods for PKU patients. So, it is thought that the access to special food will increase and the financial problems to reach the products will decrease.

It is understood that, in the private area, the support of the family in terms of nutrition is the most important element. It can be said that a problem-free life and cognitive health is possible if the adverse effects of the environment are minimized and the family is committed to feed with the right products.

REFERENCES

Amber, E. et al. (2010). High Phenylalanine Levels Directly Affect Mood and Sustained Attention in Adults with Phenylketonuria: A randomized, double-blind, placebo-controlled, crossover trial.

Ana Çocuk Sağlığı Aile Planlaması Genel Müdürlüğü. (2016, Aralık 23). *Neonatal Tarama Programı Genelgesi 2006/ 130*. Retrieved from T.C. Sağlık Bakanlığı Web Sitesi: <http://www.saglik.gov.tr/TR,11079/neonatal-tarama-programi-genelgesi-2006--130.html>

Arslan, K. (2010). *Batı Karadeniz Bölgesindeki Akraba Evliliklerinde Kronik Ve Genetik Hastalıklar Sıklığının Araştırılması*. DÜZCE ÜNİVERSİTESİ Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

Bernstein, L., & ark. (2013). Nutrition education tools used in phenylketonuria: clinician, parent and patient perspectives from three international surveys . *Journal of Human Nutrition and Dietetics*.

Bik, M., & ark. (2009). Quality of life in noncompliant adults with phenylketonuria after resumption of the diet. *Journal of Inherited Metabolic Diseases*.

Blau, N., & ark. (2010). *Phenylketonuria*.

Blau, N., J van Spronsen, F., & Lavy, H. (2010, October 23). Phenylketonuria. *The Lancet*, pp. 1417-1427.

Burgut, Ö. (2014). Disease Perception Among Mothers of Children with PKU.

Diesen, P., & Counsel, G. (2016). "I Feel Lucky"- Gratitude Among Young Adults with Phenylketonuria (PKU). *Journal of Genetic Counseling*.

Groselja, U., Tanseka, M., & Battelin, T. (2014). Fifty years of phenylketonuria newborn screening — A great success for many, but what about the rest? *Molecular Genetics and Metabolism*, 113-1/2.

Köksal, G., & Gökmen, H. (2015). *Çocuk Hastalıklarında Beslenme Tedavisi, Fenilketonüri*. Ankara: Hatiboğlu Yayınları. Retrieved Ekim Cuma, 2016

Neonatal Tarama Programı Genelgesi 2006 / 130. (2017, April 19). Retrieved from www.saglik.gov.tr: <https://www.saglik.gov.tr/TR,11079/neonatal-tarama-programi-genelgesi-2006--130.html>

Ozalp, I., & ark. (2001). *Newborn PKU screening in Turkey: At present and organization for future.*

Scriver, C. (1995). Whatever happened to PKU? *Clinical Biochemistry.*

Tabak, A. (2008). *Endokrinoloji ve Metabolizma Polikliniğimizden Takipli Hastalarda Akraba Evliliği Sıklığı ve Akraba Evliliğini Etkileyen Faktörler.*

Web- 1. (2016, Kasım 3). Retrieved from National PKU Alliance Web sitesi: npku.org/Education/About-PKU, About PKU.

Williams, R., Mamotte , C., & Burnett , J. (2008). Phenylketonuria: An Inborn Error of Phenylalanine Metabolism. *Clinical Biochemistry Reviews*, 29-1.

Field : Music Studies

Type : Review Article

Received: 04.02.2017 – *Corrected*: 16.03.2017 – *Accepted*:21.04.2017

Kültür, Etnomüzikoloji ve Müzikoloji İlişkisi

Ahmet Selçuk BAYBURTLU

Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas, TÜRKİYE

E-Posta: selcuk.bayburtlu.25@hotmail.com

Öz

Anadolu coğrafi açıdan farklı bölge ve özelliklere sahiptir. Ortak özellikler bölgelerdeki duygu ve düşüncelerdir. Yöresel müziklerin sözlerinde bu ortak özellikler görülse de icra açısından farklı ritim, ezgi, çalma biçimleri farklıdır. Uluslararası toplumda ise kültür tarihi coğrafi konumu, sosyal ekonomik gelenek ve görenek açısından farklılıklar göstermektedir.

Bu araştırma, müzikoloji, etnomüzikoloji ve kültür kavramlarının ne olduğunu ve birbirleriyle olan ilişkilerini saptamak amacıyla yapılmıştır. Bu amaçla, kayıtlardan ve literatür taramasından elde edilen bilgiler materyal olarak kullanılmıştır. Kullanılan bilgiler (veriler), belgesel kaynak tarama, çözümlene tekniği ile elde edilmiştir. Bu araştırmanın yürütülmesinde literatür taraması ve betimsel durum analizi tekniği kullanılmıştır.

Elde edilen sonuçlara göre, toplulukları ifade eden en önemli unsurlar kültür ve müziktir. Toplulukların varlıklarını devam ettirmesi için önemli kültürlerine, yöresel müziklerine, gelenek ve göreneklerine önem vermesi gerekir. Etnomüzikoloji disiplinler arasında önemli yere sahiptir.

Anahtar Kelimeler: Müzikoloji, Etnomüzikoloji, Kültür

The Relationship between Culture, Ethnomusicology, and Musicology

Abstract

Anatolia has different geographical features and regions. Common features are emotions and thoughts in the regions. Although these common characteristics are seen in the words of regional music, different rhythm, melody and play styles are different in performance. In international society, cultural history shows differences in geographical position, social economic tradition and customs.

This research was conducted to determine what the concepts of musicology, ethnomusicology and culture are and their relations with each other. For this purpose, information obtained from the records and literature review was used as material. The information (data) used was obtained by documentary source scanning, analysis technique. In the execution of this research literature review and descriptive situation analysis technique were used.

According to the results obtained, the most important elements expressing communities are culture and music. Communities should attach importance to their important cultures, local music, traditions and customs in order to sustain their existence. Ethnomusicology has an important place among the disciplines.

Keywords: Musicology, Ethnomusicology, Culture

1. Giriş

Müzik duygu düşüncelerin seslerle tasarım ve izlenimlerini belirli bir amaç ve yöntemle belirli bir güzellik anlayışına göre birleşmiş seslerle işlenip anlatan estetik bir bütündür (Bayburtlu, 2016: 264).

Kültür; bir veya birden çok toplumun tarihsel süreç içinde ürettiği yeme, içme, giyinme, el sanatları, dil, din, edebiyat, geleneksel halk dansları, gelenek ve göreneklerini, maddi manevi değerlerin nesilden nesile eksiksiz bir biçimde aktarılmasına denir.

“Müzik kültürü ise, toplumun bir üyesi olarak insanoğlunun genel kültürün yanında kazandığı müzik sanatına ilişkin bilgi, beceri, tutum ve davranışlar ile müzik ortamlarında geçerli ahlak kuralları, gelenekler ve benzeri diğer yetenek ve alışkanlıkları kapsayan karmaşık bir bütündür” (Günay, 2006: 99).

Anadolu coğrafi açıdan farklı bölge ve özelliklere sahiptir. Ortak özellikler bölgelerdeki duygu ve düşüncelerdir. Yöresel müziklerin sözlerinde bu ortak özellikler görülse de icra açısından farklı ritim, ezgi, çalma biçimleri farklıdır. Uluslararası toplumda ise kültür tarihi coğrafi konumu, sosyal ekonomik gelenek ve görenek açısından farklılıklar göstermektedir (Bayburtlu, 2016: 264).

“Sözü ve müziği ile Türk halkının kültürünü, tarihini, coğrafi konumunu ve sosyal-ekonomik yapısını en belirgin en canlı biçimde yansıtan öğeler, ozanlar ve daha sonra da aşıklar tarafından tarihin akışı ve anonimlik özelliği içinde bestelenen türküler, ayrıca deyiş, dil, edebiyat, giyim, el işi, inanışlar halk hekimliği, seyirlik oyunlar, gelenekler, görenekler, köy hayatı ve köy hayatı töresinin yarattığı çeşitli halk oyunlarıdır” (Budak, 2006: 12).

Toplulukları ifade eden en önemli unsurlar kültür ve müziktir. Toplulukların varlıklarını devam ettirmesi için kültürel özelliklerine, yöresel müziklerine, gelenek ve göreneklerine önem vermesi gerekir.

2. Yöntem

2.1 Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı müzikoloji, etnomüzikoloji ve kültür arasında ilişkiyi saptamak amacı ile yapılmıştır.

2.2. Araştırma Modeli

Bu araştırmanın yürütülmesinde literatür taraması ve betimsel durum analizi tekniği kullanılmıştır. Kayıtlardan ve literatür taramasından elde edilen bilgiler materyal olarak kullanılmıştır. Kullanılan bilgiler (veriler), belgesel kaynak tarama, çözümleme tekniği ile elde edilmiştir. Bu araştırmanın yürütülmesinde literatür taraması ve betimsel durum analizi tekniği kullanılmıştır. Betimsel araştırmalar mevcut olayların daha önceki olay ve koşullarla ilişkilerini dikkate alarak, durumlar arasındaki etkileşimi açıklamaya çalışan, olayların, objelerin, varlıkların, kurumların, grupların ve çeşitli alanların ne olduğunu betimleyen araştırmalardır (Kaptan, 1995: 59).

3. Kültür

Her müzik türü içinde olduğu toplumdan izler taşır bu yüzden insanların yaşayış tarzıyla ilgili kültürel bilgiler verir. Toplum kültürü yapısı, gelenek ve görenekleri, inançları, sosyal ve ekonomik yapısı müziklerine yansır. Bu yüzden de kültür, kültürel kimlik kavramlarını iyi anlamak gerekir (Bayburtlu, 2016: 264).

“Kültür; Bir halkın ya da bir toplumun maddi ve manevi alanlarda oluşturduğu ürünlerin tümü; yiyecek, giyecek, barınak, koranak gibi temel ihtiyaçların elde edilmesi için kullanılan her türlü araç- gereç, uygulanan teknik; fikirler, bilgiler, inançlar; geleneksel, dinsel, toplumsal, politik düzen ve kurumlar; düşünce, duyuş, tutum tüm davranış biçimleri; yaşama tarzı”(Örnek, 1971: 148).

“Kimlik, kısaca kişilerin ve çeşitli büyüklük ve nitelikteki, toplumsal grupların “kimsiniz, kimlersiniz?” sorusuna verdikleri cevaplardır” (Güvenç, 1993: 3).

Kültürel yapıda en önemli bileşenlerden biri müziktir. Bu sebeple bize toplum ve topluluklar hakkında önemli ipuçları ve bilgiler verir.

“Müzik, kimliğimizi oluşturan kültürün, simgeler ve davranış biçimleriyle dışavurumudur. Toplumsal bir varlık olan insan, sosyal çevresi ile iletişim için geliştirilen sözcüklere sesler aracılığıyla duygularını, düşüncelerini, deneyimlerini anlatan değişik anlamlar yükleyerek müziğin Temel yapısını oluşturmuştur. Bu anlamların diğerleriyle paylaşılmaya başladığı anda müzik toplumsallaşmaktadır” (Kaplan, 2005: 78).

Merriam, kültür içinde müziğin incelenmesinde alan çalışmasının önemli olduğunu vurgular. Müzik-kültür ilişkisini araştıran her insanın ham maddeleri toplamak, etkili bir çalışma yapmak ve onu faal durumda gözlemlemek için alan çalışmasına gereksinimi vardır, açıklamalarıyla bu düşüncesini dile getirir (Rice, 1987:469-488).

4. Kültür ve Yöresel Müzik

Yöresel müzik; Belirli bir yöreye ait enstrümanlar ile çalınan, o yöreye özgü ağız ve şive ile icra edilmesidir. Yöresel özelliklerin o yörenin müziğine aktarılmasıyla oluşmaktadır.

“Her kültürün/topluluğun içyapısını anlatan ve bireyler arasında duygusal bütünleşme sağlayan müziği vardır. Örnekler sıralanamayacak kadar çoktur. Bunlardan bazıları, yeşil pop, Tasavvuf, Anadolu pop, club, rock&roll, heavy metal, punk, blues, kanto, tango, caz, disko v.s. (Kaplan,2005: 81).”

Bu açıklamalardan da anlaşıldığı gibi her toplum kendine ait bir müzik türüne sahiptir.

“Dünya toplumlarının farklılıklarının belirleyici özellikleri, kültür, tarih, coğrafi konum ve sosyal-ekonomik yapıdır. Sözü ve müziğiyle, Türk halkının kültürünü, tarihini, coğrafi konumunu ve sosyal-ekonomik yapısını en belirgin, en canlı biçimde yansıtan öğeler, ozanlar ve daha sonra da âşıklar tarafından tarihin akışı ve anonimlik özelliği içinde bestelenen (yakılan) türküler, ayrıca deyiş, dil, edebiyat, giyim, el işi, inanışlar, halk hekimliği, seyirlik oyunlar, gelenekler, görenekler, köy hayatı ve köy hayatı töresinin yarattığı çeşitli halk oyunlarıdır. Bu öğeler Türk halkının değer dizgesinin bir görüntüsüdür ya da Türk halkı bu değer dizgesinin bir görüntüsüdür” (Budak, 2006: 12).

“Müzik belli ritimler, ses düzenleri ile dinleyicide “çağrışımlar” yapıp, onda bireysel duygular ve heyecanlar yarattığı, yaşantıyla köprüler kurabildiği oranda benimsenebilir. Kullanılan dil, seçilen sözcükler ve bu sözcüklerin hangi ses perdesine nasıl yerleştirildiğini tespit etmek, o kültürel yapıdaki müziksel anlatımı kavramamıza yardımcı olabilecektir. Ezgisel yapıdaki duygunun anlamı, kültürel birikime ve değerlere göre değişim gösterecektir” (Kaplan, 2005: 61).

“Kültürel yaşamda müziğin yaptığı iş üstüne düşen görev, oynadığı rol, gösterdiği etki, bulunduğu anlamlı yardım ve katkı ile sağladığı anlamlı, destek ve yarar anlaşılır. Müziğin kültürel işlevi esas olarak müziğin kültürel yaşamda kültürel amaç ve gereksinimlere hizmet edici biçimde, kültürel amaç ve gereksinimler doğrultusunda yapıyı yaratımı gereksinimler ve kullanımı temeline dayanır. Bu bağlamda kültürel işlevleri bireysel toplumsal kültürü ve kültürel özellikleri oluşturma geliştirme, çeşitlendirme, zenginleştirme, koruma taşıma, paylaşma ve kuşaktan kuşağa aktarmada; bireysel, toplumsal kültürler arası ilişkileri güçlendirme, pekiştirme, çeşitlendirme ve zenginleştirmede, kültürel kimlik ve kişilik oluşturma koruma ve geliştirmede müziğin gördüğü/yaptığı iş, üstüne düşen görev oynadığı rol gösterdiği önemli etki, bulunduğu anlamlı yardım ve katkı ile sağladığı anlamlı destek ve yararı içeren tüm kültürel ilişki yapı, düzenleme, birikim ve etkinlikleri kapsar” (Uçan; 1996: 27).

5. Müzikoloji

New Grove Dictionary For Music And Musician” adlı müzik ansiklopedisinde, müzikoloji sözcüğü iki farklı biçimde tanımlanmaktadır. Bunlardan birisi müzikolojiyi müziği mantıksal yöntemlerle araştıran bir disiplin olarak ele alırken, diğeri müzikolojiyi müziğin bir dalı bir bilgi alanı olarak görmektedir (Müzik, Sayı 5: 44).

Yunancadan gelme bir sözcük olan “logi”nin kökü “lügat” sözcüğüne dayanır; bu sözcük de söz söylemek anlamına gelmektedir. Teknoloji sözcüğünün kökeni de Yunanca olup, sanat anlamına gelen “theke” ile söz söylemek anlamına gelen “logos” sözcüklerinin birleşiminden “Sanatlar üzerine söz söyleme” temeline dayanmaktadır. Bu yaklaşımdan yola çıkıldığında “müzikoloji” müzik üzerine söz söyleme, müzikolog ise müzikten haber veren anlamında yorumlanabilir. Müzikolojinin bir başka tanımı ise “Müzik sanatını fiziksel, psikolojik, estetik ve kültürel fenomen olarak araştırmayı hedefleyen bilim alanı” (Müzik, Sayı 5, s.44).

Müzikoloji, musikinin nazariyat ve tarihini saran ilim. Avrupa dışı kıdemli musikileri mukayeseli (karşılaştırmalı) bir suretle incelemek, hep müzikolojinin sahasındadır. Musiki hakkında nazari ve tarihi teliflerin (yazılı özgün eser) en eskileri ilk çağlardan kalmadır ve musiki bilginliğinin kıdemi böylesine derindir; fakat kadrolanış, metoda bağlanmak isteniliş ve yüzyılımızın ilim anlayışına alınış bakımlarından konu genç bir bilimdir.

Yüzyılımızın başlangıçlarında Fransız ve Alman bilginleri arasında müzikolojinin tasnif ve görüşleri maddelerinde geniş farklar vardı (Gazimihal, 1961:171).

Geleneksel olarak Müzikolojinin birinci işlevi, müzik konusundaki bilgi bütününe yeni şeyler ekleyerek kompozisyon ve seslendirmenin beslenmesine katkıda bulunmak olmuştur. Böyle bakınca, bugün tüm Müzikbilimin işlevi aslında, Etnomüzikoloji olmak, yani araştırma alanını “Toplumbilimsel” denen gereçleri kapsayacak biçimde genişletmektir (Özer, 1997: 7).

Bu tanımdan yola çıkarak Müzikoloji; Müzik alanında bulunan kuramların deneysel ve bilimsel çalışmalardan yola çıkarak kabul görülen kuramların geliştirilmesi ve bilinenler alanını genişleterek ilerlenmesi ve belgelenerek ortaya konulmasıdır.

Pisagor'dan beri müzik bilim ve diğer bilim dalları arasında yerini korumuş ve günümüze kadar gelmiştir. 1950 lere kadar “ Karşılaştırmalı Müzikoloji “ olarak bilinirdi. 1900 yılında Hornbostel “ Karşılaştırmalı Müzikoloji” terimine karşı çıkmış fakat 1950” ye kadar aynı isim ile anılmıştır. 1941 de Haydon bu terime sıcak bakmamış ve yeni bir isim bulmak için çeşitli tartışmalar başlatmıştır. Jaap Kunst'un “Musicologica” eserinde “Karşılaştırmalı Müzikoloji” kavramı yerine “ Etnomüzikoloji” terimi olarak ortaya konulmuştur.

6. Etnomüzikoloji

Etnomüzikoloji; Müziğin kültürel bağlamda ele alan ve inceleyen müzik bilimine denir.

Etnomüzikoloji, bir toplumun müziğini incelerken, “o” müziğin, kendine özgü yaşadığı ortamı göz önünde bulundurarak, müziği olduğu kültürel bağlamda anlamaya çalışmak durumundadır. Etnomüzikolog, eserin yapı bütünlüğü; hangi koşullarda nasıl olduğu; dinleyicinin müzik dinleme davranışları; müziğin icra edildiği ortamlar; müziksel icra, müzisyenler, dinleyiciler ve ilgili unsurları inceleyerek tek tek eserlerden elde ettiği verilerle kültür-müzik ilişkisini açığa çıkarma olanağı bulabilir. Türküler, Anadolu'nun tarihsel ve sosyolojik gelişimini, yöresel ayrımlarına uygun olarak içinde barındırmaktadır. (Karkın, Karaburun, 2012).

Etnomüzikoloji disiplinler arasında önemli yere sahiptir. Antropoloji, Tarih, sosyoloji, Etimoloji, Semiyotik, Matematik ve diğer bir çok bilim dalı ile ilişkisi olan ve üzerinde büyük hâkimiyeti olan bilim dalıdır.

Müziğin anlamlarına varmak, onun vereceği hazzı azaltmaz; tersine artırır. Sanatın verdiği haz iki türdür. Biri çok sık yaşanan deneyimdir; yaşamın dertlerinden kaçış yolu olarak duyuların yatıştırılmasına sığınmaktır. Öbürüyse, zihnin duyular aracılığıyla gerçek dünyanın, insan yaşamının ve düşüncesinin daha önceleri bilinmedik ya da gizemli kalmış bir yanına uyanışın vereceği coşkudur (Finkelstein, 1996:9).

Müzik bilgi, disiplin ve bilim içerisinde değerlendirilecek olursa, müzik denilen olaya bilginin açılımı çeşitli yönlerden olabilir. Tarih boyunca sürekli evrim içinde değilse bile, yer yer, ayrı ayrı, müzik üzerinde bilimsel ve usçu (akılcı) yöntemlerle çalışmalar yapıldığını

görüyoruz. Örneğin, M.Ö. VI. yüzyılda Pythagoras, sayı kuramlarını müziğe uygulayarak, ses aralıkları ölçülerindeki oranları belirlemiştir. Bu bakımdan Pythagoras'a “ilk müzik bilgini” demek yerinde olur (Mimaroglu, 1995: 186-187).

Bununla beraber müziği incelemek, herhangi bir şeyi incelemekten farklı değildir. Herhangi bir alandaki incelemeci, ele aldığı konuyu, “ne”, “neden” ve “nasıl” gibi yönlendirici sorular sorarak açıklamaya çalışır. Müzik incelemecisi de ele aldığı bir müzik parçasını, bir seslendirme yi, bir çalgıyı ya da karşılaştığı bir müziksel olguyu bu sorulara yanıt arayarak anlama çabasıdadır (Özer, 1997: 1). Sözelimi, müziği “estetik deneyim” olarak gören bir perspektif ile inceleme, ister istemez ele alınan müziğin kendi bünyesinde olduğu kabul edilen estetik özelliklerine yönelir; tanımlanmak istenen, tınının güzelliği ve ne anlatmak istediğidir.

Geleneksel olarak Müzikolojinin birinci işlevi, müzik konusundaki bilgi bütününe yeni

şeyler ekleyerek kompozisyon ve seslendirmenin beslenmesine katkıda bulunmak olmuştur. Böyle bakınca, bugün tüm Müzikbilimin işlevi aslında, Etnomüzikoloji olmak, yani araştırma alanını “Toplumbilimsel” denen gereçleri kapsayacak biçimde genişletmektir (Özer, 1997: 7).

Müzikoloji ve Etnomüzikoloji Kültür İlişkisi

Müzikoloji ve Etnomüzikoloji, bilimsel ya da başka herhangi inceleme normları bütününe belirleyici olduğu, üzerinde uzlaşmış standartları bulunan disiplinleri oluşturmamaktadır. Bu iki ana başlığın ortaya çıkmasında egemen olan tek ve açık neden konu sınırlamalarıdır. Müzikoloji, tarihsel ve sistematik çerçevede Avrupa Sanat Müziği’ni konu alır; Etnomüzikoloji ise Avrupa dışı müziklerle ilgilidir.

Geleneksel olarak Müzikolojinin birinci işlevi, müzik konusundaki bilgi bütününe yeni şeyler ekleyerek kompozisyon ve seslendirmenin beslenmesine katkıda bulunmak olmuştur. Böyle bakınca, bugün tüm Müzikbilimin işlevi aslında, Etnomüzikoloji olmak, yani araştırma alanını “Toplumbilimsel” denen gereçleri kapsayacak biçimde genişletmektir.

Yöntem farklılığı açısından, tarihsel inceleme Müzikolojinin karakteristik yöntemi olarak görülse de, müziksel olgularda tarihsel boyutun önemi Etnomüzikolojide de anımsanmamıştır (Özer, 1997: 3,6,7)

Ayrıca geleneksel olarak müzik tarihini içeren Müzikoloji, XX. yüzyılda, müziğin her türünü incelemek üzere alanını genişletmiştir (Tansuğ, 1999: 129).

Yöntem açısından birbiri içine girmiş iki alandan Etnomüzikoloji bugün alanını geliştirerek daha farklı tanımlara ulaşmıştır; örneğin, bilimsel ve insanbilimsel araştırma yöntemlerini birleştirerek insanın müziğe dayalı iletimiyle uğraşan bir disiplindir. Etnomüzikolojinin başlıca görevi, insanların gösterimde bulunma, dinleme ve konuşma aracılığıyla müzik olarak tanımladıkları şeyin müziksel duyumunu nasıl yaptıklarını keşfetmektir. Etnomüzikolojik keşif, farklı toplumsal bağlamlardaki farklı bireyler tarafından yapılarak anlam verilen müziğin tasarım sürecini ortaya çıkaracak “Duyusal bağlamlı alan araştırması” aracılığıyla en iyiye ulaşmaktır (Blacking, 1999: 55-58).

Bu açıklamalardan yola çıkarak bugün etnomüzikoloji- müzik- toplum- kültür ilişkisini alan araştırması yöntemleri yerine ve zamanında inceleyen bir alan durumuna gelmiştir.

Alan araştırması ve laboratuvar analizi, müziğin yapısı ve kültürel alt yapı, geniş karşılaştırma ve geliştirilmiş ikinci müzikalite ile ilişkili daha sınırlı uzmanlaşma, eş zamanlı ve kuşkusuz ki ard zamanlı inceleme hepsi konuyla ilgili ve önemlidir (Nettl, 1999: 71).

Her ne kadar uluslararası disiplin veya bilim dalı olsalar da Müzikoloji, Etnomüzikoloji ve Müzikbilim alanlarına ilişkin tanımlamalar ve içerikleri hala çeşitli ülkelere göre değişiklik göstermektedir. Bu durum sonucunda ilgili alanların belirlenmeye çalışılan yöntem ve içerikleri sürekli zorlaşmaktadır. Örneğin; İngilizler ve genelde Avustralyalılar için “Müzikbilim” kapsamlı bir terimdir: ...müzik kuramcıları ve etnomüzikbil imcilerin (aslında Etnomüzikoloji olarak kullanılması gereken terim çevirmen tarafından bu şekilde kullanılmıştır) tümü müzikbilimcidir, ama müzik tarihçileri kendilerine ya bu adı vermekte ya da “Tarihsel müzikbilimci” demektedirler. Kuzey Amerika’da ise tersine, müzik tarihçileri kendilerine müzikbilimci derken, kendilerini müzik kuramcılarından ve etnomüzik bilimcilerden ayırmaktadırlar. Ayrıca burada bu ayırım İngiltere’de olduğundan daha önemlidir. Amerikalı akademisyenler kendilerini açık bir biçimde “müzikbilimci”, “müzik

kuramcı” ya da “etnomüzik bilimci” olarak tanımlarlar; her grubun ayrı meslek kuruluşu vardır ve iş ilanlarında normal olarak bu üçlüden hangisinin istendiği açıkça belirtilir (Cook, 1999: s.123, 124).

Müzikbilimciler ve müzik kuramcıları, Etnomüzikbilimini kendilerinin incelemediği müziğin incelenmesi olarak görüyorlardı; etnomüzikbilimcilerse tüm müziğin üretimini, kabulünü ve anlamını da kapsayan toplumsal ve kültürel bağlam açısından incelenmesi olarak kabul ediyorlardı (Cook, 1999: 141).

Aslında müzik üzerinde yöntemlendirilmiş bilgilerin tümü “Müzikbilim”in kapsamına girer. Bu bilgilere bilimsel inceleme ve araştırma yöntemlerinin uygulanmasıyla erişilir. Müzik sanatının oluşumu ve evrimi, genel olarak insanın bu sanatla olan ilintisi, müzik türü ayırmaksızın, Müzikbilimin başlıca inceleme konularıdır (Mimaroglu, 1995: 186).

Müzikoloji ve Etnomüzikolojinin ilgi alanlarının ve yöntemlerinin birbiri içine geçmiş ve tam olarak belirlenememiş olduğunu göstermektedir. “...oloji” ekinin, her iki terimi de bilim ile ilişkilendirmesine karşın, bu terimlerden birini yeğleyen bütün incelemeci lerin bilimsel çerçeveyi çıkış noktası olarak almadıkları ya da bilimden farklı şeyler anladıkları ortadadır. Bu durum sadece Etnomüzikolojide değil, Müzikolojide de görülür (Özer, 1997: 5).

7. Sonuç

Anadolu coğrafi açıdan farklı bölge ve özelliklere sahiptir. Ortak özellikler bölgelerdeki duygu ve düşüncelerdir. Yöresel müziklerin sözlerinde bu ortak özellikler görülse de icra açısından farklı ritim, ezgi, çalma biçimleri farklıdır. Uluslararası toplumda ise kültür tarihi coğrafi konumu, sosyal ekonomik gelenek ve görenek açısından farklılıklar göstermektedir.

Toplulukları ifade eden en önemli unsurlar kültür ve müziktir. Toplulukların varlıklarını devam ettirmesi için önemli kültürlerine, yöresel müziklerine, gelenek ve göreneklerine önem vermesi gerekir.

Her müzik türü içinde olduğu toplumdan izler taşır bu yüzden insanların yaşayış tarzına yanı kültürleri hakkında bilgiler verir. Toplum kültürü yapısı, gelenek ve görenekleri, inançları, sosyal ve ekonomik yapısı müziklerine yansır. Bu yüzden de kültür, kültürel kimlik kavramlarını iyi anlamak gerekir.

Her kültürün/topluluğun içyapısını anlatan ve bireyler arasında duygusal bütünleşme sağlayan müziği vardır. Örnekler sıralanamayacak kadar çoktur. Bunlardan bazıları, yeşil pop, Tasavvuf, Anadolu pop, club, rock&roll, heavy metal, punk, blues, kanto, tango, caz, diskodur.

Etnomüzikoloji disiplinler arasında önemli yere sahiptir. Antropoloji, tarih, sosyoloji, etimoloji, semiyotik, matematik ve diğer birçok bilim dalı ile ilişkisi olan ve üzerinde büyük hâkimiyeti olan bilim dalıdır. Etnomüzikoloji, müzik-toplum-kültür ilişkisini alan araştırması yöntemleriyle yerinde ve zamanında inceleyen bir bağımsız alan durumuna gelmiştir.

KAYNAKÇA

- Ana Britanika, Genel Kültür Ansiklopedisi, Cilt 20, s. 494-495 Cumhuriyet Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Müzikoloji Bölümü Ders Programı Ve Ders İçerikleri.
- Ankara Hacettepe Üniversitesi Devlet Konservatuvarı Müzikoloji Bölümü Ders Programı
- Bayburtlu, A.S. (2016). Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi Cilt 2, Sayı 2
- Blacking, J. (1991). Etnomüzikoloji, Çev. Ç. Kara, Folklor/Edebiyat Dergisi, Sayı:17, Ankara.
- Cook, N. (1999). Müziğin ABC'si, (Çev.: T. Doğan), Kabalcı Yayınevi, İstanbul.
- Finkelstein, S. (1996). Müzik Neyi Anlatır, (Çev. H. Spatar) Kaynak Yayınları, İstanbul
- Gedikli, N. (1999). Bilimselliğin Merceğinde Geleneksel Müziklerimiz Ve Sorunları, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir, s.143.
- Güvenç, B. (1993). Türk Kimliği, Kültür Tarihinin Kaynakları, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayını
- Gazimihal, M. R. (1961). Musiki Sözlüğü, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Günay, E. (2006). Müzik Sosyolojisi, Sosyolojiden Müzik Kültürüne Bir Bakış, İstanbul, Bağlam Yayıncılık
- Kaptan A; Sosyal Bilimler Araştırma ve İstatistik Teknikleri; Rehber Yayınevi 1. Baskı Ankara 1995
- Örnek, S.V. (1971). 100 Soruda İlkelerle Din, Büyü, Sanat, Efsane, İstanbul, Gerçek Yayınevi.
- Özer, Y. (1997). Bilim Perspektifinde Müzik, Dokuz Eylül Yayınları, İzmir.
- Kaplan, A. (2005). Kültürel Müzikoloji, İstanbul, Bağlam Yayıncılık.
- Karkın, A.M., Karaburun, D. (2012). Malatya Yöresi Müziklerin Kültürel Kimliği, Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, Sayı: 29.
- Mimaroğlu, İ. (1995). Müzik Tarihi, Varlık Yayınları, İstanbul.
- Nettl, B. (1991). "Etnomüzikoloji Nedir?" (Çev.: A. Kaplan), Folklor / Edebiyat Dergisi, Sayı:17, Ankara.
- Rice, T. (1987). Toward the Remodeling of Etnomusicology, Etnomusicology.
- Uçan, A., (1997). Müzik Eğitim Temel Kavramlar, İlkeler, Yaklaşımlar. Müzik Ansiklopedisi Yayınları, Ankara.
- Uçan A. (1994). Müzik Eğitimi, Ankara 1994, Müzik Ansiklopedisi Yayınları.
- Ulusoy, D. (2000). 1950'lerden Günümüze Etnomüzikoloji'deki Yönelimler Ve Yapılan Araştırmalar. Ankara, Hacettepe Üniversitesi Ankara Devlet Konservatuvarı Müzikoloji Bölümü Etnomüzikoloji Ve Folklor Anabilim Dalı.
- Yöre, S. (2005). Müzikoloji, Etnomüzikoloji ve Müziğin Bilimsel İncelenimi, Müzik ve Bilim Dergisi, Sayı 4, Yıl 2, Eylül 2005.

EXTENDED ABSTRACT

Music is an aesthetic piece of music that expresses the designs and impressions of the thoughts with their voices in a specific purpose and method, according to a certain sense of beauty.

One of the most important components in the cultural structure is music. For this reason we give us important clues and information about the society and the communities. Music can be adopted in the way that it makes "associations" with certain rhythms, sound patterns and audiences, creates individual emotions and excitements in it, and bridges itself with life.

Anatolia has different geographical features and regions. Common features are emotions and thoughts in the regions. Although these common characteristics are seen in the words of regional music, different rhythm, melody and play styles are different in performance. In international society, cultural history shows differences in geographical position, social economic tradition and customs.

Every kind of musical genre has its traces from the society, so it gives information about people's lifestyle as well as their cultures. The structure of society culture, traditions and customs, beliefs, social and economic structure are reflected in their music. Therefore, cultural and cultural identity concepts should be understood well.

Musicology is always on the field of musicology to study a comparative (non-European) vocal music. The oldest antiquities and historical writings about musiki remain from the early ages, and the musical scholar's habits are so deeply rooted; But it is a young science subject to the cadre, the desire to connect to the meta, and the maintenance of the understanding of the century. By this way, Musicology; The theories in the field of music are based on experimental and scientific studies and the accepted theories are developed and the advancement of the known field is progressed and documented.

Musicology and Ethnomusicology do not constitute disciplines with agreed standards, which are all determined by scientific or any other norms of examination. These are the only and open cause limitations that dominate the emergence of the two main headings. Musicology is about European Art Music in a historical and systematic framework; Ethnomusicology is about non-European music.

Ethnomusicology has an important place among the disciplines. Anthropology, History, Sociology, Etymology, Semiotics, Mathematics, and many other science related to and dominated by science is a major part.

All of the information on music is included in "Musicology". This information is achieved through the application of scientific research and research methods. The formation and evolution of the art of music are the main subjects of the study of musicology, regardless of the kind of music, the relationship of man to this art in general.

Ethnomusicology, from the two sides which are intertwined in terms of methodology, has developed different fields by developing today's field; For example, a discipline that deals with the transmission of man's music based on scientific and anthropological research methods.

From these explanations, it emerged as an area that is now in a timely manner, instead of the research methods of ethnomusicology-music-society-culture relation.

The primary function of musicology is to contribute to the nourishment of composition and vocalization by adding new things to the whole of the information on the music subject. Looking at this, today the function of all Musicology is actually to be Ethnomusicology, ie to extend the field of research to include the so-called Sociological.

In fact, all the information that is manipulated on music goes into the scope of "Musicology". This information is achieved through the application of scientific research and research methods.

This research was conducted to determine what the concepts of musicology, ethnomusicology and culture are and their relations with each other. For this purpose, information obtained from the records and literature review was used as material. The information (data) used was obtained by documentary source scanning, analysis technique. In the execution of this research literature review and descriptive situation analysis technique were used.

According to the results obtained, the most important elements expressing communities are culture and music. Communities should attach importance to their important cultures, local music, traditions and customs in order to sustain their existence. Ethnomusicology has an important place among the disciplines. Instead of ethnomusicology-music-society-culture-related research methods, it has become an area that is becoming thinner in time. There is music that describes the internal structure of each cult / society and provides emotional integration among individuals. Samples are too large to be sorted. Some of them are green pop, Sufi, Anatolian pop, club, rock & roll, heavy metal, punk, blues, kanto, tango, jazz, discodur.

Field : Music Studies

Type : Review Article

Recieved: 01.05.2017 – *Corrected*: 10.06.2017 – *Accepted*:14.06.2017

Müziğin İnsan Beyni Üzerindeki Etkisi

Derya YAZICI

Nevit Kodallı Güzel Sanatlar Lisesi Müzik Öğretmeni, Mersin, TÜRKİYE

E-Posta: viyolist46@hotmail.com

Öz

Müzik ile uğraşmak kişiyi toplum içinde, iletişim, işbirliği, grup koordinasyonu ve sosyal bütünlük gibi evrimsel fonksiyonları içerir. Aynı zamanda beyinde, algılama, duygu, öğrenme, öğretme ve hafıza gibi bütün zihinsel fonksiyonlarını faaliyete geçiren çok yönlü bir iştir. İşte bu işlemler beynin araştırmak için ideal bir araç haline getirmiştir.

Bu araştırmada müzik ve beyin arasındaki işlevlerin nasıl gerçekleştiği ve Nöroloji ile müzik arasındaki ilişkin saptanması için yapılmıştır. Bu araştırmanın yürütülmesinde literatür taraması ve betimsel durum analizi tekniği kullanılmıştır. Kayıtlardan ve literatür taramasından elde edilen bilgiler materyal olarak kullanılmıştır. Kullanılan bilgiler (veriler), belgesel kaynak tarama, çözümleme tekniği ile elde edilmiştir. Bu araştırmanın yürütülmesinde literatür taraması ve betimsel durum analizi tekniği kullanılmıştır.

Araştırmanın sonucunda, müzik ile uğraşmanın kişinin toplum içinde, iletişim, işbirliği, grup koordinasyonu ve sosyal bütünlük gibi evrimsel fonksiyonları içerdiği, kulak düzenli, saniyede bu rahatlamış ve aynı zamanda zinde durumdayken zihnin daha kolay konsantre olabildiği ve müziğin, fizyolojik durumumuzu karşıladığı ve onu etkilediği saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Müzik, Nöroloji, Algı, Etki

The Effects of Music on Human Brain

Abstract

Dealing with music involves evolutionary functions in society, such as communication, collaboration, group coordination, and social cohesion. At the same time, it is a versatile activity in the brain that has all the mental functions of perception, emotion, learning, teaching and memory. These processes have made the brain an ideal tool for research.

In this research, it was done to understand how the functions between music and brain are realized and to determine the relation between neurology and music. The execution of this research literature review and descriptive situation analysis technique were used. The information obtained from records and literature review was used as material. The information (data) used was obtained by documentary source scanning, analysis technique. In the execution of this research literature survey and descriptive state analysis technique were used.

As a result of the research, it has been found that the person involved in music includes evolutionary functions such as communication, cooperation, group coordination and social cohesion within society, it is determined that the mind is able to concentrate more easily while at the same time being relaxed and at the same time able to concentrate and influence the music and physiological condition.

Keywords: Music, Neurology, Perception, Impact

1. Giriş

İçinde bulunduğumuz 21. yüzyılın “Bilgi ve İletişim” çağı olduğu ve bu alanlardaki gelişmelerin insanlığın geleceğini şekillendireceği günümüzde herkes tarafından kabul edilen bir gerçektir. Fakat gerek bilginin üretilip kullanılması, gerekse günlük yaşamımıza yön verecek hizmetlere dönüştürülebilmesi için insan beyninin üst sınırlarına kadar geliştirilmesi gerekmektedir. Başka bir deyişle “Bilgi Toplumu” beyin temeli üzerine kurulan, iyi gelişmiş, üstün yetenekli beyinlerin sürüklediği bir toplumdur. Böylelikle beyin nasıl geliştiği, bunu tetikleyen mekanizmaların neler olduğu, neden bazı beyinlerin daha gelişmiş olduğu, hangi becerilerin beyini geliştirdiği ve yapısal bazı farklılıklar yarattığı vb. sorular ortaya çıkmıştır. Doğal olarak bu konudaki araştırmalar, özel ve farklı becerilerin bir arada kullanıldığı alanlarda ve o alanlarda faaliyet gösteren kişiler üzerinde yapılmaktadır. İşte müzik de beyin birçok fonksiyonunu bir arada kullanan az sayıda faaliyetten biri olduğu için, beyinde algılanması, oluşturulması ve yorumlanması açısından, geçmişten günümüze birçok araştırmacının ilgi odağı olmuştur (Zatorre, 2005: 434).

Günümüze kadar en çok üzerinde durulan nörologların ve nöropsikologların araştırma konusu olan müzik ve beyin, müzisyenlerin de ilgisini çekmeye başlamaktadır. Bunun sebebi, günümüze kadar daha çok içgüdüsel olarak yaptıkları şeylerin nedenini daha bilinçli ve bilimsel olarak öğrenme ve daha da uygun bir biçimde yapıyor olmalarıdır.

Nörologlar açısından müzisyenler, beyin gelişimi ve plastisitesini (uyarlanabilirlik) gözlemleyebilmek açısından ideal bir denek gurubu oluşturmaktadırlar; çünkü gerek performans gerekse yaratıcılık açısından müzik çok farklı algı ve özellikler gerektirdiği gibi, insan türünün en eski ve en temel sosyo-bilişsel (socio-cognitive) alanlarından biridir (Schlaug, 2001: 281-299).

Müzik ile uğraşmak kişiyi toplum içinde, iletişim, işbirliği, grup koordinasyonu ve sosyal bütünlük gibi evrimsel fonksiyonları içerir. Aynı zamanda beyinde, algılama, duygu, öğrenme, öğretme ve hafıza gibi bütün zihinsel fonksiyonlarını faaliyete geçiren çok yönlü bir iştir. İşte bu işlemler beyin araştırmak için ideal bir araç haline getirmiştir.

Müzik biyolojisi araştırmalarının elde ettiği verilerde beyin, hem frekans (perde) analizleri gibi müziğe özel görevlerde uzmanlaşmış bölgelere sahip (sağ arka üst temporal korteks), hem de yeni bilişsel kalıplar yaratmak için (ses ve zaman organizasyonu gibi) farklı işlemler ve alanları birleştirmektedir.

Müzik, farklı perdeleri, armonik bir düzende, farklı süre, yoğunluk ve tınıda biraraya getirebilme sanatıdır. Yani insan zekâsının, hatta insan beyninin yarattığı bir olgudur (Sergent, 1993: 20-38).

Hayatın fiziksel, zihinsel, duygusal, ruhani, etik ve müzikal fonksiyonları beyin faaliyetleridir. Son yıllarda beyin çeşitli yapılarını ve fonksiyonlarını anlama yönünde oldukça önemli ilerlemeler olmasına ve beyin işleyişi hakkında birçok şey öğrenilmesine rağmen, bu bilgilerin günlük hayata ve bilinç düzeyimize uygulanabilmesi için hala çok yol alınması gerekmektedir (Reimer, 2004: 2).

Müzik de tıpkı matematik ya da satranç gibi yüksek beyin fonksiyonları gerektirir. Müzikle uğraşmak aynı zamanda iyi gelişmiş “mekânsal” (spatial) zekânın temelini atar. Mekânsal zekâ, görsel dünyayı algılayabilme, nesnelerin görüntülerini zihinde oluşturabilme ve bunların farklılıklarını kavrayabilme yetisidir (Boettcher vd., 1994: 53-58).

Zekâ tam olarak anlayamadığımız karmaşık bir fonksiyondur. Hem kalıtsal hem de çevresel faktörlerin çok önemi vardır. Bilindiği gibi beyin hücreleri arasındaki iletişim zekânın belirlenmesi konusunda en önemli faktördür. Gelişmesindeki en önemli unsurlardan biri beyin ne kadar kullanıldığıyla ilgilidir. Yapılan araştırmalar, enstrüman eğitiminin yoğunluğu ve süresine bağlı olarak müzisyen ve müzisyen olmayanların beyinleri arasında bazı yapısal ve fonksiyonel farklılıklar göstermiştir (Pantev vd., 1998: 811-814).

Müzik eğitiminde beyin adaptasyon gösterebileceği bir dönemde başlar. Müzik eğitimi Enstrümana göre farklılık gösterse de iki elin Kullanımı çok uzun, aralıksız ve düzenli bir çalışma gerektirir. Ellerin koordinasyonu çok önemlidir. Bu çok karmaşık işlevlerin yanısıra, görsel olarak algıladıkları müzikal sembolleri görme işlemlerine dönüştürürken, aynı zamanda gerektiği gibi çalabilme gibi bileşim ve işitsel yeteneğine sahiptirler.

2. Yöntem

2.1 Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada müzik ve beyin arasındaki işlevlerin nasıl gerçekleştiği ve Nöroloji ile müzik arasındaki ilişkin saptanması için yapılmıştır.

2.2. Araştırma Modeli

Bu araştırmanın yürütülmesinde literatür taraması ve betimsel durum analizi tekniği kullanılmıştır. Kayıtlardan ve literatür taramasından elde edilen bilgiler materyal olarak kullanılmıştır. Kullanılan bilgiler (veriler), belgesel kaynak tarama, çözümleme tekniği ile elde edilmiştir. Bu araştırmanın yürütülmesinde literatür taraması ve betimsel durum analizi tekniği kullanılmıştır. Betimsel araştırmalar mevcut olayların daha önceki olay ve koşullarla ilişkilerini dikkate alarak, durumlar arasındaki etkileşimi açıklamaya çalışan, olayların, objelerin, varlıkların, kurumların, grupların ve çeşitli alanların ne olduğunu betimleyen araştırmalardır (Kaptan, 1995: 59).

3. Beyin ve Müzik

3.1. Beynin Yapısı ve İşleyişi

Beyin birçok işlevi eş zamanlı olarak yerine getirebilen bir organımızdır. Vücut hareketlerimizin kontrol edilmesi, organlarımızın düzenli çalışması yanında öğrenme, düşünme ve hatırlamadan sorumlu organımızdır (Foster-Deffenbaugh, 1996; Wortock, 2002). Beyin, sinir sisteminin en önemli kısmını ve merkezini oluşturmaktadır (Uluorta & Atabek, 2003). Kafatası içerisinde üç kat beyin zarı ile örtülü olan beyin, gri ve pembe beyaz renkte ve buruşturulmuş kâğıt görüntüsüne sahiptir. Gri renk nöron (sinir hücreleri) kümesinden kaynaklanmaktadır. Pembe-beyaz rengin kaynağı ise sinir bağlarıdır (Foster-Deffenbaugh, 1996).

İnsan beyininde ortalama 100 milyar hücre bulunmaktadır. Bunların 10–15 milyarı nöron adı verilen düşünme ve öğrenmeyi sağlayan sinir hücreleri, geri kalanlar ise glia adı verilen beslenme ve temizlik gibi işlevler yürüten yardımcı hücrelerdir (Özden, 2003; Soylu, 2004).

Büyük ölçüde proteinden oluşan beyinde, ayrıca vücudun farklı bölgelerinde bulunmayan bazı yağlı maddeler de bulunmaktadır. Beyin ihtiyacı olan enerjiyi ise glikozun oksijenle yanmasıyla elde etmektedir. Vücudun % 2'sını oluşturan beyin, tüm vücuttaki oksijenin dörtte birini kullanmaktadır (Uluorta & Atabek, 2003; Ozansoy, 2004).

İnsanların neredeyse tamamına sahip bir şekilde dünyaya gelmektedir. Ancak bu nöronlar arasındaki bağlantıları sağlayan dentritler (dallar), bu aşamada henüz yeterli düzeyde sinaps (hücreler arasındaki bağlantı) oluşturmamıştır. Yandaki şekilde bir sinir hücresinin görünümü verilmektedir. Doğumda yetişkin bir insanın beşte biri kadar büyüklüğe sahip olan beyin; ileriki yaşlarda nöronların büyümesi ve akson, dentrit ve sinapsların sayısının artması ile büyümektedir. Beyindeki bu gelişim, vücut fonksiyonlarının yapılandırılmasını sağlamaktadır. Yaşadığımız deneyimler beynimizde sinapsların oluşmasını sağlamaktadır. Gopnick ve arkadaşları (1999) nöronları diğer nöronlar ile haberleşen, büyüyen telefon kabloları olarak tanımlamaktadır (Chudler, 2005).

Yetişkin bir insanda, her bir nöron diğer nöronlarla 15.000 sinaptik bağlantı kurabilmektedir (Thomas, 2001). İki sinir hücresi arasında ancak elektron mikroskobu ile görülebilecek sinaptik boşluk olarak adlandırılan küçük boşluklar bulunmaktadır (Foster-Deffenbaugh, 1996). Vücuda gelen sinyaller bir nörondan diğerine bu küçük boşluklardan geçerek iletilir. Nörotransmitter adı verilen kimyasallar ise sinyallerin nöronlar arasında iletilmesinde aktif rol almaktadır. Belirtilen bu elektrokimyasal işlem tüm davranışlarımızın ve vücut fonksiyonlarımızın temelini oluşturmaktadır (Weiss, 2000: 21-24). Ancak nöronlar kendilerine ulaşan her uyarıcıya mekanik olarak cevap vermezler. Bazen durgun kalır, bazen de uyarılırlar. Ancak uyarıcıların nasıl bir oluşum sonucunda durgun kalmaya ya da uyarılmaya karar verdiği açık bir biçimde bilinmemektedir (Ozansoy, 2004).

Beynimiz sinir hücreleriyle örülmüş bir ağ gibidir. Yeni bilgilerin önceki bilgilerle birleştirilmesi, daha önce edindiğimiz bilgilerin geri çağırılması bu ağ sayesinde gerçekleşmektedir. (Weiss, 2000). Yandaki şekilde beyindeki sinir hücrelerinin oluşturduğu bu ağ görülmektedir. Beyindeki bu sinaptik bağlantılar ne kadar sık kullanılırsa o kadar kuvvetlenir. Kullanılmadığı zaman ise ölür ve kaybolurlar. Beynin gelişimi bu sinaptik bağlantıların oluşturulması (budak salma) ve budanması sürecini kapsamaktadır. Bu nedenle beyne yönelik zenginleştirilmiş tecrübelerle beyin sürekli olarak uyarılması beyin gelişiminde önemli yer tutmaktadır. Doğumdan itibaren yaşadığımız olumlu veya olumsuz deneyimler beynimizin gelişimini doğrudan etkilemektedir (Thomas, 2001).

3.2. Nöroloji ve Müzik

Müzik ile ilgili nörogörüntüleme destekli çalışmalar, müzik algısı, müzikbeğenisi araştırmaları, müzisyen olan ve olmayanlarda ne gibi sinirsel aktivasyonlar olduğu, çalgı tını analizleri gibi geniş bir araştırma alanını kapsar. Müzik algısının sinirsel karşılıkları ile ilgili yapılan bir çalışmada Herchl's Girus adı verilen bölgenin müzik yeteneği ve müziğe yatkınlıkta etkin olduğu, Broca alanının perdelerin tonal algısını sağladığı, Planum Temporale bölgesinin "kesin kulak" fenomeni ile ilişkili olduğu belirtilmiştir (Limb, 2006).

Takashi' nin, müzisyenlerde müzik algısını araştırdığı çalışmasında ise müzisyen olanlar ve olmayanlar arasında farklı beyin kürelerinin baskın oldukları ortaya konmuştur. Müzisyen olan dinleyicilerde pasif müzik dinleme esnasında sol baskın aktivasyonlar görülürken

müziyen olmayanlarda sağ küredeki işitsel bölgelerin baskın oldukları görülmüştür (Ohnishi vd., 2001).

Müzik algısı ile ilgili bir başka çalışma Satoh'un yaptığı PET çalışmasıdır. Satoh çalışmasında müziyen olmayan katılımcılar ile tempolar loplarm on kısımlarındaki aktivasyonları incelemiştir. Çalışmada katılımcılara bir piyano esliğı, bir solo (soprano) partı ayrı ayrı dinletilmiştir. Eşliğı dinlerken katılımcıların cingulate girus ve serebellum bölgelerinin aktive olduğu, soprano partı dinlerken ise bilateral superior parietal lobuller ve sağ precuneus boluımlerinin aktive olduğu gözlemlenmiştir. Çalışma grubunun vardığı sonuç ezgive akorların algısında, bilateral temporal lopun on kısımlarının etkin rol oynadığıdır (Satoh vd., 2003).

Müzik dinleme ile ilgili yapılan çalışmalar dışında profesyonel müzisyenler üzerinde performansa dair çalışmalar da yapılmaktadır. 12 konservatuar öğrencisi ile yapılan bir piyano performansı çalışmasında katılımcılardan Bartok'un kısa piyano parçalarından oluşan "Mikrokosmos" eserinden bir parça seslendirmeleri istenmiştir. MRI cihazını etkilememesi için tüm elektronik devreleri çıkartılmış bir MIDI klavye ile yapılan bu çalışmada aynalarla kurulan özel bir düzenek aracılığı ile MRI cihazının içerisindeki deneye parçaların notaları gösterilmiştir. Deney iki konum gözetilerek yapılmış, birinci konumda katılımcılar sağ elleri ile ezgiyi çalmış ikinci konumda ise notaları okuyarak parçayı çaldıklarını hayal etmeleri istenmiştir. Çalışmanın sonucu, hem performansta hem hayal etmede motor ve visuomotor aktivasyonların ve nota okuma ile ilgili bir ağın varlığını göstermiştir. Ancak performans sırasında hayal etmeye oranla çok daha fazla aktivasyon tespit edilmiştir (Meister, 2003).

Müzikal performans üzerine yapılan çalışmalarda çalım haricinde çalıcının verdiği nüanslar ve çalımda gösterdiği hünerler de incelenmiştir. Örneğin Chopin'in Opus 10 Mi Major 3 No'lu etüdünü deneyimli bir piyanistin seslendirdiğı ve aynı parçayı bilgisayar yazılımının seslendirdiğı iki kayıt arasındaki farklılıklar araştırılmış ve belirgin farklar gözlenmiştir. Nüanslı çalımın duygu, dikkat ve konuşma algısı ile ilişkilendirilen bölgelerde daha yoğun aktivasyon yarattığı, mekanik çalımın ise motor ve sıralama görevleri ile ilişkilendirilen alanlarda daha yoğun aktivasyona sebep olduğu gözlemlenmiştir (Nair vd., 2002).

Çalgı ve insan sesinin tını analizi de fMRI yardımcı müzik çalışmalarının önemli bir parçasıdır. 10 sağlıklı, sağ el kullanan ve en az 5 yıl akademik müzik eğitimi almış katılımcı üzerinde yapılan bir çalışmada her biri bir buçuk saniyelik 8 çalgı sesi dinletilmiş ve bununla beraber hayal edilen duyuusal uyarıcılar içeren bir test daha yapılmıştır. Buna göre her katılımcı 5 aşamalı bir tarama işleminden geçirilmiştir. Bu aşamaların sırası sessizlik, gurultu, görsel hayal, algılama ve tını hayali seklindedir. Sessizlik aşamasında ayna yardımı ile görüntüsü içeriye ulaştırılan ekranın ortasında bir sıra X harfi gösterilmiş ve katılımcılardan harfleri gördükleri anda bir düğmeye basmaları istenmiştir. Bu sayede katılımcıların görsel uyarıcı ve motor yanıtları kontrol edilmiştir. Gurultu aşamasında katılımcılara X harfleri ile beraber anlık bir gurultu dinletilmiş ve bunları algıladıkları anda düğmeye basmaları istenmiştir. Böylece katılımcılar işitsel uyarılar için de kontrol edilmiştir. Görsel hayal aşamasında çalgı isimlerine benzetilmiş kelimelerin bulunduğu listeden bir tane kelime, ve çalgı isimleri listesinden benzetme yapılan çalgının gerçek adı olacak şekilde iki tane uyarın seçilmiştir. Örneğin flüt çalgısı ile birlikte Türkçede sopa anlamına gelen "stick" kelimesi gösterilmiştir. Katılımcılardan bu iki uyarının şekillerini hayal etmeleri ve bu şekillerin benzerliklerini birden beşe kadar not vererek değerlendirmeleri istenmiştir. Bu kontrol görevi ile dinlenen çalgının seklinin de insanın zihninde oluşabileceğı savı göz önünde tutularak aktivasyonların kontrol edilebilmesini sağlamak ve gerektiğinde tını analizi sırasında yapılan

çekimlerden bu çekimlerde elde edilen aktivasyonları çıkartarak sadece işitsel aktivasyonları ayırtmak amaçlanmıştır. Algılama aşamasında çalgının hem sesi dinletilmiş hem de ekranda adı gösterilmiştir. Tını hayali aşamasında ise sadece çalgının adı gösterilmiş, herhangi bir işitsel uyarıcı verilmemiştir. Katılımcılardan adını gördükleri çalgının tınısını hayal etmeleri istenmiştir. Çalışmanın sonunda algılanan ve hayal edilen uyaranlar için yapılan değerlendirmeler benzer çıkmış, tını algısı ve hayalinin benzer bilişsel karşılıkları olduğu ileri sürülmüştür (Halpern vd., 2003).

Çalgı performansı ile ilgili ilginç bir çalışma da Hasegawa'nın çalışmasıdır. Hasegawa ve ekibi bu çalışmayı yedisini daha önceden piyano eğitimi almamış katılımcı, on az eğitimli, dokuz da tecrübeli katılımcı olmak üzere toplam 26 kişi ile yapmışlardır. Katılımcılara bilinen ve bilinmeyen parçalar ile rastgele sıralı sesler çalan bir icracının el hareketleri izletilmiş ve fMRI taramaları aracılığı ile, dudak okumada olduğu gibi görsel ve işitsel bilgileri bütünleyici özelliği ile bilinen planum temporale bölgeleri gözlenmiştir. Eğitimli katılımcılarda bilinen, bilinmeyen ve rastgele seslerle çalınan parçaların tümünde planum temporale bölgesinde eşit olarak aktivasyon gözlemlenmiş, az eğitimli ve eğitimsiz gruplarda ise herhangi bir aktivasyon görülmemiştir (Hasegawa vd., 2004).

Bir diğer performans çalışması ise kemancılarla yapılmıştır. Profesyonel ve amatör keman çalıcıları ile yapılan bu EMG çalışmasında katılımcılardan Mozart'ın G majör keman konçertosunun ilk 16 ölçüsünü çalmaları ve sonra hayal etmeleri istenmiştir. Sonuç profesyonel müzisyenlerin EMG sinyal gürlüklerinin amatör müzisyenlere oranla daha fazla olduğu ve contralateral primary sensorimotor korteks, bilateral superior parietal loblar ve ipsilateral anterior serebellar hemisfer'de aktivasyonların yoğun olduğudur. Çalışım esnasında profesyonel müzisyenlerde görülen sağ prime editör korteks aktivasyonları profesyonel çalıcıların Audi-motor ilişkili bağlantıları yani hareket ve duyuma bağlı bağlantıları daha güçlü kurabildiği sonucunu verebilir. Bu Audi-motor bağlantılara hayal etme aşamasında her iki grupta da rastlanmamıştır. Bu motor ve işitsel sistemlerin çalışmada birbirlerini tetikleyerek aktive olduklarını göstermektedir (Lotze vd., 2003).

Fonksiyonel MRI taramalarına başvuru bir diğer önemli çalışma alanı ise müzik beğenisi üzerine yapılan çalışmalardır. Beğenilen ve beğenilmeyen müziklerin ne gibi aktivasyonlar oluşturduğu ve bu müziklerin duygularımızı nasıl tetiklediği bu çalışmaların ana konusudur. Beğenilmeyen müziklerin olumsuz durumlarda aktivasyon gösterdiği bilinen amygdala, hipokampus, temporal kutuplar ve parahippocampal girus gibi bölgeleri tetiklediği, beğenilen müziklerin ise frontal gyrus, anterior superior insula, ventral striatum, Heschl Girus ve Rolandic Operculum'da aktivasyonlar gösterdiği tespit edilmiştir (Koelsch vd., 2006).

Beğeni üzerine yapılan çalışmalardan birisi Blood'ın PET çalışmasıdır. Çalışmada amatör müzik eğitimi dışında müzik eğitimi almamış 5 erkek 5 kadın katılımcı kullanılmıştır. Deney için deneye özel olarak bestelenen bir ezgi kullanılmış, ezgi aynı kalacak şekilde örneklerde artan diskonsan özelliklere sahip farklı armonik yapılar oluşturulmuştur. Ezginin bu deney için özel olarak bestelenmesinin sebebi var olan parçalarla katılımcıların kurmuş olabileceği duygusal bağlantıları ve aşinalıkları dışarıda bırakmaktır. Kullanılan uyaran sayısı 6 ezgi ve kontrol uyaranı olarak kullanılmak için kullanılan 1 gurultu olmak üzere 7 adettir.

Katılımcılardan bu dinledikleri ezgileri güzel ya da kötü olarak notlandırmaları istenmiştir. Deneyin sonucu beyinde müzikte seslerin uyumu ile ilişkilenen paradigmatik ve neokortikal bölgelerin aynı zamanda müziğe verilen duygusal tepkiler için de sinirsel bir taban

oluşturduğu yönündedir. Çıkan bir diğer sonuç da müzik beğenisi ve müzik algısının beyinde farklı bölgelerde aktivasyonlar gösterdiğidir (Blood vd., 1999).

Müzik beğenisi ve nörobilim araştırmalarında son dönemlerde etnomüzikoloji ile ortak çalışmalar dikkat çekicidir. Müzik beğenisinde kültürel etkenlerin varlığını da göz önünde tutan çalışmalardan birisi Karşıcı'nın çalışmasıdır. 13 erkek 11 bayan toplam 24 katılımcıyla gerçekleştirilen deneyde katılımcılara 4 farklı türde müzik dinletilmiştir. Klasik, rock, arabesk ve yöresel türlerden seçilen bu 4 örnek katılımcılara dinletilmiş ve fMRI taraması ile

katılımcıların müzikleri dinlerken verdikleri sinirsel tepkiler incelenmiştir. Yapılan beyin taramasının ardından da tüm katılımcılarla görüşmeler yapılmış ve hangi örnekleri beğendikleri, hangi örnekleri beğenmedikleri sorulmuştur. Daha sonra beğenme ve beğenmeme ile ilgili verdikleri yanıtlar taramalar ile karşılaştırılarak tercihlerinde etkili olabilecek kültürel etkileşimler araştırılmıştır. Çalışma sonucunda katılımcıların kültürel birikimlerinin müzik beğenileri üzerine yaptıkları yorumlarda doğrudan etkili olduğu görülmüştür (Karşıcı, 2007).

Müzik beğenisinde kültürel etkileşimler ile ilgili son dönem yapılan çalışmalardan birisi de Gedik'in çalışmasıdır. Çalışmada müzik beğenisi odaklı yapılan beyin taramalarının katılımcılarla yapılan görüşmeler sonucu elde edilen kültürel verilerle uyuşup uyuşmadığı incelenmiştir. Katılımcılardan en sevdikleri ve en sevmedikleri iki parçayı seçmeleri istenmiş ve bu parçalar fMRI deneyi ile dinletilmiştir. Daha sonra elde edilen taramaların sonuçları yazında beğeni ile ilişkilendirilen bölgelerle karşılaştırılmıştır. Elde edilen sonuçlarda beğenilen müziklerde aktive olan bölgelerle beğenilmeyen müziklerde aktive olan bölgelerin yazın ile uyumlu olduğu görülmüştür. Katılımcıların dinledikleri müzikler ile kimlikleri arasındaki kültürel ilişkilerin de bu taramaları benzer şekilde etkilediği görülmüştür (Gedik, 2007).

3.3. Nörobilim ve Akustik

Akustik ve uzaysal algının nörolojik karşılıkları ile ilgili çalışmalarda Ando'nun EEG taraması kullanarak yaptığı çalışmalar öne çıkar. Ando, ses alanlarının geçici etkenlerinden olan, direkt ses ile ilk yansıyan ses arasındaki zaman farkı olarak tanımlanan ITD (initial time delay gap) ve takip eden yansıma süresinin (subsequent reverberation time) beyinin sol yarımküresi ile ilişkisi olduğunu söyler. Uzaysal etkenler olan, insanın iki kulağına gelen sesteki farklılığın ölçümü olan IACC (interaural cross correlation) ve dinleme seviyesi ise beyinin sağ yarımküresi ile ilişkilidir (Ando, 2003). Zatorre ve Belin de yaptıkları çalışmalar ile beyinin sol ve sağ yarımküreleri arasındaki akustik ile ilişkili algı farklılıklarını sınıflandırır. Sol yarımküre zamansal ve sıralı tanımlamalarla özdeşleşirken, sağ yarımküre uzaysal tanımlamalarla ilişkilidir.

Benzer bir çalışmada, Ando, Chen ve Nishio, mimari akustikte önemli olan, dinleme seviyesi (Listening Level – LL) , ilk zaman gecikmesi (Initial Time Delay Gap - Δt_1), yansıma süresi (Subsequent reverberation time - T_{sub}) ve IACC (Interaural Cross Correlation) büyüklüğü olarak bilinen 4 fiziksel parametrenin ses alanlarının önemli akustik özellikleri olduğunu belirtirler. Bu özellikleri zamansal (temporal) ve uzaysal (spatial) faktörler olarak ayırıştırırlar. Daha sonra yaptıkları EEG taraması ile bu özelliklerin beyinde nasıl bir değişiklik yarattığını gözlemlerler. Bu çalışmalardan çıkan sonuç Δt_1 ve T_{sub} zamansal faktörlerinin beyinin sol

yarıküresinde, IACC uzaysal faktörünün ise sağ yarım küresinde yoğun olduğudur (Soeka, Nakagawa, Tonoike, 2002).

Kobe Üniversitesi'nde MEG taramaları ile yapılan bir başka akustik çalışmasında ise araştırmacılar ses alanlarına dair dinleyicilerin öznel tercihlerini incelemişlerdir. Deneyde 23 – 25 yaş arası işitme problemi olmayan sekiz katılımcı kullanılmıştır. Katılımcılar ses geçirmez bir odaya alınmış ve kulaklarına bir boru aracılığı ile 70 db'de sabitlenmiş binaural bir sinyal yollanmıştır. Sinyal “piano” kelimesidir. Bu sinyal ile beraber 0, 5, 20, 60 ve 100 ms ITD gecikmeleri olan ilk yansıması aynı gürlükte olacak şekilde kaynak sinyale eklenmiştir. Daha sonra elde edilen 5 farklı sinyal 2'şerli 10 çift haline getirilerek katılımcılara dinletilmiştir. Katılımcılardan gözlerini kapatarak tamamen konuşma sesine odaklanmaları istenmiş ve dinletilen sinyal çifti içerisinde tercih ettikleri sinyali iki butondan birisine basarak belirtmeleri istenmiştir. Deney sonunda konuşma sesinde ses alanının uzaysal faktörleri olan dinleme seviyesi (LL), Interaural Cross Correlation (IACC) değişimlerinin beyin sağ yarımküresinde etkin olduğunu; ses alanının zamansal özelliklerinden olan ilk zaman gecikmesi (ITD) Δt_1 değerinin değişiminin ise sol yarımkürede etkin olduğunu göstermiştir (Soeka, Nakagawa, Tonoike, 2002).

3.4. Algılama

“Tüm algılardaki çarpıcı gerçek, ilgili sürecin duyuşal bilgiyi daima nesnelere (object) dönüştürüyor (to convert) olmasıdır... Uzaktan gelen sirene benzer ses, yaklaşan bir cankurtaran olarak işitilir.

Nesne algılanması (object perception) kısmen öğrenmeye dayanır. Kişinin nesnelere isimlendirebilmesi ve bunların işlevlerini belirtebilmesi, kuşkusuz ki öğrenilir. Ancak öğrenmenin yanı sıra, uyarıcıların nesnelere örgütlenmesi şeklindeki temel eğilim (tendency) insanların duyu organları ve sinir sistemlerinin doğuştan gelen (innate) özelliğidir” (Morgan,1993: 266).

“Algılama veya idrak etme, beyin öğrenilmiş anlamlı kalıplar içinde enformasyonu süzgeçten geçirerek anlamlandırmasıyla ilgilidir. Algılama sürecinde kalıplar oluşturma, seçme, organize etme ve yorumlama vardır.

Kalıplar: Olayları, objeleri ve insanları nasıl algıladığımız ve enformasyonu (bilgi) beynimizdeki kalıplar içinde nasıl organize ettiğimizle ilgilidir.

Seçme: Bu kalıpları yaratmada ilk önemli an seçmedir. Seçme bir eylemi, duyguyu ve düşünceyi harekete geçiren bir uyarıcı ile başlar. Seçme beyin bir uyarıcı diğerinden ayırmasıyla olur. Üç tür seçme vardır:

(a) belli bir uyarıcı amaçlı olarak seçme (selective exposure) veya uyarıcıdan seçimsel olarak kaçma (selective avoidance);

(b) belli bir uyarıcı üzerine odaklanma (selective attention);

(c) seçilmiş, örgütlenmiş ve yorumlanmış bir enformasyonu süreçten geçirme, depolama ve geri çağırma (selective retention)

Örgütlenme, Düzenleme (Organize etme): Çevremizdeki uyarıcıları anlamlandırmak için kategoriler içine yerleştirerek organize ederiz.

(a) uyarıcıların bazılarını ön planda bazılarını arka planda örgütleriz.

(b) örgütlemeye kayıp parçaları doldurarak örgütlemeyi yaparız.

(c) Birbirine mekan bakımından yakın olan iki veya fazla şeyi birlikte gruplandırırız.

(d) Genişlik, biçim, renk ve diğer karakterler (özellikler, yönelimler) bakımından birbirine benzeyen uyaranları bir grup içine koyarız.

Yorumlama: Uyarana anlam verme yorum olarak nitelenir. Uyarının yorumu geçmiş deneyimlerimize veya yeni deneyimlerimize dayanabilir” (Erdoğan, 2002: 162, 163).

“Algı duysal bilginin yorumlanmasını içerir. İnsanlar uyarıcı toplulukları değil, nesne algılarları. Nesne algılama kısmen, doğuştan gelen örgütleyici eğilimlerle tayin edilir. Bunlar bir zemin üzerinde bir şekil algılama eğilimi, nesnelere bir araya toplama eğilimi ve eksik öğelerin yerlerine doldurulması ile bir bütün yaratılmasını içeren tamamlama eğilimidir” (Morgan, 1993: 268).

Morgan, nesne algılama sürecini ‘örgütleyici eğilim’ olarak irdelemiş; Şekil- Zemin algısı, Gruplama ve Tamamlama olarak üç başlıkta incelemiştir (Morgan, 1993: 266, 267, 268). Erdoğan (2002), bu süreçlere, algıyı yorumlama sürecini de eklemiştir.

3.5. Müziksel Algılama

Birey olarak insan, içinde bulunduğu çevrede bir titreşimler ortamında yaşar. Bu ortamın en önemli öğelerinden biri ses titreşimleridir. Kulağa gelen titreşimler, yani işitsel uyaranlar, herhangi bir nesnenin (sistemin) titreşmesinden doğarlar. İnsan kulağı, genel olarak saniyede 20’den az, 20.000’den çok olan ses titreşimlerine karşı duyarlı değildir. Bu nedenle günümüz insanı, ortalama olarak saniyedeki titreşim sayısı 20 ile 20.000 arasında olan sesleri duyabilmektedir. Kulağa gelen ses titreşimleri, kulaktan girip belli sinir yollarından geçerek beyne ulaşır ve böylece işitme süreci tamamlanmış olur. Bu süreç, psikolojik oluşumların en yalın öğeleri olan algılamanın fizyolojik yanısıdır. Bu fizyolojik sürecin sonunda onunla birlikte algılama da meydana gelir. Algılama süreci beyinde gerçekleşir. Algılamada beyne ulaşan uyarılar kümeler halinde örgütlenir ve aynı zamanda bir anlam kazanır. Örgütlemeyi gerektirmeyen yalın bir uyarım bile beyinde yorumlanır. Görülüyor ki, işitsel duyumlar onlara dayalı algılamanın meydana gelmesini sağlayan fizyolojik oluşumlardır. Ses düzeyindeki bir işitsel uyarıcının başlıca özellikleri şunlardır:

-Yükseklik (tizlik-peslik),

-Yeğlilik (şiddet),

-Tını,

-Oylum (volüm),

-Uzam yada süre.

Kısaca betimlenen işitme ve ona dayalı algılama süreçleri, kuşkusuz daha karmaşık bir nitelik kazanarak, müziksel uyaranlar ağı içinde yaşayan bir bireyin müziksel işitme ve ona dayalı müziksel algılama sürecine dönüşür” (Uçan, 1994: 18-19).

“Müziğin algılanma ve anımsanmasını başka maddelerin (örneğin sözcükler, resimler, insan isimleri, sayılar) algılanması ve anımsanmasından değişik kılan en önemli etken ise müziğin çoğu kimse için (uzun bir müzik eğitimi sürecinden geçmemiş kimseler için) sadece duyudan ibaret olmasıdır... Konuşmaların çoğunu sözcük sözcük tekrar etmek imkânsız olsa da

genelde aynı konuşmayı duyan iki insan değişik şekillerde de olsa o konuşmanın özünü aktarabilirler. Müzikte ise algılama ve anımsama sadece perde, perde aralıkları, tını ve ritim gibi müziğin öğelerinin kendilerini olduğu gibi algılamak ve anımsamakla mümkündür, yani bilmediğimiz bir dilde tekerleme ezberlemek gibi. Yine de perdelerin düzenlenirken ortaya çıkardığı yapı, müziğin nispeten kolay algılanmasına yol açar. Bilmediğimiz bir dildeki tekerlemeyi algılamak ve ezberlemekten daha zordur” (Peynircioğlu, 1996: 14).

“Giderek çoğalan araştırma sonuçları, Mozart dinlemenin zihinsel performansı arttırdığı varsayımını geçerli kılmıştır. Barok müziğin kalıpları ile beyin dalgalarındaki ritmin benzerliği keşfedildikten sonra Irvine, California Üniversitesi nöro-biyologlarından Gordon Shaw ve Frances Rauscher 1995’te 75 kolej öğrencisi ile çalışarak, ayrı ayrı grupları farklı ses ortamlarında, sessiz, Mozart’ın bir piyano sonatıyla, minimalist müzikle ve repetitive müzikle test etmişlerdir. Sonuçlar Mozart dinleyen grubun şaşırtıcı gelişme gösterdiğini ortaya koymuştur. Diğer psikolog ve nöro-biyologların deney grupları olarak aldıkları çocuklar, saralılar, Alzheimer hastaları, hatta farelerle yaptıkları araştırmalar ise Mozart’ın müziğinin beyin motor koordinasyonunu, görsel algısını ve düşünce sürecini hızlandırdığını ortaya koymuştur (Kliever, 1999).

Fransız tıp ve bilim akademileri üyesi Dr. Alfred Tomatis’e göre beyin elektriksel olarak şarj olmasında kulaklar anahtar bir rol oynamaktadır. Tomatis’e göre beyin hücrelerindeki elektriksel enerjinin azalması konsantrasyonun bozulmasına ve yorgunluğa sebep olmakta, bu durumda beyin de piller gibi şarj edilmesi gerekmektedir. Tomatis beyin hücrelerinin enerjiyle şarj edilmesi yollarından biri olarak 5000 ile 8000 hz. arasında yüksek frekanslar ihtiva eden müziklerin dinlenmesini keşfetmiştir. Yıllar süren analizlerden sonra Tomatis, bu frekans aralığındaki seslerin Mozart’ın müziklerinde çok sayıda mevcut olduğunu tespit etmiştir. Tomatis’e göre kulak salyangozunu dolduran Corti hücrelerinin titreşmesi, jeneratör vasıtası görerek beyin yeniden şarj edilmesini sağlamaktadır (Kliever, 1999; Eskioğlu, 2003: 121).

3.6. Müziksel Algılama Aşamaları

Nesnel algılama süreci müzik alanı ile ilişkilendirildiğinde, Müziksel algılama süreci adını alır. Morgan (1993), nesnel algılama sürecini, zemin algısı, gruplama ve tamamlama olarak üç başlıkta incelemiştir. Yorumlama aşaması tamamlama sürecine dahil edilmiştir (Uçan, 1997).

Bu çalışmada, müziksel algılama aşamalarını dört başlık altında inceleriz; ses kalıpları, ses kalıplarını seçme, ses frekanslarını gruplama ve yorumlama.

Müziksel algılama aşaması; beyne gelen frekansların, öncede öğrenilmiş anlamlı kalıplar içinde aranıp, belirli bir aşamadan geçirilip anlamlandırılması ve bir müzik eserine dönüşme süresidir.

Ses Kalıpları: Duyulan seslerin frekanslarını nasıl algıladığımız ve beyne nasıl iletiildiği, bütünleştirip sese çevirdiğimizle ilgilidir.

“Bir senfoni dinlenirken, melodi veya tema şekil olarak algılanır; akortlar ise zemini oluşturur. Rock müziğinde gitarist tekrarlanan akorları zemin olarak kullanır; bir ölçüde değişkenliğe sahip olan şarkı ise bu zemine göre şekildir” (Morgan,1993: 266).

“Stevens, Volkman ve Newman (1937) ise insanların duydukları perde aralıklarının frekans aralıklarıyla düz orantılı değil de logaritmik bir şekilde bağlantılı olduğunu göstermişlerdir.

Deneklerin psikofizik ayarlamaları deneylerinde verdikleri cevaplara dayanarak perdelerin psikolojik algılanması cetvelini (mel scale) ortaya çıkarmışlardır. Bu cetvelin standardı olarak da mel terimini kullanmışlardır. Piyanodaki orta do ile bir aşağısındaki do arasındaki farkı, insanlar 167 mellik bir fark olarak algırlar ama orta do'dan iki oktav yukarıdaki do ile ondan bir oktav yukarıdaki do arasındaki farkı 508 mellik bir fark olarak algırlar. İki aralık da bir oktav olmasına rağmen daha tiz olan oktav aralığı çok daha genişmiş gibi gelir insana. Sanki psikolojik mesafe, tiz sesler arasındaki aralıklarda pes sesler arasındaki aynı aralıklardan daha fazladır” (Peynircioğlu,1996: 15).

Seçme: Seçme eylemi, duygu ve düşünceleri harekete geçirme ile başlar. Müzik de ise, kulağa gelen ses frekanslarıdır.

“İnsan hayatında müzik doğal olarak önemli bir yer tutar. Üç ila beş aylık bebekler müziği diğer seslerden (elektrik süpürgesi sesi, konuşma sesi v.b.) rahatlıkla ayırt edebilir (Moog, 1976) ve perdelerin düzenli şekillerde sunulup sunulmadığını fark edebilirler (Chang ve Trehub, 1977).

Bilinçli olarak ilk sözcüklerini söyleyen çocuklar, aşağı yukarı aynı zamanda ilk defa duydukları düzenli perdeleri (yani müziği) iki üç perdeden fazla olmamak şartıyla tekrar edebilirler” (Peynircioğlu,1996: 14).

Frekansları gruplaştırma;

- . Benzer frekansları bir grup içine koyma.
- . Ses frekanslarının bazılarını ön planda, bazılarını arka planda koyma.
- . Birbirine benzer frekansları iki veya fazla şeyi birlikte gruplandırırız.

“Herhangi bir çalgıda çıkarılan perde tek bir ses dalgasını değil, esas notanın ses dalgasının katlarını da içerir. Örneğin, böyle bir ‘karışık’ dalganın esas alt perdesinin frekansı 300 Hz ise, 600 Hz, 900 Hz ve 1200 Hz’lik armonikleri de o karışık dalganın parçalarındandır. Seebeck’in (1843) ilk olarak ortaya çıkardığı psikolojik aldatmaca, esas perdenin duyulması için karışık dalgada kendisinin bulunmasının şart olmadığıdır! Sadece armoniklerinden birkaçının beraber duyulması sanki esas perdeyi duyuyormuş izlenimi yaratır insanda” (Peynircioğlu,1996: 14).

“Kulağın fizyolojik yapısından ileri gelen duyma sınırları içinde hangi perdelerin sisteme dahil edileceği, hangi perdelerin gam dışı kalacağı değişik kültürlerde değişik şekillerde gelişmiştir. Herhangi bir sistemde büyümenin etkisi insanların algılamadaki duyarlılıklarını ve anımsamalarını önemli bir şekilde etkiler. En azından beklentinin ve oluşan şemaların (Bartlett, 1932).

Çocukların büyümeleri sırasında gözlenen algılama ve anımsama farkları, içinde büyüdükleri kültürün müziği için özel bir gelişmeyi de yansıtır. Değişik kültürlerde değişik müzik tipleri gelişmiş, değişik müzik öğelerine önem verilmiştir. Örneğin Orta Doğu ve Afrika'nın kuzeyinde insan sesine verilen önem, çalgı müziğinden daha fazladır ve çalgılar çoğunlukla insan sesine eşlik için kullanılır... değişik müzik tipi ile büyüyen insanlarda, algılama ve anımsamada da doğal olarak kendi toplumlarındaki müzik ve öğeleri lehine küçük farklılıklar görülür” (Peynircioğlu,1996: 19).

3.7. Algı Türleri

Zaman ilerledikçe insanların, müzikten beklentilerinin farklılaşması ile birlikte müzikteki algıları da farklılaşmaya başlamıştır. Bu süreçte müziksel algılama, dinlenen müziğin yorumlanmasıyla sınırlı kalmamıştır. Beste yapma, enstrüman çalma ve yorumlamada da algılama kendini gösterir. Algılama, hissetme ve yaratma yeteneği, yorumcu ve dinleyicilerde farklı noktalardan çıkış yapar, ama en son ikisi de ifade mecburiyeti ve ifade şeklinde müzikte buluşmaktadır” (Kleinen,1994: 1-3). “Duymanın algılanmasında ise, “müziksel yapı müzik dinleme karşılaştırmasında kendine has algının önemi büyüktür. Çünkü insanlar, müzikal yapıyı birbirine bağlı olarak duymaz (Cook,1990: 72). Howell, Cross ve West der ki; yapıların algılama yeteneğine bağlı olarak müzikten algıladığımız, ondan çıkardığımız haz, direkt olarak bu yapıların algılanma yeteneğine bağlıdır (1985: 21).

Algılamadaki kalitesel farklılıklar beş madde halinde toplanmıştır:

Örnek Parçalar: Hızlı, gelişigüzel ve yüzeysel dinlenen müzik, klişesel düzenlenir. Burada tespit edilen müziğin beklenen müzik mi?, yoksa yabancı müzik mi olduğudur.

Gerekli Kategorilerde Düzenlemeler: Burada müziğin belli özellikleri kendini ön plana koyar; tipik saundlar, sesler, hareket örnekleri ve geçiş formları, müziksel anlayışın oluşturulmasında önemlidir.

Algılamanın Kişiselleştirilmesi: Burada her zaman güzel farklılıklar ortaya çıkar. Böylece kompozisyonun özellikleri tespit edilir; yapısal algılama burada yer edinir. Sosyal faktörler ve medyanın yönlendirmesi etkisini yitirir. Müziksel kompozisyonun ve yorumun sanatı, insanlar arası iletişimin ve ifadenin temeli olarak kabul edilir.

İç His ve Yaratım: Müziği çok yönlü değişken bir biçimde hayatımızın ifadesi olarak kabul ederler;

-Müzik tabiat için olabilir.

-Müzik insancıl yapı ve hareketlerin kendi aralarındaki ilişkilerin duygusal açıdan ifadesi olarak kabul edilebilir.

-Müzik antropolojik kaliteleri ifade edebilir (bedensellik, duygusallık, konuşma yetisi, bilinç ve reflex).

-İnsanlarda olduğu gibi müzik de dünyanın sanat yapısında ölçülü reflexler ortaya koyar (Jones,1976: 327).

Derinlemesine Müzik Açılımı: Bize zamanı unutturur, gerçekliğin sınırlarını bir müzik akımı olarak gösterir, bir mutluluk olarak ele alır yada bize varolan ifadenin gölgesel yaşama yansması şeklinde hissettirir” (Kleinen, 1994: 5-6).

“Irvine, California Üniversitesi araştırmacılarından Frances Roucher ve Gordon Shaw, 1993’te okul öncesi çocuklar üzerinde yaptıkları araştırmalarda, 3-5 yaş arası çocukların 6 aylık piyano dersinden sonra, matematik ve diğer bilimler açısından çok önem taşıyan uzaysal algılama testlerinde ve bulmacalarda heyecan verici gelişmeler gösterdiklerini saptamışlardır. Araştırmacılar, müzik eğitiminin beyindeki yeni ve sürekli bağlantılar oluşumunu canlandırdığına inanmaktadırlar (Beachwood, 1997).

Müzik eğitiminin uzaysal becerilere etkisini inceleyen önemli bir çalışma olan, Mozart Etkisi’ne göre, Sadece 10 dakika Mozart dinletilen guruplarda bile uzaysal algılama testlerinde %30luk bir başarı artışı sağlanmıştır. Aynı araştırmacılar modern müziğin benzer

etkileri olup olmadığına da bakmış ancak hiçbir önemli etki ile karşılaşmamışlardır (Beachwood, 1997). Konusunda kendinden önceki bulgulara dayanan bir başka araştırmaya göre Mozart Etkisi, tempo ve tonun etkisi ile, uyarılma düzeyinde ve duygu durumunda oluşan değişikliklerin sonucunda oluşmaktadır. Bu etki, zamana göre de değişiklik göstermektedir: 10 Dakika dinlemenin kısa dönemli etkisi varken, uzun bir zaman düzenli olarak dağılan müzik eğitiminin uzun dönemli etkisi oluşmaktadır. (Husain, Thompson, Glenn, 2002)” (Eskioğlu, 2003: 120).

“Dr. Georgi Lozanov, ünlü Bulgar psikoloğu, dakikada yaklaşık 60 vuruşluk bir tempo ile barok müziği kullanarak yabancı dilleri öğretme konusunda bir yöntem geliştirdi. Öğrencilerin öğrenmesi normalden çok daha kısa sürdü. Dönem içinde öğretilecek olan normal sözcük bilgilerinin ve deyimlerinin yarısı (1000'e yakın sözcük ve deyim) tek bir günde öğrenildi. Bunun yanında öğrencilerin öğrendiklerini akıllarında tutma oranı ortalama %92'ydi. Dr. Lozanov bu sonuçlarla belirli Barok parçalarını kullanarak yabancı dillerin %85-100 verimle normal süreleri olan 2 yıl yerine 30 günde öğretilebileceğini kanıtlamış oldu. Barok müzikle öğrenen öğrenciler dört yıl boyunca kullanmasalar bile %100 doğrulukla ikinci dillerini anımsayabilmişlerdir. Binlerce öğrenciye sahip olan "The Center for New Discoveries in Learning" yıllardan beri hem derslerde hem de öğrencilerin ders çalışmalarında müziğin kullanımını araştırmaktadır. Mozart ve belirli Barok parçalar (dakikada 60 vuruşluk tempolarla kaydedilmiş olanlar) kullanan öğrencilerin daha sakin olduklarını, daha uzun çalışabildiklerini, öğrendiklerini daha uzun süre anımsayabildiklerini ve öğretmenlerinden öğrenilen kadarıyla daha iyi notlar aldıkları gözlemlenmiştir.

Doğru tempoda kaydedilmiş bu özel müzik parçaları en yüksek öğrenme/anımsama etkisi için beynin sağ ve sol bölümlerini harekete geçirir. Müzik beynin sağ tarafını harekete geçirirken çocuğun okuduğu ya da sesli söylediği sözcükler sol tarafı harekete geçirir. Araştırmaya göre bu da öğrenme potansiyelini en az beş kat artırır. Kulak düzenli, saniyede bu rahatlamış ve aynı zamanda zinde durumdayken zihniniz daha kolay konsantre olabilir. Müzik, fizyolojik durumumuzu karşılar ve onu etkiler. Ağır zihin çalışmaları gerektiren işlerde nabzımız ve kan basıncımız artar ve genelde bu durumdayken konsantre olmak daha zordur. Barok ve Mozart parçalarından tempoları düşünülerek özellikle seçilmiş olan bazı CD'ler kan basıncını ve nabız atışını düşürürken aynı zamanda öğrenme yeteneğini artırır”. (<http://www.sanalcafe.sc/makale/muzik/571>)

4. Sonuç

Günümüze kadar en çok üzerinde durulan nörologların ve nöropsikologların araştırma konusu olan müzik ve beyin, müzisyenlerin de ilgisini çekmeye başlamıştır. Bunun sebebi, günümüze kadar daha çok içgüdüsel olarak yaptıkları şeylerin nedenini daha bilinçli ve bilimsel olarak öğrenme ve daha da uygun bir biçimde yapıyor olmalarıdır.

Müzik biyolojisi araştırmalarının elde ettiği verilerde beyin, hem frekans (perde) analizleri gibi müziğe özel görevlerde uzmanlaşmış bölgelere sahip (sağ arka üst temporal korteks), hem de yeni bilişsel kalıplar yaratmak için (ses ve zaman organizasyonu gibi) farklı işlemler ve alanları birleştirmektedir.

Müzik ile uğraşmak kişiyi toplum içinde, iletişim, işbirliği, grup koordinasyonu ve sosyal bütünlük gibi evrimsel fonksiyonları içerir. Doğru tempoda kaydedilmiş bu özel müzik parçaları en yüksek öğrenme/anımsama etkisi için beynin sağ ve sol bölümlerini harekete geçirir. Müzik beynin sağ tarafını harekete geçirirken çocuğun okuduğu ya da sesli söylediği

sözcükler sol tarafı harekete geçirir. Araştırmaya göre bu da öğrenme potansiyelini en az beş kat artırır.

Kulak düzenli, saniyede bu rahatlamış ve aynı zamanda zinde durumdayken zihniniz daha kolay konsantre olabilir. Müzik, fizyolojik durumumuzu karşılar ve onu etkiler. Müzik eğitimi beyindeki yeni ve sürekli bağlantılar oluşumunu canlandırmaktadır.

KAYNAKÇA

Akalp, H., Güven. H. (2002). Barok Dönem. Erişim tarihi: 07.04.2007, [Http://Www.Sanalcafe.Sc/Makale/Muzik/571](http://www.Sanalcafe.Sc/Makale/Muzik/571).

Ando, Y. (2003). Investigations On Cerebral Hemisphere Activities Related To Subjective Preference Of The Sound Field, *Journal Of Temporal Design İn Architecture And The Environment* Vol. 3, No. 1, 2003.

Arısoy, N. (1968). *Yeni Psikolojiye Giriş*. İstanbul: Özüpek Matbaası.

Blood, Anne J., Zatorre, Robert J., Bermudez, Patrick, Evans, Alan C. (1999). Emotional Responses To Pleasant And Unpleasant Music Correlate With Activity İn Paralimbic Brain Regions, *Nature Neuroscience*, Vol 2, 4: 382 – 387, 1999.

Boettcher, W. S., Hahn, S. S., Shaw, G. L. (1994). Mathematics and Music: A Search for Insight into Higher Brain Function, *Leonardo Music Journal*, 4, 53-58.

Chudler, E.H. (2005). Brain Plasticity: What is it? Learning and Memory, <http://www.faculty.washington.edu/chudler/plast.html> İnternette alınış tarihi: 07.01.2005

Erdoğan, İ. (2002). *İletişimi Anlamak*. Ankara: Erk Yayınları.

Eskioğlu, I. (2003). Müzik Eğitiminin Çocuk Gelişimi Üzerindeki Etkileri. *Cumhuriyetimizin 80. Yılında Müzik Sempozyumu*. Yayınlanmış Bildiriler, S.116-123. İnönü Üniversitesi. Malatya .

Gedik, A.C. (2007). *Popüler Müzikte Beğeni Farklılıkları: Bir Fmri Çalışması*, Yüksek Lisans Tezi, Yayınlanmamış, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Halpern, Andrea R., Zatorre, Robert J., Bouffard, Marc, Johnson, Jennifer A. (2004). Behavioral And Neural Correlates Of Perceived And Imagined Timbre, *Neuropsychologia*, 42: 1281 – 1292.

Hasegawa, T., Matsuki, K., Ueno, T., Maeda, Y., Matsue, Y., Konishi, Y., Sadato, N. (2004). Learned Audio-Visual Cross Modal Associations İn Observed Piano Playing Activate The Left Planum Temporale: An Fmri Study, *Cognitive Brain Research*, 20: 510 – 518.

Kaptan, A. (1995). *Sosyal Bilimler Araştırma ve İstatistik Teknikleri*; Rehber Yayınevi 1. Baskı Ankara, 59.

Karsıcı, G. (2007). *Müzik Beğenisinde Kültürel Etkenler: Bir Fmri Çalışması*, Doktora Tezi, Yayınlanmamış, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Koelsch, S., Fritz, T., Cramon, D., Yves V., Muller, K., Friederici, A.D. (2006). Investigating Emotion With Music: An Fmri Study, *Human Brain Mapping*, 27: 239 – 250.

- Kleinen, G. (1994). Die Psychologische Wirklichkeit Der Musik-Wahrnehmung Und Deutung Im Alltag. Kassel: Gustav Bosse Verlag.
- Limb, Charles J. (2006). Structural And Functional Neural Correlates Of Music Perception, The Anatomical Record Part A, 288A: 435 – 446.
- Lotze, M., Scheler, G., Tan, H.R.M, Braun, C., Bırbaumer, N. (2003). The Musician's Brain: Functional Imaging Of Amateurs And Professionals During Performance And Imagery, Neuroimage, 20: 1817 – 1829.
- Morgan, C. T. (1994). Psikolojiye Giriş Ders Kitabı. 10. Basım (Çev. Arıcı,H. Ve Diğerleri). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü Yayınları No:1.
- Nair, Dinesh G., Large, Edward W., Steinberg, Fred, Kelso, J. A. Scott (2002). Perceiving Emotion In Expressive Piano Performance: A Functional MRI Study, Proceedings Of The 7th International Conference On Music Perception And Cognition, Sydney.
- Ohnishi, T., Matsuda, H., Asada, T., Aruga, M., Hirakata, M., Nishikawa, M., Katoh, A., Imabayashi, E. (2001). Functional Anatomy Of Music Perception in Musicians, Cerebral Cortex, 11: 754 – 760.
- Ozansoy, Ü., (2004). *Öğrenmenin Biyolojik Temelleri*, IV. Uluslararası Eğitim Teknolojileri Sempozyumu, 24-26 Kasım, Sakarya, Türkiye, Bildiriler Vol:II.
- Pantev, C., Oostenveld, R., Engelien, A., Ross, B., Roberts, L.E. ve Hoke, M. (1998). Increased auditory cortical representation in musicians. Nature 392, 811–814.
- Peynircioğlu, Z. F. (1996). Müzikte Algılama Ve Bellek. Türk Psikoloji Dergisi, 11(36), 25-36.
- Reimer, B., (2004). New Brain Research on Emotion and Feeling: Dramatic Implication for Music Education, Arts Education Policy Review, 106, 2.
- Satoh, M., Takeda, K., Nagata, K., Hatazawa, J., Shigeaki, K. (2003). The Anterior Portion Of The Bilateral Temporal Lobes Participates In Music Perception: A Positron Emission Tomography Study, AJNR Am J Neuroradiol, 24:1843 – 1848.
- Schlaug, G. (2001). Annals of the New York Academy of Sciences, 930, 281-299.
- Sergent, J. (1993). Mapping the musician brain. Human Brain Mapping, 1, 20–38.
- Soeta, Y., Nakagawa, S., Tonoike, M., Ando, Y. (2002). Magnetoencephalographic Responses Corresponding To Individual Subjective Preference Of Sound Fields, Journal Of Sound And Vibration, 258(3): 419 – 428.
- Thomas, P. B., (2001). The Implication of Brain Research in Preparing Young Children to Enter School Ready to Learn, The Florida Agricultural and Mechanical University College of Education, Doctor of Philosophy, Florida, USA.
- Uçan, A. (1994). Müzik Eğitimi. Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları.
- Weiss, R. P. (2000). The Wave of the Brain, *Training & Development*, July, 21-24.
- Zatorre, R. (2005). Music the food of neuroscience?, Nature, 434, 7031; ProQuest Science Journals.

Field : Linguistics

Type : Review Article

Received: 26.01.2017 – *Corrected*: 24.03.2017 – *Accepted*: 29.03.2017

Dil Öğretiminde Sosyal Değerlerin Aktarımı

Yunus AKAR

Türkçe Öğretmeni, Saraybosna, BİH

E-Posta: yunusakar@gmail.com

Öz

Değerler, bireylerin yaşama şekillerini biçimlendiren tavır, tutum ve davranışların topluma akse eden yönlerini ekonomik, psikolojik sosyolojik, siyasi, hukuki, dini ve insanı ilgilendiren her alanda mevcut hali iyileştirme ve gelecek nesil adına daha iyiye taşımayı ilke edinen, bireylere bireysel ve toplumsal duyarlılık eşliğinde sorumluluk bilinci aşılayan temel değerlerin kazandırılmasında, zihin akıl, duygu bütünlüğü içerisinde gelişimini besleyerek, güçlü, sağlam karakterli ve kaliteli kişiliğe sahip bireyler yetişmesini gaye edinen, daha çok iyi ve faydalı olanın tercih edildiği tüm bu unsurların bireyler tarafından içselleştirilip, aktif olarak yaşama yansıtıldığı her haliyle insanı şekillendiren etkinliklerdir.

Değerler eğitimi bireyden bireye, toplumdan topluma göre değişkenlik, ayrıcalık ve farklılık taşıyan ve kendilerini diğer toplumlardan ayrı ve bağımsız kılan farklı dil, din, kültür unsurlarına rağmen insanlık adına iyi ve fayda dinamizmini esas almış yol bilmiştir.

Tüm bu unsurların ana kaynağı olan dil ise kültür ve değer aktarımına ev sahipliği yapmakta ve gelişimini ilerletmektedir. Dile sahip çıkışlık sağlam bir kültürü, kültür ise aynı fayda da buluşacak olan değerlere barınaklık yapacaktır. Dolayısıyla değerlerden beslenen kültür yaşamını sürdürdüğü topluma ve gelecek nesillere aktarımını dil ile sağlayacak ve muhafaza edecektir. Böylece dil, kültür ve değer üçgeninin kıvamını bulup, şekil alması için eğitim kurumları ve eğitimciler aktif bir rol üstlenecektir.

Anahtar Kelimeler: Değer, sosyal değerler, değerler eğitimi, dil edinimi

Transmission of Social Values in Language Teaching

Abstract

Values are attitudes of shaping individuals' ways of life and activities that improve attitudes and behaviors in all aspects of society that relate to economic, psychological, sociological, political, legal, religious and human aspects. They make it a principle to improve on behalf of the next generation and are very influential in bringing basic values that overcome responsibility and consciousness in the face of individual and social sensitivity to individuals. It aims to nurture individuals with strong, solid character and high quality personality by nurturing their development in values, mind intellect, and feeling integrity. By virtue of social values, all these elements, which are aimed for better and beneficial, are internalized by the individuals and are actively reflected in life.

Teaching values shows variability, privilege and difference according to the individuals and societies. In the meantime, they include themselves with elements of language, religion and culture that make them independent and different from other societies.

The language, the main source of all these elements, is home to culture and value transfer and promotes its development. Preserving a language will make a strong culture; culture will shelter the values that will meet the same benefit. Therefore, culture that is nourished by values will provide and maintain language with the collective life and its transmission to future generations. Accordingly, educational institutions and educators will play an integral role in finding the shape of language, culture and value triangle.

Keywords: Values, social values, values teaching, language learning

1. Giriş

Dünyada yaşanan ve yaşanmakta olan ekonomik, teknoloji, siyasal, sosyal, kültürel gelişmeler oluşumlar ve ilerlemeler neticesinde hızla artmakta olup varlığını sürdüren sosyal problemler, işverende yüksek derecede ucuz işçi kaygısı, iş standartlarının zorlaştırılmasıyla oluşan işçi verimindeki düşüşler, gelir dağılımındaki eşitsizlik ve dengesizlikler, ahlaki bozulmalar ve yozlaşmalar hatta çürümeler, aile ve topluma asi ve duyarsız davranışlar sergileyen bireyler, aile içerisindeki fiziksel ve sosyal şiddet, sorumsuzluk ve sorumluluğun bilincinde olmama veya o sorumluluğun ihmal edilerek devamında kişilerin birbirlerine karşı olan anlayışsızlık, sabırsızlık, tahammül edememe duyguları, "biz" değil de kendi dünyasındaki kendi "ben"ini tercih etme, şahsında birleşip çevreye yapılan saygısızlık ve bunu hiçe sayma, gerek görmeme, alkol ve uyuşturucu kullanımının normalleşmesi ve bu normalleşme adı altında kimliksizleşme, adaletsizlik ya da kendi adalet ve kanunu gerçekleştirme, kendi ahlaki yetersizliğini sıradan hale getirme neticesinde şahsi ve toplumsal kuralları ihmal etme en başta kendisine ve devamında etrafına zarar verip tahrip etme ve bunların içselleştirildiği davranışlar o varlığını devam ettirmekte ve içerisinde bulunduğumuz düzeni tehdit etmektedir.

Dolayısıyla kişilerin şahsi yaşantılarında sergiledikleri bu olumsuz davranış ve tavırları en kökünden engelleyip en aza indirmek, kendilerine ve varlıklarını devam ettirdikleri topluma faydalı olmalarını sağlamak ve bir sonraki aşamada yaşam kalitelerini artırmak için bütün ahlaki ve insani değerlerin öncelikle kayba ve zarara uğramalarının nedenleri ve sonuçları gözden geçirilmeli ve aktif bir değerlendirmeye tabi tutulmalıdır.

Günümüzde gittikçe artan ve toplumsal huzursuzluğa yerini bırakan, çürümelere sebep olan birçok olay görülmektedir. Bu sorunların müsebbibi olan kişilerin değerler konusunda yeteri kadar ve gerektiği şekilde eğitilemedikleri apaçık görülmektedir. Bu sebeptendir ki ülkemizde ve dünyanın birçok yerinde özellikle toplumun ana unsuru olan aileler ve toplumun atar damarı olan eğitimciler, toplumsal huzursuzluğu gidermenin, toplumsal tehdit ve şiddetten kurtulmanın, arınmanın en işlevsel yolu olarak etkili, kalıcı, uygulanabilir ve faydanılabilir bir değerler eğitiminden geçmesi gerektiği konusunda karar kılmışlardır.

Değerler, insan yaşamına yol gösteren, önem dereceleri farklı olan, soyut, nesneliği olmayan, kişi, zaman mekan ve mevcut şartlara göre değişkenlik gösteren, duyguya dayalı öznel inançları temsil eden, istenilen belirli bir duruma özgü olmayıp, tüm durumlara yayılan hedefler olup ve bu çerçevede neyin doğru neyin yanlış olduğuna ilişkin bireysel norm ve tavırların göstergesi olarak adını koyan, insanların ve toplumların ulaşmak istedikleri hedeflerle ilgili yaşamda yer bulan, toplum tarafından benimsenmiş, kabul edilebilirliği sağlanmış davranış, kurallar ve kıymetler bütününe sahip olan, durağan olmayıp aktif tavır sergileyen, çok yönlü bir karaktere sahip olan, uygulandığında fayda ilkesini takip eden kavramlardır.

Değerlerle ilgili olarak yapılan tanımlar incelendiğinde değerlerin bireysel boyutunda güdü, karar verme, tutum, inanç ve ihtiyaç gibi kavramlar ağırlık kazanırken; toplumsal boyutta ise, toplumca en iyi, en doğru ve en faydalı kabul edilenler dikkat çekmektedir (Akbaş, 2004).

Toplumda yaşanan sorunların çözümünde okullara büyük iş düşmekte, kaybolan bazı değerlerin tekrardan kazandırılmasına yönelik okullarda değerler eğitiminin verilmesi önemsenmelidir (Sevinç, 2006). Değerler ve eğitimi üzerine yapılmış birçok araştırmada okul en önemli eğitim kurumudur ve okulda değerler eğitimi sürecini etkili bir şekilde uygulayacak olanlar ise öğretmenler olarak belirtilmektedir (Aktepe, 2015).

Buraya kadar bahsedildiği üzere değerler, bireylerin ve toplumların dünyadaki varlıklarına ve bu varlıklarını ifade şekli olan dil gelişimine etkisi ve katkısı çok büyüktür. Değerler birey, toplum açısından çok önemli mesajlar içermekte ve iletmektedir. Dil ise bu bağlamda en temel köprü, en önemli esas, en mühim temsilcidir.

2. Değerler Eğitimi

Değerler eğitimi, insanların çoğu tarafından uzlaştıkları ve ileriye götürmede karar kıldıkları, bireylerin sosyal hayatını düzenleyip bireyler arası bağlılığı artıran ve kişilerin yaşam içerisindeki davranışlarını hatta düşüncelerini sorgulayan, insanları olumlu yönde destekleme potansiyeline sahip olan, daha yüksek, erdemli, etkili, bilgili, ilkeli, sorumlu, faydacı bireyler yetiştirmeyi amaçlayan, şahsı ve diğer şahıslar adına daha yaşanılabilir yarımları hazırlayan, toplumun geleceğe güvenle, özenle ve özveriyle bakmasını sağlayıp bu yöndeki üretici anlayışı artıran, sosyal destekleşme ve kültürel birleşmeyi insan ve insanlık şemsiyesi adı altında toplayıp, farklı düşünce, davranış ve yaşam şekillerine rağmen barışçıl olmayı ilke edinen, kendisine sürekli bir şeylerin eklenip, bir şeylerin sürekli olarak kendisinden koptuğu, sosyal sorumsuzluk ve hastalıkların önüne geçtiği uzlaşmacı, destekleyici evrensel değerlerdir.

Bireyler ve toplumların varlığı ve devamiyeti üzerinde bu denli etkili olan ve etkiye maruz kalan değerlerin kazanılmasında, yeni nesillere aktarılmasında, sosyal rollerde topluma uyum sağlamada; aile, akraba, yakın çevre ve bilhassa eğitim kurumları çok önemli bir misyona ev sahipliği yapmaktadır. Eğitim kurumları içerisinde ise değerlerin kazanılmasında katkı sağlayacak, destekleyecek ve tamamlayacak olan şüphesiz ki eğitimciler ve öğretmenlerdir.

Eğitim sisteminin merkezi olan okullarda değerler eğitimi, okul içerisinde dersler aracılığıyla öğrencinin ilgisinin canlı tutulmasıyla etkinliklerle desteklenmesiyle, beceri ve yetenekleri göz önünde bulundurularak ve okul dışındaki yaşamla paralellik gösterecek nitelikte yer alması gerekmektedir.

Bu çerçevede yapılacak değerler eğitimi çalışmaları aynı zamanda öğrencinin duyuşsal düzeyinin de gelişmesine katkı sağlayacaktır. Özellikle insanlara saygı duymayı, hayattaki kutsal şeylere hizmet etmeyi, fikir ayrılığının olabileceğini ve bütün insanların kanun önünde eşit olması gerektiği gibi demokratik değerlerin öğretildiği okullar ve eğitim programları ahlaki karar almada ve karakter eğitiminde aileyi desteklemelidir. (Suh ve Traiger, 1999: 723)

Eğitim sisteminde yer alan temel değerlerle, toplumdaki temel değerlerin birbirini tamamlaması, desteklemesi ve hoşgörülü bir yaklaşımla anlaşma sağlamada birbirleriyle uyumlu olması gerekmektedir. Herhangi bir baskı unsuru kullanmadan, tehdit olmadan, risk faktörü oluşturmadan ihtiyaç ve medeniyet kuralları çerçevesinde birlikte hareket etmeleri gerekmektedir. Aksi takdirde okullarda öğretilen değerlerle toplumsal değerlerin zıtlığı hayatın her alanına aksedecek ve değerler çatışması yaşanacaktır. Bunun götürüsü olarak ise değerlerde yozlaşma, bozulma, buhranlaşma, değerlerin yitilmesi ve birdaha da gerekliliğinin hissedilmemesi ortaya çıkacaktır.

Değer açık bir şekilde öğretildiğinde etkisinin azalacağı düşünülmektedir. Bu nedenle değerlerin empoze ve zorlama yapılmadan, yedi basamakta kazandırılması temel alınmalıdır (Simon, Leland & Kirschenbaum, 1972).

Seçme

- 1.Özgürce seçim ya da bağımsız seçim yapma (seçme özgürlüğü)
- 2.Bir dizi mevcut seçeneği değerlendirdikten sonra alternatifler arasından seçebilme
- 3.Her alternatifin olası sonuçlarını düşünerek değerlendirdikten sonra seçebilme

Ödüllendirme

- 4.En önemli ve değerli olduğu düşünülen şeyleri ödüllendirme ve değer verme
- 5.Serbestçe (özgür) seçilen bir değeri açıkça söyleyebilme Hareket
- 6.Serbestçe (özgür) seçilen değerle uyumlu olan bir hareket tarzı (tavır) ile hareket edebilme
- 7.Seçilen değerle uyum içerisindeki bir hareket tarzında tekrar tekrar hareket edebilmek

3. Değerler eğitiminde kullanılan yaklaşımlar

Çocuklar içinde buldukları grupta hangi davranışın iyi ve doğru ya da kötü ve yanlış olarak algılandığını ve insanın bunları gerçek hayatta nasıl yaşadığını öğrenmek ve yaşamak zorundadır. (Beill, 2003: 17) Bu gerekliliklerin değerler eğitiminde yer alması etkili ve uygulanabilir yaklaşımlara duyulan ihtiyacı artırmış ve kendisini takip edecek olan yeni yaklaşımların birey ve toplum kanadında zemin bulmasına sebepler iktiza ettirmiştir.

Değerler eğitiminde en çok kullanılan yaklaşımlar ise dört temel gruba ayrılmıştır.

1-Telkin Yaklaşımı

Bu yöntem, en eski ve en geleneksel değer yöntemidir. Bu yöntem, öğrencilere aktarılacak olan değerlere ilişkin herhangi bir açıklamanın yapılmadığı, eleştiri ve analiz etmenin yer almadığı yöntemdir. Vurgulanan değerlerin bir nevi öğrencilere empoze edilmek istendiği, örnek biyografilerin yer verildiği, toplumdaki önemli kişiler ve tarihi şahsiyetlerin yaşam hikâyelerinin anlatıldığı bilhassa öğüt verme, yol gösterme ve bu öğütü yaşanmışlıklarla pekiştirme esasına dayanan “aşılama” yöntemidir.

Değer aktarımının hedefi kısaca şu şekilde özetlenebilir: “Öğrenciler, öğretmeni tarafından muhtemel alternatifler dizini içinden kasıtlı olarak önceden seçilmiş değerler ve normları benimser. Bunlar ders programlarında çocukların gelecekteki eylemlerine ve kararlarına rehberlik etmek üzere belli bir değer yönelimi öğretmek için yer almış en iyi değerlerdir” (Ziebert, 2007:455).

2- Değerlerin Açıklanması Yaklaşımı

Bu yöntem, telkin yöntemine tepki olarak meydana gelmiştir. Telkin yönteminde uygulanan ve vurgulanan değeri “aşılama” anlayışının yerini, öğrencinin kendi değerini kendi tercihi esasına dayanarak kendisinin belirlemesidir. Herhangi bir şekilde baskı ve dayatmanın olmadığı, öğrencilerin kendi değerlerinin farkına kendi karar ve iradeleriyle varmaları için yardım alınan bir uygulamadır.

Öğrencilere rasyo-nel düşünme ve sahip oldukları duyguları gözden geçirmeleri ile kendi değerlerinin farkında olmalarını sağlamada yardımcı olur ve böylece öğrencilerin kendi değerlerini karar verme yoluyla içselleştirmeleri sağlanır. (Fernandes,1999:4)

3-Değer Analizi Yaklaşımı

Bu yöntemde öğrencilerin problem çözme, probleme alternatif geliştirme ve mantıksal düşünme yeteneklerini sosyal olay ve durumlara uygulamayı öğrendikleri yaklaşımdır. Empati yapma, düşünme ve düşünülen konunun harekete geçirilerek aktiflik kazandığı yaklaşımdır. Tartışmanın hâkim olduğu ve bahsi geçen değer rastgele kabul edilmeyip, tartışılıp muhakeme edilerek karar verildiği ve harekete geçirildiği yaklaşımdır.

Daha çok sosyal konularla ilgili değerler üzerine odaklanan bu yaklaşımda öğrenciler çevrelerindeki problemlerin çözümüne ilişkin gerçek kanıtlar üzerinde çalışırlar (Huitt, 2004: 6; Whitney, 1986: 76)

4- Ahlaki Muhakeme(İkilem)Tartışması Yaklaşımı

Bu yöntemde öğrencilere ikilemli durumların yer aldığı, iki farklı değer çatışmasının yaşandığı gerek kendi hayatından gerekse tarihi olaylardan alınmış örnek olayların verilip tahlil edildiği yöntemdir. Grup çalışmalarının yapıldığı, ahlaki ikilemlerin oluşturulup tartışıldığı ve değerle ilgili olarak karar vermenin değil de karar alınma sürecinde öğrencinin neleri düşündüğü, konuştuğu, kullandığı akıl yürütme yöntemini tanımlamaktadır. Özellikle belli değerleri aktarmak yerine ikilemli haller vasıtasıyla onlara rehberlik ederek ahlaki ilkeler ediniminin sağlandığı gerçek yaşam problemlerinin konu edinildiği yöntemdir.

4. Değerlerin Sınıflandırılması

Değerler üzerine yapılan araştırma ve çalışmaları etkili ve uygulanabilir bir biçimde sürdürebilmek için birçok sınıflandırma yapılmıştır. Bu sınıflandırmalardan en çok bilinen ve kabul görenler ise Nelson, Rokeach, Spranger ve Schwartz'a ait olanlardır. Spranger, değerleri altı temel gruba ayırmıştır. Bunlar: estetik, teorik(bilimsel), ekonomik, siyasi, sosyal ve dini değer gruplarıdır.

Spranger, değerleri altı temel gruba ayırmıştır. Bunlar: estetik, teorik (bilimsel), ekonomik, siyasi, sosyal ve dini değer gruplarıdır. Bu değer grupları daha sonraki yıllarda Alport ve arkadaşları tarafından bir ölçeğe dönüştürülmüştür; Tablo 1 (Akbaş, 2004: 30–31).

Tablo 1. Spranger'e göre değerlerin sınıflandırılması

Bilimsel Değer	Yararlı ve pratik olana önem verir. Ekonomik değerlerin hayatta önem-senmesi gerektiğini belirtir.
Ekonomik Değer	Yararlı ve pratik olana önem verir. Ekonomik değerlerin hayatta önem-senmesi gerektiğini belirtir.
Estetik Değer	Simetri, uyum ve forma önem verir. Birey hayatı olayların bir çeşitliliği olarak görür. Sanatın toplum için zorunluluk olduğunu düşünür.
Sosyal Değer	Başkalarını sevme, yardım ve bencil olmama esastır. En yüksek değer in-san sevgisidir. Bu insan sevgisini insanlara sunar. Nazik ve sempattir. Bencil değildir.
Politik Değer	Her şeyin üstünde kişisel güç, etki ve şöhret vardır. Esas olarak kuvvetle ilgilidir.
Dini Değer	Evreni bir bütün olarak kavrar ve kendisini onun bütünlüğüne bağlar. Dini uğrunda dünyevi fazları feda eder.

5. Sosyal Değerler

Toplumsal bir varlık olan insanı doğası, tabiatı ve ihtiyacı gereği diğer bireylerle birbirine yaklaştıran, onları çeşitli sebeplerle birarada tutan ve bu sebepler aracılığıyla toplumun devamiyetini sağlayan, önem ve ihtiyaç derecesine göre toplumda kabul gören anlayış ve unsurlardır. Mevcudiyeti içerisinde aktif olarak amaca hizmet eden ve gelecek nesillere bu değerleri aktarma misyonunu üstlenen temel yargıların toplum tarafından oluşturulduğu, en üst düzeyden en alt düzeye kadar yer edinmiş olan duygu, düşünce, inanç, eylem, tavır ve ideallerin oluşturduğu olguların hâkimiyet sağladığı ve özellikle iyi ile kötüyü, uygun olan ile uygun olmayanı, olumlu ile olumsuz, güzel ile çirkini, ödül ve ceza gibi unsurları belirleyen, toplum içerisinde her şeyin bu değerlere göre algılandığı ve ihtiyacın adına göre seçicilik yaptığı kavramlardır. Öyle ki zaman içerisinde toplumdaki ihtiyaçlar, şartlar, fikirler değiştikçe değişimi kaçınılmaz olan temel insani değerleri kapsayan ahlaki, hukuki, siyasi, gelenek ve görenekler, dini alanlara kadar hayatın her alanında varlığını devam ettiren, insan ilişkilerini bu çatılar altında birleştirerek ortak davranış standartlarını kendi içerisinde geliştiren ve kimi mevcut şartlara ve o toplumun davranış çizelgesine göre kendini geri çeken ya da ileriye götüren bireysel ve toplumsal düzeni sağlayan tavırlar ve yargılardır.

Sosyal değerler var olduğu toplum içerisinde bireylerin ihtiyacına göre değişkenlik gösteren ve o ihtiyaç gerekliliğinde ihtiyacın istek derecesini artıran veya azaltan, birey ve toplum menfaatinin göz önünde tutulduğu ve fayda tercihinin ağırlık kazandığı normlar ve davranışlardır.

Değerlerin değişime açık olduğu görüşlerine karşılık bazı değerlerin evrensel olduğu, hangi çağda olursa olsun, her kültürde birtakım değerlerin var olduğu görüşü de ileri sürülmektedir. Fichter'e göre, "sosyal bilimciler değişmeyen ve mutlak değerleri incelemeyebilirler. Bunlar daha çok filozof, teolog ve etikçilerin analiz konusudur." (Fichter, 2006: 167).

Birey sosyal yaşamın içinde farklı toplumsal kurumlardan değişik değerler kazanmaktadır. Bu toplumsal kurumların bazıları bireyi sosyal etkileşim içinde değerli hale getirmektedir. Eğitim kurumları istendik olarak bireye değer kazandırmaktadır. Bir millete mensup olan her birey, o milletin dilini, kültürünü, değerlerini, kurallarını, dinini, inançlarını, örf ve adetlerini, düşünce sistemini, hayata bakış tarzını, zevklerini kısaca ona özgü olan her şeyi beraberinde taşır (Kaplan, 1986).

Sosyal değerler daha çok topluma yön verip yol gösterme kaygısını güden, benliğinde kolektiflik şuurunu, birliktelik ruhunu, mücadele ufku taşıırken bu özellikleriyle toplum tarafından kabul gördükçe kuvvetlenip değeri ve özverisi artan aksi takdirde ise toplum tarafından verilen ya da vadedilen desteğini kaybettikçe yıpranmışlık ve tahribatı artıp, anlaşmazlıklara yol açacak olan ve olumsuzluğun şiddeti nispetinde eskime hatta zamanla yok olmaya yüz tutacak potansiyele sahip değerlerdir.

Bu zaviyeden bakıldığında bireye kazandırılan sosyal değerlerin topluma yapılacak olan yatırımların bizatihi kendisi olmakla birlikte, bireyin yetiştiği ve ilk temelini edindiği aile kurumu basta olmak üzere gelenek ve görenekler, örf ve adetler, ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel, hukuki değerler gibi ortak belirleyenlerin yer aldığı ve aile kurumundan sonra her şeyin ispat edilip pratiğe dökülerek vücut bulduğu yer olan eğitim öğretim kurumları en önemli ve ihtiyacı en gerekli kurumlar hüviyetindedir.

6. Dil ve Sosyal Değerler Aktarımı

Dil, insanların ve toplumların yapıları itibariyle diğer insanlarla iletişim kurmak, işbirliği yapmak, içinde buldukları durumu ifade etmek ve kendilerine ifade edileni anlayabilmek için çevrelerinde bulunan varlık ve nesnelere, olay ve durumları, düşünceleri anlama ve anladığını anlatmaya çalışmak için en önemli anlaşma ve iletişim aracı olma gerekliliğinden kaynaklanan ,toplumların ihtiyaçlarından doğmuş olmakla beraber toplumda birlik ve beraberlik kolaylığını sağlayan, yakınlığı artıran bireysel ve sosyal hayatın her aşamasında yer alan doğal bir iletişim aracıdır.

Dil, öğrenmenin ve öğretmenin, bilgi almanın ve vermenin birikim oluşurmanın en yararlı ve en sağlam taşıyıcısıdır. İfade şekliyle içerisinde bulunduğu çağı ve toplumun yaşayış tarzını tayin edendir. Dil, bir iletişim ve anlaşma aracı olarak insanların varlıklarını, amaçlarını, problemlerini ve hayallerini, duygu ve düşüncelerini aktarmada taptaze olarak aktiflikle vazifesini aktaracak ve mevcudiyetini her daim koruyacaktır.

Dil, insanı insan yapan özelliklerin en başında gelmektedir. Sahipliğini yaptığı topluma göre kendine özgü kuralları barındıran, gelişime açık olup, haberleşmeyi sağlayarak canlılık ve üretkenlik sergileyen ve çeşitli sebeplerle insanları biraraya getiren, diğer toplumlarla anlaşmasını sağlayan sosyal bir olgu ve muhteşem bir doğal yapıdır.

Sosyal bir varlık olan dil, ferdiyet planını aşarak topyekün bir milleti ilgilendiren unsurdur. Toplumların ve milletlerin duygu ve düşünce hazinesine kaynak ev sahipliğini yapan, milletleri birarada tutan, birbirine bağlayan, sosyal yaşamı düzene sokan bir unsur olarak etkisi ve varlığı çok büyüktür. Bireylerin özellikle de toplumlar arasında fikir alışverişliğini yapan ,toplumdan topluma kültür aktarımını maddi ve manevi planda sağlayan her zaman canlılığıyla vazgeçil(e)mezliğini koruyan, insanın varlığı ve milletin ruhu olarak yer almaktadır.

Dil geçmiş ve gelecek arasında köprü vazifesi görmekte olup ait olduğu toplumun taşıdığı değerleri ve sahip olduğu kültürü ve yaşayış biçimine dair çok önemli izler taşıyıp izlenimler bırakmaktadır. Toplumun en ilkel katmanında başlayıp em gelişmiş medeniyetler seviyesine kadar fertleri birbiriyle uyumlu ve anlaşılır hale getiren ve birbirleriyle kaynaştıran niteliğin adıdır.

Kültür ve medeniyetin nesilden nesle iletilerek sürekliliğinin ve birikiminin sağlanması dil sistemi ile olmaktadır. Sembolik bir sistem içeren konuşmayı, başka bir sembolik sisteme nakletmek demek olan yazı, unutmama ve çarpıtmaları önleyerek bilgileri olduğu gibi muhafaza eder. Bir toplumun üyeleri, davranışlarına yansıyan kültür ve medeniyeti, yeni yetişmekte olan nesillere etkileşim yoluyla geçirir. Bu, görgü ve terbiyedir. Yazılı eserlerle muhafaza edilen birikimden de yararlanarak okul kurumu çerçevesinde yeni nesilleri metotlu olarak yetiştirme sürecine öğretim denir. Muhakkak ki okul kendi içinde insan ilişkileri içerir ve bu nedenle aynı zamanda terbiye sürecine katkıda bulunur. Bir toplumun sürekliliğini sağlayan eğitim, böylece terbiye ve öğretim demektir (Özakpınar, 2009).

Dil, sosyal bir varlık olarak aynı dili konuşan, aynı duygu ve düşünceye sahip olan, sosyal ve kültürel değerleri paylaşan toplumların oluşturduğu milleti meydana getirmektedir.

Toplumların yaşamdaki bakış açısı, konu ve olayları algılayış ve yargılayış tarzı, durum ve varlıklar karşısındaki tavır ve davranışları her milletin kendi dilini, kültürel ve sosyal değerlerini oluşturur. Milleti oluşturan ve ona millet adını koyan ana unsur dildir. Zira dili olmayan bir toplumda miletten bahsedilemez. Millet anlayışının olmadığı yerde ise ortak kültürel ve sosyal değerlere yer verilemez. Çünkü dili olmayan bir millet veya dilini ifade etmede yetersiz kalan bir millet ya başka milletlerin etkisi altına girecek ve o milletin kültürel ve sosyal değerlerini benimseyecek ya da kendi milleti tarafından iç ve dış etki ve etkenlerle terkedilmenin zeminini hazırlayacaktır. Dolayısıyla dildeki bu çürüme, bozulmalar ve gevşemeler millete aksederken milletin devamiyetini sağlayan kültürel ve sosyal değerlerde de yıpranma ve aşınma meydana gelecektir.

Dil, ait olduğu milletin kimliğini belirleyen, hayat felsefesini gösteren, insana ve insanlığa bakış açısıyla yaklaşım tarzını gözler önüne serip ortak menfaatler etrafında toplanan ve bireyler arasında birleştirici ve bütünleştirici amaçlara hizmet eden üretken bir olgudur. Bunun içindir ki milletin millet olarak devamiyeti dile bağlıdır.

Dil, topluma ait düşünme, algılama, algıladığını ise adlandırma ve anlamlandırma yoluyla toplumların farklı yaşama biçimlerini aynı öze itibar etme şeklinde yansıtarak millet, kültürel ve sosyal değerleri kendi çatısı altında toplamaktadır. Dilde birliğin sağlanması milletin birlik ve beraberliğini kuvvetlendirmesine ve taşıdığı sosyal değerlere daha bilinçli bir sarılma ve sahip çıkma anlayışını da beraberinde getirmektedir. Milletlerin diğer milletler arasında yer almasını sağlayan, onları diğer milletlerden farklı ve bağımsız kılan kültürel değerler ve kültürün bünyesinde erittiği sosyal değerlerle daha yaşanılabilir, kalitesi artırılabilir ve istikrarlı bir şekilde yürütülebilir milletler dayanışması ancak dil şemsiyesi altında toplanmakla sağlanabilir.

Dil, sahip olduğu ve taşıyıcılığını yaptığı bu fonksiyonlardaki çeşitlenmeler sebebiyle kültürün sorumluluğunu üstlenmekte ve kültürün içinde barındırdığı sosyal değerlerin de insanlar üzerindeki etki ve tesirinin sözcülüğünü üstlenmektedir. Dil, kültür ve sosyal değerler üçlemesi birbirinden vazgeçilemez, uzaklaşamaz bir pozisyonda bulunmakla beraber birbirini tamamlayacak, bütünlük gösterecek kadar iç içe ve yan yanadır. Çünkü bir bireyi yetiştirmek, onu topluma kazandırmak ve toplum içerisinde faydalınabilir hale getirmek, birey ve toplum

sahasında onlara yeni ve kullanılabilir bir yaşama düzeni sağlamak çok geniş bir biçimde o toplumun diline ve dildeki istikrarına bağlıdır. Dil, bir milletin sahip olduğu karakteri, taşıdığı tarihi hatta geleceğini dahi kendi benliğinde ki sosyal değerlerle eriterek biçimlendirir ve medeniyetler içerisinde yer edinimini meydana getirir.

Bir bakıma dil, kültürün yayılmasında gördüğü işlev, hayat kaynağının ulaşımını sağlayan şebekenin gördüğü işlev gibidir. Yunus Emre, “Dil hikmetin yoludur” der. Hikmet kavramı Türk coğrafyasında birçok değeri ile kültürün alt yapısını oluşturur. Kültür ve dil, anne ve bebeği gibidir. Annenin bebeğini besleyip büyütmesi gibi kültür de dilin gelişip canlılık kazanmasına zemin olur. Çocuğun yetişkin olduğunda annesinin yaşamını belli bir düzeyde devam ettirmesi için ilgilenip destek olması gibi dil de kültürün canlılığını koruyabilmesi ve sağlam bir şekilde sonraki nesle aktarılabilmesinde önemli bir köprü işlevi görür (Göçer, 2012).

Dünyaya geldikleri andan itibaren sosyallik kazanan insanlar mana ve aidiyetlik kazandıkları o geliş anından itibaren çevrelerindeki bireylerin dillerinden, kültürlerinden ve sosyal değerlerinden etkilenmeye başlarlar. Hasılı dil, kültür ve sosyal değerler sayesinde birey ve toplum hayatına kimlik giydiren, yön verecek niteliktedir. Bireyler ise buldukları medeniyetin kültür özellikleri ve sosyal değer anlayışlarına göre o milletin diline girecektir. Bu yüzdendir ki milletlere dirilik katan ve gelişmesine imkan sağlayan, tarihlerini aydınlatıp geleceklerine yol gösteren unsurlar kültürel zenginlikleri ve bu zenginliğin kaynağı olan dilleridir. Zira bir milletin dilindeki zenginlik; kültüründeki zenginliğin ve sosyal değerlerin besleyiciliğinin en aşikar delilidir.

Gelenek ve görenekler, ortak menfaatler, din, bilim, felsefe, edebiyat, güzel sanatlar gibi birçok alanda ve hayatın her aşamasında gereklilik arz eden her şey dil ile mevcut nesle ve gelecek kuşaklara aktarılmaktadır. Dolayısıyla millet kavramını oluşturan maddi ve manevi sosyal değerlerin aktarılmasında dil, aracılık ve taşıyıcılık görevini üstlenecek, etkili, kalıcı ve anlaşılır iletişimi sağlayacak olan en sağlam, en çözümcül yoldur. Bu kavramların anlam ve işlevsellik kazanması içinse değerlerin dil eğitiminden geçmesi ve dil ile birlikte aktif bir alışveriş içerisinde bulunması gerekmektedir. Tüm bunların neticesinde ise dil eğitimi, dilin taşıdığı değerler eğitimi olduğu için son derece önemlidir.

7. Sonuç

İçinde yaşadığı toplumun çocuğu olarak büyüyen ve o toplumun değer yargılarına göre kişilik, kimlik ve varlık kazanan birey, düşünce, davranış, inanç, fiil ve tutumlarını toplumun onay verdiği ürün ve unsurlar içerisinde şekillendirmekte ve kendisini ispat etmektedir. Kişi ait olduğu toplumsal şartlara göre kendisini temel ve sosyal değerlere bağlı kalarak adapte etmekte ve bilinçli bir duyarlılık ile faydacılık yörüngesinde topluma uygun ve uyumlu bir kişilik kazanmaktadır. Bu popüler tavrılarıyla kuvvet bulan ve yaşanarak devamiyetini sağlayan değerler eğitimi, insanların duygu, düşünce, bilgi, beceri, deneyim, zevk hatta hassasiyetlerini dahi o toplum ve milletin kültürü haline getirmektedir. Her milletin kendi değerini benimsemesiyle meydana gelen kültür, öz varlığında değerleri bulundurarak varlık bulmaktadır. Kültürsüz bir millet olamayacağı gibi değersiz bir kültürden de bahsedilemez. Bunun içindir ki fertlerin taşıdığı değerler değişim ve gelişim istikametinde kazandığı kuvvetler var olma ihtiyacından kaynaklanan ve toplumu millet üst başlığında toplayan kültürle birleşerek bireysel, toplumsal ve sosyal hayata yön vermektedir.

Sosyal bir varlık olan insanın sosyal etkileşim, iletişim ve haberleşme ihtiyacını gidermede kendi kültüründeki öz değerlerle değerlenmesi sağlanırken başka kültürlerin olumsuzluklarını ve kendine değer katmayan değerlerini alıp, kendi kültüründeki sosyal değerlerden kayıp vererek kültür erezyonuna kapı aralamaması gerekmektedir. Zira her millet kendi kültürünü ve kültürün mihenk taşı olan değerlerle varlığını gerçekleştirmekte ve kabul ettirmektedir.

Birey ve toplum hayatındaki denge ve tutarlığın sağlanması ve devamında sıhhat bulması, beceri ve kabiliyetlerin keşfedilerek değerler aktarımında yer bulması, öğrenilip içselleştirilerek karşılıklı iletişimin sağlanması ise dile bağlıdır. Dil geçmişi bugüne taşırken bugünle gelecek arasında köprü görevi üstlenmektedir. Bütün bu kültür özelliklerinin bilinmesi ve uygulanması, sosyal değerlerin korunması ve değerler eğitimi adı altında aktarımının sağlanması dile ve dildeki korunmaya bağlıdır. Kültüre bağlılık, değerlere sadakat gösterme dilin gelişim ve yenilikleri takip ederek aslını bozmadan muhafazakârlığına bağlıdır. Aksi takdirde dildeki bozulma, zayıflama ya da başka milletlerin dillerine doğru bir eğilim göstererek yabancı özentili diller etkisi altında bir yaşam tarzını belirleme ve tercih etme toplum ve millet çapında değer kayıplarına sebep olacaktır. Değer kayıplarının mevcudiyet gösterdiği yerde ise dilde öze bağlılıkta kopuşu getirecek sosyal değer hastalıklarına zemin hazırlayıp, yabancı değerlerin aslında özde yer almayan tavırlarıyla yaşamda yer almasına fırsat sunacaktır.

Bu amaçların ve niyetlerin güzel kabiliyetlerle beslenip büyümesi, insanlık adına fayda ve değer sağlanması, hayatın her alanındaki kalite ve refahiyetin yükselişinin sağlanması özellikle günümüzde hayatın her yönünde yer alan ekonomik, sosyolojik psikolojik gibi şiddeti ve çeşiti artan şiddet olayların sona erdirilmesi veya bu riskin en aza indirilmesi için maddi manevi şifa yuvası olan eğitim kurumlarının varlığını ve kurumları yüksek donanıma sahip bir seviyede olmasını gerekli kılmıştır. Eksikliklerin tamamlandığı, olumluların ve insana yatırım artışının sağlandığı, iyi insan olma, iyi vatandaş yetiştirme kaygısını pozitif niyet ve çabayla birlikte taşıyıcı rolünü üstlendiği bilgili, kültürlü ve kendi değerleriyle değerlenmiş ayrıcalıklı ve şuurlu bireylerin yetiştirildiği ve kendi dil özelliklerine bağlı kalarak çağdaş medeniyetler seviyesinde bireylerin güçlü olmasının sağlandığı eğitim kurumları ve eğitimciler çok büyük bir misyonu üstlenmekte ve topluma rehberlik etmektedir. Toplumsal ve millî menfaati taşıyan değerlerin aktarımının devamiyeti dilin muhafazakârlığını somut planda birkere daha ortaya koymuştur. Dolayısıyla toplumun temel iki dinamizmi olan dil ve değer aktarımının eğitilmesi ve iyileştirilmesi amaçlı, planlı ve sistemli potansiyel sergileme gerekliliğine sahip olan eğitimcileri gerekli görmüştür.

KAYNAKÇA

Akbaş, O. (2004). Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının (Değerlerinin) İlköğretim II. Kademedeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Akbaş, O. (2007). "Türk milli eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının ilköğretim II. Kademedeki gerçekleşme derecesinin değerlendirilmesi", Değerler ve Eğitimi Uluslararası Semp. 26-28 Kasım 2004 (Editör: Recep Kaymakçan ve diğerleri), DEM Yay. İstanbul.

Aktepe, V. (2015). Etkinlik temelli değer eğitiminin öğrencilerin yardımseverlik tutumlarına etkisi. Researcher: Social Science Studies, 2(3), 17-49.

- Beil, B. (2003). İyi Çocuk, Zor Çocuk “Doğru Davranışlar Ço-cuklara Nasıl Kazandırılır?” (Çev. Cuma Yorulmaz). Ankara: Arkadaş Yayınevi
- Göçer, A. (2012). Dil-kültür ilişkisi ve etkileşimi üzerine. *Türk Dili*, 729, 50-57.
- Huitt, W. (2004) Values.Educational Psychology Interactive: <http://chiron.valdosta.edu/whuitt/col/affsys/values.html>
- Fernandes, L. (1999). Value Personalisation: A Base for Value Education. www.eric.ed.gov, ERIC Document: ED 434 880
- Fichter, J. (2006). *Sosyoloji Nedir*, çev. Nilgün Çelebi, Anı Yayıncılık, Ankara.
- Kaplan, M. (1986). *Kültür ve dil*. (4.Baskı). İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Özakpınar, Y. (2009). *Bir medeniyet teorisi: kültür ve medeniyete yeni bir bakış*. Ötüken.
- Sevinç, M. (2006). *Evensel ve Yerel Değerlerin Eğitime Yansımaları, Ahlak ve Değerler*. (Ed. Mehmetoğlu&Mehmetoğlu). İstanbul: Litera Yayıncılık.
- Simon, S. B., Leland, W H., Kirschenbaum, H. (1972). *Values clarification a handbook of practical strategies for teachers and students*. New York: Hart Publishing Company, Inc.
- Suh, B. K., Traiger, J. (1999). Teaching values through elementary social studies and literature curricula. *Education*, 119(4), 723.
- Whitney, I. B. (1986). ‘The status of values education in the middle and junior high schools of tennessee’, Unpublished doctorate thesis, Tennessee State University.
- Ziebert, H.G. (2007). Çokkültürlü bir toplumda değerler eğitimi modelleri. (In R. Kaymakcan, H. Hökelekli, Ş. Arslan ve M. Zengin (Eds.), *Değerler ve eğitimi*. İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.)

Field : Fashion Design

Type : Research Article

Received: 14.03.2017 – *Accepted*: 27.04.2017

Turkish Women Traditional Underwear Clothes: Examples of Konya

Emine KARPUZ, Hatice HARMANKAYA

Selcuk University, Art and Design Faculty, Konya, TURKEY

Email: ekarpuz@selcuk.edu.tr, harmankayahatice@selcuk.edu.tr

Abstract

Traditional clothes are the concrete indications of the values of their periods. Traditional clothing bears variations in terms of their locations, usage goal and diversity. While in museums and collectors the traditional outer clothing takes too much place, to reach underwear clothes is harder. The aim of this research is to examine the underwear clothing products among conventional female clothing types of Konya. In the research the descriptive method was used. The subject matter of the study is the female under wear clothes of Konya, and the sample of it is 11 clothes pertaining to a special collection among these clothes. In the formation of the sample, the easily accessible state sampling method was used. The data of the research were got through the structured observation form. The underwear clothing examples included in the research were analyzed in terms of material, cut, sewing and ornamentation properties. The technical drawings of the measured clothes were made. It is considered that to research and bring to light the cultural heritage items taking place in special collections bear importance.

Keywords: Konya, Traditional Underwear Clothing, Private Collection

1. Introduction

Traditional clothes are concrete indications reflecting characteristics, life styles of the age, and spiritual values, customs and traditions, tastes, creativity and effort of the people of the term. Paying attention to the usage properties, the types of clothing should be separated as outerwear and underwear.

Underwear is clothes which are worn onto the skin or underneath outer clothes and also abed or in home by the aim of protecting the body temperature and health, of providing outerwear to look beautiful (Bayraktar, 1996: 1). When the history of clothing is examined, it is seen that women have been interested in the body lines for ages. The attention they have shown to the manifestation of their beauties and their aesthetical concern towards this increasingly go on in the 21st century. Underwear makes effect on the grace of outerwear and also have the characteristic of being clothes directly worn onto the skin by protecting physical health of the body and giving form to the body (Çileroğlu and Bağcı, 2010: 133).

Konya and its surrounding are one of the oldest residential areas that has embodied traces until Neolithic Term. Konya is the capital of Seljuks. It is one of important cities in the Ottoman term. So it has many historic and cultural heritages. During the first and middle ages it has become a commercial, cultural and political center at the junction point of historical caravan routes by connecting Anatolian cities to each other and Asia to Europe. Konya being quite rich in historical artifacts is filled with cultural values. Since Konya accommodates cultures of different civilizations, its traditional clothes have differences according to other regions as well (Önder, 1971: 426). Underwear taking place among traditional clothing types has different varieties and model properties. Since underwear, which has an indispensable use area, was made in person by people or young ladies that would wear these and had significant place in dowries in the past, it has a separate place according to other types of clothing. The dowry culture is quite rich in Konya that is committed to its traditions and customs. In this culture, the traditional underwear of Konya carries different properties according to usage areas.

Women's underclothes of old Konya generally comprise three parts. These are undershirt (göynek), underpants (don) and delme. Threads of underclothes were prepared by women through spinning and transforming into ball for days. In a few houses in every neighborhood the underwear cloth was woven in looms. The narrow middle sections of the cloth were formed 3 cm wide and indigo striped. This kind of cloth was called "kıvratma cloth" and the one having some silk called "koçi cloth" by people (Esirgenler, 2001: 269). Traditional underwear of women of Konya that took place in dowries of young ladies and kept in chests today can be classified as; Cloth Göynek (undershirt), Kıvratma Göynek (undershirt), Sıkma, Under-Fanne (undervest), Tikolta (chemise), Nightgown, Underpants (briefs) and Delme (Yayla and Çağdaş, 2014: 265). In Turkish clothing the under-göynek, which takes names such as shirt, mintan (chainse) and işlik, is the closest wear to the body. It can be worn onto the shalwar or underneath the shalwar according to territories. It can be made of American cloth or cotton cloth, and short or long sleeved. It is also underwear coming across us with the name short vest or long shirt (Berk, 2006: 165). In Konya the shirts are made of striped cloth and crepe (bürümcük), and their lengths go on until the under-knee. The shirts woven from linen were usually used by prosperous families (Arık et al., 1972: 106). The crepe (bürümcük) took a special interest among Turks. Primary weaving centers of bürümcük, which is unique and very enduring, are Bursa, Konya, Denizli, Damascus and İstanbul (Günay, 1986: 8, Aktaran: Kılınç, 2008: 62). There is no neck in shirts, the front part is open till the ventral

cavity, the arms are long and loose till wrists; and in young ladies the arm openings and the neck sides are inlaid or lacy. The shirt is worn onto the naked skin. An upper shirt called “dikolta” is worn onto the shirt (Esirgenler, 2001: 269). Tikolta is traditional underwear of women that has neckline, is sleeveless or with strap, the length of which varies between lap and knee. Tikolta is named as chemise (kombinezon) today (Çağdaş and Özkan, 2005: 183). Tikolta worn in Konya is also used as “dikolta”. The word dikolta means décolleté. By reason of the fact that the people of Konya used the word décolleté as dikolta, a name of wear occurred. Some models of tikolta have fully open in arm, breast and back, have thin strap, are pleated or shirred on places where the waist and skirt side of the wear unite and some have neckline, short sleeve and shirred skirt. Since tikolta is an important underwear type taking place in dowries of young ladies, it is prepared meticulously every time (Yayla and Çağdaş, 2014: 266). Underpants (inner don) are like trousers, have legs reaching the heel and the waist parts of which are tied with strings. The leg bottoms and strings of the don are inlaid and ornate in young ladies. The favorite underpants are dons and shirts woven by linen (Esirgenler, 2001: 269). R. Ekrem Koç defines the don as underpants which cover the waist-down until heels, have two leg parts and are worn onto the skin. The trouser legs of underpants worn by women are not until the heel, they go down until the half of the calf and the leg openings are embellished with laces and embroideries (Koçu, 1967: 93, 94). In Konya the dons were used in place of briefs of today (Çağdaş and Özkan, 2005: 183). Nightgown is bed dress which is wide-cut, long and partakes of dress. The nightgown worn in Konya city is more recently dated than other underwear types. The nightgown worn by prosperous families in the past started to be used by anyone within time. The nightgown has taken a special place in dowries of young ladies and been applied in various models. In nightgowns, baggy models that had round neck, shirred yoke were applied; the front middle of them was slit from neck to waist, they sometimes were attached and closed with a ribbon instead of button, their neck circumference and armsyce are embellished ready-scallop, crochet (lace) or various embroidery techniques (cross stitch, ajour e.g.), their length ends under the knee and their models are not close-fit but baggy (Yayla and Çağdaş, 2014: 266). In Konya young women wore a kind of sleeveless vest called delme; its two sides were stringed from back to front, its front part overlapped. Delmes were generally made of fustian and hümayun. The delmes worn onto the shirt were used to provide breasts to look shapelier and to cover the front of the shirt. It is possible to come across those buttoned on the front (Arık et al., 1972: 106). Although underwear and fashion history are interrelated, the bra (beden in local name) being one of the most known complementations of women’s underwear is essentially a quite new finding in terms of clothing and its history (Ayrıl, 1993: 11, quoted: Çileroğlu and Bağcı, 2010: 133). Garter is an elastic bond providing socks worn by women to hold above or below the knee by not letting them slide. It is called socks bond (suspenders) as well (Gülensoy, 2008: 599). Some difficulties are met in arriving to the samples of traditional underwear in houses pertaining to private collectors. Therefore, in the scope of the research it was aimed to reveal the underwear samples whose information wasn’t registered and to document them with their all properties. The study carries importance in order to contribute to traditional clothes laden with spiritual values and meanings for people to be historically, culturally and structurally sustainable.

2. Methods

Research on traditional clothing of Konya mostly focused on outerwear types. The fact that the underwear samples are very worn-out due to frequent usage and not reserved or that the underwear are not brought to light for having a special structure bearing privacy restrict studies on this subject. In the context of the research in which the depictive method was used, the underwear was selected among the reached traditional clothes. The samples of the research, whose materials are traditional underwear of women in Konya, are the total 11 clothes as five nightgowns, three tikoltas, one underpants, a pair of socks and garter remaining to Şebnur Işık from her grandmother Kadriye Öner and one bra pertaining to Mahinur İskender. In forming the sample, the easily accessible state sampling technique was used. In the easily accessible state sampling, a state being close and easily accessible is selected. This method brings in speed and practicality to the research (Yıldırım and Şimşek, 2008: 113). The data of the research were got through the structured observation form. The data concerning the underwear examples included in the research were examined under the titles comprising the properties of the material, cut, weaving and ornamentation that take place on the observation forms. Technical drawings of clothes, whose measurements were taken, were made.

3. Findings

In this section where the nightgown, tikolta, inner don (underpants) and bra samples of Konya's underwear take place, the information in relation to structural properties of clothes is given. The model properties and measurements of clothes are given through drawings

Example 1. Nightgown

Image 1. Nightgown Front View

Image 2. Nightgown Back View

The nightgown sewn from cream calico fabric is crew-necked. For the nightgown to be worn, the slit was treated on the front middle. Shoulders, the front and center back of the dress are the fabric layer. Cuts were formed to sides on the front and back body. Shirrs go down from beneath cuts on the waist. Arms treated as sleeveless are elbow-length, and the length of the nightgown is below the knee. The nightgown was sewn in machine by using pink cotton sewing thread. Cross stitch technique was applied in embroideries of the nightgown. The proximity of motifs was contoured with dark green thread and machine stitch technique. In the skirt printing, the chain-work technique with pink color is used. In embroideries, pink and green cotton-thread are used. In the composition which is formed with stylized flowers, leaves, branches and buds, the motifs are placed to the front middle in “V” shape and to arms and hem in parallel by the queuing technique. One flower and branch motif is placed on the collar points.

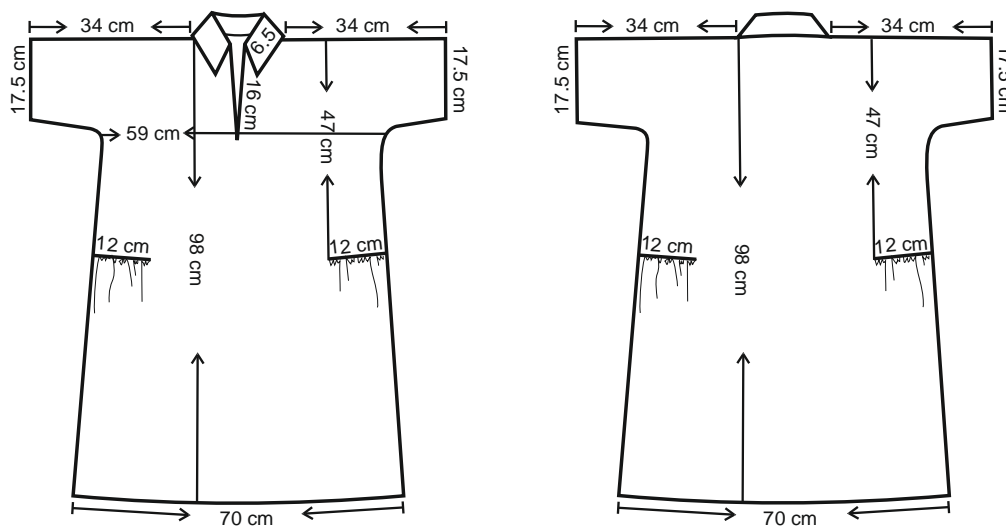

Figure 1. Nightgown Front and Back

Example 2. Nightgown

Image 3. Nightgown Front View

Image 4. Nightgown Back View

The nightgown sewn from yellow viscose fabric is O-neck. A slit is treated on its front middle for the nightgown to be worn. Shoulders and the front and back middle of the dress are the fabric layer. Arms treated as sleeveless are finished under biceps line. Under the right arm is a white patch made because of fabric wear-out. The nightgown being wrist-length is sewn on machine through white color cotton sewing thread. The composition composed of violet, leaves and branches has been applied to both sides of the neck and to the slit sides by the cross stitch technique. In embroideries, light and dark purple, green and yellow cotton threads are used. The neck and slit lines are framed via hand-sewn crochet lace and a draw-cord is operated from between them. A fringe is made on the end of the draw-cord.

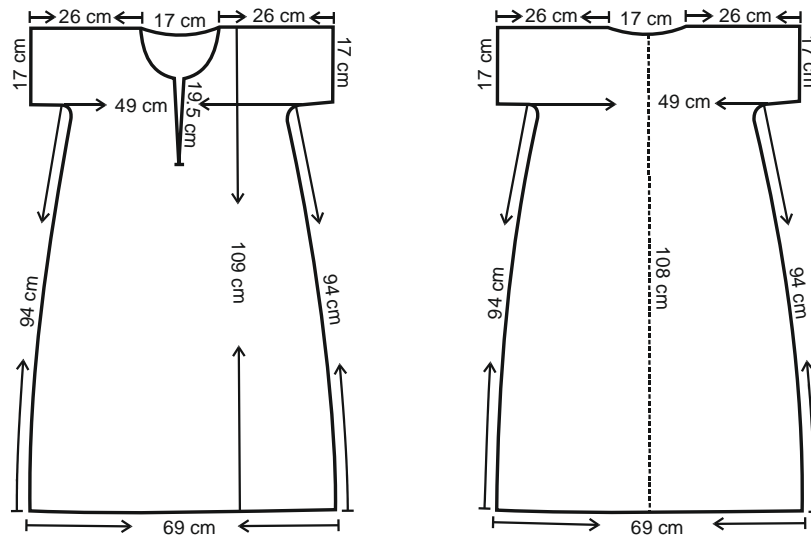

Figure 2. Nightgown Front and Back

Example 3. Nightgown

Image 5. Nightgown Front View

Image 6. Nightgown Back View

The nightgown sewn from calico fabric from white color has “V” neck. The yoke is treated on the front and back body. While the nightgown’s yoke cut is applied in “U” shape in the front middle, the back yoke has regular cut. Shirrs go down from underneath the yoke cuts. The straightly attached arms are finished on the biceps line. Under the back arms are eyelets. The slit is applied on the hem side seams of the nightgown, the length of which reaches ankles. The nightgown is sewn on machine by using white color cotton sewing thread. Edgestich is made over the yoke cuts. While the front neck, sleeve hem and hem sides are cleaned via the printing stitch, the facing seam is installed one after the other. The facing is pressed to the body. The neck lines are framed with the blanket stitch by using blue thread. In embroideries of the nightgown, the cross stitch technique is applied. In ornamentation, blue color cotton thread is used. The speckle shaped stylized flower motifs are operated side to side in doubles over the front yoke in the strewing way.

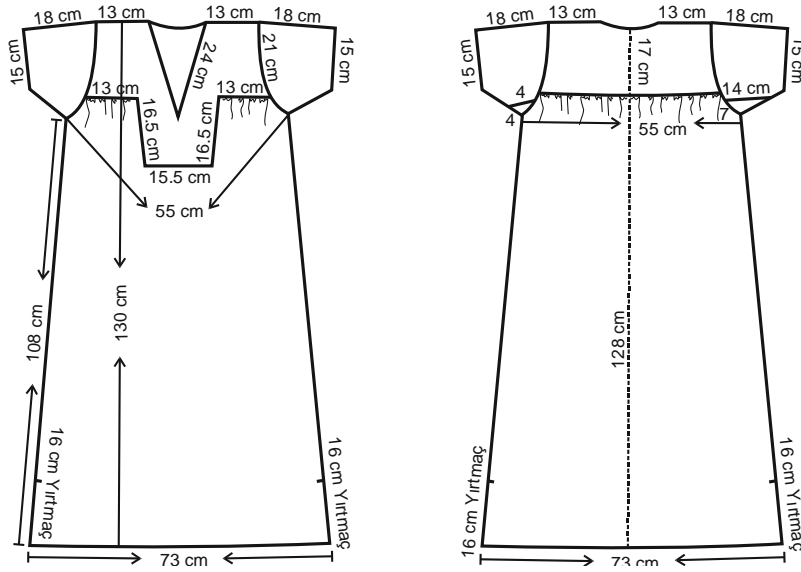

Figure 3. Nightgown Front and Back

Example 4. Nightgown

Image 7. Nightgown Front View

Image 8. Nightgown Back View

The nightgown sewn from white crepe fabric has sweetheart neckline. Shirrs go down from underneath regular-cut yokes on the front and back body. There is a slit going down until the yoke in the front middle of the neck. The length of the nightgown has been finished on the under-knee. A shirred ruffle is attached around the sleeve hole. The neck and sleeve lines are cleaned by the point lace. In inner shares of the nightgown the French seam technique is used. The front neck line is inlaid. In this needlework the counted thread embroidery and the antique technique are applied. In embroideries the blue color cotton thread is used. In ornamentation composition the star flowers having geometrical form are seen in square shapes.

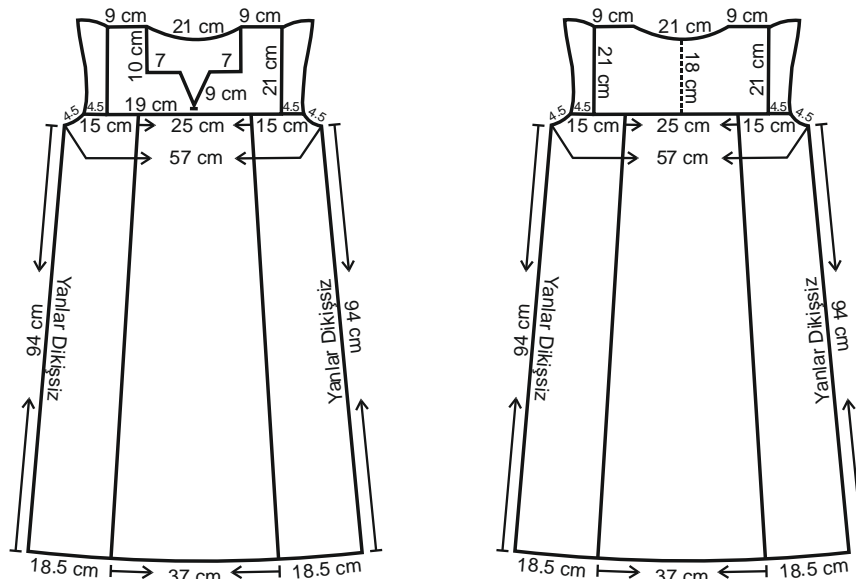

Figure 4. Nightgown Front and Back

Example 5. Nightgown

Image 9. Nightgown Front View

Image 10. Nightgown Back View

The nightgown sewn from white color calico fabric is O-necked. The opening made at 9 cm below from the neck in the front middle of the nightgown is for breastfeeding. The length of the dress is finished on the under-knee. The nightgown has been stitched on machine by using white sewing thread. The flower and branch motifs are made on the neck and sleeve lines of the nightgown via the scalloping technique. The hem sides have slices, and the stylized flower motifs made with the simple white embroidery technique are placed between the slices. White color thread is used in embroideries. White, hand-sewn crochet lace is stitched to the hem.

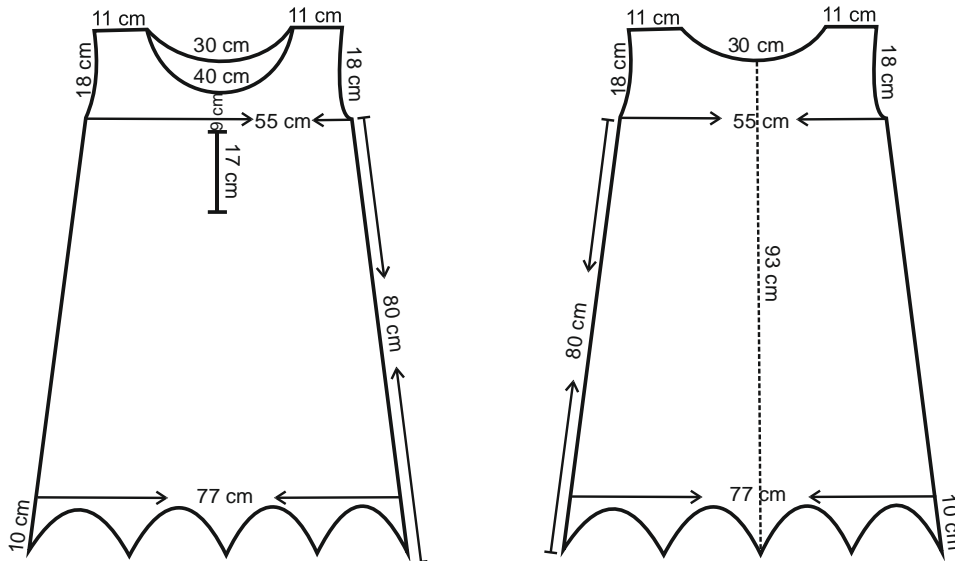

Figure 5. Nightgown Front and Back

Example 6. Tikolta

Image11. Tikolta Front View

Image 12. Tikolta Back View

The tikolta sewn from ice blue color calico fabric is collarless and strappy. On the waist line of the straight strapless-cut body are cuts. Shirrs having aim of widening the hem go down from underneath cuts formed vertically to side seams. The length of the dress is finished on the under-knee. The tikolta is sewn on machine by using white sewing thread. Three flower motifs are operated as middle centered on each front, back body and hem. In embroideries the simple white embroidery and ajour technique are applied. A border is made on sides of the strapless and hem and on the mid-straps via the ajour technique.

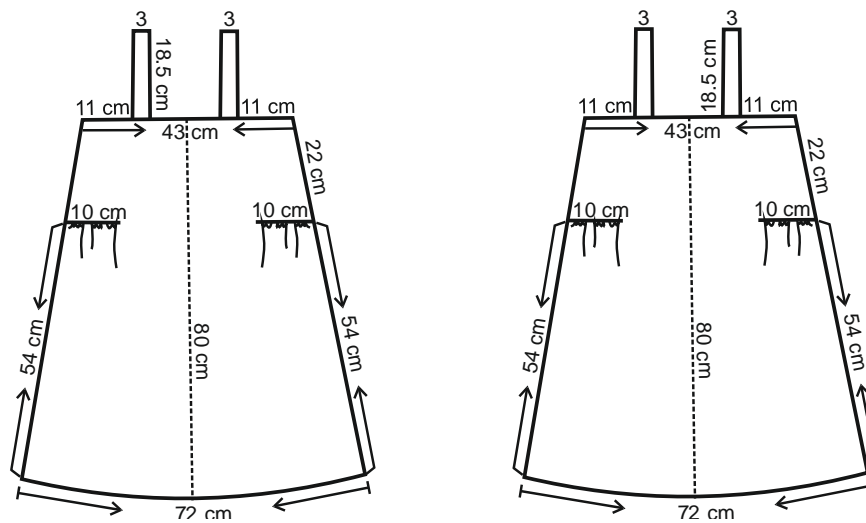

Figure 6. Tikolta Front and Back

Example 7. Tikolta

Image 13. Tikolta Front View

Image 14. Tikolta Back View

The tikolta sewn from white color calico fabric is collarless and strappy. The body being straight strapless cut has a waist-line cut. An appliqué pocket is made on the waist line of the right front body. The length of the dress is finished at the under-knee. The tikolta has been sewn on machine by using white sewing thread. On sides the french stitch technique is used. The pattern composed of flower, branch and leaves is made on the front middle and the pocket via the simple white embroidery technique. Square shaped motifs are placed on the front and back hems by the ajour technique. The flower motifs are made into squares via the simple white embroidery technique. The simple ajour technique is treated on the hem. Ajour borders are applied to the strapless and hem sides, and mid straps. White color crochet lace is stitched on the hem.

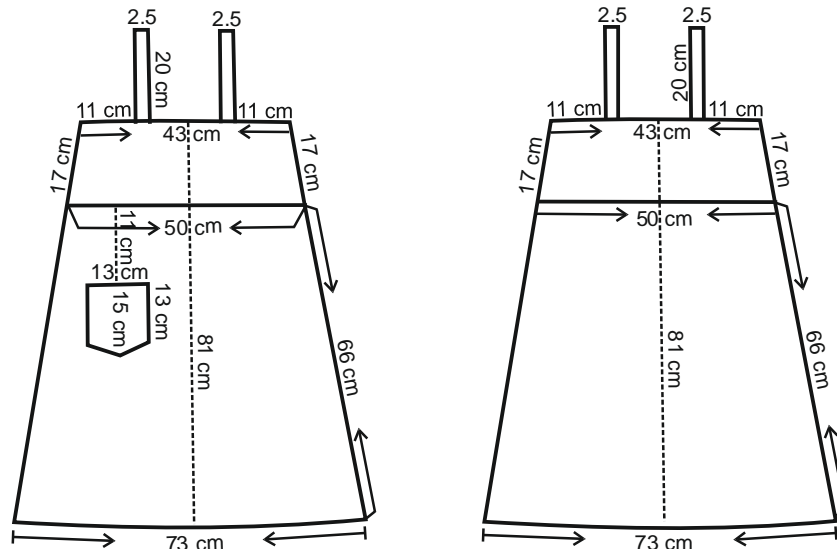

Figure 7. Tikolta Front and Back

Example 8. Tikolta

Image 15. Tikolta Front View

Image 16. Tikolta Back View

The tikolta sewn from white color calico fabric is collarless and scrappy. There are cuts on the waist line of the straight strapless-cut body. Shirrs having the aim of widening the hems go down beneath the cuts formed vertically to side seams. The length of the dress is finished at the under-knee. The tikolta is sewn on machine by using white sewing thread. The stylized butterfly figure is treated on the neck and hem middles on the front body. In embroideries the simple white embroidery technique is applied. White hand-sewn crochet lace is stitched on the hem.

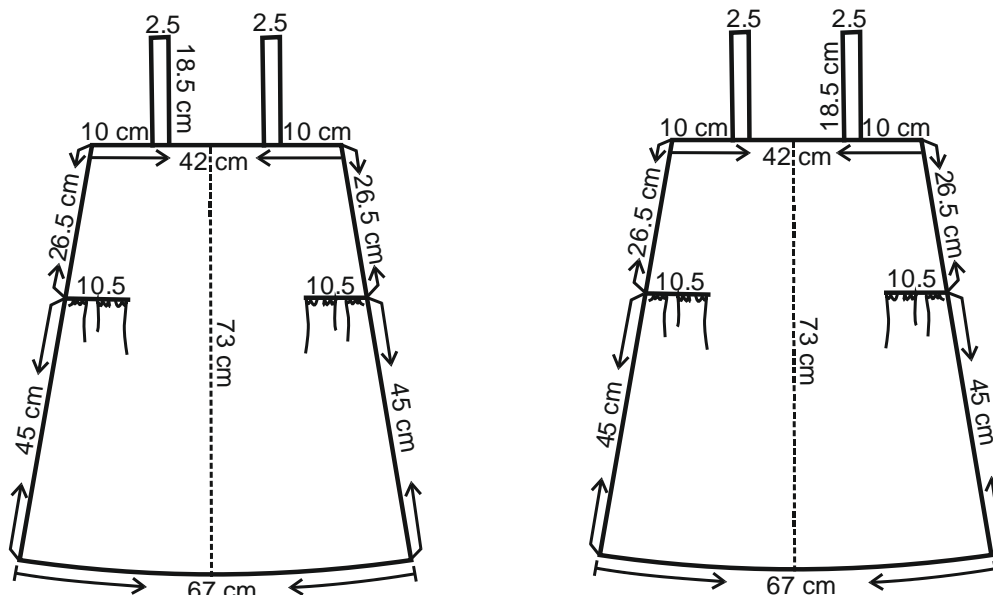

Figure 8. Tikolta Front and Back

Example 9. Underpants

Image 17. Underpants Front and Back View

Underpants (inner don) made of white calico fabric has waist bodice. The bodice formed on the waist towers over the front and back middle. Shirrs providing width for underpants go down from underneath the bodice cut. There is eyelet, which aims to form looseness and comfort, at the web part of the dress. An opening is left below the belt on both side seams for underpants to be worn. Openings on sides are closed with lacings near the bodice. Trouser legs are regular cut. The length of underpants is finished over the knee. Stylized flower motifs are treated on the bodice in the front. In embroidery the wrapping with blue, brown, red color cotton thread and the machine stitch technique are applied. A hand-sewn white and red crochet lace is stitched on the trouser bottom sides.

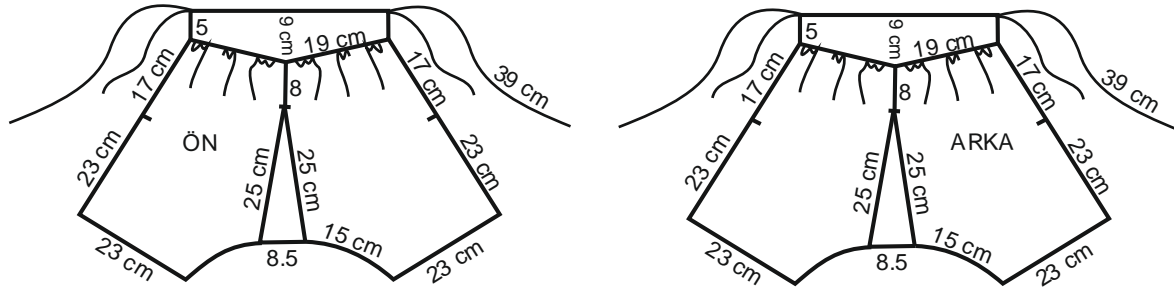

Figure 9. Underpants Front and Back

Example 10. Bra

Image 18. General Appearance of the Bra

Cream color bra is made totally with crochet. Cream ribbon is attached beneath and over the bra by the reinforcement aim. The body section of the dress is formed with crochet prick in the shape of cage. Straps of the bra are from ribbon. A chain is firstly treated on the body part of the bra, and then a filling is made with the drop stitch knitting (trabzan) technique. In the first array the drop stich is made, and in later arrays the enhancement operation is realized by drawing chain between drop stitches. Fillings made by side-to- side drop stitches, the lapped filling and the water motif composed of chain technique have allowed two bodies to attach each other. The bodice part is formed by eliminating the drop stitch from near the body. A shirr is stitched on the back surface of the bodice part and on the bottom part of bodies in order to give flexibility to the bra. Splits and ruptures are seen on bands and knits.

Example 11. Socks (Garters)

Image 19. General Appearance of Socks

The length of light cream color socks made of synthetic and silk threads goes up the upper calf. They are factory made. The sole and heel section of the thin socks is composed of two layers. The belt parts of the socks, which are generally worn under wedding dress, are quite baggy. Since two garters made via crochet are restored with socks, they are examined together. A similar example is not met in research made about underwear of Konya. In the beginning of the 20st century the European women started to widely use garters. It is known that Turkish women also used garter as underwear asset. The examined sample is made of white cotton thread and as crochet lice. First some chains are drawn and cages are made with the drop stitch knitting technique, and diamond-slices are formed by filling cages. Afterwards cages going on in the band shape, the enhancement operations are realized by drawing chain between drop stitches. The garter, the proximity of which is banded in the upper calf width, has flounces near the ends. That it is worn with belt or ribbon or worn onto the body in the way the socks' belt part suits is considered.

4. Results and Conclusions

In the research, samples of nightgown, tikolta, underpants (inner don), bra and garter being Konya's traditional underwear varieties were examined. According to Gdl and Karaklah (1991: 108), because underwear is worn onto the skin, they are clothes which frequently get dirty and require to be washed over and over again in consequence of the body's sweating and getting dirty. Therefore soft, cotton fabrics that can be easily cleaned and absorb the sweat should be preferred for underwear. They are expected to have light color for showing their dirt. When examined the samples of underwear included in the research, it is seen that all samples are light color and cotton fabrics that can absorb sweat. Although crepe fabric is generally used in traditional underwear of Konya, it has become apparent that calico fabric is preferred for nightgown, tikolta and inner don (underpants). In addition, it is considered that the french stitch technique was used in the clothes examined because these ones had strength against frequent wash and overuse.

Another reason of making the french stitch is that inner stitches should look clean for they need to be strapless. When the underwear samples are examined in general, it is seen that they have loose-cuts in terms of size properties and that their ornamentation is given importance although they are used under the outerwear. In terms of the pattern properties, it is determined that yokes, cuts and bodices take place in underwear samples, that the looseness is provided with the body forms opening towards the hem and with shirrs, that sleeves are preferred as short in nightgowns and that tikoltas are collarless and sleeveless. The eyelets are met at the sleeve and crotch parts. Although in underwear the different model properties such as shirt-collar, O-neck, sweetheart neckline, “V” neck, gully pastiche arm, sleeveless and armless are met, the cuts of the same clothes types are quite similar to each other. Especially strapless cuts in clothes and the shirrs applied to sides draw attention. The hem widths of nightgowns and tikoltas in the examined underwear samples have measures close to each other. This situation is sourced from that the hem width of the models are made according to the fabric because the fabrics used in clothes are woven having narrow width. In the tikolta having cuts from under the yoke, a fabric is added to sides by forming cups on the neck because calico fabric has narrower width. A specialty being adjustable with slits and laces on sides has been acquired to the waist of the inner don (underpants) having a quite wide crotch. Although the underwear samples belong to the recent period, that the bra and garter are made via crochet (tentene in local saying) manually is spectacular.

These samples were woven from cotton thread. The bra and ready-socks worn underneath the wedding dress and the garter woven with the crochet lace manually can be evaluated as unique samples among traditional underwear. These kinds of samples are original design of Anatolian people. Most likely they must have been produced without seeing European samples of the term. In the underwear samples dated to the first quarter or middle of the 20th century in the sampling group, it is seen that the double needle cross stitch, hole-work and ajour techniques, which are widely seen in terms of the characteristic of the term, are used.

In embroideries, generally one color cotton thread was preferred. The colors used are pink, green, light and dark purple, yellow, blue, brown and red. Moreover, in the cleaning of sides of the skirt-sleeve-slit, it is determined that the point lace and the crochet lace (tentene) being white and hand-sewn were used widely in Konya region. Overall, that although they are underwear, embroideries are greatly used clearly shows the importance given to the person and wear.

In spite of limitations in economic conditions, traditional underwear produced as a result of hand effort within long time by spending attention and labor get value also by people to whom they belong in that term. Each of traditional clothes samples is nonverbal communication tool reflecting the society’s traditions and customs, tastes, aesthetical views, workmanship understanding and life style. Underwear products have quite similar attributions in conditions of today when fast production and consumption phenomenon is lived in terms of clothing sector. As far as working life accelerates and the dowry culture increasingly falls away, to come across the underwear samples, which are handmade and personalized design products, have become quite difficult. So to protect traditional clothes carrying traces as to the past and to reveal their all specialties have become quite important.

REFERENCES

- Arık, R., Dinçsoy, S., Ersel, M., Günvaran, Ş., Karababa, Z., Kavak, M., Kaya, Y., Komsuoğlu, Ş., Konur, G., Muncuk, Ü., Sapmaz, N., Seçkinöz, M., Tanır, K., Tizer, G. (1972). *Bölgesel Türk Giysileri (İç Anadolu)*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Ayral, C. (1993). *The Sütyen*, Bin Bir Yayıncılık, İstanbul.
- Bayraktar, F. (1996). *Kadın İç Giyimleri*, Milli Eğitim Basımevi, Ankara.
- Berk, A. (2006). *Seçilmiş Örneklerden Bulgaristan ve Türk Geleneksel Giysi Yapılarının ve Kumaşlarının Karşılaştırılması*, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Çağdaş, M., Özkan, N. (2005). “Geleneksel Konya Kadın İç Giyimlerinden Tikolta ve Don’un Giyim Sanatları Açısından İncelenmesi”, *Yeni İpek Yolu Dergisi*, VIII, 181-189.
- Çileroğlu, B., Bağcı, S. (2010). “Kadın İç Giyim Mamul Ölçülerinin Belirlenmesine İlişkin Bir Araştırma”, *E-Journal of New World Sciences Academy Vocational Education*, 5(3), 132-146.
- Esirgenler, E. (2001). “Konya’da Eski Kadın Giyimleri”, *Yeni İpek Yolu Dergisi*, IV, 269-272.
- Güdül, Z., Karakulah, G. (1991). *Giyim 1-2-3*, Milli Eğitim Basımevi, Ankara.
- Gülensoy, B. (2008), “Anadolu Giyim-Kuşam ve Süslenme Söz Hazinesindeki Türkçe Sözcükler”, *38. İcanas* (10-15.09.2007), Cilt: II, Ankara, 595-602.
- Günay, U. (1986). *Tarihi Türk Kadın Kıyafetleri*, İstanbul.
- Koçu, R., E. (1967). *Türk Giyim, Kuşam ve Süslenme Sözlüğü*, Sümerbank Yayınları, Ankara.
- Kılınç, N. (2008). *Geleneksel Konya Giysileri*, Selçuklu Belediyesi Kültür Yayınları, Konya.
- Önder, M. (1971). *Mevlana Şehri Konya*, Konya Turizm Derneği Yayını, Ankara.
- Yayla, M., Çağdaş, M. (2014). “Konya İli Geleneksel Kadın İç Giyimlerinin Giyim Kültürü Açısından İncelenmesi”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(30), 264-274.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Kitabevi, Ankara.

Field : Sport Sciences

Type : Research Article

Received: 14.05.2017 – *Accepted*: 29.06.2017

Sporcu Eğitim Merkezlerinde Yatılı Olarak Eğitim Gören Sporcuların Ahlaki Karar Alma Tutumları

Mehmet ALTIN¹, Arif ÖZSARI²

¹ Selçuk Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Konya, TÜRKİYE

² Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlüğü, Osmaniye, TÜRKİYE

E-Posta: mealtin@selcuk.edu.tr, arifozsari@hotmail.com

Öz

Bu çalışma ile sporcu eğitim merkezlerinde yatılı olarak eğitim gören sporcuların ahlaki karar alma tutumlarındaki değişimlerin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Çalışma grubunu Adana, Aksaray, Çorum, Gaziantep, Kahramanmaraş, Kayseri, Mersin ve Osmaniye sporcu eğitim merkezlerinde yatılı olarak eğitim gören 134 erkek sporcu oluşturmaktadır. Verilerin elde edilmesinde, kişisel bilgiler için kişisel bilgi formu kullanılırken, ahlaki karar alma tutumunun belirlenmesinde, ilk olarak; Lee, Whitehead ve Ntoumanis tarafından kullanılan, Türk kültürüne uyarlaması Gürpınar tarafından yapılan “Altyapı Sporlarında Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeği” (Attitudes to moral decision-making in youth sport questionnaire - AMDYSQ) kullanılmıştır. Tanımlayıcı istatistik yapılarak verilerin homojenliği ve varyansları test edilmiş, gruplar arası değişimlerin tespitinde, Kruskal Wallis, Man Whitney U testleri kullanılırken, farklılığın kaynağının belirlenmesinde Tamhane’s T2 testi kullanılmıştır. Çalışmamızda anne-baba eğitim seviyesi, eğitim merkezinden hizmet alma süresi ve gelir seviyesi faktörlerine bağlı olarak herhangi bir değişim gözlenmezken ($p>0.05$), yaş ve branş faktörlerine bağlı olarak istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir ($p<0.05$). Bu çalışmanın bulgularına bağlı olarak yaş ilerledikçe ahlaki karar alma tutumunda olgunluğa bağlı iyileşme olduğu, branş seçiminde ise güreş sporunun atletizm sporuna göre ahlaki karar alma tutumuna daha fazla olumlu etki yaptığı söylenilebilir.

Anahtar Kelimeler: Sporcu eğitim merkezi, eğitim, spor ahlakı, ahlaki tutum, karar

The Moral Decision Making Attitudes of the Athletes Attending to Sport Training Centers

Abstract

It was aimed at this study the identification of the alterations in the moral attitudes of the boarding athletes trained at training centers. The study group comprises of 134 boarding sportsmen at the training centers in Adana, Aksaray, Çorum, Gaziantep, Kahramanmaraş, Kayseri, Mersin and Osmaniye. In the process of obtaining data, the personal information form was used for the personal information. As for the identification process of moral decision-making attitudes, Attitudes to Moral Decision-making in Youth Sport Questionnaire (AMDYSQ) which was adapted to Turkish Culture by Gülpınar and used by Lee, Whitehead and Ntoumanis (2007) was used. The uniformity and the variances of the data were tested by the help of descriptive statistics and for the detection of the intergroup changes the tests of Kruskal Wallis and Man Whitney U were used and so was the Tamhane's T2 test for the determination of the source of the discrepancy. In our study, while any of change was not observed depending on parents' educational level, the duration of getting training from the center and income level factors ($p>0.05$), some statistically meaningful differences were detected based on age and branch ($p<0.05$). Regarding the findings of this study, it can be said that as the age progresses and the one matures, ethically decision making attitude improves, as for the branch choice, it is also tellable that wrestling affects one's moral decision making attitude more positively compared to athletics.

Keywords: Training center for athletes, training, sport ethics, moral attitude, decision

1. Giriş

Devlet başarılı sporcuyla korur (mevzuat, 1982). Sporcu eğitim merkezleri, spor dallarına göre yetenekli çocukları tespit ederek eğitim ve öğretimlerini aksatmadan üst düzey sporcu olarak yetiştirilmeleri amacıyla çeşitli spor dallarında hizmet vermek üzere devlet tarafından açılan merkezlerdir (Spor Eğitim Dairesi Başkanlığı, 2017). Türkiye'nin "Ulusal Gençlik ve Spor Politikası"na (2012) göre Türkiye dünyanın genç ve dinamik nüfusu ile ön plana çıkan ülkelerinden biridir. Bu genç nüfus, zararlı alışkanlıklardan korunmak için spor ve diğer aktiviteler vasıtasıyla doğru bir şekilde yönlendirilmelidir. Aynı zamanda çocuklara etik ve ahlaki değerlerin kazandırılması gençlik ve spor politikaları açısından önemli görülmektedir (Gürpınar, 2014b).

Modern eğitim sistemi, yapı ve işlevleriyle sporun, özellikle kitle sporunun gelişmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Aynı şekilde sporda, insanın farklı yönleriyle gelişmesini sağlayan bu sistemin en önemli unsurlarından biridir (Öztürk, 1998). Çeşitli alternatifler arasında spor eğitimine kaynak tahsisi insan unsuruna yapılmış bir yatırım şeklinde düşünülebilir. Spor eğitiminin amacı fertlerin hem fiziki hem psikolojik gelişmelerini sağlaması, sosyal hayata hazır kılmak amacına dönüktür (Ünlütepe, 2000). Günümüzde bir eğitim aracı olan sporun, toplumun bütün kesimleri tarafından kullanılmakta olduğu görülmektedir (Pehlivan, 2004).

Bir eğitim faaliyeti olan spor, ortak amaçları dile getirebilme gücünü ve takdir edebilme duygusunu ortaya çıkarmaktadır. Bunların yanı sıra spor, anlayış ve sorumluluk taşıyabilme ve işbirliği içinde düzen sağlama kabiliyetini de geliştirmektedir (İlhan, 2008). Spor, doğumla birlikte erken yaşlardan itibaren çocuğun hayatına girmekte ve çocukların eğitilip geliştirilmesinde en uygun ve önemli eğitim yöntemi olarak kabul edilmektedir (Aydoğan vd., 2015). Bu dönemde spor, bizim şekillendirmemize ve mutlak hâkimiyetimize bağlı olarak varlığını sürdürmektedir (Filiz, 2002).

Ahlak ve değerlerin geliştirilip bireye aktarılmasında ise eğitim, en önemli kurumlardan biri olmak durumundadır (Dikmen, 2014). Çevre, toplum ve kültür çocuğun eğilimlerine yön vererek davranışın (ahlaki) olarak şekillenmesinde önemli rol oynar. Ahlak, insan ömrü boyunca dinamik bir yapı arz eden dolayısıyla her dem değişime ve gelişime açık bir alandır. Ahlak gelişiminin birincil hedefi, bireyin evrensel ilkeler, doğru-yanlış, hak ve adalet kavramları doğrultusunda kendi doğrularını ve ilkelerini geliştirmesidir. Her bireyin kendi toplumunun kurallarına ve evrensel değerlere uygun yetiştirilmesi gerekir. Ahlak gelişiminin en üst düzeyi ise kendi toplum kurallarına ve evrensel değerlere uygun, ancak bağımsız olarak doğru karar verme ve buna uygun davranış sergileme yeteneğidir. Ahlak, bireyin kendi akranları ve yetişkinlerle olan yaşantılarının sonucu oluşur. Ahlak, toplum üyelerinin davranışlarının hangilerinin kötü hangilerinin iyi olduğunu gösterilerek toplum tarafından oluşturulur (Meb, 2013).

İnsanın içinden geçeceği iyi-kötü ahlaki aşamalar, geçireceği evrimler eğitim sistemiyle çok ilintilidir. Çünkü eğitim sistemi insana bilgi ve eylem yönüyle odaklanan bir yapıdır. Eğitim, insanları yetenekleri doğrultusunda onları yönlendiren, onların fitri kabiliyetlerini geliştiren, bilgi bakımından donanımlı ahlaki olarak uyumlu, onurlu bir hayat sürmelerini sağlayan süreçler toplamıdır. Bu manada, ahlakın en büyük tamamlayıcısı, onun doğru yönde gelişmesinin planlı yolu ve sistematik yöntemi eğitimidir. Ahlakta azade bir eğitim ve öğretim hizmeti planlamak insani bilgi yönüyle ele almak eylem yönüyle ihmal etmektir. Eğitimle ahlak iç içedir. Eğitim ahlaka göre daha geniş bir alanı içine alır. Ahlakla eğitimin

ortak noktası, insanın düşünce, duygu ve davranışlarıdır (Eğitim ve Ahlak Şurası, 2015). Biz sporu ve sportif faaliyetleri eğitim kapsamı içinde düşünmekteyiz, bir eğitim şekli olarak sporu fiziki ve ruhi bir eğitim olarak düşünürsek spor ile eğitimin özdeş olduğunu belirtebiliriz (Ünlütepe, 2000).

Spor ve ahlaki değerler birbiri ile dolaylı ilişkidir. Sporun belirleyen ilkeler ve özellikler aynı zamanda ahlaki ya da yaşama biçimini de belirlemektedir (Tel, 2014). Bir ahlak olarak spor, tıpkı günlük, olağan yaşamdan olduğu gibi, bütün bunların da üzerinde, bunlara paralel ve dolaylı ilişkidir. Önemli ayrılığı onun yapısı, özü gereği bir ahlak olmasıdır. Sporun belirleyen ilkeler ve özellikler aynı zamanda bu ahlaki ya da yaşama biçimini de belirlemektedir (Erdemli, 2016). Ayrıca altyaş gruplarında çocuklar sportif uygulamalar vasıtasıyla toplum içerisinde temel davranış, konuşma ve saygı ilkelerini öğrenirler (Türkmen, 2004). Bir davranış tek başına ahlakla ilgili değildir; ancak bu davranış uygulamadan eyleme dönüştüğü ve başkalarını ilgilendirdiği oranda iyi-kötü, güzel- çirkin ve faydalı- zararlı boyutlar içinde değerlendirmeye tabi tutulur. Bu bakımdan sportif eylemler doğrudan doğruya ahlakla ilgilidir (Yapan, 1992).

Yetenek esasına göre fırsat eşitliğinin sağlandığı sporcu eğitim merkezlerinde eğitim gören sporcu öğrenciler bir yandan eğitim hayatlarını sürdürürken, diğer yandan hem ahlaki hem de sportif anlamda hayata hazırlanma uğraşı içerisindeyler. Bu çalışmanın ülkemizi ulusal ve uluslararası yarışmalarda temsil etmesi beklenen sporcu öğrencilerin ahlaki kararlarını anlamamıza katkıda bulunacağı düşünülmektedir. Spor ahlakına, disiplinine sahip sağlıklı nesillerin yetişmesi hepimiz için önemlidir.

2. Materyal ve Metod

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada, nicel araştırma yöntemlerinden genel tarama modeli kullanılmıştır.

Araştırma Grubu

Araştırmanın evrenini 2016-2017 yılındaki sporcu eğitim merkezlerindeki sporcular oluştururken, örnekleme ise Adana, Aksaray, Çorum, Gaziantep, Kahramanmaraş, Kayseri, Mersin ve Osmaniye sporcu eğitim merkezlerindeki yatılı olarak eğitim gören 120 güreşçi ile 14 atlet olmak üzere toplamda 134 erkek sporcu oluşturmaktadır.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplamak için iki kısımdan oluşan anket uygulanmıştır. Birinci bölümde, sporcuların demografik özellikleri ile ilgili bilgileri yordayan sorular yer almaktadır. İkinci bölümde ise Lee, Whitehead ve Ntoumanis (2007) tarafından sporcuların ahlaki karar alma tutumlarını ölçmek üzere geliştirilen “Altyapı Sporlarında Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeği” (Attitudes to moral decision-making in youth sport questionnaire - AMDYSQ) kullanılmıştır. Ölçeğin Türk kültürüne uyarlamasını (2014a) yapmıştır; yapılan çalışmada ölçeğin Cronbach Alpha katsayısı 0,76, test-tekrar test güvenilirlik katsayısı 0,855 olarak bulunmuştur. Bu araştırma özelinde yapılan geçerlilik ve güvenilirlik testlerinde ise Cronbach Alpha katsayısı 0,79 olarak hesaplanmıştır. Orijinal ölçek 9 maddeli ve 3 alt boyutlu ve kesinlikle katılmıyorum (1) ve kesinlikle katılıyorum (5) arasında puanlanan 5’li likert tipi bir ölçektir. Ölçeğin alt boyutlarını yarışma severliği benimsemek, hileyi benimsemek ve adilce kazanmayı korumak oluşturmaktadır. Ahlaki karar alma tutumlarını ölçmeye yönelik

maddelerden 6 adedi olumsuz (1, 2, 4, 5, 6 ve 8. maddeler) ve 3 adedi de olumlu (3, 7 ve 9. maddeler) anlam taşımaktadır. Olumlu maddeler puanlanırken “kesinlikle katılıyorum” yanıtı “5” ile ve “kesinlikle katılmıyorum” yanıtı ise “1” ile puanlanmaktadır. Olumsuz maddelerin puanlanmasında da “kesinlikle katılmıyorum” yanıtı “5” ile “kesinlikle katılıyorum” yanıtı da “1” ile puanlanmaktadır. Ölçekten alınan yüksek puanlar, sporcu öğrencilerin ahlaki karar alma tutumlarının daha olumlu; düşük puanların ise daha olumsuz olduğu anlamına gelmektedir.

Veri Analizi

Araştırmada kullanılan verilerin analizinde SPSS (Statistical Package For Social Scientists for Windows Release 16.0) programı kullanılmıştır. Anlamlılık düzeyi 0,05 üzerinden değerlendirilmiştir. Tanımlayıcı istatistik yapılarak verilerin homojenliği ve varyansları test edilmiş, gruplar arası değişimlerin tespitinde, Kruskal Wallis, Man Whitney U testleri kullanılırken, farklılığın kaynağının belirlenmesinde Tamhane’s T2 testi kullanılmıştır.

3. Bulgular

Tablo 1. Sporcuların Yaş Faktörüne Bağlı Olarak Ahlaki Karar Alma Değişimleri

Yaş Grubu	n	Hileyi Benimsemek		Chi-Squ.	A.Sig.	Yarışma Severliği Benimsemek		Chi-Squ.	A.Sig.	Adilce Kazanmayı Korumak		Chi-Squ.	A.Sig.
		x	ss			x	ss			x	ss		
11-13 Yaş	35	4,48	0,64 ^a			3,32	0,81			3,76	0,94		
14-16 Yaş	86	4,04	0,88 ^b	7,73	,021*	3,19	0,98	,74	,69	3,96	0,95	1,97	,37
17-19 Yaş	13	3,98	1,13			3,21	0,65			4,02	0,99		
Total	134	4,14	0,87			3,23	0,91			3,91	0,95		

* , ab = Gruplar arası anlamlı farklılık.

Tablo 1’de görüleceği üzere; Yaş değişkeni faktörüne bağlı olarak, yarışma severliği benimseme ve adilce kazanmayı koruma boyutlarında istatistiksel açıdan bir farklılık gözlenmezken, hileyi benimseme boyutunda 11-13 yaş grubu sporcu ortalamaları ($4,48 \pm 0,64$), 14-16- yaş grubu ortalamalarına ($4,04 \pm 0,88$) göre yüksek bulunmuş ve bu değişimin istatistiksel olarak da anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($p < 0,05$).

Tablo 2. Sporcuların Branş Değişkenine Göre Ahlaki Karar Alma Değişimleri

Branş	n	Hileyi Benimsemek		Chi-Square	Asymp. Sig.	Yarışma Severliği Benimsemek		Chi-Square	Asym p. Sig.	Adilce Kazanmayı Korumak		Chi-Square	Asymp. Sig.
		x	ss			x	ss			x	ss		
Güreş	120	4,12	0,89	,743	,389	3,16	0,90	6,112	,013*	3,87	0,97	2,071	,150
Atletizm	14	4,36	0,66			3,81	0,80			4,29	0,64		

* Gruplar arası anlamlı farklılık.

Tablo 2'den de anlaşılacağı gibi, branş faktörüne bağlı olarak, hileyi benimseme ve adilce kazanmayı koruma alt boyutlarında istatistiksel açıdan bir farklılık gözlenmezken, yarışma severliği benimseme alt boyutunda güreş branşıyla ilgilenen sporcu ortalamaları ($3,16 \pm 0,90$), atletizm branşıyla ilgilenen sporcu ortalamalarına ($3,81 \pm 0,80$) göre düşük bulunmuş ve bu değişimin istatistiksel olarak da anlamlı olduğu belirlenmiştir ($P < 0.05$).

Tablo 3. Sporcu Eğitim Merkezinden Hizmet Alma Süresine Göre Ahlaki Karar Alma Değişimleri

Hizmet Alma Süresi	n	Hileyi Benimsemek		Chi-Square	Asymp. Sig.	Yarışma Sever. Ben.		Chi-Square	Asym p. Sig.	Adilce Kaz.Kor.		Chi-Square	Asymp. Sig.
		x	ss			x	ss			x	ss		
1-2 Yıl	62	4,11	0,92			3,16	0,97			3,80	1,03		
3-4 Yıl	63	4,22	0,73	,493	,782	3,31	0,88	,828	,661	4,02	0,85	1,204	,548
5 Yıl ve Üzeri	9	3,82	1,32			3,15	0,67			3,96	1,09		

Tablo 3'te görüldüğü gibi, yatılı olarak eğitim merkezlerinde eğitim gören sporcuların eğitim görme süresi faktörüne bağlı olarak ahlaki karar alma tutumu alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir.

Tablo 4. Gelir Seviyesi Değişkenine Göre Ahlaki Karar Alma Değişimleri

Gelir seviyesi	n	Hileyi Benimsemek		Chi-Square	Asymp. Sig.	Yarışma Severliği Benimsemek		Chi-Square	Asym p. Sig.	Adilce Kazanmayı Korumak		Chi-Square	Asymp. Sig.
		x	ss			x	ss			x	ss		
500-2000 TL	100	4,18	0,88			3,24	0,95			3,94	0,99		
2001-3500 TL	24	3,88	0,90	4,099	,129	3,22	0,70	,050	,976	3,63	0,90	5,545	,063
3501 TL ve Üzeri	10	4,47	0,57			3,10	0,94			4,37	0,29		

Tablo 4'den de anlaşılacağı üzere, sporcuların gelir seviyelerine bağlı olarak ahlaki karar alma tutumu alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir.

Tablo 5. Anne ve Baba Eğitim Seviyesi Faktörüne Bağlı Ahlaki Karar Alma Değişimleri

Anne Eğitim Seviyesi	n	Hileyi Benimsemek		Chi-Square	Asymp. Sig.	Yarışma Severliği Benimsemek		Chi-Square	Asym p. Sig.	Adilce Kazanmayı Korumak		Chi-Square	Asymp. Sig.
		x	ss			x	ss			x	ss		
İlköğretim	105	4,11	0,88			3,22	0,92			3,87	1,02		
Orta Öğretim	27	4,36	0,59	1,644	,440	3,26	0,88	,224	,894	4,06	0,65	,189	,910
Üniversite	2	2,84	2,60			3,00	0,95			4,00	0,47		

Baba Eğitim Seviyesi	n	Hileyi Benimsemek		Chi-Square	Asymp. Sig.	Yarışma Severliği Benimsemek		Chi-Square	Asym p. Sig.	Adilce Kazanmayı Korumak		Chi-Square	Asymp. Sig.
		x	ss			x	ss			x	ss		
İlköğretim	89	4,13	0,88			3,23	0,98			3,88	1,06		
Orta Öğretim	37	4,21	0,84	,313	,855	3,22	0,81	,001	,999	3,96	0,72	,092	,955
Üniversite	8	4,04	0,93			3,21	0,53			4,08	0,58		

Tablo 5'te görüldüğü gibi, sporcuların anne ve baba eğitim seviyelerine bağlı olarak ahlaki karar alma tutumu alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir.

4. Tartışma ve Sonuç

Bu çalışma ile sporcu eğitim merkezlerinde yatılı olarak eğitim gören sporcuların ahlaki karar alma tutumlarındaki değişimlerin tespit edilmesi amaçlanmıştır.

Yaş faktörüne bağlı olarak hileyi benimseme boyutunda 11-13 yaş grubu sporcu ortalamaları, 14-16 ve 17-19 yaş grubu sporculara nazaran yüksek bulunmuş ve bu değişimin istatistiksel açıdan da anlamlı olduğu belirlenmiştir ($p < 0.05$; Tablo 1). Bu sonuç, yaş faktörünün ahlaki karar alma tutumu üzerinde etkili olduğu ve yaş grubu yükseldikçe ahlaki karar alma uygunluğunun arttığı yönünde kanaat uyandırmıştır. Bu çalışmada sporcuların yaşları büyüdükçe aldıkları sportif eğitime bağlı olarak zamanla hileyi benimseme puanlarında düşüş olduğu, aynı zamanda adilce kazanmayı korumak ölçek alt boyutunun ortalama puanlarında artış olduğu tespit edilmiştir (Tablo 3).

Hawkins ve Gruber (1982), beyzbol sporu ile ilgilenen liseli erkek öğrencilerin, aldıkları dersler sonucunda, benlik kavramlarının belirgin şekilde iyileştiğini bildirmektedirler. Butcher (1989) araştırmasında 6. sınıfta spora katılıp 10. sınıfa kadar 5 yıl süreyle izlediği öğrencilerin, benlik saygılarında her yıl biraz daha kayda değer ilerlemeler olduğunu bildirmektedir. Tazegül (2014) üç aylık bir çalışmanın sonunda, öğrencilere verilen spor eğitiminin öğrencilerin kişilikleri üzerinde etkisi olduğu, nevrotik kişilik boyutunun skorunda bir azalma olduğu, dışa dönüklük, yumuşak başlılık ve sorumluluk boyutlarının skorlarında bir artma olduğunu belirlemiştir. Özbek ve Nalbant'ın (2016) Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ndeki genç sporcuların ahlaki karar alma tutumları üzerine yaptıkları araştırmada, yaş değişkenine bağlı olarak ahlaki karar alma tutumu alt boyutlarında istatistiksel bir farklılık bildirmemiştir. Lee vd., (2007) yaptıkları araştırmada, 14- 16 yaş grubu sporcuların hileyi ve yarışma severliği benimseme boyutlarında 11-13 yaş grubu sporculardan daha yüksek ortalamaya sahip olduğunu bildirmişlerdir. Sportif faaliyetlere katılım yılı ve yaş arttıkça sporcu öğrencilerin ahlaki tutumlarında artma olacağı düşünülmektedir. Ayrıca çalışmamız sonuçlarıyla çelişen ve aynı doğrultuda yer alan çalışmaların, toplumsal yapı ve kültürel farklılıkların, sporcuların ahlaki karar alma tutumlarına yansımaları olduğu düşünülmektedir.

Bu çalışmada, ahlaki karar alma tutumu alt boyutlarının tamamında atletizm sporu ile ilgilenen sporcu ortalamalarının güreşçilere nazaran yüksek olduğu belirlenirken, yarışma severliği benimseme alt boyutundaki değişimin istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($P < 0.05$; Tablo 2). Atletizm branşındaki sporcuların puan ortalaması, güreş branşındaki sporcuların puan ortalamasından yüksek, güreş yapan sporcuların hileyi benimseme alt boyutu ortalaması ise, atletizmle uğraşan sporculara göre daha düşük bulunmuştur. Adilce kazanmayı korumak alt boyutunda ise atletlerin, güreşçilerden daha yüksek ortalamalara sahip oldukları gözlenmiştir (Tablo 2). Atletler ve güreşçiler arasındaki değişimin spor branşlarının kendilerine has karakteristik özellik ve yapılarından kaynaklandığı söylenilebilir. Tsai ve Fung (2005) basketbolcuların, voleybolculara göre sportmenliği daha az önemsediklerini belirtmektedirler. Gürpınar (2014b) sporcu öğrencilerin ahlaki karar alma tutumlarının spor türü değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterebileceğine vurgu yapmıştır. Mouratidou vd., (2007) fiziksel temasın sporcuların ahlaki yargılarında önemli bir rol oynadığını, fiziki temas düzeyi düşük ya da hiç olmayan branşlardaki sporcuların ahlaki gelişim skorlarının daha yüksek olduğunu, yüksek temas sporlarının ise daha düşük ahlaki seviyelerle ilişkilendirildiğini rapor etmiştir. Aynı çalışmada oyundaki temas oranının artması mücadelenin artmasına yol açacağını böylelikle galip

gelmenin zorlaşacağını ve galibiyet adına haksız avantajlı durumların ortaya çıkabileceğini ve şartlar zorlaştığı için bu durumun negatif etkisinin daha da artabileceği bildirilmektedir.

Sporcu eğitim merkezinde hizmet alma süresi (eğitim görme süresi) değişkenine göre; hileyi, yarışma severliği benimseme ve adilce kazanmayı koruma alt boyutlarında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p>0,05$; tablo 3). Ancak tüm alt boyutlarda 3-4 yıl aralığındaki sporcuların en yüksek puan ortalamalarına sahip oldukları tespit edilmiş olup, artışı izleyen azalışlar olduğu saptanmıştır. Hileyi benimseme puan ortalaması arttığı zaman yarışma severlik ve adilce kazanmayı koruma puanlarında artış, hileyi benimseme puan ortalaması azaldığı zaman yarışma severlik ve adilce kazanmayı koruma puan ortalamalarında azalma görülmektedir (Tablo 3). Bu negatif korelasyon, eğitim süresindeki artışla birlikte hilenin zamana bağlı olarak istenmeyen bir davranış halini alması olarak nitelendirilebilir. Literatürde sporun ahlaki yapıya olumlu etkisi ile ilgili bir çok kaynağa rastlamak mümkündür. Sporda ticari ve siyasi beklentilerin artması, ahlaki beklentilerin ikinci plana atılmasına sebep olmuştur. Aynı zamanda profesyonelliğin giderek güçlenmesi, amatör ruhunun gerilemesine ve müsabakaların dostluk, kardeşlik ve birliktelikten daha çok maddi kazanımlar elde etmeye yönelik ticari bir sektör haline getirmiştir (Yıldıran, 2005). Sporda müsabakaya çıkacak sporcunun hedefi elbette galip olmaktır fakat sporcunun elde ettiği başarılarla aldığı ödüller ve şampiyonluklar amaç değil araç olmalıdır (Gümüş vd., 2016). Bireyler arasındaki ahlaki gelişim farkı eğitim yoluyla azaltılabilir. Eğitimle bireyler ahlaki gelişim düzeyleri ile ilgili bir üst seviyeye geçme konusunda güdülenebilirler. Genel geçer ahlaki kurallar ve ilkeler bakımından eğitim almaları insanların daha üst seviyeli ahlaki değerleri tanımalarına zemin hazırlayacaktır (Kulaksızoğlu, 2004). Ahlâki gelişimle birlikte kişinin toplumun kuralları ve gelenekleri çerçevesinde kendisini denetleyebilmesi beklenir (Topbaşı, 2006). Sporun sevgi, barış, dostluk, paylaşma gibi bir çok duyguyu barındırdığı düşünülecek olursa çalışmamızda sporcu eğitim merkezlerinde eğitim gören sporcuların ahlaki karar alma tutumlarında istatistiksel açıdan bir değişim gözlenmemesi, farklı yorumlamalara neden olabilir. Unutulmaması gereken nokta sporcu eğitim merkezlerinde eğitim alan sporcuların uzmanlar nezaretinde aldıkları eğitime ek olarak, spor sayesinde zararlı alışkanlıklardan uzak kalmaları ve belirli bir yaşam kalitesine sahip olmaları ile topluma yararlı bireyler olarak yer almaları ile kazanım haline dönüşebilecektir.

Sporcu eğitim merkezinde yatılı olarak kalan öğrencilerin aile gelir seviyesine göre hileyi, yarışma severliği benimseme ve adilce kazanmayı koruma alt boyutlarında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir (tablo 4). Sporcu öğrencilerin büyük çoğunluğunun gelir seviyelerinin oldukça düşük olması sosyo-ekonomik yönden benzer özellik taşıyan öğrencilerin zor şartlarda geçimlerini sağlayan ailelere sahip oldukları yönünde kanaat uyandırmıştır. Yaşam kalitesine direkt etki yapan gelir seviyesi, yoksulluk sınırının üzerine çıktığında sporcuların gerçek başarı ve performanslarını ortaya koyabilecekleri şartlar için gerekli zemin için temel şart yerine getirilmiş olacaktır. Spor ve ekonomi birbirini tamamlayan hatta birbirinin vazgeçilmez ögesi durumundadır. Bugün sporcular eski meslektaşlarının defne tacı ve erkeklik erdemlerinin aksine ekonomik, sosyal ve prestij yönünden sağladığı avantajlar için yarışmaktadırlar (Biçer, 1994). Türkiye 1. ve 2. atletizm liginde yarışan sporcular ile atletizmi bırakan elit sporcuların sosyo-ekonomik durumlarını belirlemek amacıyla yapılan bir çalışmada, sporcuların atletizmden sağladıkları aylık kazançlarının çok düşük veya hiç gelir getirmediği, spordaki başarıları oranda gelir sahibi oldukları, sporcuların başarı durumunun gelir seviyesini etkilediği belirlenmiştir (Pekel vd., 2004). Akandere vd., (2009) sporcuların spora yönelmesi ile maddi gelir sağlamak, düzenli

gelir elde etmek arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki olduğunu tespit etmişler ($p < 0.05$); ekonomik durumun spora başlamada ve sporcu başarısı üzerinde etkili olduğu sporcuların büyük oranda gelir sağlama ve maddi kazanç sağlamak seçeneğinde yoğunlaştığı belirlenmiştir. Deneklerin uzun yıllar spor yapmaları, profesyonel olmaları ve sporda başarılı olduklarında elde ettikleri eğitim, sağlık, beslenme, barınma gibi iyi yaşam koşullarını sporda başarısız olduklarında kaybetme endişesi sporcularda maddi kazanç sağlama seçeneğinin yüksek olmasının nedenlerinden olabileceğini rapor etmişlerdir. Bir ailenin sosyo-ekonomik düzeyi, aile reisinin mesleği, geliri, taşınmaz mallar, evin bulunduğu muhit, aile üyelerinin yaşadığı sosyal çevre, toplum içerisindeki sosyal statüleri ile anne ve babanın eğitim düzeyince belirlenmektedir (Cengiz vd., 2007). Aile gelir düzeyiyle benlik saygısı doğrusal bir ilişki göstermektedir (Erşan vd., 2009). Sporcu eğitim merkezinde yatılı olarak eğitim gören sporcu öğrencilerin ailelerinin önemli bir kısmının maddi gelir seviyesinin düşük olmasının sporcu performanslarında etkili olacağı düşünülmektedir. 1982 anayasasının 58. maddesine göre “devlet başarılı sporcuyla korur” (mevzuat, 1982), ödül yönetmeliğine göre (2010) “ulusal ve uluslar arası spor hizmet ve faaliyetlerinde üstün başarı gösteren sporculara aynı ve nakdi yardım yapılır” ifadeleri yer almaktadır. Buna göre sporcu eğitim merkezlerinde sporcu ve ailelerine ekonomik anlamda fırsat eşitliği sunulduğunu söylemek yerinde bir tespit olacaktır.

Bu araştırmada, anne ve baba eğitim seviyesi faktörüne bağlı olarak ahlaki karar alma alt boyutlarında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p > 0,05$; tablo 5). Anne ve baba eğitim düzeyi çocuğun eğitimsel yaşantısına ve kendini gerçekleştirmesine katkı sağladığı sürece önemli bir faktördür. Bu araştırmada anne ve baba için üniversite mezunu ebeveyn toplamda 10 kişi olarak tespit edilmiştir. Ebeveynlerin neredeyse tamamına yakını ilk ve ortaöğrenim mezunu olduğu ve düşük eğitim seviyesine sahip oldukları görülmektedir (tablo 5). Literatürde anne ve baba eğitim seviyesinin sportif faaliyetlere ait kazanımlara pozitif etkisinin olduğu yönünde bildirimde bulunan bir çok kaynak yer alır. Kaplan ve Akkaya (2013) ekonomik sermayenin genel olarak bireyin maddi olanaklarını ifade ederken, kültürel sermayenin eğitimi, bilgili olma düzeyiyle ilişkilendirildiğini, burada eğitimin kültürel sermaye olarak ele alındığında; eğitim düzeyi arttıkça spora katılımın da arttığı sonucunun çıkarabileceğini bildirmiştir. Ailelerin sporla ilgili olması çocuğun spora katılımında, hatta sporun toplumun çoğunluğunca yapılmasında olumlu bir etkidir (Sporbilim, 2017). Anne ve babanın eğitim düzeyi yükseldikçe çocuğu da spor yapmaya teşvik ettikleri tespit edilmiştir (Amman vd., 2000). Yapılan diğer bir araştırma sonucuna göre; ailenin eğitim düzeyinin, ailede sporcu olma durumunun, çocuğun spor yapması üzerinde etkili olduğu, özellikle ailenin spora ilgisinin çocuğun spor yapmasına karşı tutumunu olumlu etkilediği belirlenmiştir (Kotan vd., 2009). Görücü (2001) tarafından yapılan bir araştırmada ebeveynlerin eğitim düzeyi ile spora katılım arasında anlamlı bir ilişki ortaya çıkmıştır. Buna göre, anne-babanın eğitim düzeyi yükseldikçe çocuklarının aktif olarak spora katıldıkları görülmektedir. Anne-babanın eğitim düzeyi "hiç" olan öğrencilerin "anne-baba eğitim düzeyi" yüksek olan öğrencilere göre benlik saygısı düzeylerinin daha düşük olduğu saptanmıştır (Küçükosmanoğlu, 2013).

Türk toplumunda olumlu bir gelişme şekli, çocukların ayırt edilmeden kabiliyetleri doğrultusunda spora yönlendirilmeleridir (Hergüner, 2001). Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesine göre on sekiz (18) yaşına kadar her insan çocuk sayılır (BM çocuk hakları sözleşmesi, 1989). Sporcu eğitim merkezinde yatılı olarak eğitim görmekte olan sporcuların yaş aralığının 11-19 olduğu göz önüne alınırsa burada eğitim gören sporcuların

tamamının bu kapsamda olduğu görülecektir. Bu durumun küçük yaşlarda eğitim merkezlerine yatılı olarak alınan çocukların, ahlakla birlikte ruh ve spor iklimlerinin oluşturulmasında önemli bir fırsat olduğu görülecektir. Çocuk ve gençlerimizin sporla tanışmaları, doğru temel ve doğrultuda eğitim almaları açısından sporcu eğitim merkezleri oldukça büyük öneme sahiptir. Uzman kadrolar ve doğru eğitim programları ile kalıcı sportif başarılar için ilk adımlar da atılmış olacaktır. İlk ve ortaöğretim yıllarında, çeşitli faktörlerin etkisiyle spora yönelen gençlerin üniversite yıllarında da spor yapma ihtimali yüksektir. Toplumun eğitim düzeyi yüksek kesimini oluşturacak bu gençlerin çevrelerinden aldıkları spor kültürü ile birlikte, yaşamları boyunca spora katılımları ve ilgileri de aynı ölçüde yüksek olacaktır (Yüksel, 2015).

Çalışmamızda anne-baba eğitim seviyesi, eğitim merkezinden hizmet alma süresi ve gelir seviyesi faktörlerine bağlı olarak herhangi bir değişim gözlenmezken, yaş ve branş faktörlerine bağlı olarak istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Bu çalışmanın bulgularına bağlı olarak yaş ilerledikçe ahlaki karar alma tutumunda olgunluğa bağlı iyileşme olduğu, branş seçiminde ise güreş sporunun atletizm sporuna göre ahlaki karar alma tutumuna olumlu etki yaptığı söylenilebilir. Sonuç olarak, ülke sporumuzun temellerini oluşturan sporcu öğrencilerin evrensel ahlak değerleriyle birlikte, galibiyet veya mağlubiyet durumlarında değişmeyecek kendilerine ait öz ahlaki değer yargılarını geliştirmeye yardımcı olacak doğru tutuma ve ahlaki değerlere sahip olması için sporcu eğitim merkezlerinde verilen sportif ve ahlaki eğitimin oldukça önemli olduğu düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Akandere M, Baştuğ G, Akdoğan Z (2009). Erkek maratoncularda sosyal çevre ve ekonomik durumun spora yönelmeye etkisi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22: 459-466.

Amman MT, İkizler HC, Karagözoğlu C (2000). *Sporda Sosyal Bilimler*. Alfa Yayınevi, İstanbul.

Aydoğan Y, Özyürek A, Akduman G.G (2015). Okul öncesi dönem çocuklarının spora ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *International Journal of Science Culture and Sport*, 4 (Special Issue 1): 103-115.

Biçer T (1994). *Spor yönetimi organizasyonu ekonomik birim olarak spor işletmeleri ve uygulamadan bir örnek*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Butcher JE (1989). Adolescent girls sex role development: Relationship with sport participation, self-esteem and age at menarche. *Sex Roles*, 20(9): 575–593.

Cengiz G, Titrek O, Akgün Ö E (2007). Öğrencilerin ortaöğretim kurumu tercihinde okullarla ilgili faktörlerin etkisi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 4(1): 1-22.

Dikmen F (2014). Ahlak, değerler ve eğitimi. *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(2): 167-174.

Eğitim ve Ahlak Şurası (2015). Eğitim-Bir-Sen Yayınları, Ankara.

Erdemli A. (2016). *Temel Sorunlarıyla Spor Felsefesi*. E yayınları, İstanbul.

- Erşan EE, Doğan O, Doğan S (2009). Beden eğitimi ve antrenörlük bölümü öğrencilerinde benlik saygısı düzeyi ve bazı sosyo demografik özelliklerle ilişkisi. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 12(1): 35-42.
- Filiz K (2002). Sporun tanımlanması ve kapsamının belirlenmesi üzerine bir çalışma. *G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(2): 203-211.
- Görücü A. (2001). *Beden eğitimi ve spor yüksekokullarında okuyan öğrencilerin spor yapma amaçları ve spora yönlendirilmelerinde etken olan faktörler (Konya Örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Gürpınar B (2014a). Altyapı sporlarında ahlaki karar alma tutumları ölçeğinin Türk kültürüne uyarlanması: Bir Türk örneğinde geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 39(176): 405-412.
- Gürpınar B (2014b). Cinsiyet, eğitim seviyesi ve spora ait değişkenler açısından ortaokul ve lise'de okuyan sporcu öğrencilerin ahlaki karar alma tutumları. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 39(176): 413-424.
- Gümüş H, Saraçlı S, Ömür FK, Doğanay G, Kurtipek S (2016). Ortaöğretim öğrencilerinde fair play kavramı. *International Journal of Science Culture and Sport*. 4(2): 430-438.
- Hawkins DB, Gruber J.J (1982). Little lig baseball and player's self-esteem. *Perceptual and motor Skills Journal*, 35: 1335-1340.
- Hergüner G (2001). *Farklı liselerdeki sporcu öğrencilerin problem ve beklentilerinin belirlenmesi (Ankara İl Örneği)*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- <https://sporegitim.sgm.gov.tr/content.aspx?contentID=39> (27.05.2017 tarihinde erişim sağlanmıştır)
- https://cocukhaklari.barobirlik.org.tr/dokuman/mevzuat_uamevzuat/birlesmismilletler.pdf (04.06.2017 tarihinde erişim sağlanmıştır)
- İlhan L (2008). Eğitilebilir zihinsel engelli çocuklarda beden eğitimi ve sporun sosyalleşme düzeylerine etkisi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 16(1): 315-324.
- Kaplan Y, Akkaya C (2013). Toplumsal tabaka farklılıklarının spora yansıyan sonuçları (Antalya Örneği). *Mediterranean Journal of Humanities*, 3(2): 143-158.
- Korkmaz NH (2007). Yaz spor okulları ile çocukların benlik saygısı arasındaki ilişki. *Eğitim Fakültesi Dergisi*. XX(1): 49-65
- Kotan Ç, Hergüner G, Yaman Ç (2009). İlköğretim okullarında okuyan sporcu öğrencilerin spor yapmalarında okul ve aile faktörünün etkisi (Sakarya İl Örneği). *Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 3(1): 49-58.
- Kulaksızoğlu A (2004). *Ergenlik Psikolojisi*. Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Küçükosmanoğlu HO (2013). Müzik öğretmeni adaylarının bazı sosyo demografik değişkenlere göre benlik saygısı düzeylerinin karşılaştırılması. *Sanat Eğitimi Dergisi*, 1(2).
- Lee M. J, Whitehead J, Ntoumanis N (2007). Development of the attitudes to moral decision-making in youth sport questionnaire (AMDYSQ). *Psychology of Sport and Exercise*, 8(3): 369-392.

- Milli Eğitim Bakanlığı (2013). *Çocuk gelişimi ve eğitimi-ahlak gelişimi*. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1-38.
- Mouratidou K, Chatzopoulos D, Karamavrou S (2007). Moral development in sport context: utopia or reality. *Hellenic Journal of Psychology*, 4: 163-184.
- Özbek O, Nalbant U (2016). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ndeki genç sporcuların ahlaki karar alma tutumları. *14. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi*, 01-04 Kasım, Antalya.
- Öztürk F (1998). *Toplumsal Boyutlarıyla Spor*. Bağırhan Yayınevi, Ankara.
- Pehlivan Z (2004). Fair-play kavramının geliştirilmesinde okul sporunun yeri ve önemi. *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 2(2): 49-53.
- Pekel HA, Aydos L, Onay M (2004) Elit atletlerin sosyo-ekonomik durumları, Türkiye'deki elit atletlerin sosyo-ekonomik durumları üzerine bir araştırma. *10. Uluslar arası Spor Bilimleri Kongresi Bildirileri*, 17-20 Kasım, Antalya.
- Spor Hizmet ve Faaliyetlerinde Üstün Başarı Gösterenlerin Ödüllendirilmesi Hakkında Yönetmelik, (2010). 3289 Sayılı Kanunun ek 3 üncü Maddesine Göre Bakanlar Kurulu Kararı, *T. C. Resmi Gazete*, 27748.
- Tazegül Ü (2014). Sporun kişilik üzerindeki etkisinin araştırılması. *International Journal of Social Science*, 25: 537-544.
- Tel M (2014). Türk toplum yaşantısında fair play. *International Journal Of Science Culture And Sport*. 2(1): 694-704.
- Topbaşı F (2006). *Okul öncesi dönem 6 yaş grubu çocukların törel (ahlâki) gelişiminde dramının yeri ve önemi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tsai E, Fung L (2005). Sportspersonship in youth basketball and volleyball players. *Athletic Insight*, 7(2): 37-46.
- Türkmen M (2004). "Uzakdoğu sporlarının (UDS) çocuk gelişimine etkisi", *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8: 562-582.
- Ulusal Gençlik ve Spor Politikası Belgesi, (2012). 638 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 18 İnci Maddesine Göre Bakanlar Kurulu Kararı, *T. C. Resmi Gazete*, 28541.
- Ünlütepe Ş (2000). Spor ve eğitim ilişkisi. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 10: 171-174.
- www.mevzuat.gov.tr/Kanunlar.aspx. (03.06.2017 tarihinde erişim sağlanmıştır)
- www.sporbilim.com/sayfa.asp?mdl=haber¶m=62 (05.05.2017 tarihinde erişim sağlanmıştır)
- Yapan TH (1992). *Spor ahlakı-beden eğitimi dersinde ahlaki eğitim*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yıldıran İ (2005). Fair play eğitiminde beden eğitiminin rolü. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 1(10): 1-14.
- Yüksel M (2015). Eğitim düzeyi farklılıklarının spora yansımaları. *International Journal of Social Science*, 31: 149-165.

Field : Sport Sciences

Type : Research Article

Received: 04.05.2017 – *Accepted*: 15.06.2017

Denizli İli Atletizm Hakemlerinin Hakemlikte Kalma ve Bırakma Davranışlarının İncelenmesi

Bülent AĞBUĞA¹, Fikri GÜL², Fatma AĞBUĞA¹, Bülent ŞENKİBAR¹

¹Pamukkale Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Denizli, TÜRKİYE

²Pamukkale Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Denizli, TÜRKİYE

E-Posta: bakboga@pau.edu.tr

Öz

Bu çalışmanın amacı Denizli ili atletizm hakemlerinin hakemlikte kalma ve bırakma davranışlarını incelemektir. Araştırmaya, toplam 98 (65 erkek, $X_{yaş} = 36.78 \pm 13.79$ ve 33 kadın; $X_{yaş} = 31.34 \pm 12.45$) Denizli ili atletizm hakemi gönüllü olarak katılmıştır. Çalışmada sporcular için Scanlan ve ark. (1993) tarafından geliştirilen ve VanYperen'in hakemler için yeniden düzenlediği "Sporda Adanmışlık Ölçeği" kullanılmıştır. Ölçek 20 maddelik 5'li Likert tipli bir ölçek olup 6 alt boyuttan (hoşlanma, katılım alternatifleri, kişisel yatırım, sosyal engellemeler, katılım fırsatları ve hakemliği bırakmama niyeti) oluşmaktadır. Açımlayıcı istatistik analizi sonuçlarına göre; (1) atletizm hakemleri hakemlikten hoşlandıkları ($\bar{X} = 4.72$, $Ss = .48$), sosyal çevrelerini hakemliğe devam edip etmeme yönünde etki altında bıraktıkları ($\bar{X} = 4.26$, $Ss = .88$) ve hakemliği bırakma niyetlerinin olmadıkları ($\bar{X} = 4.64$, $Ss = .56$) beyanında bulunmuşlardır. Bununla birlikte katılım alternatifleri ($\bar{X} = 2.91$, $Ss = .79$) ve katılım fırsatları ($\bar{X} = 2.69$, $Ss = 1.21$) alt boyutlarında ölçeğin ortalaması çevresinde, 3'ün biraz altında olmuştur. Pearson Korelasyon analizi sonuçları da Hoşlanma ve Kişisel Yatırım ($r = .319$; $p < .001$); Hoşlanma ve Katılım Fırsatları ($r = .404$; $p < .001$); Kişisel Yatırım ile Katılım Fırsatları ($r = .321$; $p < .001$); Katılım Fırsatları ile Hakemliği Bırakma Niyeti ($r = .368$; $p < .001$); Hakemliği Bırakma Niyeti ile Kişisel Yatırım ($r = .229$; $p < .05$) arasında pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğunu göstermiştir). Bu araştırmanın sonucunda, hakemliğe devam edilmesinde özellikle harcanan zaman, çaba, para, kişisel yatırım ve hakemlikte geçirilen iyi zamanlardan oluşan katılım fırsatlarının çok önemli olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte hakemlikten hoşlanılmasıyla birlikte kişisel yatırımın ve katılım fırsatlarının da arttığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Atletizm, hakem, bırakma ve devam etme davranışı, sporda adanmışlık

Examination of Stay/Leave Behavior of Track and Field Referees in Denizli

Abstract

The purpose of this study was to examine stay/leave behavior of track and field referees in Denizli Municipality. Ninety eight Denizli track and field referees (65 men, $X_{age} = 36.78 \pm 13.79$ and 33 women; $X_{age} = 31.34 \pm 12.45$) voluntarily participated in this study. In this study, “The Sport Commitment Model” was used in this study. This model was developed by Scanlan et al. (1999) for athletes and adapted to referees by VanYperen. The questionnaire model is a 20-item 5-Likert type and consists of 6 subscales (enjoyment, involvement alternatives, personal investments, social constraints, involvement opportunities, and intent to quit). According to descriptive analysis, the data showed high enjoyment ($\bar{X} = 4.72$, $S_s = .48$), social constraints ($\bar{X} = 4.26$, $S_s = .88$) scores and referees do not intend to quit ($\bar{X} = 4.64$, $S_s = .56$). Additionally, the mean scores of involvement alternatives ($\bar{X} = 2.91$, $S_s = .79$) and involvement opportunities ($\bar{X} = 2.69$, $S_s = 1.21$) were a little less than the midpoint of the scale (i.e., 3). The results of Pearson product-moment correlations identified significant positive relationships among enjoyment and personal investment ($r=.319$; $p<.001$); enjoyment and involvement opportunities ($r=.404$; $p<.001$); personal investment and involvement opportunities ($r=.321$; $p<.001$); involvement opportunities and intent to quit ($r=.368$; $p<.001$) and lastly personal investment and intent to quit ($r=.229$; $p<.05$). Specifically, the results of this study found that enjoyment, spending time, money, effort, personal investment and involvement opportunities are very important for continuing officiating. In addition to this, this study showed that enjoyment increases personal investment and involvement opportunities.

Keywords: Track and field, referee, stay/leave behaviors, sport commitment

1. Giriş

Spor psikolojisi alanında daha çok sporcular üzerinde araştırmalar yapılırken hakemler ihmal edilmişlerdir (Philippe, Vallerand, Andrianarisoa & Brunel, 2009). Bu durum gerçekten de hayret verici olarak görülebilir. Spor karşılaşmalarının en önemli unsuru olan hakemlerin hakemliklerine başlaması ve yıllar içinde tecrübelenip doğru kararlar veren hakemler olması zaman, emek ve sabır isteyen bir husustur. Hakemliğin yaşamı idame ettirecek bir meslek olarak görülmemesi, sporcular, çalıştırıcılar, seyirciler ve hatta medya önünde zor durumda bırakılmaları ve adil bir ücret alamamaları hakemliği bırakma sebebi olarak görülebilir. Bu güçlülere rağmen hakemlerin büyük bir kısmı bu uğraşa devam etmektedir. Ancak elimizde herhangi bir istatistiki çalışma olmamasına rağmen bir kısım hakemin bu uğraşa devam etmedikleri gözlenmektedir. Bundan dolayı, hakemlik yapan ya da bırakan bireylerin neden bu uğraşa devam ettikleri ya da etmedikleri konusu araştırmaya değer bir konu olarak ön plana çıkmaktadır.

Hakemliği bırakma ya da hakemliği sürdürme davranışları yüksek bir seviyede seyir etmekte ve özellikle Avrupa kaynaklı yayınlarda hakemliği bırakma oranının %20 civarında olduğu belirtilmektedir (VanYperen, 1998). Özellikle VanYperen (1998) bu konuyu ele almış ve sporcular üzerinde uygulanmış “Sporda Adanmışlık Ölçeği” ni (Scanlan ve ark., 1993) hakemlere dönük olarak adapte etmiştir. Scanlan ve ark (1993) kadın ve erkek softbol ve basketbol oyuncularının spordan hoşlanma, kişisel yatırım ve katılım fırsatları görüşleri arasında istatistiki olarak önemli ilişkiler bulmuştur. Scanlan ve ark. (1993) sporda adanmışlığı “sporda katılımı devam ettirmeyi arzulamayı temsil eden psikolojik bir yapı” (s.6) olarak tarif etmektedir. Bu tarif içinde yüksek motivasyon, ilgi, çaba ve irade önemli bir yer tutmaktadır (Folkesson, Nyberg, Archer, & Norlander, 2002; Wolfson & Neave, 2007).

Batı ülkelerinde ve Türkiye’de hakemler üzerine yapılan çalışmalar daha çok futbol hakemleri ve onların problem çözme, stres, stresle baş etme yöntemleri, karar verme ve atılgnlık düzeyleri üzerinde yoğunlaşmıştır (Dorsch & Paskevich, 2007; Efe, Öztürk & Koparan, 2008; Pepe, Filiz, Pepe & Can, 1999; Thatcher, 2005;). Örneğin, Efe ve ark. (2008) futbol hakemlerinin problem çözme ve atılgnlık düzeylerine bakmışlar ve her iki değişkeni de yüksek seviyede bulmuşlardır. Ancak Türkiye gibi batı ve doğu kültürleri arasında yer alan bir ülkede Türk atletizm hakemlerinin bu işi neden yaptıkları ve ne kadar zaman, para ya da engellerle karşılaştıkları gibi konuları inceleyen bir araştırma henüz yapılmamıştır. Bu yüzden bu araştırma Denizli ili atletizm hakemlerinin hakemlikte kalma ve bırakma davranışlarını incelemiştir.

2. Yöntem

Araştırma Grubu

Araştırmaya, toplam 98 (65 erkek, $X_{yaş} = 36.78 \pm 13.79$ ve 33 kadın; $X_{yaş} = 31.34 \pm 12.45$) Denizli ili atletizm hakemi gönüllü olarak katılmıştır. Araştırmaya katılan hakemlerin büyük bir çoğunluğu (%46) öğretmenlik mesleğinden gelmektedir. Diğerleri de öğrenci (%25), emekli (%10) ve diğer mesleklerden (%19) gelmektedir. Hakemlerin %95’lik kısmı üniversite mezunudur.

Veri Toplama Aracı

Çalışmada veri toplamak amacıyla Scanlan ve ark. (1993) geliştirip, VanYperen (1998) yeniden düzenlediği “Sporda Adanmışlık Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçek 20 maddelik 5’li

Likert tipli bir ölçek olup 6 alt boyuttan (hoşlanma, katılım alternatifleri, kişisel yatırım, sosyal engellemeler, katılım fırsatları ve hakemliği bırakmama niyeti) oluşmaktadır (Tablo 1). VanYperen (1999) sırasıyla bu alt boyutları şu şekilde açıklamıştır: (1) Hoşlanma; eğlenme, zevk alma gibi olumlu duyusal yanıt, (2) katılım alternatifleri; hakemliğe devam etme karşısında diğer farklı ilgi çekici seçenekler, (3) kişisel yatırım, görevin devam etmediği durumlarda ortaya konulan kişisel kaynaklar, (4) sosyal engellemeler; aktivitede kalmak için yaratılan ve hissedilen sosyal beklentiler ya da normlar, (5) katılım fırsatları; sürekli katılım yoluyla oluşan değerli fırsatlar ve (6) hakemliği bırakma niyeti; hakemliği bırakmak.

Tablo 1. Hakemlikte Kalma ya da Bırakma Ölçeği Maddeleri

Hoşlanma	1.Hakemlik yapmaktan hoşlanıyor musunuz?
	2.Hakemliği keyifli buluyor musunuz?
	3.Hakemlik yaparken eğleniyor musunuz?
	4.Hakemlik yapmayı seviyor musunuz?
Katılım Alternatifleri	5.Hakemlik dışındaki faaliyetleri daha ilginç bulduğunuzu hiç düşündünüz mü?
	6.Hakemlik dışındaki faaliyetleri daha eğlenceli bulduğunuzu hiç düşündünüz mü?
	7.Hakemlik dışındaki faaliyetleri tercih etmeyi hiç düşündünüz mü?
Kişisel Yatırım	8.Hakemlik kariyeriniz için zamanınızın ne kadarını veriyorsunuz?
	9.Hakemlik kariyeriniz için ne kadar çaba gösteriyorsunuz?
	10.Hakemlik kariyeriniz için ne kadar para harcıyorsunuz?
Sosyal engellemeler	11.Arkadaşlarımın ve dostlarımla hayal kırıklığına uğrayacağımı düşündüğümünden hakemliği bırakamayacağımı hissediyorum.
	12.Aile üyelerimin (eşim, çocuklarım, annem ve babam) hayal kırıklığına uğrayacağını düşündüğümünden hakemliği bırakamayacağımı hissediyorum.
	13.Hakemlik yapmaya devam etmek zorunda olduğumu hissediyorum böylece İnsanlar kolay pes eden biri olduğumu düşünmeyecektir.
Katılım Fırsatları	14.Eğer hakemliği bırakırsanız, hakemliği özler misiniz?
	15.Eğer hakemliği bırakırsanız, atletizm ortamını özler misiniz?
	16.Eğer hakemliği bırakırsanız, hakemlikte geçirdiğiniz iyi zamanları özler misiniz?
Hakemliği Bırakma Niyeti	17.Eğer hakemliği bırakırsanız, heyecanı özler misiniz?
	18.Bu yıl sonu hakemliği bırakmaya niyetiniz var mı? (Ters madde)
	19.Gelecek yıl hakemliği devam ettirmeyi planlıyor musunuz?
	20.Eğer hakemliği şimdi bırakmak imkanı olsaydı, bırakır mıydınız? (Ters madde)

Veri Analizi

Araştırma verilerin analizinde, geçerliğe ilişkin kanıtlar açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri, güvenilirliğine ilişkin kanıtlar ise Cronbach Alfa tekniği kullanılarak belirlenmeye çalışılmıştır. Doğrulayıcı faktör analizinde yer alan (a) Ki-kare (Chi-Square)/serbestlik derecesi oranının (df) 3'ün altında olması (McIver & Carmines, 1981), (b) CFI (Comparative Fit Index) değerinin 0.90 üzerinde olması, (c) the Bentler–Bonett non-normed fit index

(NNFI) değerinin 0.90 üzerinde olması, (d) SRMR (Standardized Root Mean Square Residual) değerinin 0.05'in altında olması, (e) RMSEA (Root Mean Square Error of Approximation) değerinin 0.08 altında olması koşulları aranmıştır (Browne & Gudeck, 1993; Hu & Bentler, 1995). Doğrulayıcı faktör analizi AMOS 5 (Analysis of Moment Structures) istatistik programı kullanılarak yapılmıştır (AMOS 5.0; Arbuckle, 2003).

Ölçeğin geçerlik ve güvenilirliğini tespit etmek amacıyla birkaç adım takip edilmiştir. Birinci olarak, ölçek hem Türkçe hem de İngilizce dillerini iyi derecede bilen üç akademisyen tarafından Türkçe'ye çevrilmiş ve çevirideki bazı tercüme farklılıkları, bir araya gelinmesi ve tartışılması neticesinde giderilerek son halini almıştır. Daha sonra bu çeviri tekrar İngilizce diline çevrilmiş ve orijinali ile bir farklılığının olmadığı görülmüştür. İkinci olarak, Türkçe'ye çevrilmiş olan ölçek bir Türk Dili uzmanına gösterilerek dil bilgisi ve anlam olarak Türkçe'ye uygunluğunun denetlenmesi istenmiştir. Uzman ölçeğin anlaşılır olduğunu belirtmiştir. Üçüncü olarak, 26 hakemden oluşan bir gruba pilot çalışma olarak bu ölçek verilmiş, ölçeği doldurmaları istenmiş, anlayamadıkları ölçek maddesi olup olmadığı sorulmuştur. Hakemler ölçeği doldurduktan sonra bütün maddelerin anlaşılır olduğu cevabını vermişlerdir. Araştırmanın yapılabilmesi için gerekli olan resmi izinler katılımcılardan ve Türkiye Atletizm Federasyonundan alındıktan sonra hakemlere uygulanmıştır. Ölçeğin doldurulması ortalama 10 dakika sürmüştür.

Yapılan istatistik analizleri sonucunda bu ölçeğin verilere uyduğu ve yüksek seviyede geçerlik ve güvenilirlik verilerine sahip olduğu bulunmuştur. Örneğin, ölçeğin alt boyutlarının iç tutarlık katsayıları (Cronbach alpha değerleri) sırasıyla 0.90, 0.84, 0.79, 0.86, 0.94 ve 0.91 olarak bulunmuştur. Açımlayıcı faktör analizi sonucunda da faktör yüklerinin .55 ile .95 arasında değiştiği bulunmuştur (Tablo 2). Doğrulayıcı faktör analizi sonuçlarına göre tüm değerlerin değerlerin ($\chi^2/df = 1.31$, CFI = 0.95, GFI = 0.94, NNFI = 0.95, and RMSEA = 0.06) altı faktörlü yapıda kabul edilebilir uygunluk gösterdiği ortaya konmuştur. Bu araştırmanın sonucunda, bu ölçeğin verilere uyduğu ve tatmin edici psikometrik özellikler gösterdiği ortaya çıkmıştır.

Tablo 2. Açımlayıcı Faktör Analizi Sonucu

	Faktör					
	1	2	3	4	5	6
Hoşlanma1	,871					
Hoşlanma 2	,902					
Hoşlanma 3	,735					
Hoşlanma 4	,849					
Katılım Alternatifleri 1				,744		
Katılım Alternatifleri 2				,911		
Katılım Alternatifleri 3				,744		
Kişisel Yatırım 1					,847	
Kişisel Yatırım 2					,752	
Kişisel Yatırım 3					,606	
Sosyal Engellemeler 1			,782			
Sosyal Engellemeler 2			,950			
Sosyal Engellemeler 3			,725			
Katılım Fırsatları 1		,664				

Katılım Fırsatları 2	,905
Katılım Fırsatları 3	,945
Katılım Fırsatları 4	,791
Hakemliği Bırakma Niyeti 1	,725
Hakemliği Bırakma Niyeti 2	,546
Hakemliği Bırakma Niyeti 3	,784

3. Bulgular

Açımlayıcı istatistik analizi sonuçlarına göre; (1) atletizm hakemleri hakemlikten hoşlandıkları ($\bar{X} = 4.72$, $Ss = .48$), sosyal çevrelerini hakemliğe devam edip etmeme yönünde etki altında bıraktıkları ($\bar{X} = 4.26$, $Ss = .88$) ve iki ters maddesi düzeltildikten sonra bulunan sonuca göre hakemliği bırakma niyetlerinin olmadıkları ($\bar{X} = 4.64$, $Ss = .56$) beyanında bulunmuşlardır. Bununla birlikte katılım alternatifleri ($\bar{X} = 2.91$, $Ss = .79$) ve katılım fırsatları ($\bar{X} = 2.69$, $Ss = 1.21$) alt boyutlarında 3'ün altında bir ortalama olmuştur (Tablo 1). Bu durumda başka bir katılım alternatifi olarak atletizm hakemliği dışında bir faaliyeti ara sıra düşündükleri ve katılım fırsatı olarak da atletizm hakemliğini kısmen özleyeceklerini belirtmişlerdir. Son olarak, hakemler kişisel yatırımlarını (ör: Hakemlik kariyeriniz için zamanınızın ne kadarını veriyorsunuz?) yaptıklarını ancak bunun ölçek ortalaması olan 3'ün bir miktar üstünde olduğu sonucu bulunmuştur. Pearson Korelasyon analizi sonuçları da Hoşlanma ve Kişisel Yatırım ($r=.319$; $p<.001$); Hoşlanma ve Katılım Fırsatları ($r=.404$; $p<.001$); Kişisel Yatırım ile Katılım Fırsatları ($r=.321$; $p<.001$); Katılım Fırsatları ile Hakemliği Bırakma Niyeti ($r=.368$; $p<.001$); Hakemliği Bırakma Niyeti ile Kişisel Yatırım ($r=.229$; $p<.05$) arasında pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğunu göstermiştir. Diğer taraftan, Katılım Alternatifleri ile Katılım Fırsatları arasında ise negatif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür ($r=-.291$; $p<.001$) (Tablo 3).

Tablo 3. Açımlayıcı ve Pearson Korelasyon Analizleri Sonucu (N=98)

	\bar{X} (Ss)	Hoşlanma	Katılım Alternatifleri	Kişisel Yatırım	Sosyal Engellemeler	Katılım Fırsatları	Hakemliği Bırakmama Niyeti
Hoşlanma	4.72 (.48)	-	-.199	.319**	.119	.404**	.184
Katılım Alternatifleri	2.91 (.79)	-.199	-	-.156	.059	-.291**	-.005
Kişisel Yatırım	3.46 (.83)	.319**	-.156	-	.145	.321**	.229*
Sosyal Engellemeler	4.26 (.88)	.119	.059	.145	-	.175	.007
Katılım Fırsatları	2.69 (1.21)	.404**	-.291**	.321**	.175	-	.368**
Hakemliği Bırakma Niyeti	4.64 (.56)	.184	-.005	.229*	.007	.368**	-

** $p<.001$

* $p<.05$

4. Tartışma ve Sonuç

Çalışmada veri toplamak amacıyla Scanlan ve ark. (1993) geliştirip, VanYperen (1998) yeniden düzenlediği “Sporda Adanmışlık Ölçeği” nin hem Açımlayıcı hem de Doğrulayıcı Faktör Analizleri sonuçlarına göre verilere uyduğu ve tatmin edici psikometrik özellikler gösterdiği ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte bu araştırmadaki hakemlerin hakemlikte kalma ve bırakma davranışları ile Scanlan ve ark.’nın (1993) yaptıkları araştırmadaki katılımcıların davranışları ile paralellik taşımaktadır. Scanlan ve ark.’da yaptıkları çalışmada spordan hoşlanma ile kişisel harcamaların sporda kalma ya da bırakma davranışları arasında bir bağlantı bulmuşlardır. Ancak Scanlan ve ark.’nın çalışması sporcular üzerinde yapılmıştır. Bununla birlikte VanYperen’in (1998) çalışması da yapılan bu çalışma ile paralellik taşımaktadır. VanYperen hakemliği bırakma/ma davranışında özellikle hoşlanma ve katılım alternatifinin etkili olduğu yönünde bir sonuç bulmuştur. Yapılan araştırmamızda, hakemliğe devam edilmesinde özellikle harcanan zaman, çaba ve para ile oluşan kişisel yatırım ve hakemlikte geçirilen iyi zamanlardan oluşan katılım fırsatları alt boyutlarının öne çıktığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte hakemlikten hoşlanılmasıyla birlikte kişisel yatırımın ve katılım fırsatlarının da arttığı tespit edilmiştir.

Bu sonuçlar, spor federasyonlarına hakemliklerin sürdürülebilmesi ve yarışmaların daha istekli hakemler tarafından yapılması yönünde bir rehber olacaktır. Bunun yanında bu araştırma, Türkiye’de hakemlerin hakemliği bırakma ya da devam ettirme eğilimlerini inceleyen ilk araştırma olarak öne çıkmaktadır. Gelecekte yapılacak araştırmalar daha geniş bir hakem sayısı ile ve farklı spor federasyonu hakemlerinin özellikle medyanın göz önünde bulundurduğu Futbol ve Basketbol hakemleri üzerinde yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Arbucke JL (2003). *Amos 5.0 update to the Amos user’s guide*. Chicago, IL: SmallWaters.
- Browne MW, Gudeck R (1993). Alternative Ways of Assessing Model Fit. (Ka Bollen, Js Long, Eds.), *Testing Structure Equation Models*. Newbury Pdiğ, Ca: Sage, 136–162.
- Dorsch KD, Paskevich DM (2007). Stressful Experiences among Six Certification Levels of Ice Hockey Officials. *Psychology of Sport And Exercise*, 8, 585-593.
- Efe M, Öztürk F, Koparan Ş (2008). Bursa İlindeki Faal Futbol Hakemlerinin Problem Çözme ve Atılganlık Düzeylerinin Belirlenmesi. *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 6, 49-58.
- Folkesson P, Nyberg C, Archer T, Norlander T (2002). Soccer Referees’ Experience of Threat and Aggression: Effects of Age, Experience, and Life Orientation on Outcome of Coping Strategy. *Aggressive Behavior*, 28, 317-327.
- Hu L, Bentler PM (1995). Evaluating Model Fit. (Rh Hoyle, Ed.), *Structural Equation Modeling: Concepts, Issues, and Applications*. London: Sage. S. 76-99.
- McIver JP, Carmines EG. (1981). Unidimensional Scaling. *Quantitative Applications in Social Science*, 24, 96–107.
- Pepe H, Filiz K, Pepe K, Can S. (1999). Futbol Hakemlerinin Hakemlik Geçmişleri ve Sporculuk Geçmişlerinin Tutarlı Karar Vermedeki Etkisinin İncelenmesi, *Atatürk Üniversitesi BESYO, Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 1, 26-33.

Philippe FL, Vallerand RJ, Andrianarisoa J, Brunel P (2009). *Passion in Referees: Examining Their Affective and Cognitive Experiences in Sport Situations. Journal of Sport & Exercise Psychology, 31, 77-96.*

Scanlan TK, Carpenter PJ, Schmidt GW, Simons JP, Keeler B.(1993). An Introduction to the Sport Commitment Model. *Journal of Sport & Exercise Psychology, 15, 1-15.*

Thatcher J (2005). Stress, Challenge, and Impression Management among Sports Officials. *Sport And Exercise Psychology Review, 1, 26-35.*

Vanyperen NW (1998). Predicting Stay/Leave Behavior among Volleyball Referees. *The Sport Psychologist, 12, 427-439.*

Wolfson S, Neave N (2007). Coping Under Pressure: Cognitive Strategies for Maintaining Confidence among Soccer Referees. *Journal Of Sport Behavior, 30, 232-247.*

Field : Sport Sciences, Recreation, Tourism

Type : Research Article

Received: 27.04.2017 – *Accepted*: 15.06.2017

Van Gölü'nün Rekreatyonel Turizm Potansiyelinin SWOT Analizi İle Değerlendirilmesi

Sağbetullah MERİÇ¹, Öznur BOZKURT²

¹Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Turizm ve Otel İşletmeciliği Yüksekokulu, Van, TÜRKİYE

²Düzce Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Düzce, TÜRKİYE

E-Posta: smeric@yyu.edu.tr, oznurbozkurt@duzce.edu.tr

Öz

Su kıyıları, rekreatyonel faaliyetler için çekici özelliğe sahip alanlardır. Bu alanlarda gerçekleştirilen rekreatyon faaliyetlerinin değerlendirilmesi ve rekreatyonel potansiyelin ortaya konulması, bu amaç doğrultusunda kullanılan alanın geleceği için oldukça önemlidir. Bu araştırmada, Van Gölü'nün, rekreatyonel kullanım durumunun ve sahip olduğu potansiyelin ortaya konulması amaçlanmaktadır. Araştırma kapsamında veri elde etmek için, daha önce alanda gerçekleştirilmiş çalışmalardan yararlanılmış ve gözlemler yapılmıştır. Elde edilen veriler doğrultusunda rekreatyonel kapsamda Van Gölü'nün SWOT analizi oluşturulmuştur. Araştırma sonucunda, Van Gölü'nün rekreatyonel turizm potansiyelinin yeterli ölçüde değerlendirilmediği ve rekreatyonel alanlarda önemli eksiklikler olduğu tespit edilmiştir. Araştırmanın sonuç kısmında mevcut potansiyelin etkin kullanılmasını ve korunmasını sağlayacak öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Van Gölü, Rekreatyon, Turizm Potansiyeli, SWOT Analizi

Evaluation of Recreational Tourism Potential of Lake Van by SWOT Analysis

Abstract

Water borders are attractive areas for recreational activities. The evaluation of recreational activities in these areas and the presentation of recreational potential are very important for the future of the area. This area used for this purpose. Purpose of the research determine the recreational use of Van Lake and reveal the potential it has. In order to obtain the data in the research, the previous studies performed in the field were used and observations were made. SWOT analysis of Van Lake was created from recreational point of view in the direction of obtained data. As a result of the research, it has been determined that the potential of recreational tourism in Van Lake is not adequately assessed and there are significant deficiencies in recreational areas. In the conclusion of the study, suggestions were provided to ensure the effective use and preservation of the potential.

Keywords: Lake Van, Recreation, Tourism Potential, SWOT Analysis

1. Giriş

İnsanların içinde bulunduğu yoğun çalışma temposu, olumsuz yaşam koşulları, nüfus yoğunluğu, çevre kirliliği ve gürültü gibi birçok durum insanlar üzerinde duygusal ve fiziksel yıpranmalara yol açmaktadır. Bu durum insanları temelinde eğlence ve dinlenme olan rekreasyon faaliyetlerine yönelmektedir. Dolayısıyla rekreasyonel faaliyet alanları ve rekreasyonel potansiyele sahip alanlar yöre halkı ve ziyaretçiler açısından büyük önem arz etmektedir.

Rekreasyon kavramı, Latince “yenilenme, tazelenme” anlamına gelen “recreate” sözcüğünden gelmektedir (Hacıoğlu vd., 2009). Kavramsal olarak rekreasyon, kişiye kendisini yeniden yapılandırma olanağı sunan sosyal aktivite ve eğlence olarak karşımıza çıkmaktadır (Can, 2015). Rekreasyon, insanların boş zamanlarında buldukları mekandan uzaklaşma, gezme, görme, dinlenme, beraber olma, hava değişimi, heyecan duyma ve farklı yaşantılar elde etme gibi değişik amaçlarla gerçekleştirilen etkinlikleri ifade etmektedir. Genel olarak rekreasyon faaliyetleri, insanların boş zamanlarında eğlence ve tatmin duyguları elde etmesini sağlayan, insanların gönüllü olarak katıldıkları ve insanların yorgunluklarını gidererek yaratıcı bir güç kazandıran faaliyetler olarak tanımlanmaktadır (Hacıoğlu vd., 2009). Özellikle gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde bireylerin planlı boş zaman sürelerinin artmasına bağlı olarak, rekreasyon kavramının da önemi artmıştır (Türkmen vd., 2013: 2141).

Turizm, insanların olağan ihtiyaçlarını karşıladıkları, sürekli ikamet ettikleri ve çalıştıkları yerlerin dışında, yerleşmemek ve ekonomik anlamda gelir elde etmemek şartıyla, eğlenme, dinlenme, sağlık, merak, spor, kültür, kongre ve seminerlere katılmak ya da dini ibadetlerini yerine getirmek amacıyla kişisel ya da toplu olarak yapılan seyahatler olarak tanımlanmaktadır (Özgüç, 2003: 15). Son dönemde turizm sektörünün etkileşim sağlama özelliğinin yanı sıra olağanüstü deneyimler, başarı, macera ve fiziksel aktiviteler sağlama yönü de ön plana çıkmaktadır. Bu durum, turizm yoluyla doğanın ticari amaçlar ile kullanılabilmesine olanak tanımaktadır (Margaryan ve Fredman, 2017).

Etkinlikler, turizmi geliştirmenin ve pazarlama stratejilerinin önemli ve ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Turizm olayı kapsamında bir çekim unsuru yaratmak için, etkinliklerin sistematik bir şekilde geliştirilmesi, planlanması, düzenlenmesi ve pazarlanması gerekmektedir (Can, 2015). Etkinlikler, turizm ve rekreasyon kavramlarının bir arada kullanılmasına ve bu iki faaliyet arasında önemli bir ilişki kurulmasına zemin hazırlamaktadır.

Rekreasyon ve turizm kavramları; mutlu olma, eğlenme, boş zaman, hoşlanma gibi durumlar oluşturması nedeniyle eş anlamlı kavramlar olarak kullanılmaktadır. Kavramlar bir biri ile sıkı bir ilişki içinde olmasına rağmen birbirinden farklıdır (McKercher, 1996). Turizm boş zamanın özel olarak kullanılmasını gerektirir. Ama boş zamanın tümünü ya da rekreasyon faaliyetlerinin tüm şekillerini kapsamaz. Turizm tüketicinin yaşadığı yerden ayrılmasını gerektirir oysa rekreasyon faaliyetlerinde böyle bir zorunluluk yoktur (Karaküçük, 2014). Dinlenme ve eğlenme özellikleri ile dikkat çeken turizm olayı, rekreasyon faaliyetlerinin sadece önemli bir yönünü içerir.

Rekreasyon faaliyetlerine katılma; mutluluk, ruhsal denge, tatmin, yaratıcılık, karakter, rekabet etme gücü, özgürlük, ruhsal kapasite, fiziksel ve ruhsal kondisyon ve daha geniş dünya görüşü gibi birçok kazanım sağlar (Hacıoğlu vd., 2009). Bunların yanında, bireylerin günlük iş ve yaşam temposundan uzaklaşarak kendisine zaman ayırması beden ve ruh sağlığına kavuşma ve yenilenme gibi çeşitli avantajlar sağlar. Bu durum kişilerdeki iş verimliliğini ve motivasyonunu arttırmaktadır (Can, 2015). Rekreasyon faaliyetlerinin önemli

bir yanı da, insanların kendini gerçekleştirmelerine olanak tanınmasıdır. Kendini gerçekleştirme ihtiyacı, insanın temelde tüm potansiyelini gerçekleştirme, hayatını dolu dolu yaşama ihtiyacını ifade etmektedir. Rekreasyon kapsamındaki bazı etkinlikler yolu ile insanlar, hem kendini gerçekleştirme ihtiyaçlarını giderirler hem de dinlenme ve eğlenme ihtiyaçlarını karşılama şansı elde ederler (Demirci Orel ve Yavuz, 2003).

Doğal alanların rekreasyon faaliyetler kapsamında kullanılması, ülkemizde ve bir çok ülkede gerçekleştirilmektedir. Burada önemli olan nokta, alanlar kullanılmaya başlandığında koruma bilincinin ön planda yer almasıdır. Turizm hareketliliğinin % 40-60 civarındaki oranının doğaya yönelik gerçekleştirildiği düşünülmektedir (Yılmaz, 2004). Turizm faaliyetlerinin büyük oranı, doğadaki rekreasyonel faaliyetlerin özel servis sağlayıcıları yardımıyla organize edilerek ticari amaçlı kullanılması ile gerçekleşmektedir (Margaryan ve Fredman, 2017). Ülkemizde gerçekleşen turizm hareketliliğinde, doğaya yönelik turizm faaliyetlerinin, çok düşük olduğunu söylemek mümkündür. Bu da kullanılabilir önemli bir potansiyele sahip olduğumuzun göstergesidir.

Turizm ve rekreasyon gelişiminin, toplum için potansiyel avantajları ve dezavantajları vardır. Turizm ve rekreasyonun, iş büyümesine ve karlılığa katkıda bulunması, arazi değerlerinin yükselmesi, işsiz ya da yetersiz çalışanlar için iş imkanı sağlaması, ekonomiyi çeşitlendirmeye yardımcı olması, gelir takviyesi sağlaması, ölçek ekonomilerinden yararlanarak yerel yönetim ve kamu hizmetlerini iyileştirmesi, yerel halkın tıbbi bakım, alışveriş ve eğlence gibi daha geniş bir dizi özel sektör yatırımlara erişmesini sağlaması avantajlar olarak ifade edilmektedir. Büyüme, kirlilik ve buna bağlı gelişen sağlık sorunları, daha yüksek konut maliyetleri, trafik tıkanıklığı ve kamu hizmetlerinin kapasitesini zorlama gibi durumlarda, devanatajlar olarak sıralanabilir (Reeder ve Brown, 2005).

İnsanların turizmde su kaynaklarına olan ilgisi sadece denizlerle sınırlı değildir. Göller su kaynaklarının önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Göller de denizler gibi amatör balıkçılık, yüzmeye, su kayağı, sörf, yelken açma ve kano benzeri suya dayalı rekreasyonel etkinliklere uygundur. Göller suya dayalı etkinliklerin yanı sıra piknik, avcılık, kamping, yürüyüş yapma, fotoğraf çekme, bisiklete binme ve manzara seyretme gibi çevresel aktivitelerin yoğunluk kazandığı ortamlardır (Akpınar ve Akbulut, 2007). Turizm amaçlı doğal ve kültürel çevrenin yanlış kullanılması, onarılması çok zor olan durumlar doğurmaktadır. Bu durum turizm ve rekreasyon faaliyetlerinin sorgulanmasına ve eleştirilmesine neden olmaktadır (Karaküçük, 2014).

Bu çalışmada, Türkiye'nin en büyük, dünyanın da en büyük sodalı gölü olan Van Gölü'nün, rekreasyonel kullanım durumunun ortaya konulması amaçlanmaktadır. Van Gölü'nün mevcut kullanım durumunun yanı sıra, sahip olduğu rekreasyonel potansiyel de değerlendirilmeye çalışılmıştır. Çalışmada rekreasyonel aktivitelerin çevreye olabilecek olumlu ve olumsuz etkileri üzerinde durularak, gerçekleştirilebilecek rekreasyonel yatırımlara yönelik öneriler sunulmaktadır. Elde edilen bilgiler doğrultusunda Van Gölü'nün rekreasyon kapsamında SWOT analizi oluşturulmuştur. Bu araştırmanın amacı, Van Gölü üzerinde ve çevresinde gerçekleştirilen rekreasyonel aktiviteleri değerlendirmek ve Van Gölü'nün rekreasyonel etkinliklerde kullanılabilir potansiyelini belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda gerçekleştirilen bu araştırma ile, rekreasyon faaliyetlerinin olumlu ve olumsuz yönlerinin tespit edilmesi, uygulanan yanlış politikalara dikkat çekilmesi, gerekli planlamalar için alt yapı oluşturulması ve Van Gölü'nün tanıtımının sağlanması hedeflenmektedir.

Gerçekleştirilen rekreasyon faaliyetlerinin değerlendirilmesi ve rekreasyonel potansiyelin ortaya konulması, kullanılan alanın geleceği için oldukça önemlidir. Bu sayede yanlış uygulamaların önüne geçilebilir ve kazanç sağlayacak potansiyelin doğru bir şekilde kullanılması sağlanabilir. Van Gölü'nün rekreasyonel faaliyetler kapsamında ele alındığı bu araştırmada, mevcut yanlışlara dikkat çekilmekte gerek kamu gerekse özel sektör yatırımları için yol gösterici öneriler yer almaktadır. Literatürde Van Gölü'nün turizm kapsamında değerlendirildiği araştırmalar yok denecek kadar azdır. Araştırma kapsamında Van Gölü'nün rekreasyonel anlamda ele alınmış olması, literatürdeki boşluğa katkı sağlaması açısından da önem arz etmektedir.

2. Yöntem

Araştırmada veri elde etmek için, daha önce alanda gerçekleştirilmiş ve çalışmaya katkı sağlayabilecek her türlü bilimsel araştırmalardan ve raporlardan yararlanılmıştır. Bunun yanında Van Gölü çevresine farklı zamanlarda yapılan çok sayıda ziyaret ile yerinde gözlemler yapılmıştır. Elde edilen veriler değerlendirilerek, SWOT analizi yöntemiyle rekreasyonel açıdan güçlü ve zayıf yönler ile turizm açısından fırsatlar ve tehditler belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırma Alanı

Van Gölü, Doğu Anadolu'da tektonik olarak aktif bir bölgede yer alan yaklaşık 607 km³ hacim ve maksimum 451 metre derinliğine sahip dünyanın en büyük sodalı gölüdür. Yüz ölçümü 3.713 km² olan Van Gölü'nün denizden yüksekliği 1.646 metredir (Degens vd., 1984).

Van Gölü'nün yaşı ve oluşumu ile ilgili yapılan çalışmalarda, gölün günümüzden yaklaşık olarak 100.000 yıl önce Nemrut Volkanı'ndan çıkan lavların akarsu sisteminin önünü tıkamasıyla oluştuğu belirtilmektedir (Üner vd., 2010). Van Gölü, bölgede kış aylarının daha ılık geçmesine neden olurken, yaz aylarının ise sıcaklıklarının fazla yükselmesini önleyen bir özellik göstermektedir. Van Gölü'nün yıl içindeki seviye değişimleri kış aylarında alçalma, yaz aylarında yükselme şeklindedir. Göl seviyesi kısa dönemlerde yükselip alçalmakta ancak, uzun yıllar dikkate alındığında yavaş fakat sürekli bir şekilde yükselmektedir (Alaeddinoğlu, 2013).

3. Bulgular

Su temasının ön plana çıkartılabilmesinin en önemli yollarından biri rekreasyon faaliyetleri kapsamında değerlendirilmesidir (Türker vd., 2014). Su içinde veya etrafında yapılan rekreasyonel faaliyetler suyu ve kıyıları en fazla tercih edilen rekreasyon alanları yapmaktadır. Su, çeşitli rekreasyon faaliyetlerine olanak vererek kaynak görevini üstlenmektedir. Bunun yanında, yüzey şekillerini bütünleyip görsel etkiyi artırarak alanın rekreasyonel potansiyelini arttırmaktadır (Karahana ve Orhan, 2009). Rekreasyonel faaliyetlerin bazıları suyun doğrudan kullanımını gerektirirken, bazıları için ise su pasif olarak kullanılmaktadır. Araştırma kapsamında yılın herhangi bir döneminde bölgeye gelen turistlerin veya yerel halkın kullandığı ya da kullanmaya elverişli bir potansiyele sahip olduğu düşünülen, su ile aktif veya pasif olarak ilişkili olan rekreasyonel faaliyetler değerlendirilmiştir. Bu araştırmada Van Gölü üzerinde ve çevresinde yapılan veya yapılması

mümkün olan rekreasyonel faaliyetler su ile doğrudan ilişkili rekreasyon etkinlikleri ve su ile dolaylı ilişkili rekreasyon etkinlikleri şeklinde iki grupta ele alınmıştır.

3.1. Su ile doğrudan ilişkili rekreasyon etkinlikleri

3.1.1. Yüzme: Van gölü çevresinde en önemli rekreasyonel faaliyetlerden biri olan yüzme aktivitesine uygun bir çok alan mevcuttur. Dünyadaki turizm hareketlerinin büyük bir kısmının yüzme aktivitesinin gerçekleştirildiği tatil turizmi alanlarına yöneldiği dikkate alındığında bu potansiyel Van Gölü için oldukça önem arz etmektedir (Alaeddinoğlu, 2013).

Sağlık bakanlığı tarafından açıklanan yüzme suyu takip sistemi verilerine göre Van Gölü kıyısında 32 plaj yer almaktadır. Bu plajlardan 14'ü mükemmel kategorisinde yer alırken, 5 tanesi iyi, 5 tanesi de kötü kategorisinde yer almaktadır. Van gölü kıyısında girilmesi yasak plaj bulunmazken 7 tane plaj da yeni kategorisinde yer almaktadır (Türkiye Halk Sağlığı Kurumu, <http://yuzme.saglik.gov.tr>). Ancak araştırma alanında yapılan gözlemler ile bu plajlar dışında yüzmeye uygun bir çok plajın da olduğu gözlenmiştir. Verileri incelendiğinde mükemmel olan plajların yerleşim yerlerine uzak bazı kıyılarda yer aldığı görülmektedir. Bu da, Van Gölü çevresindeki yerleşim yerlerinin gölü kirleterek mevcut alanları yüzme için uygun olmayan bir yere çevirdiğini göstermektedir.

Van Gölü'nün deniz ve okyanuslara oranla daha küçük dalgalara sahip olması, suyunun bir çok cilt hastalığına iyi gelmesi, çok derin ve kayalık olmayan sahillerinin bulunması ve suyunun sodalı olması (dolayısıyla yosunlaşmanın olmaması) gibi özellikler, Van Gölü'nü yüzme kapsamında özel bir yere taşımaktadır.

Suyun tedavi amaçlı kullanımı sıcak su kaynakları ile ilişkili olduğu gibi, soğuk mineralli suların uygun kullanımı ile de ilişkilidir. Odabaşı ve Tekbaş, (2015) yaptıkları araştırma sonucunda Van Gölü'nün kimyasal olarak ön plana çıkan en belirgin özelliğini bikarbonat içeriğinin oldukça yüksek olması olarak ifade etmektedirler. Van Gölü suyunda elde edilen bikarbonat değeri, kaplıçalarda gözlenen değerlerin hepsinden yüksek bulunmuştur. Bikarbonatlı sular, sağlık alanında içme ve banyo amaçlı olarak kullanılmaktadır. Van Gölü suyu da içilerek kullanılabilir ancak sodyum değerinin yüksek olması içme olarak kullanımı kısıtlayıcı önemli bir faktördür. Ancak Van Gölü suyunun banyo kapsamında kullanılmasının mümkün olduğu, bir kısım deri hastalıklarında, tamamlayıcı tedavi unsuru olarak etkin olduğu araştırmada ortaya konulmuştur. Diğer bir ifade ile, Van Gölü suyu diğer tedavi yöntemleri ile birlikte kullanıldığında veya tek başına bir kısım hastalıklarda tamamlayıcı tedavi unsuru olarak kullanılabilir niteliklere sahiptir (Odabaşı ve Tekbaş, 2015). Ayrıca araştırma sonucunda, Van Gölü'nün tedavi, sağlık turizmi veya rekreasyonel kullanımlar için uygun olduğu, ancak mevcut hali ile bu amaçlara yönelik kullanılmasının da söz konusu olamayacağı ifade edilmiştir.

Van Gölü suyunun yapısının sağlığa iyi gelmesinin yanında yosunlaşmaya ve su canlılarının yaşamasına uygun olmaması, gölü yüzme aktivitesi konusunda farklı bir konuma taşımaktadır. Gölün suyunun sodalı olması dolayısıyla, yüzme aktivitesinden sonra saçlar normal suyla durulanmadığında sararma oluşmaktadır. Bu durum Van Gölü'nü diğer yüzme alanlarından çok belirgin şekilde ayırmaktadır.

3.1.2. Sandalla Gezinti: insanların en çok talep ettikleri suya dayalı rekreasyon faaliyetlerinden biri de sandalla gezintidir. Van Gölü sandalla gezinti faaliyetlerinin gerçekleşmesi için genel olarak uygun potansiyeldedir. Van Gölü, uygun potansiyele sahip

olmasına karşın bu aktivitenin çok az gerçekleştirildiği gözlenmektedir. Sandalla gezinti aktivitesi, özellikle gölün güney kıyılarından bazılarında gerçekleştirilmektedir. Yapılan sandalla gezinti faaliyetleri ziyaretçilerin kullanabileceği bir imkan olarak sunulmamaktadır. Sandal gezintileri sandalı olan kişiler tarafından yapılabilen bir aktivite olarak gerçekleştirilmektedir.

3.1.3. Kano: Van gölü, genelde göllerde ve debisi çok yüksek olmayan akarsularda yapılan bir doğa sporu olan kano aktivitesi için oldukça uygundur. Van Gölü'nün birçok sahilinde kano ve deniz bisikleti kiralama olanakları mevcuttur. Ancak birçok alanda gayri resmi bir şekilde sunulan bu olanak, güvenlik zafiyeti taşımaktadır. İşletmeciler tarafından kullanılmayacak derecede eski ve bakımsız kanoların kiralandığı ve birçok alanda can yeleğinin bulunmadığı gözlenmiştir. Kaçak olarak yapılan bu faaliyetlerin resmi kurumların iznine ve denetimine tabi tutulması gerekmektedir.

Resmi kurumlarca bu aktivitenin gerçekleştirilmesine uygun ortamların hazırlanması ve bu sporun teşvik edilmesi, hem bu sporun bir rekreasyonel faaliyet olarak kullanılmasını hem de başarılı sporcuların yetişmesini sağlayacaktır. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Su Sporları Daire Başkanlığı tarafından da gerçekleştirilen bu faaliyet için çeşitli denetim mekanizmalarının oluşturulması ve güvenlik önlemlerinin alınması gerekmektedir. Bu aktivitelerin gerçekleştirilmesi için göl kıyılarında gerekli olan rampaların ve iskelelerin yapılması da önemli bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.1.4. Botçuluk ve motorlu su araçlarıyla gezinti: Van Gölü üzerinde gezinti amaçlı kullanılan su araçları gölün özellikle Van ili tarafında hizmet vermektedir. Motorlu su araçlarıyla Akdamar Adasına ve Akdamar Kilisesine turlar düzenlenmekte ve talep olması durumunda özel gezintiler gerçekleştirilmektedir.

Botçuluk ve motorlu su araçlarıyla yapılan faaliyetlerin güvenli bir şekilde gerçekleştirilmediğini söylemek mümkündür. Örneğin, 2013 yılında Bitlis'in Ahlat ilçesinde balık restoranı olarak düzenlenen bir tekne hizmet vermeye başladıktan kısa bir süre sonra alabora olarak batmıştır. Yine gölün güney tarafında hizmet veren motorlu deniz araçlarının da çeşitli eksikliklere sahip olduğu gözlenmiştir.

3.1.5. Kürekçilik: Kürekçilik, takım sporu olarak yapılan bir aktivitedir. Kürekçilik sporu için durgun sular bu faaliyetin gerçekleştirilmesine uygundur. Van Gölü'nün yapısı da bu duruma elverişlidir. Kürekçilik sporu ve aktiviteleri sadece festivaller ve etkinliklerde yapılmaktadır. Bölgede bu sporla ilgili bir kulübün bulunmaması bu rekreasyon faaliyetini arka planda bırakmaktadır.

Van Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlüğü ile Yüzüncü Yıl Üniversitesi, kürekçilik sporu için önemli faaliyetler yürütmektedir. Bu faaliyetlerin geliştirilerek etkin bir şekilde uygulanması kürekçilik sporunu rekreasyonel bir faaliyet olarak Van Gölü'nde yapılmasını sağlayacaktır.

3.1.6. Yelkencilik: Suya dayalı rekreasyon faaliyetleri içerisinde yer alan aktivitelerden biri de yelken sporudur. Van Gölü geniş su yüzeyi alanı, uygun rüzgar yönü ve hızı ile bu sporun yapılmasına uygundur. Van Gölü her ne kadar bu sporun yapılmasına uygun olsa da bu aktivitenin çok az gerçekleştiği gözlemlenmiştir. Yelken sporu Van Gölü etrefindeki alanlarda genellikle şenlik ve etkinlikler kapsamında gerçekleştirilmektedir. Ziyaretçilerin istedikleri taktirde yelken aktivitesini gerçekleştirmesini sağlayacak tesislerin yokluğu, bu sporu yapılmasını olanaksızlaştırmaktadır.

3.1.7. Su kayağı: Suya dayalı rekreasyonel etkinlik olan su kayağı, denge sporu olarak su üzerinde kayarak kalabilme amacıyla, çekilmek suretiyle yapılmaktadır. Van Gölü, bu sporun yapılabilmesi için uygun olmasına rağmen bu sporun rekreasyonel olarak ziyaretçiler tarafından gerçekleştirilebildiği yeterli imkan olmadığı gözlenmiştir. Bu sporun gerçekleştirilebilmesi için uygun olan ilk ve tek alan Bitlis'in Adilcevaz ilçesinde 2013 yılında hizmete sunulmuştur. Su kayağı için gerekli olan can yeleği, tekne, motor, kayaklar ve telesiyej gibi materyaller bu alanda mevcuttur ve ziyaretçiler kısa bir eğitimin ardından bu aktiviteyi gerçekleştirebilmektedir.

3.1.8. Dalış: Van Gölü dalış sporları açısından oldukça önemli bir potansiyele sahiptir. Van Gölü, oluşumundan kaynaklanan özellikleri nedeniyle dalış sporları ile uğraşanlar açısından önemli potansiyel barındırmaktadır. Özellikle son dönemde "su altı peribacaları" olarak bilinen 20 metre uzunluğunda dünyanın en büyük mikrobiyalitlerin bulunması, gölü dalış için oldukça önemli bir noktaya taşımaktadır. Ancak rekreasyonel olarak dalış gerçekleştirmek için hizmet veren tesislerin olmaması bu aktivitenin gerçekleştirilmesini mümkün kılmamaktadır.

3.1.9. Olta balıkçılığı: Rekreasyonel alan kullanıcılarının büyük çoğunluğu olta balıkçılarından oluşmaktadır. Balık tutmak her yaş grubundaki insanın yapabileceği bir aktivitedir. Van Gölü ve çevresinde insanlar rekreasyonel açıdan bu faaliyeti gösterebilmektedirler. Van Gölü'nün geniş ve durgun su yüzeyi balık avlama konusunda geniş olanaklar sağlamaktadır. Olta balıkçılığı için önemli faktörlerden biriside balık türü ve sayısının yeterli olmasıdır. Van Gölü her ne kadar bu faaliyet için uygun olsa da, gölde yaşayan tek balık türü olan inci kefalinin genellikle üreme zamanı sahillere yaklaşması rekreasyonel olarak olta balıkçılığının uygulanmasına olanak vermemektedir. Ancak göle dökülen akarsularda olta balıkçılığı rekreasyonel bir aktivite olarak uygulanabilir.

3.2. Su ile dolaylı ilişkili rekreasyon etkinlikleri

3.2.1. Piknik aktiviteleri: Piknik alanları, halkın günübirlik ihtiyaçlarına uygun olarak düzenlenen alan ve tesislerdir. Piknik olgusu için su çevreleri, ilgi gören önemli merkezlerdir. Van Gölü çevresi, rekreasyonel faaliyet kapsamına giren piknik aktivitesi açısından önemli bir değere sahiptir. Van Gölü çevresinde resmi kurumlarca düzenlenmiş bir çok piknik alanı mevcuttur. Araştırma kapsamında bu alanlara yapılan ziyaretler sonucunda alanların çoğunun çok kirli olduğu gözlenmiştir. Bu alanların önemli bir kısmında temiz su, tuvalet, otopark yetersizliği önemli sorunlar olarak dikkat çekmektedir. Bunun yanında özel kişiler tarafından işletilen bir çok alanda piknik yapmak mümkündür. Bu alanları işleten kişilerin turizm bilgisine ve bilincine sahip olmayışı ve insanlara hiç bir alt yapı olanağı sunmadan ücret talep etmesi, turizm geleceği için çok büyük bir tehlike oluşturmaktadır.

3.2.2. Doğa yürüyüşü (Trekking): Yürüyüş, her yaş grubuna hitap eden ve form tutmanın en iyi yollarından birisidir. Yürüyüş, arkadaş grubuyla veya tek başına herhangi bir organizasyona gerek duyulmadan gerçekleştirilebilen bir aktivitedir. Gelişen alternatif turizm olgusunun en fazla ilgi gören doğa etkinliklerinden birisi olan bu etkinliğe katılımcı sayısını arttırmak ve daha cazip hale getirmek amacıyla çeşitli organizasyonlar da gerçekleştirilmektedir. Kentsel yaşamın olumsuzluklarından uzaklaşıp doğa ile iç içe olma arzusuyla planlanan doğa yürüyüşleri son dönemde, kıyı kesimlerinde yoğunlaşmaktadır.

Van Gölü çevresi bu rekreasyonel faaliyet için oldukça uygun yapıya sahiptir. Van Gölü çevresi yerli ve yabancı yürüyüş severler tarafından çok fazla ilgi görmektedir. Ancak bu

etkinliğin yapılması için belli parkurların belirlenmesi ve çeşitli adımlar atılması da gerekmektedir.

3.2.3. Kamping: Kamping, rekreasyonel amaçla, sabit tesislerde ya da yararlanan tarafından getirilen taşınabilir bir barınakta (çadır veya karavan) geçirilen kısa süreli yaşama biçimidir. Doğayla iç içe olmak ve şehir ortamından uzaklaşmak insanların zihinlerini ve bedenlerini dinlendirmektedir. Aynı zamanda eğlendirici bir aktivite olan kamping yeni dostluklar ve arkadaşlıklarında kurulmasında önemli bir etkidir. Suyun bulunduğu alanlar, çeşitli rekreasyonel olanaklar sunması ve çevre değeri bakımından yüksek potansiyele sahip olması kamping için en değerli kaynaklardan birisini oluşturmaktadır (Belkayalı ve Aydın, 2016). Kamping karaya dayalı rekreasyonel aktivitelerden biri olmasına rağmen, su içi rekreasyonu olan su kayağı, yelken, sandal gezintisi ve yüzme gibi faaliyetler nedeniyle kıyılarda daha fazla gerçekleştirilmektedir.

Van Gölü çevresinde rekreasyonel olarak gerçekleştirilen bu faaliyete genellikle Van ili sınırlarında rastlanmaktadır. Kamping için gerekli altyapının mevcut olduğu birkaç alan karavanı ile ya da çadırı ile gelen ziyaretçilere hizmet vermektedir. Bu alanlar dışında da kamp kurularak bu faaliyetin gerçekleştirildiği gözlenmiştir.

3.2.4. Manzara seyri ve fotoğrafçılık: Van Gölü çevresi doğal görünümü ve manzarasıyla, manzara seyri faaliyetleri ve rekreasyon amaçlı fotoğrafçılık için büyük zenginlikler sunmaktadır. Gölün doğusundaki alanda gün batımı manzarası fotoğrafçılar için önemli potansiyel oluşturmaktadır. Bunun yanında Van Gölü çevresindeki peyzaj ve bitkiler de manzara seyri ve fotoğrafçılık için önemli yer tutmaktadır. Van Gölü çevresinde insan faaliyetlerinin çok yoğun olmadığı bir çok alanda birçok doğal zenginlik bulunmaktadır.

3.2.5. Kuş Gözlemciliği: Kuş gözlemciliği, doğayı kuşların dünyasından tanımamızı sağlayan bir gözlem sporudur. Kuş gözlemciliği aynı zamanda sağlıklı bir çevrenin de en önemli göstergesidir (Alaeddinoğlu, 2013). Van Gölü çevresinde zengin sulak alanların olması ve gölün konum olarak kuşların göç yolu üzerinde bulunması, Van Gölü'nün kuş gözlemciliği gibi bir potansiyele sahip olmasını sağlamaktadır. Van Gölü çevresinde kuşların görüldüğü alanlar Ahlat Sazlıkları, Çarpanak Adası, Dönemeç ve Karasu Deltası ile Erçek gölü çevresi şeklinde sıralanmaktadır. Bu alanların ulaşım ve konaklama kolaylıkları, merkezi noktalara yakınlığı ve yılın dört mevsimi bu alanlarda yaşayan kuşların varlığı, Van Gölü ve çevresinin kuş gözlemciliği potansiyelini destekleyen unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Van gölü çevresinde bu potansiyelin olmasına rağmen kuş gözlemciliği için ayrılmış kuş gözlem evleri ve gözlem kuleleri bulunmamaktadır. Gerçekleştirilen kuş gözlemciliği faaliyetleri bireylerin kendi imkanları ile sınırlıdır. Van Valiliği, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Erçek Belde Belediyesi ve yöre halkının katkılarıyla bölgede kurulacak olan Kuş Müzesi çalışmaları 2011 yılında başlanmış ve günümüzde halen devam etmektedir.

Yukarıda belirtilen rekreasyonel aktivitelere ek olarak plaj futbolu, plaj voleybolu, bitki toplama, motorlu su sporları yarışları, yatçılık, bisikletçilik, ata binme, tekne paraşütü ve yamaç paraşütü gibi birçok aktivite Van Gölü ve çevresinde gerçekleştirilebilir.

3.3. SWOT analizi

Destinasyonlarda gerçekleştirilecek gelişmelerin tespiti ve mevcut durumun takibi için, mevcut durumun ne olduğu konusunda bilgi sahibi olmak gerekmektedir. Bu araştırmalar kapsamında en yaygın kullanılan yöntemlerden biri SWOT analizidir (Türker vd., 2014). SWOT Analizi, veriler toplayarak içsel (güçlü ve zayıf yönler) ve dışsal (fırsatlar ve tehditler)

faktörlerin tespit edilmesini sağlar. Elde edilen veriler, stratejik pazarlama planlaması yapmada ve nicel verilerin yetersiz olduğu durumlarda kullanılır. SWOT Analizi yardımı ile sorun tanımlama ve bu sorunlara çözüm oluşturma aşamaları başarı ile gerçekleştirilir (Güngör ve Arslan, 2004).

Araştırmak kapsamında elde edilen veriler yardımı ile Van Gölü'nün rekreasyonel turizm potansiyelinin SWOT analizi oluşturulmuştur. Van gölünün rekreasyonel turizm potansiyelinin güçlü yönleri, zayıf yönleri, fırsatları ve tehditleri şu şekilde sıralanabilir:

Güçlü yönler:

- Van gölünün çevresinin rekreasyonel aktivite yatırımlarına fiziksel olarak uygun olması.
- Van gölü çevresinde yaşayan yerel halkın misafirperver ve ılımlı bir yapıya sahip olması.
- Van gölünde (balıkçılık, kuş gözlemciliği vb.) çeşitli etkinliklerin yapılmasına uygun potansiyelin olması.
- Van gölü suyunun, sağlık yönünden çeşitli cilt hastalıklarına faydalarının bulunması.
- Van gölünün deniz ve okyanuslar gibi dalgalı olmaması.
- Van gölünün kıyılarında bitki örtüsü çeşitliliğinin fazla olması.
- Van gölü çevresinde doğal oluşumlu koyların olması.
- Van gölünün yüzmeye elverişli olması (2017 yılında Sağlık bakanlığınca açıklanan mükemmel kategorisine giren 14 plaj Van gölü sahilinde yer almaktadır).
- Van gölü çevresinde kaplıca ve termal su kaynaklarının olması.
- Van gölünün rekreasyonel amaçlı kullanılabilecek adalara sahip olması.
- Van gölünün, sportif faaliyetlerin gerçekleştirilmesine uygun plajlara sahip olması (Plaj futbolu, plaj voleybolu vb.).
- Van gölü çevresinin, sosyo-kültürel açılarından oldukça çeşitlilik göstermesi.

Zayıf yönler:

- Van gölünün çevresinde, turizm tesislerinin ve konaklama yerlerinin yetersiz olması.
- Kış mevsiminin sert ve uzun olması.
- Van gölü çevresine ulaşım olanaklarının kısıtlı olması.
- Van gölü çevresindeki rekreasyonel alanların bakımının ve temizliğinin belirli bir düzende gerçekleştirilmemesi.
- Van gölü çevresinde el sanatlarının ve çeşitli geleneksel ürünlerin bilinirliğinin düşük olması.
- Van gölü çevresinde turizm bilgilendirme merkezlerinin yetersiz olması.
- Kurumlar arası koordinasyon eksikliği ve beklentilere cevap verecek bir yapılanmanın olmaması.
- Van gölü çevresinde sadece Van ilinde hava alanı olması ve bu hava alanında

uluslararası uçuşların olmaması.

- Van gölünün konum olarak Türkiye'nin doğu kısmında yer alması.

Fırsatlar:

- Van gölü çevresinde tarihi ve kültürel değerlerin varlığı.
- Van ilinin bölgedeki önemli ve büyük illerden biri olması.
- Van gölünün turizm kapsamında hitap edebileceği (Rusya, İran, Irak, Suriye vb.) ülkelere yakın olması.
- Gelişen iletişim araçları aracılığıyla tanıtım yapılmasının kolaylaşması.
- Van gölünde güneşin doğuşunun ve batışının insanları cezbedecek güzellikte olması.
- Van gölü çevresindeki bazı tarihi değerlerin UNESCO kültür mirası listesinde yer alması.
- Son yıllarda Güneydoğu'daki sıcak illerden, Van gölü çevresine gelen kişi sayısındaki artış.
- Üniversite bünyesinde planlı ve sistemli bir şekilde turizme yönelik yetiştirilebilecek genç iş gücünün varlığı.
- Henüz doğal ve arkeolojik açıdan keşfedilmemiş alanlarının varlığı.
- Van gölünün, gelişmekte olan alternatif turizm çeşitlerine uygun potansiyele sahip yerlere yakın olması.

Tehditler:

- Bölgenin olumsuz haberlerle gündeme gelmesinin oluşturduğu kötü imaj ve komşu ülkelerdeki savaş ve benzeri istikrarsızlıklar.
- Van gölünün kirlilik tehlikesi ile karşı karşıya olması.
- Van gölünün zengin uranyum yataklarına sahip olması nedeni ile turistik yönünün arka planda tutulması.
- Van gölü çevresindeki ilçe ve köylerde yeterli arıtma tesislerinin olmaması.
- Van gölü çevresindeki doğal alanların tahrip edilmesi.
- Van gölü kıyısındaki yapılaşmanın, plaj ve doğal sahillerin kullanılmasını kısıtlaması.
- Tanıtım eksikliği nedeniyle bir çok değer farkındalığının ve öneminin kavranmamış olması.
- Özel sektör temsilcilerinin rekreasyonel turizm konusundaki faaliyetlerinin gayri-resmi gerçekleştirilmesi.
- Van gölü çevresindeki fabrikalardan kimyasalların arıtılmadan göle bırakılması.
- Göç eden kuşların ve inci kefali balığının av yasağı olduğu dönemlerde de avlanması ve inci kefali balığının yumurta bıraktığı akarsuların kum ve çakıl nedeniyle tahrip edilmesi.

4. Sonuç ve Öneriler

Okyanuslar, denizler, göller ve akarsular rekreasyonel faaliyetlerin gerçekleştirilmesinde aktif ve pasif olarak önemli yer tutan doğal su kaynaklarıdır. Günümüzde pek çok insanın rekreasyon gereksinimini gidermek için rekreasyon potansiyelleri yüksek olan doğal su kaynaklarını çevresini tercih ettiği görülmektedir. Su kıyılarına olan talebin giderek artması, bu kaynakların planlanlı bir şekilde kullanılmasını ve gerçekleştirilen yanlış kullanımların engellenmesini gerektirmektedir.

Yapılan araştırma ve gözlemler sonucunda, Van Gölü'nün yüzme etkinliği için uygun olduğu tespit edilmiştir. Ancak bu potansiyelin gölün hiç bir tarafında iyi bir şekilde değerlendirilemediği görülmüştür. Rekreasyonel faaliyetler için deniz kıyılarının her sezon başında iş makineleri ile düzeltildiği ve temizlendiği dikkate alındığında, Van Gölü çok düşük bir çaba ile yüzme aktivitesine uygun hale getirilebilir. Yüzme sezonu başlarında kumsalların temizlenmesi ve yüzmeye elverişli hale getirilmesi faaliyetleri gerçekleştirilmediği gibi yüzme alanlarının hemen hepsinde gelen ziyaretçilerin kullanabileceği duşa kabin, giyinme kabinleri, şemsiye, şezlong vb. imkânların çoğunun olmadığı görülmüştür.

Su ile doğrudan ilişkili sandalla gezinti, kano, botçuluk, kürek ve yelken gibi sporlar kapsamında, Van Gölü'nün uygun potansiyele sahip olduğu ancak bu sporların etkin bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için yeterli alt yapının olmadığı görülmüştür. Bu faaliyetlerin çoğu uygun alt yapı ve melzeme gerektirdiğinden sadece Yüzüncü Yıl Üniversitesi ve Edremit Su Sporları Dairesi'nde gerçekleştirilmektedir. Bu alanda gerçekleştirilen bu rekreasyonel faaliyetler de sadece sporcular tarafından yapılmakta ve ziyaretçilerin kullanımına izin verilmemektedir. Van Gölü'nde dünyanın en büyük sarkıtlarının bulunması ve dalış ekibinin batık bir rus gemisine rastlanması dalış aktivitesi için dikkat çekici bir yer olmasına yol açmıştır. Ancak dalış faaliyetleri belli sertifikalar ve prosedürler gerektirdiğinden bazı seyahat acentalarının turları kapsamında gerçekleştirilebilmektedir.

Araştırma sonucunda Van Gölü'nün su ile dolaylı ilişkisi olan bir çok rekreasyonel faaliyet için de uygun olduğu tespit edilmiştir. Doğal sulak alanlar, manzara, doğal hayatın varlığı gibi faktörler bu potansiyeli destekleyen önemli potansiyellerdir. Bu potansiyelin özellikle piknik aktiviteleri kapsamında yerel halk ve ziyaretçiler tarafından kullanıldığı görülmüştür. Piknik aktivitelerinin gerçekleştirilmesi için düzenlenen alanların yetersiz olması, ve bir çok alanın özel kişiler tarafından piknik aktivitesi için kiralanması bu potansiyelin etkin bir biçimde kullanılmadığının göstergesidir. Bunun yanında kamping, kuş gözlemciliği, doğa yürüyüşü gibi faaliyetler için de uygun alt yapı oluşturulmadığı, önemli bir eksiklik olarak dikkat çekmektedir.

Van Gölünün ve çevresinin rekreasyonel kullanım durumunun yetersiz olmasının yanı sıra, Van gölü ve çevresinin ciddi bir kirlilik sorunu ile karşı karşıya olduğu görülmektedir. Gölün kendini yenileme kapasitesinin üzerinde kirletilmesi, Van Gölü için önemli bir tehdit oluşturmaktadır. Göl çevresinde gerçekleştirilen yapılanma, kullanıma uygun alanların sayısını kısıtlamakta ve görsel kirlilik oluşturmaktadır. Bu olumsuzlukların yanında 2017 yılı başlarında başlatılan ve Van Gölü Edremit ilçesinde gerçekleştirilen sahil kordonu projesi, gölün etkin bir şekilde kullanılabilmesi için umut vaad etmektedir. Projenin tamamlanması ile gölün doğu kısmında rekreasyonel faaliyetlerin uygulanabilirliğinin artacağı düşünülmektedir.

Araştırma sonucunda Van Gölünün rekreasyonel kapsamda daha etkin kullanılması için ilgili kurumlara ve yerel halka aşağıdaki öneriler sunulabilir:

- Rekreasyon alanlarının ilgili kurumlarca temizlik, peyzaj, genel bakım işlerinin düzenli olarak yapılması sağlanmalıdır. Rekreasyonel faaliyetleri gerçekleştiren kişilere çevre bilinci aşılanmalı ve kirliliği sürdüren kişilere yaptırımlar uygulanmalıdır.
- Mevcut etkinliklerini uygun bir şekilde gerçekleştirilmesi sağlanarak, etkinliklerin tanıtım ve pazarlanması ulusal ve uluslararası düzeyde yapılmalıdır. Bölgede gerçekleştirilecek turizm ve rekreasyonel faaliyetlerin bölgenin gelişmesine katkı sağlayacağı göz önünde bulundurulmalıdır.
- Mevcut olan rekreasyonel alanların kontrol edilerek ruhsatsız ve yasa dışı bir şekilde faaliyet gösteren kişi ve işletmeler engellenmelidir.
- Rekreasyonel alanlarda rant elde etme amacı ile çevresel değerlere zarar verilmesi engellenmelidir.
- Yerel halkı ve turistleri rekreasyonel etkinliklere özendirilecek aktivite ve yarışmalar düzenlenmelidir.
- Rekreasyonel alanlardaki tuvalet, oturma yerleri, otopark gibi eksiklikler giderilmelidir.
- Rekreasyonel faaliyetler sonucunda oluşacak ekonomik faydanın halka ve bölgeye yansımaları sağlanmalıdır.
- Rekreasyonel etkinlikler çevreye, kültüre ve sosyal yapıya en az zarar verecek şekilde uygulanmalıdır. Bu faaliyetler ekonomik fayda getirecek şekilde planlanmalı ve gerçekleştirilmelidir.
- Hangi rekreasyonel faaliyetlerinin yapılabileceği araştırılmalı ve buna göre hangi etkinliklerin yapılması gerektiği belirlenmelidir.

KAYNAKÇA

Akpınar E, Akbulut G (2007). Hafik Gölü ve Yakın Çevresinin Turizm Olanakları. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(1), 1-24.

Alaeddinoğlu F (2013). *Van İlinde Turizmin Arz Kaynakları "Çekicilikler"*. Van Turizmi Geleceğini Ariyor Çalıştay Kitabı, (Editörler: Alaeddinoğlu, F., Samirkaş, M. ve Eltut Kalender, N.). Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi.

Belkayalı N, Aydın M (2016). The Recreational Using of Water Resources of Küre Mountains National Park. *Turkish Journal of Agriculture-Food Science and Technology*, 4(10), 893-902.

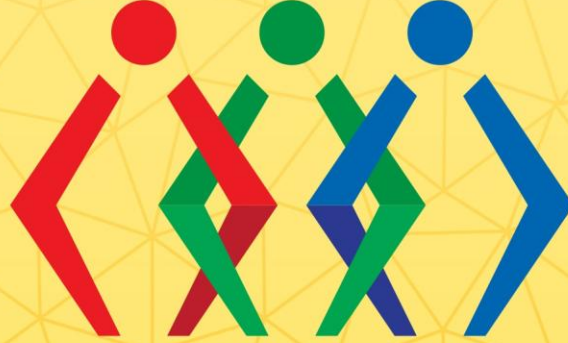
Can E (2016). Boş Zaman, Rekreasyon ve Etkinlik Turizmi İlişkisi. *İstanbul Journal of Social Sciences*, 10, 1-17.

Degens E T, Wong H K, Kempe S, Kurtman F (1984). A Geological Study Of Lake Van, Eastern Turkey. *Geologische Rundschau*, 73(2), 701-734.

Demirci Orel F, Yavuz M C (2003). Rekreasyonel Turizmde Müşteri Potansiyelinin Belirlenmesine Yönelik Bir Pilot Çalışma. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(11), 61-76.

- Güngör S, Arslan M (2004). Turizm ve Rekreasyon Stratejileri İçin Swot Analizi, Görsel Kalite Değerlendirmesi, Turizm Tesislerinin Beğenilirliği ve Turizm Tesisleri Durum Analizi Uygulaması: Beyşehir İlçesi Örneği. *Selçuk Tarım Bilimleri Dergisi*, 18(33), 68-72.
- Hacıoğlu N, Gökdeniz A, Dinç Y (2009). *Boş Zaman ve Rekreasyon Yönetimi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Karahan F, Orhan T (2009). Çoruh Havzası Uzundere Vadisi'nin Kırsal Rekreasyon Planlaması Yönünden Suyu Dayalı Olanakları, *Kırsal Çevre ve Ormanlık Sorunlarını Araştırma Derneği*, Kırsal Çevre Yıllığı.
- Karaküçük S (2014). *Rekreasyon Boş Zamanları Değerlendirme*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Margaryan L, Fredman P (2017). Bridging Outdoor Recreation and Nature-Based Tourism in A Commercial Context: Insights From The Swedish Service Providers. *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*, 17, 84-92.
- McKercher B (1996). Differences Between Tourism and Recreation in Parks. *Annals of Tourism Research*, 23(3), 563-575.
- Odabaşı E, Tekbaş Ö F (2015). Van Gölü Suyu Tedavi Amacıyla Kullanılabilir Mi?. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 14(1), 71-74.
- Özgüç N (2003). *Turizm Coğrafyası*. Çantay Kitabevi: İstanbul.
- Reeder R J, Brown D M (2005). *Recreation, Tourism, and Rural Well-Being*. Washington: Economic Research Service.
- Türker A, Güzel F Ö, Özaltın Türker F, Duman F (2014). Destinasyon Yönetimi Projesi Kapsamında Dalaman Havzasında Yer Alan Suyu Dayalı Rekreasyon Faaliyetlerinin Markalaştırılması Önerisi. *International Journal of Science Culture and Sport*, 2, 53-69.
- Türkiye Halk Sağlığı Kurumu, Yüzme Suyu Takip Sistemi, <http://yuzme.saglik.gov.tr> (18.04.2017 tarihinde erişim sağlanmıştır)
- Türkmen M, Kul M, Genç E, Sarıkabak M (2013). Konaklama İşletmesi Yöneticilerinin Rekreasyon Algı ve Tutumlarının Değerlendirilmesi: Batın Karadeniz Örneği, *Turkish Studies*, 8(8), 2139-2152.
- Üner S, Yeşilova Ç, Yakupoğlu T, Üner T (2010). Pekişmemiş Sedimanlarda Depremlerle Oluşan Deformasyon Yapıları (Sismitler): Van Gölü Havzası, Doğu Anadolu. *Hacettepe Üniversitesi Yerbilimleri Uygulama ve Araştırma Merkezi Dergisi*, 31(1), 53-66.
- Yılmaz S (2004). Serçeme Vadisinin Rekreasyonel Kullanım Potansiyelinin Belirlenmesi. *Ekoloji*, 13(51), 1-6.

ULUSLARARASI BİLİM KÜLTÜR VE SPOR DERNEĞİ | **INTERNATIONAL SCIENCE CULTURE AND SPORT ASSOCIATION**

ISCSA_UBİKS

www.iscs-a.org

www.intjcss.com